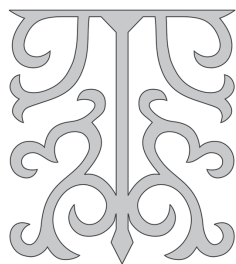

Доладалар

Сулейма-пайхамара
кицаш

Библиена таржам дара Институт
Москва 2018

Доладалар Сулейма-пайхамара кицаш

Укх кинижка аудиозаписаш шоана короргья
Библина таржам дара института сайта тIа
укх адресагIа:
<http://ibt.org.ru/ru/media?id=ING>

Шоашта хетар ала: ibt_inform@ibt.org.ru

9-чеи, 135-чеи, 243-чеи оагIонаш тIара сурташ © BFBS, 1994
245-ча оагIон тIара карта © UBS, 1999

ISBN 978-5-93943-249-8

© Институт перевода Библии, 2018

Дешхълхе

Хьамсара кинижка дешархой!

Шоана хълхашка дадараш цхъана кепатеха арахийца Дезача Йоазоний ши кинижка да: Доладалари Сулейма-пайхамара кицаши. Ер дуне хъа мишта хиннад, къа мишта даьннад укх дунен тIа, мишта волавеннав Даьлнаха Ше вовзийта яхача хаттарашта жоп луш да Доладалар яха кинижка. ХIаьта Кицаш яха кинижка нах, къаьстта кагийнах, укх дунен тIа баха а лела а Юмабеш да. Цун хъехамашка ладийгIачар вахар гIоза а аьттув болаш а хургда, Даьла раьза волаш а хургда.

Дезача Йоазонаш – из укх дунен тIа эггара дукхагIа дешаш а чIоагIагIа лоархIаш а долча кинижкайх цаI да, цудухъа хIаравар таро йолаш хила веза ший меттала ер йоазонаш деша, укх дунен тIа моллагIча моттиге из вахе а, моллагIа ди цо лелабой а, моллагIча къамах из вале а. Мичара хъадоагIа вай, сenna дах вай, укх дунен тIа сел дукха эгIазло хIаний, фу хургда саг венначул тIехъагIа, яхараш мо долча массехана наха дагадаьхкача хаттарашта жоп луш да Деза Йоазонаш. Уж Деза Йоазонаш – кераста дина керттера кинижка да, цхъабакъда, из духхъала кераста ди лелабеча наха лаьрхIа яздаьд аьнна хетараш гIалат ба. Дезача Йоазоний дуккха доакъош бусалба наха а деза лоархIаш да.

Кераста дин йоазонаш тIа жугтий халкъан Деза Йоазонех Шира Васкет оал. Цу Ширача Васкете чудоагIаш да тайп-тайпарча автораша яздаьд дукха тайп-тайпара

книжкаш. Царех дукхагдараш жугтий къаьнарча меттала язздаь да. Ширача Васкета цхьадола доакъош язздаь 3 эзар шу совгга ха я. Ширача Васкете чудоагаш да исторехи бокъонехи дола книжкаш, поэзи, хьабкъал долча наьха хьехамаш, хургдар дувцаш дола книжкаш. Уж книжкаш шоайла чоагга эргаш дале а, цу йоазонаш тга долаш да юкъара дешаш а: Даллеи жугтий халкъаи юкъера гулакхаш, царна юкье Дала леладаь хамаш, деррига халкъаш даькъалде Даьла лоам хилар, халкъ Шийх тешаш а Ше яхар деш а хиларга догдоахаш Из хилар.

Укх издане чудоагача хара книжка тга я лоацца дешхълхле, хьаьта цу дешхълхле тга дувц книжка керттерча чулоацамах, из влашагдоллара бахъанех, цу тга язdechа хамай исторе оагонех. Йоазув йистедоаллаш ширача ханашка хиннача доазоний карта да, ширача ханашка укх дуненах хиннача кхетама диаграмма я, цхьаццайолча лоархамеча Даьла церий список я, Кицай книжкий темаш я белгалгъяха.

Дезача Йоазонашта тайп-тайпарча къамий меттала таржам дара болх дахъош йолча Библиена таржам деча Института хоза а хеташ таро лу галгай дешархошта Деза Йоазонаш тга дувцар шоай наьна меттала деша.

2005 шера Библиена таржам деча Института галгай меттала арахийцар «Лукас бена хоза кхаь» яха книжка (юхакепатехад 2007-ча шера). 2015-ча шера кепатехад Юнус-пайхамарахи, Руфихи, Эстарахи дола книжкаш. Электронни форматах дола цу книжкай таржамаш Библиена таржам дара йолча Института сайта чу да укх адресах: <http://ibt.org.ru/ru/media?id=ING>. Цу книжкай аудиозапись а я цу сайта чу. Тяхьа тгайоагача хана кхы таржам деш ара мел доала книжка а цу адресагга ко-радоагаргда.

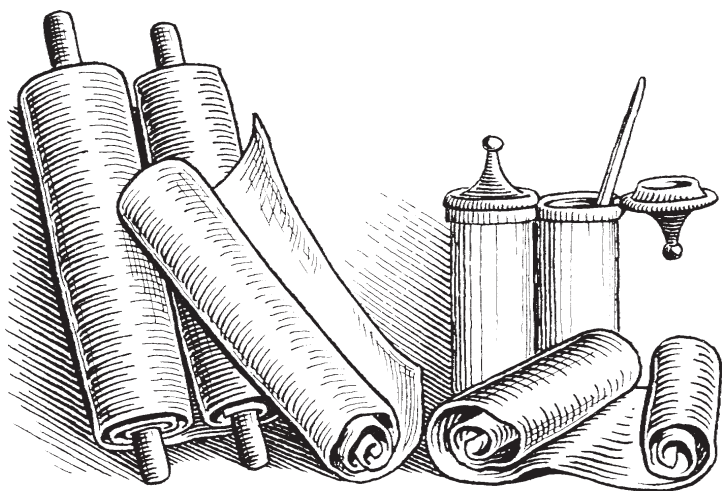
Укх книжка аудиозапись е лерхI оаха. Из кийча йолча хана из хургья Библиена таржам дара института сайта тга.

Дешхълхе

Библиена таржам дара йолча Институту баркал оал таржам даьрашта, редакторашта, Деза Йоазоний ер ши кинижка гІалгІай меттала арадаккха новкъостал мел даьрашта.

Библиена таржам дара Институт

Доладалар

Доладалара кинижка дешхьалхе

Доладалар Дезача Йоазоний хьалхара кинижка а, Товрата хьалхара дакъа а да. Товрата тӀа дувц Мувса-пайхамарга а цунна тӀехьалаттачарга а Дала дайта вахӀи. Доладалар жугтий меттала дӀааяздаь а хиннад, хьагучох, ший къаьстта цӀи йолаш а хиннадац. Цу кинижка кхыча меттала таржам деча хана пайда эц джелтий (грекий) меттала эггара хьалха таржам деча хана цунна енна хиннача цӀерах, хӀаьта цу цӀера маӀан цхьаькха а да: «хьакхоллар», «хьахилар». Цу кинижка 50 корта ба, шоай темашка хьежача, керттерча шин дакъе бекъа а мегаргболаш. Хьалхарча 11 керташка дувц Дала ший Дешаца дуне хьакхоллар, цу дунен тӀа деррига дика а долаш: сигленаш, лаьтта, гаьнаш, баьцаш, хьайбаш, хьалхара нах – Адами Хьаваи. Адамои Хьаваси, Дала шоашка аьнначунгла а ца дувгӀаш, шоаш бахаш болча Ялсмала ягӀача дика-во довзийтара гаьн тӀара сом биаб, хӀаьта цу хӀаманца къа дунен тӀа даьккхад. Нах Дала яхар ца а деш, шоай лоӀамах баха ловш хилар бахьан долаш, Дала дика долаш хьакхелла дуне талха доладеннад. Гучаяьннай эгӀазал, низбар, нах боабар, Йоажал, сонтал, наха шоаш хестабар. «Доладалар» кинижка тӀа дувц Адама берий – Къаимеи ХӀабилеи вахарах, Нухь-пайхамарах, къинойх хьалдиза дуне къайладоаккхаш Дала хий дайтарах. Из хий дарах, Нухь-пайхамара шийца кема тӀа хьаййцараш мара

ца дусаш, укх дунен тIа мел дола дийнат денна дIа-даьлар. Бабила гIала йоттарах долча дувцаро хойт, шоай оамалца сонтал гойтача хьалхарча наха Дала тaIазар мишта дир.

Доладалара шоллагIча даькъо – 12-ча кертагара 50-ча кертага кхаччалца долча – дувц укх телхача Ший дунен тIа лостам бе Даьла оттарах. Массехк сага Ше бIаргавайтар Цо, уж нах даькъал а бир Цо, царга гIолла а цар тIехьенга гIолла а деррига дуне даькъалхургдолаш. Уж бар жугтий халкъа дай. Царех къаьстта лоархIам болаш ва ИбрахIам-пайхамар.

Ший дунен тIара ха кхоачаяллалца Даьлах чIоагIа тешаш хиннав из, хIаьта Дала шийга аьлча (из зера духьа) ший дукхавеза воI Даьла духьа ве а кийча хиннав из. Цул тIехьагIа Дала дув биаб цунна, Ше из даькъалвергва аьнна а, цун фу Ше сигалара седкьий миссел, форда чура гIум миссел дебадергда аьнна а, цун моастагIий шахьараш цун тIехьено караерзаергья аьнна а, укх лаьттан букъ тIа мел дола халкъаш цун фунца даькъалхургда аьнна а, Ший оазага цо ладувгIар бахьан долаш (Доладалар 22:17-18).

Цу кинижка тIа ИбрахIам-пайхамара шин виIий, Исхьакхеи ИсмаIалеи вахарах лаьца дола сакьердаме дувцараш а да. ИсмаIал Iарбий къаман да хиннав. ИбрахIама виIий Исхьакха воIо Йоакъапа ший къонгашка гIолла жугтий шийтта ваьр дIадоладаьд. Уж баха хайшаб КенаIан оалача моттиге. Дала тIех-доккха декхар хьалхашка а оттадаь, доккхий гIула-кхаш кхоачашде аьнна хержа халкъ санна бувц уж цу кинижка тIа. КенаIана лаьтта хьахинна жугтий къам шийх хьадаьнна Йоакъап цу тIа вувц «Исраил» аьле цIи йоаккхаш а.

Доладалара тIехьара кертош тIа йувц Йоакъапа зIамагIволча виIий Ювсапа кхел. Ювсап кIаьнк

волча хана вежараша Мисар мехка вохк лай санна. Цхъабакъда, ший вахаре нийс мел енна халонаш Даъла новкъосталца йистар а яъхий, из лакхача даржага кхоач, пирГов дIаваълча шоллагIвола Мисар-мехка кулгалхо хул цох, тIаккха, моцал еча ший гаргара нах исраилхой а кхы дуккха халкъаш а кIалхара доах цо.

Доладалара шоллагIча дакъъа тIа дувц жугтий халкъа дай шоашта юкъе дулх-цIийх йолча гаргалон бувзам хиларал совгIа, дезалгара дезалга а доалаш долча, Дала шоаш дакъълбарца хинна бувзам болаш а болга.

Чулоацам

- Сигленаши лаъттеи хъакхоллар ..... (1:1–2:3)
Адами Хъаваи. Адамо хъалхара къа дар.. (2:4–4:26)
Адама тIехъе ..... (5:1-32)
Нухъахи лаътта хий тIадаларахи дувцар .. (6:1–9:29)
Нухъа къонгий тIехъе. Бабила гIала
йоттар ..... (10:1–11:26)
Ибрамах/Ибраhамах дувцар..... (11:27–23:20)
Дала шоашта лургда аьннача лаътта
баха ховшар ..... (11:27–12:20)
Ибрами Лути ..... (13:1–14:24)
Дала Ибрамаца барт бар..... (15:1–18:15)
Седам-шахъар а Iамор-шахъар а
йохаяр ..... (18:16–20:18)
Исхъакх дунен чу валар. Ибраhаm
тешаш хилар зер ..... (21:1–23:20)
Исхъакхах дувцар ..... (24:1–26:35)
Исхъакхи РабиIати. Ибраhаm
кхалхар..... (24:1–25:18)
Исхъакха къонгаш: Йоакъапи Iесави ... (25:19-34)
Исхъакхи Або-Малики..... (26:1-35)

Йоакъапах дувцар.....	(27:1–35:29)
Йоакъапа Исхъакхага ше	
дакъбалвайтар	(27:1-40)
Йоакъап Лаван волча вадар.....	(27:41–30:43)
Йоакъап КенаІане юхавахар. Іесаваци	
машар бар	(31:1–33:20)
Динай чІир лехар. Исхъакх кхалхар ..	(34:1–35:29)
Іесавациехъе	(36:1-43)
Ювсапах дувцар.....	(37:1–50:26)
Ювсапи, цун вежарийи.....	(37:1-36)
ЯхІуди Тамарийи.....	(38:1-30)
Мисар-мехка Ювсап айвалар	(39:1–41:57)
Ювсапаци ший вежарашца машар бар ..	(42:1–45:28)
Йоакъапи цун дезали Мисар-мехка	
дабахар. Йоакъапеи Ювсапеи вахаре	
техъара хиннараш	(46:1–50:26)

Дуне хъакхоллар

1 ¹ Юххъанца Дала сигленаши, лаъттеи хъакхеллар. ² Лаътта даьсса а, кегаденна а дар, гобаьккха кЮарга хий а, Іаьржа боадо а яр, Даьла Са* хиш тІа ГІолла лелаш дар.

³ Дала аьлар: «Хийла сердал». ТПаккха сердал хилар. ⁴ Даьла хьежача, Цунна из сердал дика хийтар. Дала сердал боадонах кьоастайир. ⁵ Сердалах Дала «ди» аьлар, боадох «бийса» аьлар.

Иштта, сайре а хилар, Іуйре а хилар, – хьалхара ди.

⁶ Дала аьлар: «Хий шин даькъа декъаш моартал хийла». ⁷ Иштта хинна дІаэттар. Дала моартал кхеллар, цун кІалхара хиши цун тІера хиши шоайла кьоадаш. ⁸ Цу моарталах Дала «сигале» аьлар.

Сайре а хилар, Іуйре а хилар, шоллагІа ди.

⁹ ТПаккха аьлар Дала: «Сигален кІала мел дола хиш цхъан метте вІашагІкхеталда, екъа моттиг а гучайоалийла». Из иштта хилар. ¹⁰ Екъача моттигах Дала «лаътта» аьлар, вІашагІкхийттача хих «фордаш» аьлар. Из деррига бІаргадайча, Далла из дика хийтар.

¹¹ ТПаккха Дала аьлар: «Лаътто ший букъ тІа дегІайоалайойла ший фу ше тоссаш йола тайп-тайпара баьцовгІаш, тайп-тайпара котІаргаш, шийца ший генарг дола, сом луш йола тайп-тайпара гаьнаш». Иштта хилар. ¹² Лаътто ший букъ тІа дегІайоалайир шоай фу шоаш тоссаш йола тайп-тайпара баьцовгІаш, тайп-тайпара котІаргаш, шийца ший генарг дола, шийна тара сом луш йола тайп-тайпара гаьнаш. ТПаккха дайра Далла из дика долга.

¹³ Хилар сайре, хилар Іуйре, – кхоалагІа ди.

¹⁴ ТПаккха аьлар Дала: «Хийла сигален моартал тІа сердалонаш, ди-бийса шоайла кьоададергдолаш, ханаш,

---

* 1:2 «Руах» яха жугтий дош массехк маІан долаш да: «са», «мух», «садахар».

денош, шераш белгалдергдолаш. ¹⁵ Лаьттан тЕхь сердал тела сигален моартал тIа сердалонаш хийла царех». Иштта хинна дIаэттар. ¹⁶ ТIаккха Дала кхеллар совйоккха ши сердало, йоккхагIйола сердало дийнахьа доал деш хургйолаш, зIамагIйола сердало бийсан доал деш хургйолаш. Седкый а кхеллар сигала. ¹⁷ Уж Дала дIанийс а дир сигала, лаьттан тЕхь сердал тергйолаш, ¹⁸ дийнахьеи бийсани доал де а, сердал боадонах кьоастае а. Далла дайра, из деррига дика долга.

¹⁹ Сайре а хилар, Iуйре а хилар, – диълагIа ди.

²⁰ Дала аьлар: «Дийнатех хьалдузалда хий, лаьттан тЕхь сигала гIолла лелалда оалхазараш».

²¹ Иштта кхеллар Дала фордашкара сов-доккха дийнаташ, фордаш хьалдизза мел лела дийнаташ, деррига тайп-тайпара оалхазараш. БIаргадайра Далла из дика долга. ²² Цо уж даькъалдеш аьлар: «Дебалда шо, тЕхье беркате а хулаш, фордашкара хиш хьалдузаш, хIаьта оалхазараш лаьттан тЕхь дебалда».

²³ Хилар сайре а, хилар Iуйре а – пхелагIа ди.

²⁴ Дала аьлар: «Лаьтто ший букъ тIа дегIадооладолда дийна синош ши-ший тайпашца – доахан а, текхаргаш а, лаьтта гIолла мел лела дийнаташ а». Иштта хинна дIаэттар. ²⁵ Ши-ший тайпара лаьттара хьайбаш а, доахан а, лаьттара текхаргаш а кхеллар Дала. Далла из дика хийтар.

²⁶ ТIаккха Дала аьлар: «Кхолларгда адам, воай сибатагIа сибат денна, воашта тара долаш, доал долда цар хи чурча чкъаьрашта, сигларча оалхазарашта, доаханна, дерригача лаьтта, текхаргашта, лаьтта гIолла текхача».

²⁷ Иштта кхеллар Дала адам, Ший сибатагIа сибат денна,

Даьла сибатагIа сибат денна кхеллар Цо из;
маIеи кхали болаш кхеллар Цо уж.

²⁸ Кьоабалбир уж Дала, аьлар царга Дала: «Дебалелаш, дукхагIа хилалаш, лаьтта хьалдизалаш, лаьттан доал

делаш, хи чурча чкъаьраштеи, сигларча оалхазараштеи, лаьтта гӀолла мел лелача хъайбаштеи оалол делаш».

²⁹ Дахо аьлар Дала: «Хъажал, Шоана лу Аз дерригача лаьтта тӀа мел йола ший фу ше тоссаш йола буц, ший генарг ший сома юкье доалла сомий гаьнаш, — шоана хилба царех кхача. ³⁰ Лаьтта тӀа мел долча оакхарашта, сигала мел долча оалхазарашта, лаьтта тӀа гӀолла текхарашта, дийна са чудоаллача шеддолча дийнаташта, масса тайпара гӀа-буц шоана кхачан лаьрхӀа лу Аз». Хилар иштта.

³¹ Ше мел даьр дайра Далла, хӀаьта из деррига тӀехдика долга а дайра. Хилар сайре, хилар Гуйре, — ялхлагӀа ди.

2 ¹ Иштта хъакхелла да лаьттеи, сиглеи, царна тӀехь мел йола хӀаеи.

² ВорхӀлагӀа ди хъатӀакхоаччаш чакх а баьккхар Дала беррига Ше беш хинна болх, хӀаьта цу ворхӀлагӀача дийнахъа Ший деррига гӀулакхаш дита а дита паргӀата а ваьлар Из.

³ ТӀаккха из ворхӀлагӀа ди Дала къоабал а дир даькъал а дир, хӀана аьлча цу дийнахъа Из салоӀаш вар, Ший массадола кхоллама гӀулакхаш чакх а даьха.

Адами Хъаван

⁴ Ер да Везча Дала сигале а лаьтта а кхеллача хиннар. ⁵ Цу хана лаьтта тӀа яьнна яцар цхъаккха тайпара аренцара кӀотарг а, е цхъаккха тайпара аренцара буц а, хӀана аьлча, цу хана Везча Дала кхы а догӀа дайтадацар лаьтта тӀа, е адам а кхелладацар, из леладе. ⁶ Лаьтта тӀера хьалъайлуча Іанаро тӀоададора лаьтта. ⁷ ТӀаккха лаьттан топпарах адам кхеллар Везча Дала, цунна чу са а доллаш. ХӀаьта из адам дийнделар.

⁸ Везча Дала малхбоалехъа йолча Эдене ялсмаден беш дӀа а егӀа, цига Ше кхелла саг ваха хоавир. ⁹ Цу лаьтта тӀа Везча Дала дегӀадоаладир массе а тайпара дитташ, тӀахъежача хоза а, тоам болаш а дар уж, царна тӀера сомаш

баа пайдан бар. Беша юкье яр вахара гаи, дика-во довзийтара гаи.

¹⁰Цу беша хий тохар духъа, Эденера хьадолалора хий, тIаккха из диъ дакъа декъалора. ¹¹Цхъанне цIи Пишон я, из да берригача Хъавил-мехка гIолла тIехдоалаш. Цу лаьттах дошув доал. ¹²(Цу лаьттара из дошув дика а да. Цига «бадолахъ» оала саьгIаза тара йола хоза хьадж йоагIа хIама а я, «оникс» яха деза къертIой а да.) ¹³ШоллагIча хин цIи я Гихьон, из тIехдоал Куши оалача берригача мехка гIолла. ¹⁴КхоолагIча хин цIи я Хьиддекхел. Из да Ашур мехка малхбоалехъа. ДиълагIа дола хий да Эпрат.

¹⁵ТIаккха Везча Дала адам Эден беша ваха хоавир, цунга из беш лелайташ а лорайташ а Шийна гIулах дайтар духъа. ¹⁶ТIаккха Везча Дала аьлар адамга: «Масса йолча укх бешарча гаьн тIара сом баа мегаргба Iа, ¹⁷хIаьта дика-во довзийтара гаьн тIара ма баалахъ, хIана аьлча, Iа цу тIара из биаьча дийнахъа шеко йоаццаш кхалхаргва хьо», – аьнна.

¹⁸ТIаккха Везча Дала аьлар: «Дика дац адам ше цхъаь хилар, цудухъа цунга шийга хьежжа новкъост кхолларгва Аз цунна».

¹⁹Масса дола сигалара оалхазараш а, арара оакхарий а кхеллар Везча Дала лаьттах. Цо уж шеддар адама хьалхашка дIаоттадир, цу адамо царех фу цIераш тохк хьожаш. ТIаккха цу са мел доаллача хIаманна адамо енна цIераш йитар. ²⁰Иштта елар адамо цIераш доаханна а сигаларча оалхазарашта а, лаьттарча оакхарашта а, амма цунна шийна нийсьяланзар шийца йоагIаш йола гIонча.

²¹ТIаккха Везча Дала чIоаггIа наб кхетийтар адама. Цунна наб кхийтта яьлча цун цхъа пIенда хъа а баьккха, из меттиг дулхаца дIакъейлар. ²²Цул тIехьагIа Ше цу адама пIендарах йир кхалсаг Везча Дала, из кхалсаг сага тIайоалайир.

²³Из бIаргайча, адамо аьлар:

«Ер я-кх са тIехках тIехк,

ер да-кх са дулхах дулх,
укхан цИи кхалсаг хургья,
ер маІача сага дегІацара хъаййца хилар бахъан
долаш».

²⁴ Цудухъа маІасаг ший да а вита, ший нана а йита
ший кхалсагах хъарчаш хургва. ТІаккха цу шиннех цхъа
дулх-цИий хургда.

²⁵ Уж шиъ берзанбар шаккъе а, адам а, цун сесаг а,
хІаьта а шоайла озалуш бацар уж.

Адамо хъалхара къа дар

3 ¹ Везча Дала кхеллача аренцарча оакхарашта юкъе
эггара говзагІа хиннар лехъ бар. Цо цу кхалсагага
хаьттар: «Укх бешарча цхъаккха а гаьн тІара сом ма баа
аьннад шуга Дала?»

² Кхалсаго жоп делар лехъа: «Гаьнаш тІара сомаш даа
могадаьд тхона, ³ амма, беша юкъе цхъа га ягІа, цу тІара
сом а ма баа, цох дІа а ма хъокхале аьннад тхога Дала,
тхо цакхалхийтар духъа».

⁴ ТІаккха лехъо кхалсагага аьннад: «Кхалха-м шеко
йоаццаш кхалхаргдацар шо, ⁵ амма, Далла хов, оаш цу
гаьн тІара сом биача дийнахъа денз шун бІаргаш хъа-
деллалургдолга, дика-во а довзаш шу даьлий моргаш
хургдолга!»

⁶ Кхалсага бІаргадайра, цу гаьн сом кхачан дика
болга а бІарга тоам беш болга а, хІана аьлча из биачоа
хъаькъал а говзал а луш ба из; кхалсаго цу тІара сом
баьккхар, цо а биар, ТІаккха ший мара а белар, цо а би-
ар из сом цунца. ⁷ ТІаккха хъаделладелар цар шинне а
бІаргаш. Шоаш шиъ дерзан долга хайр царна, ТІаккха
инжира гаьн тІера доккхий гІаьнаш а даьха, уж вІаший
а тийга, юкъах уж хъа дийхка, царца дІахъулдир цар
шоай дегІамаш.

⁸ Ден йІовхал лаьгІеннача хана лаьгІо хъекхача ми-
хага ваьнна беша гІолла лелаш волча Везча Даьбла когаша

ю гIар хеза, адам а цун сесаг а бешарча гаьнашта юкье дIакъайла байлар Цунах. ⁹ТIаккха Веза Даьла кхайкар адамга: «Хьо мичав?» – аьнна.

¹⁰Вокхо жоп делар: «Укх беша Хьо воагIаш хеза, се верзан воландаь, хьох кхеравенна дIалечкъавар со».

¹¹Везча Дала хьаьттар: «Хьо верзан ва хьога аьннар малав? Аз хьайга ма баалахь аьнна цу гаьн тIара сом биабий-хьогI Ia?»

¹²Адама жоп делар: «Iа сона еннача къалсаго цу гаьн тIара баьккха сом белар сона, тIаккха аз из биар», – аьнна.

¹³ТIаккха Везча Дала кхалсагага аьлар: «Из фуд Ia даьр?» Кхалсаго жоп делар Цунна: «Лехь бар со Iехаяьр, тIаккха аз сом биар», – аьнна.

¹⁴ТIаккха Везча Дала лехьага аьлар:

«Из Ia дир бахьан долаш

массадолча хьайбаштеи оакхараштеи хьалхашка наIалт хинна хургба хьо.

XIанз хье дийна мелаб текхаргба хьо, лаьтта а дуаргда Ia.

¹⁵ Хьонеи кхалсагаи юкье,
хьа тIехьеннеи цун тIехьеннеи юкье
моастагIал хулийтаргда Аз.

Кхалсага тIехье хьа кертах летаргья,
хIаьта хьо цун кIоажох летаргба».

¹⁶ТIаккха кхалсагага Везча Дала аьлар:

«Берах йолаш Ia озаргбола бала дукхагIбергба Аз:
лазарца дергда Ia бераш,
хьай марага сатувсаш хургья хьо,
тIаккха из хьона доал деш хургва».

¹⁷XIаьта адамга Везча Дала аьлар:

«Аз аьнначунга ла а ца дувгIаш, хьай сесаго яхар
а даь,

Аз хьайга ма баа аьнна сом Ia баарах, –
наIалт кхайкаду Аз укх лаьттанна;

Iайха дунен тIа мел йоаккха ха

баланца укх лаьттара хьайна напагI лохаш
йоаккхаргья Ia.

18 КIарцхалаш а, йоархIаш а яргья хьа лаьтта,
аренцарча баьцех хургба хьона кхача.

19 Хьоцарца йоаккхаргья Ia хьайна сискал,
хье лаьттан керахь юхаверззалца,
хIана аьлча, лаьттацара хьайица ва хьо,
лаьтта да хьо,
юха лаьтта чу а гIоргва хьо».

20 ТIаккха Адама ший сесагах цIи тилар Хьава* аьнна,
вахаш мел волчун нана из йоландаь.

21 ТIаккха Везча Дала Адама а, цун сесага а нахьара
дувхар дир, из царна тIа а дийхар. 22 Везча Дала аьлар:
«ХIанз Адам а Вайх цаI волаш санна хилар, дика а во а
довзаш. ХIанз вахара гаьнагахьа а кхайда, цу тIера сом
а баьккха, из биа а биа, хадаргдоацача вахаре ма кхоа-
чалба уж!»

23 Цул тIехьагIа Адам Эдена бешара дIаэккхавир Везча
Дала, цо ше хьаваьнна лаьтта леладергдолаш. 24 Из дIа а
эккхаваь, Эдена беша малхбоален оагIорахьара чувоал-
лача, вахара гаьна тIабода никъ лорабе аьнна Везча Дала
дIаовттадир каруб-малейкаши, цIерца доагаш дола довти,
хIаьта цу довта кьегаш бола бухь массайолча оагIорахьа
кхасташ бар.

Къаими ХIабилу

4 1 Адам ший сесагах Хьавайх кхийтар. Цо берах а хинна
Къаим вир, тIаккха аьлар: «Везча Аьлан новкъосталца
сага бер хиннад са». Цудухьа цу берах Къаим** аьнна цIи
тилар. 2 Цул тIехьагIа Къаим воша ХIабил вир Хьавас.

ХIабиллах жаIу хилар, хIаьта Къаимах – ахархо.

* 3:20 Жугтий меттала из Хьава яха цIии «вахар» яха доши
шоайла тара да.

** 4:1 Жугтий меттала из «карадерзадар» яхача деша тара да.

Хьалхара саг вер

³ СагIа ха хьакхьача, Къаима ше лаьтта тIара даьккхача ялатах цхьа дакъа Везча Аьлана хьалхашка дера. ⁴ХIабила а ший жена юкъера духхьашха даьчарех эггара толажагIа дараш доа а даь, цар дикагIа дола доакъош дера. Веза Аьла раьза волаш хьожаш вар ХIабилага а, цун совгIатага а. ⁵ Къаимагахьа а, цун совгIатагахьа а дIахьожаш вацар Из. ЧIоагIа эгIазвахар Къаим, корта чубахар цун.

⁶ТIаккха Везча Аьлано аьлар Къаимга: «Ма чIоагIа чубахаб хьа корта. Хьо сенна эгIазваха ва? ⁷Хьай нигат дика хилча корта хьалъайбаций Iа? Нагахь санна хьа дагалаттар дикадар деце, къа наIарга хьежаш да хьога, цо шийгахьа увз хьо, цхьабакъда, хьо цунна оалал деш хила веза».

⁸ТIаккха цхьан дийнахьа Къаима ХIабилага аьлар: «Аренашка долх вай». Уж аренашка баькхача Къаима ший вешийна ХIабила дов дир, из вийр цо.

⁹ТIаккха Везча Аьлано Къаимга хьаттар: «Мичав хьа воша ХIабил?» Къаима аьлар: «Хац сона; сай вешийна хаьхо ва со кхы?»

¹⁰Везча Аьлано аьлар: «Фуд Iа даьр? Хьа веший цIий кхайкаш да Сога лаьттара. ¹¹ХIанзчул тIехьагIа наIалт кхайкадаьд хьона, Iа Iодахийта хьа веший цIий шийна Iочудиача лаьтто шийна тIара эьккхаву хьо. ¹²ХIанзчул тIехьагIа Iа лаьтта тIа мел къахьеге а, цо кхы теларгбац хьона хIанзалца санна ший низ. ХIаьта укх лаьтта сатем бола моттиг ца кораеш леларгва хьо».

¹³Къаима аьлар Везча Аьлага: «Из таIазар ла низ кхоачаргбац са, хIана аьлча, сов чIоагIа да из. ¹⁴Iа хIанз со укх лаьттара эьккхаву, Хьа юхь-духьалара дIа-варгва со, укх лаьтта сатем бола мотиг ца кораеш даим лела везаргва са. Сона духьал мел кхетачун со ве таро хургья».

¹⁵ Везча Аьлано аьлар Къаимга: «Нагахь санна хьо цхьанне вуй, цунна ворхIазза бекхам хургба».

Цо Къаима дегIа тIа Ше из лоравеш хилара белгало йир, духьалкхийттачарех цхьанне а из вувргвоацаш.

¹⁶ Иштта Къаим, Везча Аьлан духьалара дIа а ваьнна, Эдена малхбоалехьа уллача, Нод цIи йолча моттиге ваха хейра.

¹⁷ Къаим ший сесагах а кхийтта, из берах хилар, цо кIаьнк вир. Цунах ХIанох аьнна цIи тиллар. Къаима шахьар Юйилар, ХIанох аьнна ший кIаьнка цIи а тилар цунах.

¹⁸ ХIаноха хилар Ийрад яха кIаьнк, Ийрада хилар Махьуяал. Махьуяалан хилар кIаьнк – Матушаал, Матушаалий хилар кIаьнк – Ламех. ¹⁹ Ламеха ши саг йоалайир: цхьанне цIи Iада яр, вокхан – Цилла. ²⁰ Iадас кIаьнк вир – Явал. Чаьтар чу Iеш а, хьайбаш леладеш а болчара да хилар цох. ²¹ Iадий цхьаькха кIаьнк хилар – Ювал, Явала воша. Цох зурма а дахчан пандар а локхаш мел барий да хилар. ²² Циллас вир кIаьнк, Тубал-Къаин. Из вар эггара хьалхе масе тайпара аьшкан а цIаста а кечалеш е волавеннар. Тубал-Къаина йиша яр НаIмат.

²³ Ший исташка Ламеха аьлар:

«Iада а Цилла а! ЛадувгIа сога, Ламеха истий!

ЛадувгIа са дешага!

Сайна чов йича саг вийнав аз,

сайна хIама техача зIамсаг вийнав аз.

²⁴ Къаим вийначунна ворххIаза бекхам хулаш хилча,

Ламех вийначунна кховзткъе вурийттаза

бекхам хургба».

²⁵ Адам ший сесагах Хьавайх кхийтар, тIаккха Хьавай кхы а цхьа кIаьнк хилар. Цунах Сет* аьнна цIи тиллар.

---

* ^{4:25} Жугтий меттала из дош «хьавеннар» яхача деша тара да.

«Дала кхы а цхъа кІаьнк хъавеннав сона, Къаима вий-
нача ХІабила когаметта», — аьлар Хъавас. ²⁶Сета а хилар
кІаьнк, цо цунах Энош аьлар. Цу хана нах Везча Аьланга*
кхайка, Цунна суждне аха болабелар.

Адамгара Нухъага кхаччалца йола тІехъе

5 ¹Ер да Адама тІехъенах дола дувцар. Дала адам Шийна
тара кхелладар. ²МаІсаги кхалсаги болаш кхеллабар
Цо уж. Ше уж кхеллача дийнахъа уж даькъал а бийца,
царех «адам» аьлар Цо.

³Адама бІаьи ткъаьи итт шу даьннадар, цун кхы а
цхъа кІаьнк хиннача хана, Адама сибатагІа сибат а до-
лаш, цунна тара а волаш. Ший кІаьнках Сет аьнна цІи
тиллер Адама. ⁴Сет хиначул тІехъагІа кхы а бархІ бІаь
шера ваьхар Адам. Цу замах цун кхы а кІаьнкаш, йи-
Іигаш а хилар. ⁵Адам ийс бІаьи ткъаьи итт шера ваьха
дІакхелхар.

⁶Сет цхъа бІаьи пхе шера ваьхача, цун хилар Энош
яха кІаьнк. ⁷Энош хинначул тІехъагІа кхы а бархІ бІаьи
ворхІ шера ваьхар Сет. Цу замах цун кхы а кІаьнкаш
а йиІигаш а хилар. ⁸Сет ийс бІаьи шийтта шера ваьха
дІакхелхар.

⁹Энош дезткъеи итт шера ваьхача, цун хилар Кхе-
нан яха кІаьнк. ¹⁰Кхенан хинначул тІехъагІа кхы а бархІ
бІаьи пхийтта шера ваьхар Энош. Цу замах цун кхы а
кІаьнкаш а, йиІигаш а хилар. ¹¹Энош ийс бІаьи пхе шера
ваьха дІакхелхар.

¹²Кхенан кховзткъеи итт шера ваьхача, цун хилар
Махъаллал яха кІаьнк. ¹³Махъаллал хинначул тІехъачул
кхы а бархІ бІаьи шовзткъа шера ваьхар Кхенан. Цу за-
мах цун кхы а кІаьнкаши, йиІигаши хилар. ¹⁴Кхенан,
ийс бІаьи итта шера ваьха, дІакхелхар.

---

* 4:26 Цу хана болабелар нах Даьлага кхайкача хана «ЯхІве»
яьнна цІи яха.

¹⁵ Махьаллал кховзткъеи пхе шера ваьхача цун хилар Ярад яха кІаьнк. ¹⁶ Ярад хинначул тІехьа кхы а бархІ бІаьи ткъаь итта шера ваьхар Махьаллал. Цу замах цун кхы а кІаьнкаши йиІигаши хилар. ¹⁷ Махьаллал, бархІ бІаь дезткъеи пхийтта шера ваьха, дІакхелхар.

¹⁸ Ярад цхьа бІаьи кховзткъеи шин шера ваьхача цун а хилар ХІанох яха кІаьнк. ¹⁹ ХІанох хинначул тІехьагІа, кхы а бархІ бІаь шера ваьхар Ярад. Цу замах цун кхы а кІаьнкаш а, йиІигаш а хилар. ²⁰ Ярад ийс бІаьи кховзткъеи шин шера ваьхача дІакхелхар.

²¹ ХІанох кховзткъеи пхе шера ваьхача цун а хилар кІаьнк Матушалахь. ²² Матушалахь хинначул тІехьагІа кхы а кхо бІаь шера, Даьла дег чу а волаш ваьхар ХІанох. Цу замах кхы а кІаьнкаш а йиІигаш а хилар цун. ²³ ХІанох кхо бІаьи кховзткъеи пхе шера ваьхар. ²⁴ ХІанох, Даьла дег чу а волаш, лелаш вар. Цхьан дийнахьа из къайлаваьлар, Дала из дІавигандаь.

²⁵ Матушалахь цхьа бІаьи дезткъеи ворхІ шера ваьхача, цун хилар Ламех яха кІаьнк. ²⁶ Ламех хинначул тІехьагІа кхы а ворхІ бІаьи дезткъеи шин шера ваьхар Матушалахь. Цу замах цун кхы а кІаьнкаш а, йиІигаш и хилар. ²⁷ Матушалахь, ийс бІаьи кховзткъеи ийс шера ваьха, дІакхелхар.

²⁸ Ламех цхьа бІаьи дезткъеи шин шера ваьхача, цун кІаьнк хилар. ²⁹ Ламеха ший кІаьнках Нухь* аьнна цІи тиллар. Ламеха аьлар: «Вай кулгаша дукха къахьег Везча Аьлано наІалт аьннача лаьтта. ХІаьта Нухьа сатем бахьаргба вайна». ³⁰ Нухь хинначул тІехьагІа кхы а пхи бІаьи дезткъеи пхийтта шера ваьхар Ламех. Цу замах цун хилар кхы а кІаьнкаш а, йиІигаш а. ³¹ Ламех, ворхІ бІаьи кховзткъеи вурийтта шера ваьха, дІакхелхар.

³² Нухь пхи бІаь шера ваьхача, цун хилар кІаьнкаш Шим, Хьам, Яфет.

* 5:29 Жугтий меттала из дош «сатем» яхача деша тара да.

Адама кѣинош дукхагІахулаш латт

6 ¹Лаьттан тІара адам совдоалаш дар. Цар мехкарий а хулар. ²Даьла цІи лелаш болчарна* адамий мехкарий хоза болга гуш дар. Царех шоашта хоза хийттар йоалайора цар. ³ТІаккха Везча Аьлано аьлар: «Аз чуделла сага са масе а хана дахаргдац. Из дулхах хьаваь саг мара вац, цун дунен чура ха бІаьи ткьо шерал дукхагІа ма хийла».

⁴Цу хана чІоагІа тенна нах баьхаб лаьтта: кьаьстта Даьла цІи лелаераш наьха фух-цІийх бола мехкарий кхувла болабелча денз, цу мехкараша царна беш хиннаб уж. Низ болаш, дуккхача хана денз цІихеза сий долаш нах хиннаб уж наьрташ.

⁵ТІаккха лаьттара адамаш чІоагІа харцахьдаьнна долга, цар дегашкара уйлаш массахана кьаьстта зуламгахьа йийрза йолга гора Везча Аьлана. ⁶Веза Аьла дехкеваьлар, Ше лаьтта тІа адамаш кхолларах. Цун дог балах диза дар. ⁷Везча Аьлано аьлар: «ХІалакбаь дІабоахаргба Аз лаьттара Айса кхелла нах, саг а хьайбаш а, лаьттара текхаргаш а сиглара оалхазараш а, хІана аьлча, Со дехке ваьннав Айса лаьтта уж кхолларах». ⁸Цхьабакьда, Нухьа раьза хиннав Веза Аьла, цунах кьахетам бе безам болаш а хиннав.

Нухьахи лаьтта хий тІадаларахи

⁹Ер да Нухьа тІехьенах дувцар.

Цу хана баьхача наха юкье цхьа Нухь мара вацар бакьаьбар а во хІама доацаш а. Из Даьла дега чу волаш лелаш вар. ¹⁰Кхо кІаьнк ваьв Нухьа: Шим, Хьам, Яфет.

¹¹Лаьттара адамаш цу хана чІоагІа телхадар, лаьтта кьизалах хьалдизадар. ¹²Даьла лаьтта Юхьежача, Цунна

---

* 6:2 Укхаза кьаьгга гуш дац бувцараш малашб. Уж хила йиш я Далла гІулакх деш бола цІув-нах, уж хила йиш я паччахьаш, иштта уж хила йиш я малейкаш.

дайра лаьтта телха хилар, укх лаьттара саг нийсача новкъара дIаваьннадаь.

¹³ТIаккха Дала Нухъага аьлар: «Адамаша лаьтта къиза-лах хьалдизад, из бIехдаьд, цудухъа Аз хIалакдаь дIадаккха лаьрхIад из лаьтта а, цу тIа мел йола садоалла хIама а. ¹⁴ХIаьта Iа, хьайна кипариса дахчах доккха хи-кема а дий, цу чу къаьст-къаьста чура моттигаш е, тIаккха цу кеман чугIолла а тIагIолла а кIув хьакха. ¹⁵ХIаьта кема иштта де: цу кеман дIоахал кхо бIаь дол хила деза, цун шорал шовзткъе итт дол хила деза, хIаьта лакхал ткъаь итт дол хила деза. ¹⁶Кеман тховх кор а даккха, цхьа дол боарамах, хIаьта оагIонца ниI а яккха. Цу кема чухь кхоь гIайт хилийта – кIалхареи, шоллагIеи, кхоолагIеи, хIаьта хIарача гIайта тIа ваха моттигаш кийчъе. ¹⁷Хьажал, Аз шо хIалакдергдола хий дейтаргда лаьтта тIа, сигален кIала садоаллаш мел йола хIама лергйолаш. Лаьттан тIа мел дола хIама вахарах къастаргда. ¹⁸ХIаьта хьоца Аз барт бергба. Хьо а, хьа къонгаш а, хьа сесаг а, хьа несарий а хьоца цу кема чу баргба. ¹⁹Иштта кема чу даккха шишша дерригача дийнатех шишша, маIеи кхали, уж шуца дийна дусаргдолаш. ²⁰ХIара тайпарча оалхазарех, хьайбаех, бIехалех, царех массарех а маIеи кхали шишша хIама чуяргъя хьоца кема чу, дийна йисар духъа. ²¹ХIаьта Iа масса дола даар хьа а ийце, кема чу дилла, хьайна а царна а хургдолаш».

²²Нухъа из деррига шийга Дала аьннача бесса кхоачашдир.

Дала лаьтта хIалакдергдола хий дайт

7 ¹ТIаккха Везча Аьлано Нухъага аьлар: «Хьо хьай дезалца кема чу вала, хIана аьлча, таханарча ноахала юкъе бакъахъара саг хьо цаI мара бIаргагуц сона. ²Хьайца хьаэца ворхI маIеи ворхI кхалли цIенча хьайбаехи, шиь маIеи шиь кхалли бIехача хьайбаехи, ³иштта, ворхI маIеи ворхI кхалли масса долча сигаларча оалхазарехи. Укх

лаьтта цар тӀехье хийла. ⁴ ВорхӀ ди даьнначул тӀехьагӀа Аз лаьтта догӀа дайтаргда – из делхаргда шовзткъа денни шовзткъа буси – Айса укх дунен тӀа мел кхелла дийнат цӀендаь дӀадоаккхаргда Аз укх лаьттара».

⁵ Нухьа Дала шийга мел аьннар хьадир.

⁶ Нухь ялх бӀаь шу даьнна вар лаьтта хий хьийддача хана. ⁷ Нухьи, цун къонгаши, цун сесаги, цун несарийи кема чу байлар, цу хих кӀалхарбовлар духьа. ⁸⁻⁹ Цена а бӀеха а хьайбаш, оалхазараш, лаьтта гӀолла текхаш мел дола дийнаташ даьхкар Нухь волча, дӀачудаьлар кема чу – шишша, маӀеи кхали – Дала Нухьага ма аллара. ¹⁰ ВорхӀ ди дӀадаьлча, хий хьийдар лаьтта. ¹¹ Нухь ваь ялх-бӀаьлагӀча шера, шоллагӀча бетта, вурийттлагӀча дийнахьа хьаделладелар массадола лаьттан бухара хиш, дӀа-юха еллаелар сигаленаш, ¹² шовзткъа денни, шовзткъа буси догӀа дийлхар лаьтта.

¹³ Цу дийнахьа кема чу ваьлар Нухь, шийца ший къонгаш Шим а, Хьам а, Яфет а болаш, ший сесаг а йолаш, кхоккхе нус а йолаш. ¹⁴ Иштта царца кема чу даьлар дийнатий массадола тайпа: оакхарий, хьайбаш, лаьтта гӀолла текхаш мел лелараш, оалхазараш, ткьамаш мел дараш. ¹⁵ Шоашта чухь садоаллаш мел йолча хӀама шишша Нухьаца кема чужьлар, ¹⁶ маӀеи кхали, Нухьага аьннача бessa. Дала Нухьа тӀехьа дӀакъайлар кеман ниӀ.

¹⁷ Шовзткъа дийнахьа дера лаьтта хӀалакдергдола хий. Хий хьаӀовш доагӀача хана цо лаьттацара хьал а къоастадаь, лаккха хьалъайдир кема, из хи тӀа гӀолла доладелар. ¹⁸ Хий совдоалаш доагӀар, лаьтта тӀа геттара лаккха айделар из, кема додаш дар хи тӀа гӀолла. ¹⁹ Хий геттара лакха айделар, укх дунен эггара лакхагӀа дола лоамаш къайладоахаш. ²⁰ Пхийтта дол лоамел лакхагӀа айделар хий, лоамаш хина кӀалдахар. ²¹ Дунен тӀа дӀа-хьа лелаш мел хинна дийнат делар: оалхазараш, хьайбаш, оакхарий, лаьтта гӀолла текхараш, иштта беррига нах а. ²² Лаьтта тӀа садоахаш мел хинна дийнат делар. ²³ Лаьтта

букъ тIа мел хиннача дийнача хIаман фу хаьдар; саг вар, хьайба дар, лаьтта гIолла текхаш яр, сиглара оалхазар дар – шеддолчун фу хаьдар лаьттара, хIаьта Нухьи цунца кема тIа мел хиннараши мара дийна бисанзар.

²⁴Хий лаьтта тIа совдоалаш хилар бIаь шовзткъе итт дийнахьа.

Хий юхатIехьашка далар

8 ¹Нухь а, Нухьаца кема чу мел дола деррига оакхари а, цIагIара хьайбаш а дагадехар Далла; лаьтта тIехь мух балийтар Дала, тIаккха хиш юхатIехьашка довла доладелар. ²Шеддола лаьттан бухара хиш дIакъовладелар, сигаленаш дIакъовлаелар делхаш хинна догIа сецар. ³ТIехь-тIехьагIа лаьттара дIадодаш дар хий, хIаьта бIаьи шовзткъеи итт ди даьлча чIоагIа лаьгIделар из. ⁴ВорхIлагIча бетта вурийттлагIча дийнахьа кема Арарата лоамашка сецар. ⁵Хий тIадаьнна иттлагIа бутт хьахиллалца хий лаьгIлуш латташ дар, хIаьта иттлагIча бетта хьалхарча дийнахьа лоаман бовхьаш гучадаьлар.

⁶Шовзткъа ди даьлча, Нухьа дIадийлар ше даь кема кор, ⁷къайг арахийцар цо, хий кIезигденнадий хьажа аьнна. Къайг къайла а йоалаш, юха гуча а йоалаш лийлар, лаьтта тIара хий докъадаллаца. ⁸Цул тIехьагIа кхокха арахийцар цо, лаьтта тIера хиш лаьгIденна даьннадий хар духьа. ⁹Бакъда, кхокхана корайинзар ший ког тIаоттабе екъа моттиг, из юха бера кема чу, хIана аьлча, хий хIанз а долаш дар дерригача лаьттан тIа. Нухьа ший кулг а кховдадаь, кхокха хьачубаьккхар ший кема чу. ¹⁰Кхы а ворхI дийнахьа сабар а даь, Нухьа кхокха юха арахийцар кема чура. ¹¹Сайрийна кхокха юхабийрзар, ший зIокара духье делла дзейт-дитта керда гIа а дахьаш. ТIаккха Нухьа хайра хий лаьтта тIера дIадаьнналга. ¹²Кхы а ворхI дийнахьа сабар а даь, юха а кхокха архийцар Нухьа, хIаьта кхокха юхабанзар. ¹³ТIаккха кеман ниI дIайийллар Нухьа. ДIа-са хьежача лаьтта хих мукъадаьнна декъа долга

дайра цунна. Из дар Нухъ ваь ялх бIаь цхьоалагIча шера хьалхарча бетта хьалхарча дийнахьа. ¹⁴ ШоллагIча бетта ткъаь ворхIлагIча дийнахьа деррига лаьтта бокъонца докъаделар. ¹⁵ ТIаккха Дала Нухьага аьлар:

¹⁶ «Арадовла кема чура хьо а, хьа сесаг а, хьа къонгаш а, цар истий а хьоца. ¹⁷ Масса дола дийна хIама арадаккха хьайца, массе а тайпа: оалхазараш, оакхарий, лаьтта гIолла текха садоалла хIамаш, дIа-юха гIоргйолаш уж лаьтта тIехь, лаьтта хьалдузаргдолаш».

¹⁸ Нухъ а, цун къонгаш а, цун сесаг а, цун несарий а арабайлар кема чура. ¹⁹ Царна тIехьа цу кема чура арадаьлар цаI вокханна тIехьа доалаш деррига оакхарий, деррига лаьтта гIолла текхаш мел лела дийнаташ, деррига оалхазараш – лаьтта гIолла мел лелар.

²⁰ ТIаккха Везча Аьлана лаьрхIа сагIа доаккхача моттиге кхертIой отгадир Нухьа. Шийца долча хьайбаех, оалхазарех цIена дараш хьа а хержа сагIа лаьрхIа доагадир цо. ²¹ Из тоам бола хьадж дIакхийтар Везча Аьланна. ТIаккха ший дагахьа Везча Аьлано аьлар:

«Кхы вIалла а кхайкадергдац Аз лаьттана наIалт нах бахьан долаш, цар уйлаш къона болча хана денз воча хIаманна тIатайжа яле а, кхы хIалак а дергдац лаьтта мел даха дийнат, Аьса даьчча тайпара.

²² ХIанзчул тIехьагIа, ер лаьтта мел долча хана ялат дIадер а чуэцар а,
шелал а йIовхал а,
ахка а Iа а,
ди а бийса а
соцаргдац цу тIехьа».

Дала Нухьаца баь барт

9 ¹ Нухъ а, цун къонгаш а даькъалбеш, Дала аьлар царга: «ТIехье сов а йоалаш, деба а дебаш, лаьтта дузалда оаш. ² Шух кхераш эгадеш хилда лаьтта тIехь мел дола оакхарий, сигала мел дола оалхазараш, лаьтта гIолла

текхаш мел лела дийнаташ, форда чу мел лела чкъаьрий. Шун кара делар Аз из деррига. ³Са мел доалла лелаш мел йола хІама Аз лу шоана кхача лаьрхІа, лаьттара хьатІа мел йоала хІама Аз шоана еннача бесса. ⁴Бакъда, цаІ тІадул Аз шоана: шийх цІий дІадаланза дола дулх ма даалаш, хІана аьлча цІий вахар да шоана. ⁵Шун цІий Юдахийтарах Аз бекхам бехаргба из Юдахийтачунгара; Аз бекхам бехаргба хІара аькхагара; хІара сагагара а бехаргба Аз бекхам, цо Юдахийтача ший веший цІийх.

⁶ Нагахьа санна сага цІий Юдохийте,
из Юдахийтачун цІий а ЮгІоргда сага карах;
саг Дала шийна тара кхелла ва.

⁷ДукхагІа а дебаш а хилалаш, хьалдиза лаьтта».

⁸Дала аьлар Нухьага а цунца цун къонгашка а:

⁹«Хьажалаш, шуца а, шун тІехьенца а барт бу Аз,
¹⁰кема чура ара мел даьннача дерригача дийнаташца:
оалхазарашца, хьайбашца, оакхарашца, лаьтта мел долча дийнаташца. ¹¹Аз шуца барт бергба:

кхы хий тІадаьнна, дийнат Юхьоргдац,
кхы хий тІадаьнна лаьтта хІалакьхургдац».

¹²Дала аьлар: «Ер я тІехьа тІа мел йоагІача хана хургболча, Сайнеи шоанеи, шуца мел долча хІара дийнатаи юкье Аз беш болча барта белгало. ¹³Аз хьальэллад морхаш тІа Сай селаІад – Сонеи лаьтта мел волчуннеи юкье барт хилара белгало. ¹⁴Лаьттан тІехь морхаш Аз мел гулъеча хана, сигала гучадувргда селаІад. ¹⁵ТІаккха Сона дагадохаргда Айса барт баь хилар – шуца а, лаьтта мел долча дийнатаца а – дийна мел дола хІама ювш дола хий тІадалар кхы хургдац, аьнна. ¹⁶Морхашта юкье селаІад мел долча хана, Сона из бІаргагургда, тІаккха дагадохаргда лаьтта мел долча садоаллача хІаманца Сай массаза хургбола барт хилар».

¹⁷ТІаккха Дала аьлар Нухьага: «СелаІад лаьттан букь тІа дийна мел йолча хІаманца Аз баьча барта белгало хургья».

Нухъа къонгаш

¹⁸ Кема чура арабаьнна Нухъа къонгаш ераш бар: Шим, Хьам, Яфет (Хьам КенаІана да ва). ¹⁹ Уж кхоъ Нухъа къонгаш бар, хІаьта царех хьабаьнна нах дІа-хьа баьржар лаьтта тІа гІолла.

²⁰ Нухъ лаьтта леладе волаверах, из вар эггара хьалха комсаш дІайийнар. ²¹ Комсий чхьагІар а менна, вега а вега, верзан а ваьнна, цкъа ший чаьтар чу вижа улаш вар Нухъ. ²² КенаІан даьна Хьама дайра, ший да верзан-ваьнна хилар, тІаккха цо ара а ваьнна цунах лаьца ший вежарашка дийцар. ²³ ХІаьта Шим а, Яфет а, шоай даь барзкъа хьа а ийца, из шоай белаж тІа а тесса, юхабийрза, юхатІехьашкахьа шоай даьна тІабахар. Из барзкъа цунна тІа а тесса, из верзанхилар дІакъайладаьккхар цар. Уж тІехьашкахьа бийрза хиларах, царна шоай да верзан вовнзар.

²⁴ Ше меннача чхьагІарах хьа а кхийтта сомаваьлча, Нухъа хайра зІамагІа волча воІо Хьама даьр. ²⁵ ТІаккха Нухъа аьлар:

«НаІалт хургда КенаІана!

Ший вежарий эггара эсалгІа вола
лай хургва из».

²⁶ Кхы а аьлар цо:

«Даькъала ва Веза Аьла, Шима Даьла,
хІаьта КенаІан Шима лай хилва.

²⁷ Яфета доазонаш шердолда Дала

Шимаца чаьтар чу Іеш а хилва Яфет.
ХІаьта КенаІан Яфета лай хилва!»

²⁸ Лаьтта хий тІадаьнначул тІехьагІа кхо бІаьи шовз-ткъе итт шера ваьхар Нухъ. ²⁹ Дерригаш а Нухъ ваьха шераш ийс бІаьи шовзткъе итт дар. ТІаккха Нухъ дІа-кхелхар.

Нухъа къонгий тIехъе

10 ¹Ер да Нухъа къонгехи Шимах, Хъамах, Яфетах, цар тIехъенахи дола дувцар. Лаьтта хий тIадаьн-начул тIехъагIа цар иштта тIехъе хилар.

²Яфета къонгаш бар:

Гомер, Магог, Мадай, Яван, Тувал, Мешех, Тирас.

³Гомера къонгаш бар:

Ашкуз, Рифат, Тугарма.

⁴Явана къонгаш бар:

Элиша, Таршиш, китхой, доданхой. ⁵Дуненьюкьерча фордан уллуврча мехкашка баха хейшараш берригаш Яфета тIехъенах бар.

ХIара дезала ший доалахъа лаьтта дар. ХIара дезал сов а бувлаш, тайп-тайпара халкъаш хъакхеллар цар, шо-шоай бувца мотт а болаш.

⁶Хъама къонгаш бар:

Куши, Мисар, Пут, КенаIан.

⁷Куше къонгаш бар:

Себа, Хъавил, Сабта, РаIман, Савтеха.

РаIмана къонгаш бар:

Шеба, Даддан.

⁸ХIаьта Куше къонгех цаI вар Намрад цIи йолаш, из дунен чу эггара хъалха хинна тIех-низбола тIемахова. ⁹Везча Аьланна хъалхашка низ бола чарахъ вар из, цудухъа из адамашта масала оттавеш оолаш да: «Из Намрад санна, Везча Аьлана гарга чарахъ ва». ¹⁰Намрад паччахьалкхенна юкъе йоагIаш хиннай юххьанца Бабил, Эрахъ, Аккад, Калне. Уж ерригаш а ШинIар-мехка яр. ¹¹Цу мехкара ваьннав Ашур. Цо хъалгъяьй Ниневи-шахъар а, Рехъовот-шахъар а, Калахъ-шахъар а, ¹²иштта Ниневи-шахъараи Калахъ-шахъараи юккъе улла Расан цIи йола йоккха шахъар а.

¹³ Мисарах хьабаьннаб

лудимхой, Ианамхой, легахой, нафтухой, ¹⁴ пат-
рушхой, шоайх пЛелаштамхой хьабаьнна бола
касламхой, каптIархой.

¹⁵ КенаIанах хьабаьннараш ераш ба:

хьалха ваь дезалхо ЦIадан, цунна тIехьа ваь
Хьет. ¹⁶ Иштта КенаIанах хьабаьннаб: явус-
хой, эмархой, гIиргIашхой, ¹⁷ хьаьвихой, Iаьр-
кxахой, синахой, ¹⁸ арвадихой, цIемархой,
хаматхой.

Цул тIехьагIа КенаIана тIехье дIа-юха яьржар. ¹⁹ Кена-
Iанхой моxк баьржабар кьулбаседехьа йолча ЦIадан-ша-
хьаргара денз кьулбехьа йолча ГIарар-шахьаргахьа Ю
Iази-шахьарга кxаччалца, цигара дIа Седам-шахьарга а
Iамор-шахьарга а кxаччалца, Адма-шахьарга а, ЦIабай-
ма-шахьарга а, дIахо Леша-шахьарга кxаччалца.

²⁰ Иштта яр Хьама тIехье: хIара ваьра ший мотт бар,
ший лаьтгаш дар, ше кьаьстта халкъ долаш санна дахаш
дар хIара ваьр.

Шима тIехье

²¹ Яфета воккxагIа волча веший Шима а хилар кьон-
гаш. Шим деррига Iебархой тайпа хьадоладаьр вар.

²² Шима кьонгаш бар:

Иейлам, Ашур, Арпахшад, Луди, Арам.

²³ Арама кьонгаш

Уци, Хул, Гетар, Маш бар.

²⁴ Арпахшад Селахьа да вар,

хIаьта Селахь вар Iебара да.

²⁵ Iебара вар ши воI.

Цхьанне цIи Пелаг яр, хIана аьлча, из вахача хана
лаьтта тIехь адам декьадалар а, дIа-са даржар
а хиннадаь. Цун веший цIи Якхтан яр.

²⁶ Якхтана бар кьонгаш:

Алмадад, Шалап, Хъацармавет, Ярахъ, ²⁷Хъайдарам, Узал, Дикхла, ²⁸Юбал, Абомаил, Шеба, ²⁹Офир, Хъавила, Ябаб. Уж берригаш а Якхтана кьонгаш ба.

³⁰Уж Иеш бар Мешаъ-мехкагара малхбоалехъа болча Сепар-лоамага кхаччалца долча лаътта тӀехъ.

³¹Иштта яр Шима тӀехъе: хӀара ваъра ший мотт бар, ший лаътташ дар, ше къаьстта халкъ долаш санна дахаш дар хӀара ваър.

³²Иштта яр Нухъа кьонгий тӀехъе тайп-тайпарча къамех екъаяларца. Царех хъадаьннад деррига а лаътта тӀехъ цхъатарра дӀа-са даържа халкъаш, Дала деррига лаътта хьулдеш хий дайтачул тӀехъагӀа кхелла дола.

Бабила гӀала йоттар

11 ¹Цхъа ха яр, лаъттан тӀехъ дерригача адамашта юкъе бувца мотт цаӀ болаш, цар оалаш дола дешаш а цхъатарра долаш. ²Малхбоалехъа дӀаболабенна нах, ШинӀар-мехка шаъра аре а кораяь, цига баха Юхайшар.

³«Топпарах кирпишкеш а яь, уж цӀерца йоагаергъяр я вай», — аьлар цар. Иштта кхерашта меттала кирпишкеш хилар царна, хӀаьта кӀирах баьча маркхала меттала лаъттан кӀув хилар царна. ⁴«Шахъар йоттаргъя вай воашта сигала кхоачаш лакха йола гӀала йоттаргъя вай воашта, — аьлар наха. — Иштта воай цӀи дӀахозийтаргъя вай, лаъттан букъ гӀолла воаш дӀа-юха даржаргдоацаш».

⁵Веза Аьла Ювессар наха йотташ латтача шахъарга а гӀалийга а хъажар духъа. ⁶Везча Аьлано аьлар:

«Цхъа халкъ да, массане а цхъа мотт ба: цудухъа дӀа-доладаьд акхар ер: хӀанз шоашта дагадехар ца дулуш дусаргдац акхарна. ⁷Юдоссаргда вай, цар лебу мотт дӀа-хъа эбе беза, цхъанне яхар вокхо кхетадергдоацаш».

⁸ТӀаккха Везча Аьлано дерригача лаътта гӀолла дӀа-юха боаржабир уж: цар йотташ хинна шахъар а чакх а ца

йоаккхаш йисар. ⁹Цу шахъарах Бабил* аьнна цIи тилар, хIана аьлча, лаьттан тIарча наха бувца мотт Везча Аьлано дIа-юха цигача эбаьндаь. Цигара дIадоладелар Везча Аьлано укх лаьттан тIа адам дIадоаржадар.

Шимагара Ибрамага кхаччалца йола тIехье

¹⁰Ер да Шима тIехьенах дувцар.

Дала укх дунен тIара массе а дийнат хIалакдеш дайта хий дIадаьнначул тIехьагIа ши шу даьлча Шима бIаь шу кхаьчар. Цу хана цун воI Арпахшад хилар. ¹¹Арпахшад хинначул тIехьагIа Шим кхы а пхи бIаь шера ваьхар. Цун кхы а кьонгаш а мехкарий а хилар.

¹²Арпахшада ткъаь пхийтта шу кхаьчача цун Селахь хилар. ¹³Селахь хинначул тIехьагIа Арпахшад диь бIаьи кхаь шера ваьхар. Цун кхы а кьонгаш а мехкарий а хилар.

¹⁴Селахьа ткъаь итт шу кхаьчача цун Iебар яха воI хилар. ¹⁵Iебар хинначул тIехьагIа Селахь диь бIаь кхаь шера ваьхар, кхы а кьонгаш а мехкарий а хулаш.

¹⁶Iебара ткъаь дийтта шу кхаьчар, цун воI хилар Пелаг. ¹⁷Пелаг хинначул тIехьагIа Iебар диь бIаь ткъаь итт шера ваьхар. Цун кхы а кьонгаш а мехкарий а хилар.

¹⁸Пелага ткъаь итт шу даьлча цун Рахьу хилар. ¹⁹Рахьу хинначул тIехьагIа Пелаг ши бIаьи ийс шера ваьхар. Цун кхы а кьонгаш а мехкарий а хилар.

²⁰Рахьу ткъаь шийтта шу кхаьча вар, цун СерагI яха воI хулча хана. ²¹СерагI хинначул тIехьагIа Рахьу ваьхар ши бIаьи ворхI шера. Цун кхы а кьонгаш а мехкарий а хилар.

²²Ткъаь итт шу кхаьчача, СерагIа Нахьир яха воI хилар. ²³Нахьир хинначул тIехьагIа СерагI ваьхар ши бIаь шера, кхы а кьонгаш а мехкарий а хулаш.

---

* 11:9 Жугтий меттала из дош тара да «вIашагIьэр» яхача деша.

²⁴ Нахъира ткъаь ийс шу кхаьчача, цун Таьрахъ яхаш воI хилар. ²⁵ Таьрахъ хинначул тIехъагIа Нахъир ваьхар бIаьи ткъеста шера, кхы а къонгаш а, мехкарий а хилар цун.

²⁶ Таьрахъа кховзткъе итт шу кхаьчачул тIехъагIа, цун хилар къонгаш Ибрам, Нахъир, XIарон.

Таьрахъа тIехъенах лаьца

²⁷ Ер да Таьрахъа тIехъенах дар. Таьрахъа къонгаш ба Ибрам, Нахъир, XIарон. TIаккха XIарона воI ва Лут. ²⁸ XIарон дIакхелхар ше ваьча Хашад-мехка Ур-шахъаре, ший да Таьрахъ дунен чу а волаш. ²⁹ Ибрамеи Нахъиреи истий боалабир. Ибрама цIен-нана Сарай яхаш яр, хIаьта Нахъира цIен-нана Малка яр. Малка а Йиска а XIарона ши йоI яр. ³⁰ Сарай дезалхо хулаш яцар, цун цхъаккха бер дацар. ³¹ TIаккха Таьрахъ шийца ший воI Ибрам, ший виIий XIарона воI Лут а, ший виIий Ибрама сесаг ший нус Сарай а ийца, Хашад-мехкарча Ур-шахъарера КенаIан мехка ваха араваьлар. Амма Харран-шахъар йолча кхаьчача, цига сайцар уж. ³² Харран-шахъар йолча, ший ши бIаьи пхи шу доаллаш дIакхелхар Таьрахъ.

Ибрам Дала шийна тIахъехар

12 ¹ Везча Аьлано аьлар Ибрамага:
 «Хъай мохк а, хъай гаргалнах а, хъай даь цIа а дита а дите, Аз хъайга дIахъокхаргболча мехка дIагIо.
² Аз хьох хъадаьнна доккха халкъ кхолларгда,
 хьо даькъал а вергва,
 хьа цIи а айергья,
 нах а хьога гIолла даькъалбергба.
³ Аз даькъалбергба хьо даькъалвераш,
 наIалт аргда хьона наIалт кхайкадеш болчарна,
 дунен чура массе а халкъ
 хьога гIолла даькъалдергда».

⁴ Везча Аьлан лоІам кхоачашбеш, Харран-шахъаре-ра дІавахар Ибрам. Цунца Лут а вахар. Ибрама цу хана кховзткъе пхийтта шу дар. ⁵ Ибрама ший сесаг Сарай а, веший воІ Лут а вигар шийца. Ше да мел вола хІама а хъаййцар цо, Харран-шахъаре ше ший долахъа мел берза-баъ лай а дІабигар цо. Уж берригаш а КенаІан-мехкагахъа дІаболабелар, тІаккха дІа а кхаъчар цигача.

⁶ Цу лаьтта гІолла дІа а ваха, Шехеме Море оала сов-йоккха наджа га йолча моттиге кхаъчар Ибрам. Цу хана цигача бахаш бар кенаІанхой.

⁷ Ибрама духъалвенача Везча Аьлано аьлар: «Ер лаьтта Аз хъа тІехъенна лургда». Шийна духъалвенача Везча Аьлан сагІа даха моттиг кийчйир Ибрама цига.

⁸ Цигара дІа а ваха, Бет-Эла малхбоалехъа болча лоаман мехка кхаъчар Ибрам. Цига цо ший чаьтар дІаоттадир. Из волчара малхбузехъа латташ Бет-Эл яр, малхбоалехъа ГІай-шахъар яр. Цу моттиге кхы а цхъа сагІа доакха моттиг а кийчъяь, Ибрам Везча Аьланна суждне яха волавелар. ⁹ Юха новкъа а ваьнна, къулбехъа дІахо вахар из. КенаІан-мехка къулбехъе НегІаб цІи йолча яьссача ара кхы а дІавахар из.

Ибрам Мисар-мехка

¹⁰ ЧІоагІа моцал яр лаьтта, хІаьта моцал чІоагІа хилар бахъан долаш Ибрам Мисар-мехка дІавахар. ¹¹ Шоаш Мисар-мехка дІакхоачаш цо аьлар ший сесагага Сарайга:

«Сона хов, хьо хоза кхалсаг йолга. ¹² Мисархошта хьо яйча, цар аргда: „Из цун сесаг я“, тІаккха со вургва, хьо дийна ютаргья. ¹³ Хъе са йиша я ала царга, тІаккха цар со вургавац. Со хъа воша ва мотташ, уж соца дика хургба, тІаккха Іа са са кІалхара доаккхаргда».

¹⁴ Иштта хила а хилар из. Ибрам Мисар-мехка веча, мисархошта Сарайа хозал яйра. ¹⁵ ПирІовна гонахъа бола аьлий а пирІовга Сарайа хозал могаеш бар, цар из йигар пирІов волча цІагІа. ¹⁶ Ибрам Сарайа воша ва мотташ,

пирЮв цунца дика вар. Цо Ибрама дукха доахан, кхал а маІа а вараш, инкалаш маІеи кхали Іуй белар.

¹⁷Амма Ибрама сесаг Сарай дІайигар бахъан долаш, Везча Аълано хала лазараш дайтар пирЮвна а цун гонахъа барашта а. ¹⁸ТІаккха Ибрамага хъа а кхайка, аьлар пирЮвс:

«Ер фуд Іа сона даьр? Сарай хъай сесаг йолга хъа хІа-на аланзар Іа? ¹⁹„Ер са йиша я“ хІана аьлар Іа? Цудухъа мара мича йигар аз из сайна. Ер я хьона хъа сесаг, из хъа а ийце, дІагЮ укхазара!» – аьнна.

²⁰Ший Іушка амар дир пирЮвс, хІаьта цар Ибрам новкъа ваьккхар, ший сесаг а, ший доалахъ мел дар а шийца а долаш.

Ибрами Луті дІа-юха къаст

13 ¹Ший сесаг а беррига боахам а ийца, Мисар-мех-кара НегІаб ціи йолча яьссача ара гІолла дІавахар Ибрам. Цунца Лут а вар. ²Ибрам цу хана чІоагІа хъал-долаш вар, цунга дукха доахан а, дошув а, дотув а дар. ³НегІабара дІахо вахар из, Бет-Эл йолча хъакхаччалца, хъалха Бет-Эл-шахъараи ГІай-шахъараи юккье ший чаьтар лаьттача моттиге, ⁴хъалхагІа ше сагІа даккха моттиг кийчъяь хиннача вера из; циггача Везча Аьлан-га кхайкар из.

⁵ХІаьта массаза Ибрама уллув волча Лутага а дар дукха жа а, доахан а, чаьтараш а. ⁶Цу шинне рузкъа дукха хиларах, уж Іеш бола лаьтта тоьацар царна. ⁷Ибрамеи Лутеи жега боахка Іуй ВІаший къувса болабелар. Цу хана цу лаьтта бахаш кенаІанхой а, перезахой а бар.

⁸ТІаккха Ибрама аьлар Лутага: «Хьои сои гаргара нах да, цудухъа хьонеи соней юкье, хъа Іуштеи са Іуштеи юкье кьовсамаш хила йиш яц. ⁹ДІа-юха къастаргда вай. Хъайна бакъахъа хета моттиг харжа. Нагахъа хьо аьрда оагІорахъа воде, со аьтта оагІорахъа гІоргва, нагахъ хьо аьтта оагІорахъа воде, со аьрда оагІорахъа гІоргва».

¹⁰ Дахъежача, Лута дайра, Йордан-хий доагIа ата-гIе ЦIоIар-шахъарга Iо кхаччалца, Везча Аьлан беш мо, Мисар-мохк мо, хин кхоачам болаш йолга. (Везча Аьлано Седам-шахъари Iамор-шахъари хIалакъялехъа дар из.) ¹¹ Лута шийна Йордана атагIе харжар. Уж ший дIа-са къабстар: Лут малхбоалехъа вахар. ¹² Ибра-Иан-мехка вахар, хIаьта Лут атагIарча шахъарашта юкъе ваха хейра, Седам-шахъара гаьнадоаццаш ший чаьтараш Iо а овттадаь. ¹³ Седама бахархой чIоагIа зуламе а, Везча Аьлан духъала чIоагIа къинош летадеш а бар.

¹⁴ Лут дIакъабстачул тIехъагIа Везча Аьлано аьлар Ибрамага: «ДIа-юха хъажал гонахъа, къилбаседехъа а къулбехъа а, малхбоалехъа а малхбузехъа а хъажал. ¹⁵ Ер хьона гуш мел дола лаьтта Аз хьона а, хъа тIехъенна а лургда масса йолча хана. ¹⁶ Аз алсамйоакхаргъя хъа тIехъе, лаьттан тIера гIум дагаръе моге, хъа тIехъе а дагаръ-юлургъя. ¹⁷ Волле, укх лаьтта гIолла дIоахалла а шоралла а волале, хIана аьлча, хьона лургда Аз из».

¹⁸ Ший чаьтараш хъа а ийца, Хъеврон-шахъарерча Мамари доалахъа йолча сов-йоккхача нажашта юххе ваха хайра Ибрам. Цигга Везча Аьланна сагIа доаккха моттиг а кийчйир цо.

Ибрама Лут кIалхарвоаккх

14 ¹ Цу хана Амрапал ШинIар-мехка паччахъ вар, Арихан Элласар-мехка паччахъ вар, Кедирал-Iумар Iейлам-мехка паччахъ вар, тIаккха ТидаIал дуккхача халкъий паччахъ вар. ² Уж шевола паччахъ тIемаца тIабахар Седам-шахъара паччахъ волча Берийна а, Iамор-шахъара паччахъ волча Бершийна а, Адма-шахъара паччахъ волча Шинава а, ЦIабайма-шахъара паччахъ волча Шимбера а, БулаI-шахъара (хIанз ЦIоIар-шахъар оал цох) паччахъа а. ³ Укх пхинне, шоай эскараш вIашагI а теха, уж Iоотта-дир Сиддим цIи йолча атагIа, хIанз Дира форд латтача. ⁴ Шийтта шера Кедирал-Iумар цIи йолча паччахъа кога

кІал хилар уж, кхойтталагІча шера цунна духъала гІайттар уж паччахъаш.

⁵ ДийтталагІча шера Кедирал-Іумар а, цунца бола паччахъий а тІемаца тІабаъккар укх духъалбайнарашта. Іаштерот-Кхарнаимера репаимахой цІи йола халкъ а, Хъамера зузамхой а, Шаве-Кхиръятаимера эймимахой а, ⁶ СеІир-лоамашкахъа Іеш бола хъорихой а – уж шеддола халкъаш хІалак дир цар, яьссача аренца доазув долча Эл-Паран-шахъаре бодача новкъа. ⁷ Цул тІехъагІа Кедирал-Іумара, Іейн-Мишнате (хІанз Кхадеш оалача метте) юха а вена, Іамалекхахой оалача къаман тІехъ толам баьккхар, цул совгІа, Хаццон-Тамаре Іеш бола эмархой а эшабир.

⁸ ТІаккха Седама паччахъ а, Іамора паччахъ а, Адма паччахъ а, ЦІабайма паччахъ а, БулаІа (хІанз ЦхьогІар оал цох) паччахъ а хъавІашагІ а кхийтта, шоай моастагІашца тІом бе Сиддим-атагІа чубессар. ⁹ Уж тІом беш бар Іейламарча паччахъаца Кедирал-Іумарца а, дуккхача халкъий паччахъ волча ТидаІалца, ШинІар-мехкарча паччахъаца Амрапалца а, Элласар-мехкарча паччахъаца Ариханаца а. Виъ паччахъ пхеннена духъала. ¹⁰ Сиддим-атагІа дукха кІоагаш дар кІув чуболаш. Седамера а Іаморера а паччахъаш тІемахой байдда болхаш, дуккхабараш цу кІоагаш чу лийгар. Дийнабисараш лоамашкахъа къайлабайлар. ¹¹ ТІаккха Седамера а, Іаморера а бахархой доалахъдар а тІехълен аьнна дІадиллар а – деррига хъа а ийца, уж шаккъе шахъар яйха а яйха, дІабахар моастагІий. ¹² Седаме вахаш вола Ибрама веший воІ Лут а есералла вигар, цун беррига боахам а моастагІаша дІабихъар.

¹³ КІалхара ваьннача цхъанне, ваха а ваха, жугтечунга Ибрамага дІадийцар из. Эмархочун Мамаре доалахъа йолча сов-йоккхача лажа говнашта юккхе вахар Ибрам. ХІаьта Мамари Ашкола а Анера а воша вар. Уж берригаш а Ибрама новкъостий бар. ¹⁴ Лут дІалаьцав

аьнна хезача, ший фусаме кхийна кхо Ёаь барайтта Ёу герзашца кийч а ваь, Дан-шахьарга кхаччалца моастагІа тІехьавахар Ибрам. ¹⁵ Бекъа а бенна, цу бийсан моастагІашта тІахьийдда, уж лаькка Дамасакх-шахьара кьул-баседехъа уллача Хьоба цІи йолча моттиге кхаччалца дІабигар цар. ¹⁶ МоастагІаша дІабаькккха хинна боахам а, истий а, Ёуй а, ший боахамца цхьана Лут а – деррига юхадерзадир Ибрама.

Ибрами Мелхиседакъи вІашагІкхетар

¹⁷ Кедирал-Ёумар а, цунца бола паччахьаш а эшабаь Ибрам цІа воагІаш, шийх хІанз паччахьан атагІе оалача, Шава цІи йолча атагІе цунна духьалвера Седама паччахь. ¹⁸ Салим-шахьара паччахь вола Мелхиседакъ а вера олгаш, чхьагІар а ийца Ибрама духьала. Веза-Воккхача Даьла сагІа доаккхача хьалхалаттар вар из. ¹⁹ Ибрам даькьал а веш, цо аьлар:

«Ибрам! Сигале а, лаьтта а кхеллача
Веза-Воккхача Дала
даькьалволва хьо.

²⁰ Хоастам хилба
хьа моастагІий хьона кІалабитача
Веза-Воккхача Далла».

ТІем тІа даьккхачох иттлагІа дакъа Мелхиседакъа делар Ибрама.

²¹ ТІаккха Седама паччахьо аьлар Ибрамага: «Даьккха хьал хьайна дите, моастагІчо дІалаьца хинна са нах хьаба».

²² Амма Ибрама Седама паччахьа жоп делар: «Везча Аьлага, сигале а, лаьтта а кхеллача Веза-Воккхача Даьлага кулг хьал а кховдадаь дув биаб аз, ²³ хьа доалахь долчох цхьа хІама, тай а, е маьчех хьерчаю тІпирг а хьаэцаргдац аьнна. Сона лац, „Аз Ибрам ваха хоаваьв“ хьога алийта! ²⁴ Аз хьаэцаргбар сай кегирхоша биъа кхача ба, амма соца хиннача наха доагІа дакъа дІадала деза Іа. Анера а, Мамарена а, Ашкола а доагІар дІале».

Дала Ибрамаца барт бар

15 ¹Из деррига хинначул тѣхьяга Везча Аьлан сурт духьяльэттар Ибрама. Дала аьлар:

«Ма кхералахь, Ибрам!

Со хьона оарц да.

Аз хьона лургдола совгат а доккха хургда».

²Амма Ибрама аьлар: «Са Веза Аьла! Фу лургда Ia сонa? Со тѣхье йоацаш ва, цудухья со велча, са льяна, Дамасакхерча Элиазара кхоачаргда деррига а са доалахья дар. ³Хьажал, Ia воI веннавац сонa, – аьлар Ибрама, – цудухья са цага ваь лай хургва са тѣхье дIахьош вар».

⁴ТIаккха Везча Аьлано аьлар Ибрамага: «Хья боахам цу лаьга кхоачаргбац. Хья воI хургва, цох хья тѣхье а хургья».

⁵Цул тѣхьяга, Ибрам чаьтар кIалара ара а ваьккха, аьлар Цо: «ДIахьажал сигала, дагардел цигара седкьий, хьайна делой! Иштта дукха хургья хья тѣхье».

⁶Ибрам тийшар Везча Аьлах, хIаьта из тешар Ибрам даькьалхилар лаьрхIар Цо. ⁷Дала аьлар Ибрамага: «Хьо Хашад-мехкара Ур-шахьар йолчара араваьккха Веза Аьла ва Со. Из Аз дир, ер лаьтта хьона далар духья, хьога цунна доал дайта».

⁸Амма Ибрама аьлар: «Са Веза Аьла! Сонa мишта ховргда ер лаьтта сай хургдолга?»

⁹Дала аьлар Ибрамага: «Сона лаьрхIа кхо шу кхаьча шинар а, кхо шу кхаьча газа а, кхо шу кхаьча устага а, кхокха а, кьоркхокха а хьябоалабе». ¹⁰Уж дийна хIамаш Везча Аьланна хьалхашка хья а доаладаь, царна урс а хьяькха, юкье гIолла шин даькьа уж декьа а дийкьа, царех ахаш духь-духьяла Юдахкар Ибрама. Амма, оалхазараш декьанзар шин даькьа. ¹¹Дукха ха ялале цу хьайбашта тIадийрзар оалхазараш, бакьда, Ибрама дIалелхадир уж. ¹²Малх чубузача хана Ибрама чIоага наб

кхийтар. Панахъа унзара кхерам бахъаш йоккха боад эттар цунна гонахъа.

¹³ Везча Аьлано аьлар цунга: «Ховш хилалахъ, хъа тЕхъенах бараш, хийрача мехка хъагIа баьхка нах хинна, Iергба. Цу мехкарча наха дий бIаь шера лаьш хинна Iазапе лоаттабергба уж. ¹⁴ Амма, Аз кхел ергъя уж чулоаттабаьча наха. Цул тЕхъагIа хъа тЕхъенах бола нах цу мехкара дIагIоргва, дукха хъал а ийца. ¹⁵ Хьо кхелха, хъай даьшта тЕхъа дIагIоргва, са паргIата даьнна, кьоаргга ха яьнна кьоано волаш дIаволларгва. ¹⁶ ЙиьлагIа тЕхъе йолча хана мара хъа халкъ укх лаьтта тIа юхадоегIаргдац, хIана аьлча, укхаза Iеш долча эмархой харцоний боарам кхоачашхиннабац хIанз а».

¹⁷ Малх чубизачул тЕхъагIа чоаггIа боад эттар. Цаьхха кIура беш Iаькъеи цIера аланца доага хаьшки чакхдаьлар дийкъача дийнаташта юкъе гIолла. ¹⁸ Цу дийнахъа Везча Аьлано Ибрамаца барт бир: «Аз хъа тЕхъенна дIалургда ер лаьтта, Мисар-мехкарча доаонах долча хина тIера сийлахъча Эпрат-хина тIакхаччалца, ¹⁹ кхенахой а, кхеназхой а, кхадманахой а, ²⁰ хьетахой а, перезахой а, репаймахой а, ²¹ эмархой а, кенаIанхой а, гIиргIашхой а, явусхой а лаьтта», — аьнна.

ХIажари ИсмаIали

16 ¹Ибрама сесага Сарайа бер хилацар. Сарайа Мисар-мехкара лай яр, ХIажар цIи йолаш. ²Сарайа аьлар Ибрамага: «Везча Аьлано сона бер деннадац, цудухъа сона гIулакх деш йолча цу ХIажарца Iовижа веза хьо. Из берах хуле, цунга гIолла бер хургда сона а». Ибрама ший сесагага ладийгIар. ³Ибрама КенаIан-мехка итт шу даьккхачул тЕхъагIа, Сарайа ший мара Ибрама Мисар-мехкара лай ХIажар дIаелар, цунах ший сесаг ергIолаш цо.

⁴Ибрам чувахар ХІажар йолча, тІаккха ХІажар цунна берах кхийра. Цу бахъанах курал а яь, Сарайал ше лакхагІа хийтар ХІажара. ⁵ТІаккха Сарайа аьлар Ибрамага: «Сона халахетар хилар хьо бехке волаш да. Аз сай лай хьона еннайр, хІаьта хІанз ше дезалхочох кхийча, ше сол лакхагІа хет цунна. Дала ше кхел йойла, вай шиннех бехке вар белгалвоаккхаш».

⁶Ибрама аьлар Сарайга: «Из хьа лай я, цунна хьайна ловр де Іайха», – аьнна. ТІаккха Сарайс чІоагІа низ бора ХІажара, цудухьа из Сарай йолчара едар.

⁷Везча Аьлагара долча малейка Шур-шахьаре бодача новкъа, шовдан йисте, яьссача ара корайир ХІажар. ⁸Малейко хьаьттар: «Сарай лай ХІажар, хьо мичара ений, мича йода?» ХІажара жоп делар: «Со сай фусам-нана Сарай йолчара едда йоагІа».

⁹Везча Аьлан малейко аьлар ХІажарга: «Хьай фусам-нана йолча цІа а гІой, цунга ладувгІаш хила». ¹⁰Кхы а аьлар цунга Везча Аьлан малейко: «Аз тІехь-тІехьа ебаеш, дагар ма ю дукха ебаргья хьа тІехье». ¹¹Кхы а тІатехар Везча Аьлан малейко:

«ХІажар, хьо хІанз дезалхочох кхийнна я,
хьа кІаьнк хургва.

Іа цунах ИсмаІал* аьнна цІи тулларгья,
хІана аьлча, Везча Аьланна дІахезаб хьогара
бала.

¹² ИсмаІал акха вир санна, аьрдагІа хургва,
из массанена тІакхувдаш хургва,
массавар цунна тІакхувдаш хургва.
Ший вежарашца
моастагІал долаш хургва из».

¹³ХІажара шийца къамаьл даьча Везча Аьлан керда цІи яьккхар, цо аьлар: «Со гуш вола Даьла ва Хьо». Цо из аьлар, хІана аьлча, ше уйла яьндаь: «Уккхаз

* 16:11 ИсмаІал «Далла дІахезад» яхилга да.

вайнав сона Со гуш Вар». ¹⁴ Цудухъа Кхадеш оалача моттигаи Баред-шахъараи юкъе йолча гIувнах «Беэр-Лахъай-Рои»* оал.

¹⁵ ХIажара Ибрама кIаьнк вир, Ибрама цунах ИсмаIал аьнна цIи тиллар. ¹⁶ Ибрама дезткъе ялх шу даьннадар, ХIажара ИсмаIал ваьча хана.

Суматвара – барта белгало

17 ¹ Ибрама дезткъе ткъеста шу дар, Везча Аьлано, духъал а вена, цунга оалача хана: «Со Низбола Даьла ва, Со хъай дег чу лелаве, ² долча хIамах цIена хила, тIаккха Аз вай шиннена юкъе барт а баь, хъа халкъ алсамдоаккхаргда».

³ ТIаккха Ибрам Далла хъалхашка лаьтта кхаччалца суждне вахар. Дала кхы дIахо а аьлар цунга: ⁴ «Ер да Аз вай шинне барт барах тIалоацаргдар: Аз хьо дукхача халкъий да вергва. ⁵ Аз хъа цIи хувцаргъя: хъа цIи Ибрам хургъяц, ИбрахIам хургъя, хIана аьлча, Аз хьо дуккхача халкъий да вергва**. ⁶ Аз хъа дукха тIехъенаш хулийтаргъя – хьох хъадаргда керда халкъаш, хъабаргба паччахъаш. ⁷ Аз барт бергба хьоца а, хъа тIехъа тIахург-йолча ноахалашца а – дуне мел латтача хана бохаргбоацаш: Со хъа а, хъа тIехъен а Даьла хургва. ⁸ Хьо тIавена лелаш вола КенаIан-мохк беррига хьона а хъа тIехъенна а дIалургба Аз, дуне мел латта из шун хургболаш, хIаьта цар Даьла а хургва Со».

⁹ Дала аьлар ИбрахIамга: «ТIаккха ер вай шинне барт барах Ia тIалоацаргдар да: Ia а, хъа тIехъенаша а Са хьоца хинна барт лорабе беза. ¹⁰ Сона а, хьона а юкъе бола, Ia а, хъа тIехъенаша а лорабе беза барт ер ба:

---

* 16:14 Из жугтий меттала «Дийнача, со гуш волчун гIув» яхилга да.

** 17:5 «Ибрам» «сийдола да» яхилга да, хIаьта «ИбрахIам» – «дуккхачар да» яхилга да.

беррига шун маІанах сумат баъ хила беза. ¹¹ Шоай бехкеча моттигера чкъор дІахоададе – из вайна юкърча барта белгало хургья. ¹² КІаьнка бархІ ди кхаьчача оаш из сумат ве веза. ХІара шоашта ваь кІаьнк а, оашош ийца лай а оаш сумат бе беза. ХІаьта из леладе деза оаш массайолча ноахалашка. ¹³ Хъа цІагІа ваьр а, Іа дотув денна ийцар а сумат ваь хила веза белгалла. Шун дегІа-машта тІехь йолча цу белгалано гойташ бола Соца баь барт тІайоагІача хана а хургба. ¹⁴ ХІаьта моллагІа сумат ца веш виса маІа саг, фуннагІа ха яьнна из вале а, ший халкъо шийх дІахоадаволва, хІана аьлча, Соца баь барт бохабаьб цо».

¹⁵ Ше аьнначоа тІатохаш Дала аьлар ИбрахІамага: «Аз хъа сесага Сарайх керда цІи тулларгья. Из цІи хургья Сарра*». ¹⁶ Из даькъал а яь, цунна кІаьнк лургва Аз. Цу кІаьнка да хьо хургва. Сарра дуккхача халкъий нана хургья, цунах паччахъаш хъабаргба».

¹⁷ ИбрахІам бартала вежар, дагахъа вела а велаш, цо йоахар ше-шийца: «БІаь шу кхаьчача са кІаьнк хургва? Е дезткъе итт шу кхаьчача Саррас бер дергда?» ¹⁸ ТІаккха ИбрахІама аьлар Везча Аьланга: «ИсмаІал мукъагІа ваха вуса валар, Іа даькъал а ваь».

¹⁹ Дала аьлар: «Белггала хъа сесага Саррас вергва хьона кІаьнк, Іа цунах цІи Исхъакх тулларгья. Аз цунца Сай барт бергба, цун ерригача тІехъенашта а низ болаш хургбола барт. ²⁰ ИсмаІалах Іа дийхар а хезар Сона. Аз из даькъалвергва, цун йоккха тІехъе а хургья. Шийтта сийлахъча аьлан да хургва из, цунах хъадаргда доккха халкъ. ²¹ Амма Саррас хьона тІадоагІача шера укх ханна ваьча воІаца бергба Аз Сай барт».

²² ИбрахІамца къамаьл чакхдаьккха, Даьла из волчар дІавахар.

---

* 17:15 *Sarra* – жугтий меттала «Сара». Из «сув» яхилга да. ХІаьта «Сарай» «са сув» яхилга да.

²³ Исмаїал а, ший фусаме баъ бола а, ахча денна ийца бола а лай а, беррига маїанах хъа а боалабаъ, уж сумат бир ИбрахІама, Дала из шийга аьннача дийнахъа. ²⁴ ИбрахІама дезткъе ткъеста шу дар из сумат вавча дийнахъа. ²⁵ Цун виИий Исмаїала кхойтта шу дар цу хана. ²⁶ ИбрахІам а, цун воІ а цхъан дийнахъа сумат бир. ²⁷ ИбрахІамаца цхъан дийнахъа сумат бир ИбрахІама фусаме мел бола маїанах а: цунна цагаІа Юбаъраш а, кхыча къамашта юкъера цо ийцараш а.

Кхо хъаьша

18 ¹ Веза Аьла юха ИбрахІама духьал эттар. Мамаре доалахъарча наджа гаьнашта йисте вагІаш вар ИбрахІам. Ди деннача хана, ший чаьтар кІала, аравоаллача метте, Іеш вар из. ² Хъахъежача, цунна вайра гаьна воаццаш латта кхо саг. Уж бІарга а байна, духьалведда, лаьтта кхаччалца царна хьалхашка суджне вахар ИбрахІам. ³ «Веза Аьла! – аьлар ИбрахІама, – Хьо сона раьза вале, дех Хьога, Хъай лай волча кІеззига саца, тІех ма вала сона юхе гІолла. ⁴ Аз шоана когаш била хий а доттаргда, укх гаьна кІала салаІа моттиг а я шоана. ⁵ Шоай дегІамашта гІойле хилийта, укх са кхачах кхетадалар шо, со волча, Шоай лай волча кхаьчадолаш, тІаккха дІахо Шоай никъ бергба оаш».

Цар аьлар: «Дика да, Іа яхар дергда оаха».

⁶ Юха сихха чаьтар кІала а ваха, Саррайга аьлар ИбрахІама: «Сухал бе, кхо бога хиллал долча дикагІча хьоарах бод хьокхабе, сейса маькх е». ⁷ ТІаккха цигара ведда ший доахан долча вахар из. Эггара толажагІа дола Іаса а хержа, лайга из дІа а денна, цун сихонца урс хьакхе, дулх кийчде аьлар цо. ⁸ Кийчдаь дулх а, шура а, нахча а хъадена, кхаь сага хьалхашка Іооттадир ИбрахІама, тІаккха ше царна уллув гаьна кІала лаьттар, цар хІама юача юкъа.

⁹ Цар хаьттар ИбрахІамга: «Хъа сесаг Сарра мичахъа я?»

«Укхаза чаьтар кІала я из», – аьлар ИбрахІама.

¹⁰ «ТІадоагІача шера укх ханна Со хьо волча юхавоа-гІаргва, – аьлар Везча Аьлано, – хІаьта цу хана хьа сесага Саррай кІаьнк хургва».

Царна тІехьашка латгача чаьтара кІала йола Сарра ладувгІаш яр цар къамаьлага. ¹¹ ИбрахІам а Сарра а ха яха бар, Сарра бер хулача ханара яьннайр. ¹² Ела а елаш, ше-шийца йоахар цо: «Со а къаьна я, са мар а къаьна ва, хІанз уж ловзараш деча я со?»

¹³ ТІаккха Везча Аьлано аьлар ИбрахІамга: «Боккъонца бер хургда-хьогІ са, къаьна ма йий со? – яхаш, ела хІа-на ел Сарра? ¹⁴ Везча Аьланна де хала долаш хІама дий? Цхьа шу даьлча, Айса йиллача хана юхавоагІаргва Со, цу хана Саррай кІаьнк а хургва».

¹⁵ Саррас аьлар: «Со елаш яцар!» Кхера а енна аьлар цо иштта. Амма, Везча Аьлано аьлар: «А, хьо елаелар».

ИбрахІама Седам-шахьара бахархой духьа дехар дар

¹⁶ ТІаккха маІанах хьал а ГІайтта, лакхера чухьажача Седам-шахьар гуш йолча метте бахар. Уж новкъа баха тІехьаваьлар ИбрахІам. ¹⁷ Везча Аьлано аьлар Ше-Шийца: «Айса де лерхІар Аз ИбрахІамах лочкъадергдац. ¹⁸ Ибра-хІамах сийлахь-доккхеи низболеи халкъ хьадаргда, ду-нен чура деррига халкъаш цунга ГІолла даькъала хургда. ¹⁹ Аз ИбрахІам хержар, цунга васкет дайтар духьа ший берашка а, тІехьенашка а, Везча Аьланна ловчча бесса, нийсонца а, хьаьнала а даха аьнна. ТІаккха Везча Аьлано Ше дергда аьнна дергда цунна». ²⁰ ТІаккха Везча Аьлано аьлар: «Седама а, Іамора а бахархоша леладечох дувцар унзара хІамаш да, къинойх биза ба уж, ²¹ Ю кІал а ваьнна хьожаргва Со, Сога дувцача тайпара во хІамаш леладу цар е леладац; ховргда Сона».

²² МаІанах Седам йолчахьа дІаболабелар, тІаккха ИбрахІам Везча Аьлан хьалхашка латгаш вар. ²³ Везча Аьланна гарга а вена, цо хаьттар: «Веза Аьла, имана

чухь бараш а кѣиной каравахар а цхъатарра хІалакверг-
ва Іа? ²⁴ Цу шахъаре иман долаш шовзткъа итт саг хила
ма мегий? ХІаѣта а из шахъар йохаергъя Іа? Шовзткъа
итт Хъай иман долаш волча сага духъа цу моттигах
къахетам бергбац Іа? ²⁵ Іа иштта де йиш ма яц – иман
долаш вар а Іаѣса вар а цхъана хІалакве, Іаѣса волчун-
ца а иман долаш волчунца а цхъатарра хила йиш яц
Хьо! Дерригача дунен кхелахо волчо лела ергийи-хьогІ
харцо?»

²⁶ ТІаккха Везча Аьлано аьлар: «Нагахъ Седаме Сона
шовзткъе итт саг иман долаш коравой, Аз цар духъа цу
ерригача шахъарах къахетам бергба».

²⁷ ИбрахІама аьлар: «Астара а Јовкъара а маъхе мара
воаца со, Хьоца къамаьл де эттав, Веза Аьла! ²⁸ Масала,
пхиъ тоъаш воацаш, шахъара чу шовзткъеи пхиъ мара
иман долаш ца хуле? Уж пхиъ тоъацар аьнна, еррига
шахъар йохаергъя Іа?»

Везча Аьлано жоп делар: «Нагахъ санна Сона цигахъа
шовзткъе пхиъ иман долаш вола саг коравой, Аз шахъар
йохаергъяц».

²⁹ Юха а хаьттар ИбрахІама: «ТІаккха Хъайна шовзт-
къа мара, иман долаш вола саг ца коравой, йохаергийи
Іа шахъар?»

«Нагахъ санна Сона шовзткъа Сай иман долаш во-
ла саг коравой, Аз йохаергъяц из шахъар», – жоп делар
Везча Аьлано.

³⁰ «Веза Аьла, дех Хьогара, сона эГІаз ца вахар, пурам
да Хъайга хатта: нагахъ санна шахъар чу ткъаь итт мара
иман долаш вола саг ца хуле, йохаергийи Іа из?» – аьнна
хаьттар ИбрахІама.

«Нагахъ санна цига Сона ткъаь итт иман долаш саг
коравой, Аз йохаергъяц из», – жоп делар Везча Аьлано.

³¹ ТІаккха ИбрахІама аьлар: «Волавенна волаш, кхы а
хоаттаргдар аз, Веза Аьла: нагахъ санна шахъар чу иман
долаш ткъо саг хуле?»

Везча Аьлано жоп делар: «Цу ткъаь сага духъа а йохоргъяц Аз из».

³² Юха а йистхилар ИбрахІам: «Веза Аьла, эгІаз ма Голахъ, аз кхы а хаттарах: нагахъ санна Хьона итт иман долаш вола саг коравой цу шахъар чу?»

Везча Аьлано жоп делар: «Итт сага духъа а йохоргъяц Аз». ³³ ИбрахІамцара къамаьл чакх а даьккха, дІавахар Веза Аьла. ИбрахІам а ший цІагІа юхавийрзар.

Седам-шахъар а, Іамор-шахъар а йохаяр

19 ¹ Сарахъа уж ши малейк Седаме хъакхъачча хана шахъара коа-наІарашта йисте вагІар Лут. Уж шийна дайча, царна духъала хьал а айвенна, царна лаьтта кхаччалца суждне вахар из. ² «Са аьлий, аз дех шугара, шоай лай волча фусаме шу дахкар. Со волча когаш билла а, бийса яккха а моттиг хургъя, тІаккха кхоана Іуррехъа шоай никъ дІахо бергба оаш», – аьлар Лута.

«А, оаха бийса майдане йоаккхаргъя», – аьлар цу шинне.

³ Бакъда, Лута чІоагІа дехарах, из волча фусаме вахраьза хилар уж шиь. Лута царна мерза яъа хІама а кийч-йир, морз тоханза маькх а еттар. Цар хІама йиар. ⁴ Цу сарахъа уж Іобувшале, Седам-шахъарера шевола маІасаг, зІамигавар а воккхавар а, Лута наІарга вахар, тІаккха цун цІенна го бир цар. ⁵ Уж махъарч детта болабелар: «Мичав хьо волча сарахъа вена ши саг? Араваккха уж шиь. Оаха царех кхалнах бергба!»

⁶ Лут ара а ваьнна, шийна тІехъа ниІ дІакъайлар. ⁷ Цо аьлар цу нахага: «Са вежарий, аз дех шуга, зулам ма дудалар оаш! ⁸ Маьре яханза ши йоІ я са. Аз уж шиь дІалургъя шоана, царца шоашта ловр де, амма, аз дех шуга, цу шин сага зе ма дудалар оаш. Уж са фусаме баьхка хъаьший ба».

⁹ ХІаьта цІенна го баьча Седам-шахъарерча маІача наха аьлар: «ДІавала новкъар!» ВІаший цар йоахар: «Хъажалаш

укх тIавенача сагага, ер виссавар вайна кхел йинза!» Цар аьлар цунга: «Лоралелахь, царна де лаьрхIачул а вогIа зулам дергда оаха хьона!» Уж Лута тIагIертар, ниI кагъе дагахьа. ¹⁰ Лут волча венача шин саго, дIакхайда из чу а токхаваь, ниI кьайлар. ¹¹ ТIаккха ара латтача наьха, зIамигачун а воккхачун а, бIарга са доадир цар, хIаьта вожаш чIоагIа сагота хьайзар, чубовла ниI лохаш.

¹² Цу шин саго хьттар Лутага: «Хьа дезалах кхы саг вий укх шахьаре вахаш? Е найц, е кьонгаш, е мехкарий, цхьаккха вале, араваккха укх шахьарера. ¹³ Оаха ер шахьар йохаергья, хIана аьлча, леладеча гIулакхех дувцаш укх шахьар тIа бахача наха леладеча бIехача хIамайх дувцараш хьахезад Везча Аьланна. Цо дахкийтад тхо, ер хIалакIе аьнна». ¹⁴ Ара а ваьнна, ший найцарашта тIавахар Лут. «Сихха укх шахьарера дIагIо, Везча Аьлано йохаергья ер кастта». Бакьда, Лута бегаш бу моттар царна.

¹⁵ ШоллагIча дийнахьа сатоссача хана малейкаша сих-вир Лут. «Укх шахьара таIазар дергда, – аьлар цар, – хьай цIагIара ши йоI а, сесаг а ийце дIагIо укхазара. Шахьаре дусе, шу а хIалакьхургда».

¹⁶ Амма, Лут сихлуш вацар. ХIаьта а, Везча Аьлано Лутах кьахетам бир. Цудухьа цу шин малейко из а, цун сесаг а, ши йоI а, кулгаш а лаьца, шахьарера арабаьхар. ¹⁷ Уж шахьарера арабайлача, цхьан малейко аьлар: «ХIанз довда, шоай синош кIалхардаха! Шахьаргахьа юха ма хьажалаш! Цхьанна а метте ма совцалаш, лоамашкахьа дIагIо дейде. Нагахьа совце, шахьарца цхьана хIалакь-хургда шо!»

¹⁸ Амма, Лута аьлар царга: «А, аьлий, аз дех шуга, сайга ладувгIар. ¹⁹ Сох, шоай лайх, кьахетам баьб оаш. Оаш са вахар кIалхара даьккхад, бакьда, со лоамашкахьа водалургвац. ДIа а кхачале вала тарлу со. ²⁰ Укхазгаьна йоаццаш цхьа зIамига шахьар я, цига вахийта со. Цига дIакхаьчача кIалхара варгвар со, из зIамига шахьар ма йий».

²¹ Малейко аьлар Лутага: «Дика да, аз кхоачашдергда хьа из дехар я, хьа духьа аз йохаергьац из шахьар, ²² амма, сиха д'авада цига, х'Ана аьлча, Iайха хержача моттиге хьо кхаччалца, Седам-шахьар а йохае йиш яц са». Цудухьа цу шахьарах «ЦюIар»* аьнна цIи тиллар.

²³ Малх хьалг'еттабар, Лут ЦюIар-шахьаре д'акхьача хана. ²⁴ Цу хана Везча Аьлано йохае йолайир Седам-шахьар а, Iамор-шахьар а, сигалара сангали ц'ера алеи чу а хийца. ²⁵ Везча Аьлано х'Алакйир цига йола шахьараш а, еррига аренаш а, цигахьа хинна адам а, лаьттара хьа т'а мел яьнна х'Ама а. ²⁶ Шоаш бейдда болхача хана юха хьежача Лута сесагах туха кхера хилар.

²⁷ Цу дийнахьа хьалххе хьал а г'етта, Везча Аьлаца ше лаьттача моттиге вахар Ибрах'Ам. ²⁸ Седам-шахьарга а Iамор-шахьарга а Iочухьежар из, ерригача аренга а хьежар из, т'аккха цунна дайра: пишка чура боаг'аш санна бикьа к'ур хьал'ухар лаьттара. ²⁹ Ше цу аренца яда шахьараш йохаеш, Ибрах'Ам дага а вега, Лут ваьхача шахьарашта т'аэттача Iазапах ваьккхар Дала Лут.

Луту цун мехкарийи

³⁰ Лут вахьанзар ЦюIар-шахьаре Iе, цудухьа ший шин йоIаца лоамашка ваха д'авахар из. Уж цига цхьан хьаг'ар чу Iеш бар. ³¹ Цкьа йоккхаг'а йолча йоIо аьлар з'Амаг'чунга: «Массахана дунен т'а маIача наха кхалнах боолабу. Вай да воккха ва, х'аьта маIанах укхаза ба а бац, вай бер хила таро а яц. ³² Чхьаг'ар моладаь, из воха а ваь, цунца Iойижача бакьахьа я вай шиь. Даьга г'олла воай фу Iалашдергда вай».

³³ Цу буссехь а даьна чхьаг'ар а моладаь, йоккхаг'а йола йоI даьца д'айижар. Лута ханзар, из шийца Iойижача а хьалг'еттача а. ³⁴ Шоллаг'ича дийнахьа йоккхаг'ичо аьлар з'Амаг'чунга: «Хьажал, сийсара со йижар вай даьца,

* 19:22 Жугтий меттала «ЦюIар» «З'Амигаяр» яхилга да.

тховсара кхы а цІаькхазза цунна чхьагІар а моладаь, хьо йижа еза цунца. Воай даьна берах хургда вай, воай фу Іалашдергда вай».

³⁵ Цу бусса а даьна чхьагІар моладир шин йоІо. ЗІамагІаяр Іойижар метта ший даьца. Юха а Лута ханзар, из Іойижача а хьалгІеттача а. ³⁶ Лута шаккье а йоІ цунна берах хилар. ³⁷ ЙоккхагІа йолча йоІо кІаьнк вир, цунах цІи Моъав* аьнна тилар цо. Цох хьабаьннаб хІанз бола моъавхой. ³⁸ ЗІамагІа йолча йоІо а кІаьнк вир. Цо цунах Бен-Іамми** аьнна цІи тиллар. Цох хьабаьннаб хІанз бола Іамминхой.

ИбрахІами Або-Малики

20 ¹ НегІаб цІи йолча яьссача аренгахьа дІа а ваха, Кхадеш-шахьарай Шур-шахьарай юккье ваха хайра ИбрахІам. Цул тІехьагІа цхьан юккье ГІарар-шахьар йолча Іийра из. ² Цигарча нахага Сарра ший йиша я аьлар цо. ГІарар-шахьарерча паччахьо Або-Малика из шийна хезача, лай бахийтар, из шийна хьайоалае аьнна.

³ Цкъа бус Або-Малика ГІанахьа духьалвенача Дала аьлар: «Хьо валар кхерам ба, хІана аьлча, Іа хьайоалайта кхалсаг маьре я».

⁴ Амма, Або-Малик Саррах кхетанза вар, цудухьа цо аьлар: «Веза Аьла, со бехке вац. Бехк боаца со а, са халкъ а хІалакдергда Іа тІаккха? ⁵ ИбрахІама ше аьлар сога: „Из кхалсаг са йиша я“, – аьнна. ХІаьта кхалсаго а аьлар: „Из саг са воша ва“, – аьнна. Дог а цІена да са, кулгашца а хьарамло яьяц аз».

⁶ ТІаккха Дала цу ГІанахьа аьлар Або-Маликага: «Сона хов, Іа деш дар цІенача дегаца долга. Цудухьа цу кхалсагах кулг а тега, Сайна хьалхашка къа ца дайташ Аз соцавир хьо. ⁷ ИбрахІама цун сесаг дІале, хІана аьлча,

* 19:37 Из «даьх ваьннарг» яхилга да.

** 19:38 Из «са къаман воІ» яхилга да.

из пайхамар ва, цо хьона дуІа дича, хьо дийна вусаргва. Нагахьа санна Іа Сарра ИбрахІама юха ца лой, шеко йоащаш, хьо а лергва, деррига хьа халкъ а лергда».

⁸ ШоллагІча дийнахьа Іуйрийна хьалххе хьал а гІетта, беррига ший лай хьагулбир Або-Малика. Цо деррига хиннар дийцар царна — лай чІоагІа кхерабелар. ⁹ Юха ИбрахІамага хьа а кхайка, аьлар Або-Малика: «Из фуд Іа тхона даьр? Аз малагІа во даьдар хьона? Са паччахьалкхе бехке хулийтар-кх Іа. Соца Іа даьр деш мича хул». ¹⁰ Або-Малика хаьттар ИбрахІамага: «Фу дар хьа дагахьа, Іа из деча хана?»

¹¹ ТІаккха ИбрахІама аьлар: «Сона моттар: укхаза цхьаккха а Даьлах кхерац. Сарра шоашта йитар духьа акхар со вувргва аьнна хийттадар сона. ¹² Из са йиша я, тха даьна кхьча нанас яь, амма, аз йоалаяь са сесаг я. ¹³ Даь цІагІара дІавига, дунен тІа гІюлла лела Дала со дІахьожавича, аз аьлар Саррага: „Цхьа дикадар де са духьа: вай миччахьа кхоче а, хье са йиша я ала“.

¹⁴ ТІаккха Або-Малика Сарра юхаелар ИбрахІама, цул совгІа цо цунна устагІий а, доахан а, маІа а кхал а лай а белар. ¹⁵ «Хьажал гонахьа, ер деррига са лаьтта да, хьайна ловчча Іе», — аьлар цо ИбрахІамга.

¹⁶ Саррайга аьлар: «Аз хьа вешийна ИбрахІама цхьа эзар дото ахча деннад, вайна юкьера дегабуам дІабаккхар духьа. Хьо массанена хьалхашка бехказа я».

¹⁷ ИбрахІама Даьлага дуІа дир, Або-Малика а, цун сесага а, цун Іушта а дарба дехаш, цар бераш хилийтар дехаш, ¹⁸ хІана аьлча, Сарра бахьан долаш хьалхагІа Або-Малика цІийх бола беррига кхалнах берах ца хулаш баьбар Везча Аьлано.

Исхьакх дунен чу валар

21 ¹ Везча Аьлано Сарра даькьалйир, цунга Ше аьнна нар кхоачаш а дир. ² ИбрахІам къаьна воллашехьа а, Сарра дезалхочох а кхийр, цо кІаьнк а вир. Деррига

а Дала аьннача хана хилар. ³ Саррас ваьча кІаьнках ИбрахІама цІи тиллар Исхьакх* аьнна. ⁴ Исхьакха бархІ ди даьлча, ИбрахІама из сумат вир, Дала шийна тІадилла хиннача бessa. ⁵ ИбрахІама бІаь шу даьннадар, цунна Исхьакх ваьча хана.

⁶ Саррас аьлар: «Белам ба-кх Дала сона беннар; ер дІа мел хезар велалургва». ⁷ Кхы а цо аьлар: «Хьано аргдар ИбрахІамга: „Саррас бер докхадергда“, – аьнна? Цхьабакъда, из къаьна вале а аз цунна кІаьнк ваьв».

ХІажари ИсмаІали лелхабар

⁸ Исхьакх воккха хулаш воагІар. Из наькках воаккха ха хьатІаеча, ИбрахІама доккха той дир. ⁹ Саррана арахьа вайра мисархочо ХІажара ИбрахІама ваь кІаьнк ИсмаІал, Исхьакхах ца вашшаш велаш. ¹⁰ Саррас аьлар ИбрахІамга: «Эккхае из лай а, цун воІ а! Сона лацар вай дІакхелхача, цун воІо са воІаца Исхьакхаца даьх дисар декъар!»

¹¹ ИбрахІам дог деха вар, ший виІий ИсмаІала сагот-деш. ¹² Амма, Дала аьлар цунга: «Сагот ма де кІаьнка а, лай йолча ХІажара! Саррийна ловр де! Хьа тІехье Исхьакх хургья, ¹³ амма, Аз цу лай воІах а халкъ хьадоалийтаргда, из хьа воІ воландаь».

¹⁴ Іуйрийна гІеттача ИбрахІама, маькх а, сурилга чу хий а ХІажара белаж тІа а дилла, воІаца из дІахьожайир. ДІайодаш, Беар-ШабаІ цІи йолча яьссача ара тувлаелар из. ¹⁵ Каствлуш хий а кхоачаделар. Цхьан кІютарга кІала воІ витар ХІажара. ¹⁶ Іадсаькх кхоссал гаьна а яьнна, сеца, Іухайра из. Хий а доацаш виса ший воІ леш гор дезацар цунна, цудухьа Іо а хайна, чІоагІа елха йолаелар из.

¹⁷ Далла хезар кІаьнк велхаш. Даьла малейко сиглара аьлар ХІажарга: «Фу хиннад, ХІажар? Ма кхера! Везча

* 21:3 «Исхьакх» жугтий меттала «велар» яхилга да.

Аьланна хезад кІаьнк велхаш ше уллача. ¹⁸ ХьалгІатта, хьалгъайве кІаьнк, хьалаца цун кулг, хІаьна аьлча, Аз доккхача халкъа да вергва цох».

¹⁹ Дала ХІажара бІаргаш хьадийлар, тІаккха цунна хий чудола гІув яйра. Цу тІа а яха, сурилг хьал а ййиза, воІа хий делар цо.

²⁰ КІаьнк воккха хулаш воагІар, цунца Даьла вар. Яьссача ара Іеш вола ИсмаІал, Іадсаькх леладеш вола говзанча хилар. ²¹ Нанас цунна Мисар-мехкара саг йоа-лайир. Паран цІи йолча яьссача ара Іеш бар уж.

ИбрахІамаи Або-Маликаи юкъера барт

²² Або-Малика а, цун тІема хьаким волча Пихола а аьлар ИбрахІамга: «Іа деча массадолча хІаман тІехъа хьо-ца Даьла ва. ²³ Далла хьалха сона чІоагІо е, хьо соца а, са берашца а, са тІехьенца а тийшаболх лелабеш хургвац аьле. Со хьайца ма хиллара, хьо соца а, укх хье тІавенача мехкаца а къахетаме хургва аьле».

²⁴ ИбрахІама жоп делар: «ЧІоагІо ю аз».

²⁵ ТІаккха ИбрахІама Або-Маликах бехк баьккхар, цун лаьша хий чудола гІув дІалаьцай аьнна. ²⁶ Або-Малика аьлар: «Іа аьнна децаре, из сона таханара ди тІакхаччал-ца хеза дацар!»

²⁷ ТІаккха ИбрахІама жа а, доахан а доладаь Або-Ма-лика делар. Иштта ИбрахІама а, Або-Малика а барт бир. ²⁸ Кхы а ворхІ жий жена юкъера дІакъоастабир ИбрахІам. ²⁹ «ВорхІ жий дІакъоастабар фу маІан да хьа?» – аьнна хаьттар Або-Малика.

³⁰ ИбрахІама жоп делар: «Нагахъа Іа ер ворхІ уста-гІа дІаэце, аз из гІув яккхар тешал хургда из». ³¹ Цуду-хъа тиллай цох Беар-ШабаІ аьнна цІи: цу шинне укх моттиге шоашта юкье дув биаь барт баь хилар бахьан долаш. ³² Беар-ШабаІе барт баьчул тІехъагІа, Або-Ма-лик а, цун тІема хьаким Пихол а ПІелашта-мехка юхабаькхар.

³³ Беар-Шабала гаьна доаццаш тамариск цIи йола га а еIа, цу моттиге Везча Аьлага, Даим волча Даьлага кхайкар ИбрахIам. ³⁴ Пелашта-мехка Iавена саг а хинна, дуккхача хана Iийр из.

ИбрахIам зер

22 ¹Цул тIехьаIа, ИбрахIам Шийх тешаш хилар зера духьа, Дала аьлар: «ИбрахIам!»

ИбрахIама жоп делар: «Со укхза ва».

²ТIаккха Дала аьлар: «Хьай цаI мара воаца, хьайна дукха веза воI Исхьакх, Мори-мехка дIа а вига, Аз цIи йоаккхаргIолча лоам тIа ве а вийна, сагIийна воагаве».

³Iуррехь хьал а гIетта, ший вираца, Исхьакх а ийца, шийна чулатташ, Iунал деш болчарех ши зIамсаг а ийца, сагIа деш доагаде дахча а ийца, Дала шийга гIо аьннача моттиге дIавахар ИбрахIам. ⁴КхоолагIча дийнахьа, корта хьал а айбаь дIахьежача, ИбрахIама гаьнна шоаш болха моттиг яйра. ⁵ИбрахIама аьлар шийцарча Iушка: «Вираца укхза совца, хIаьта со а, са кIаьнк а, тхо цига дIа а даха, Далла гIулакх а даь, юхадоагIаргда».

⁶СагIа доаккхаш доагаде кийчдаь дахча Исхьакха белаж тIа а дилла, урс а, цIи а хьаййцар ИбрахIама. Цхьана дIаволавелар уж шиь. ⁷Ший даьга ИбрахIамага аьлар Исхьакха: «Дада!»

«Фу ях Iа, са воI?» – хаьттар ИбрахIама.

«Сона дахча а, цIи а гу, – аьлар Исхьакха, – хIаьта сагIа доаккхаш вай боагабергбола Iаьхар мичаб?»

⁸«Дала Ше Iалашбергба Шийна сагIа даккха Iаьхар, са воI», – аьлар ИбрахIама.

Кхы а дIахо вахар уж шиь. ⁹Дала аьннача моттиге хьакхачар уж. ИбрахIама сагIа даккха моттиг кечйир, тIой Iо а дехка. Цар тIа дахча а дилла, дIа а вийкха, цу дахча тIа ший воI Исхьакх Iовилар цо. ¹⁰Урс хьа а

ийца, ший воІа из хьакха кечвелар из. ¹¹ Амма, Везча Аьлан малейко соцавир ИбрахІам, сиглара Іо а кхейка: «ИбрахІам!»

«Со укхаза ва», – жоп делар ИбрахІама.

¹² Малейко аьлар: «Ма велахь зІамсаг, цунна зе ма делахь. ХІанз гу Сона, хьо Даьлах кхераш хилар а, Далла мутІахьа хьо хилар а. Сона гу, хьай цаІ мара воаца воІ Са духьа Іа кхо ца вар».

¹³ Юха тІехьашкахьа хьежача, ИбрахІама байра, кІо-таргех муІаш а тайса латта ка. ТІаваха хьа а лъаца, ший воІа когаметта Далла лаьрхІача саГийна из ка бийр цо.

¹⁴ Цу моттигах ИбрахІама «Везча Аьлано эшар лу» аьнна цІи тиллар. Тахан а оал наха: «Укх Везча Аьлан лоама тІехь эшар лу», – аьле.

¹⁵ ШозлагІа а ИбрахІамага сиглара кхейкар Везча Аьлан малейк:

¹⁶ «Аз Сайх дув буь хьона, йоах Везча Аьлано: Іа из дирах, хьай цаІ мара воаца воІ кхо ца варах, ¹⁷ шеко йоаццаш хьо даькъал а ма вергва Аз, сиглара седкьий санна, форда берда тІара гІум санна дукха тІехье а ма лургья Аз хьона. Цар шоай моастагІий шахьараш хьа а йоахаргья. ¹⁸ Хьа тІехьенга гІолла даькъалхургда дунен чура деррига халкъаш, хІана аьлча, Аз яхар дир Іа».

¹⁹ ИбрахІам шийцара Іуй болча юхавера. Уж цхьан Беар-ШабаІе хьабаьхкар. ИбрахІам кхы а вахаш хилар цигача.

Нахьира кьонгаи

²⁰ Из деррига хинначул тІехьагІа ИбрахІамага хоам кхаьчар, цун вешийна Нахьира, сесага Малкас ераш кІаьнкаш баьб аьнна: ²¹ «ВоккхагІвола воІ Уци ва, шоллагІвола воІ Буз ва, кхоолагІвар – Кьамуал, Арама да ва. ²² Кхы а Хашад а, Хьоза а, Пилдаш а, Идлап а, Бетаал а ва». ²³ Бетаал РабиІата да ва. Малка цу бархІ виГий нана я,

хІаьта ИбрахІама воша Нахьир цар да ва. ²⁴Нахьира кхы а виь воІ ва, цун лай йолча Реумас ваь – Тебахь, Гахьам, Тахьаш, МаІха.

Сарра кхалхар

23 ¹Сарра бІаь ткъаь ворхІ шера яьхар – уж да Сарра яьха шераш. ²Из кхелхар КенаІан-мехкарча Кхиръят-АрбаІ цІи йолча шахьаре (Хьеврон). Сарра кхелхача, ИбрахІама таьзет Јудилар.

³Ший енна сесаг йита а йита, хьетахошца къамаьл де вахар из. ⁴«Со шоана юкье тІавена саг ва, со укхазара а вац. Сесаг дІайолла моттиг яц са тахан, цхьа кІеззига, сесаг дІайолла лаьтта дохка сога», – аьлар цо.

⁵Хьетахоша жоп делар ИбрахІама: ⁶«Аьла, ладувгІа-лахь, хьо низбола аьла ва тхона юкье. Хьай еннар тхачарех хьайна толашагІа хеттача къубба чу дІайолла. Хьога цига сесаг дІайоллийта тхох цхьаккхе а духьал хургвац хьона».

⁷ИбрахІам хьал а гІетта, цу мехкарча наха, хьетахошта хьалхашка суждне вахар. ⁸Цо аьлар царга: «Нагахьа шо са сесаг дІайолла сона гІо де ловш дале, са цІерах Цохьара воІаца Јепронаца къамаьл де. ⁹Цун лаьтта кхоачалучча, шийх Махпела оалача метте йола хьагІар эца ловр сона. Цох бизза бола мах а лургбар аз, хІаьта лаьтта, сай сесаг дІайолла аз эцаш хилара шо тешаш хилар а ловра сона».

¹⁰Јепрон шахьара наІарашка пхьегІа тІа багІача нахаца вар. Царна юкьера жоп делар цо ИбрахІама: ¹¹«А, са аьла, ер сай вежарий теш а болаш аз дІалу хьона из лаьтта а, цу тІехь йола хьагІар а, хьай сесаг хьога цу чу дІайоллийтар духьа».

¹²Кхы цІаькхазза а хьетахошта хьалхашка суждне вахар ИбрахІам. ¹³ТІаккха массанена а хозаш цо Јепронага аьлар: «Іа сога ладувгІарий бизза мах дІалургбар аз хьона, тІаккха сай сесаг дІайолларгьяр аз».

¹⁴Јепрона ИбрахІама жоп делар: ¹⁵«Нагахьа санна цхьаккха дича а хье Је лаьрхІа веце, ладувгІа сога, аьла:

ийъ бІаъ шейкал дото ахча хьона а, сона а хІама доацар да! Хьай еннар дІайолла».

¹⁶ Іепрона аьнначоа раьза а хинна, хьетахошта хьалхашка цо аьнна мах дІабелар цунна ИбрахІама: цо деннар диъ бІаъ шейкал дото ахча дар.

¹⁷ Иштта, Іепрона хинна лаьтта кхычун доалахьа дийрзар. Мамари оалача моттигера малхбоалехьа дар из лаьтта. ¹⁸ ИбрахІама доалахьа дийрзар лаьтта а, цу тІера Махпела оала хьагІар а, цу лаьтта тІа мел йола га а. ИбрахІама а, Іепрона а баьча маьха тешаш хилар шахьара коа-наІарашка пхьегІа тІа мел хинна хьетахой.

¹⁹ Цул тІехьагІа ИбрахІама ший сесаг Сарра цу лаьтта тІа йолча хьагІара чу дІаеллар. Из моттиг КенаІан-мехкарча Мамаре (Хьевронера) гаьна йоацаш яр. ²⁰ Иштта ИбрахІама хьетахошкара лаьтта а, цу тІера хьагІар а ийцар, цунах нах дІабохка моттиг а йир.

Исхьакху РабиІату

24 ¹ ИбрахІам кьавелар, дуккха шераш даьннадар цун. Везча Аьлано кьоабалвора из массадолча цун гІулакхашта тІехьа. ² ИбрахІама доалахьа долчунна тІехьа Іуналдеш цхьа тешаме лай вар. Из хьа а вийха, ИбрахІама аьлар: «Са воронна кІала кулг а дилле, ³сигален а, лаьттан а Даьла волча Везча Аьлан хьалхашка сона чІоагІо е, со шоашта юкье вахаш болча укх КенаІан-мехкарча наьха цхьа цаІ йоІ Іайха са воІа йоалаергьяц аьле. ⁴Са мехка, са гаргарча наха тІа а ваха, цигара са виІийна Исхьакха саг а йоалаергья, аьле».

⁵ Лаьво хьяттар цунга: «Цу кхалсага соца укх мехка хьая ца лой, фу дергда аз? Хьа воІ хьо хьаваьннача мехка дІавига везий аз?»

⁶ «А! Из де мегаргдац! — аьлар ИбрахІама. — Ма вига са воІ цигача. ⁷ Везча Аьлано, Сигларча Дала воалаваьв со, сай даьй цІагІара, со ваьча мехкара укх лаьттан тІа. Ер лаьтта са дезала хургда аьнна, чІоагІо яьча Везча Аьлано

Ший малейк дохийтаргда хьона хьалха а даьккха, хьога са воIа цигара кхалсаг харжийта. ⁸ Нагахьа санна йоI хьона тIехьа хьая раьза ца хуле, Iайха сона яьча чоагIонах мукьа ва хьо, амма, са воI цига дIа ма вига».

⁹ Лаьво, ший аьла волча ИбрахIама воронна кIала ший кулг а делла, чоагIо йир тIадиллар кхоачашде.

¹⁰ Ший аьла волча ИбрахIама итт инкал хьа а ийца, дукха деза совгIаташ а кийчдаь, Арам-НахIара-мехка йолча Нахьир вахача шахьаре вахар лай. ¹¹ Сайрийна кхалнах хи тIа болхача хана, шахьара араьха, ший инкал-лаш хи йисте совцайир цо. ¹² «Веза Аьла, – аьнна, дийхар цо, – Хьо са аьла ИбрахIама Даьла ва, цунах кьахетам а бий, цун воIа сесаг корае аьттув ба сона. ¹³ Укх хи йисте латташ ва со. Шахьарера мехкарий боагIа укхаза хий эца. ¹⁴ Исхьакхана лаьрхIар малагIа я хьожаш, цхьан белгалонга сатувсаш ва со. Аз аргда йоIага: „Хьай кхабилг Иоерзае, хий маргдар аз“. Нагахьа цо: „Мала Iа, аз хьа инкалашта а лургда хий“, – оале, сона ховргда, из Исхьакха Iа лаьрхIар йолга а, Хьо сай аьлах кьахетам беш волга а».

¹⁵ Цун кьамаьл чакхдаьннадацар, ИбрахIама веший Нахьира а, цун сесага Малкий а виIий Бетаала йоI РабиIат, белаж тIа йилла кхабилг а йолаш, хи тIа енача хана. ¹⁶ Из чоагIа хоза а йолаш, маIасаг шийх кхетанза йоIсаг яр. Хи тIа IотIа а яха, ший кхабилг хьал а йиза, юхайолаелар из. ¹⁷ Цунна ведда тIа а ваха, лаьво аьлар: «Хьай кхабилга чура хий малийта сога», – аьнна.

¹⁸ РабиIата, цу сахьте ший белаж тIара кхабилг Io а яьккха, хий малийтар цунга: «Мала хьайна», – аьнна. ¹⁹ Из хий менна ваьлча, йоIo аьлар: «Аз хьа инкалашта а моладергда хий, уж йиззалца». ²⁰ Ший кхабилгачара деррига хий ний чу Iодетта, инкалашта дIа а моладаь, юха едда яха, кхы а хий хьатIадера цо инкалашта. Иштта, хий хьатIакхихьар цо, шейола инкал хьалйиззалца.

²¹ Лай, йист ца хулаш хьежар цунга, ший дуІан Везча Аьлано жоп а денна, ше арабаьккха никъ кхоачаш хиннаб е хиннабац ха ловш.

²² Инкалаш хий менна яьлча, цо РабиІата ах шейкал дозал дола мерех йолла дошо чІуг а, кулгех болла (хІарабар итт-итт шейкал дозал долаш бола) дошо ши гІоз а белар.

²³ Юха цо йоІага хаьттар: «Хьо хьаний? Хьа даь фусаме тхона бийса яккха моттиг хургьярий-хьогІ?» — аьнна.

²⁴ «Малкас Нахьира ваьча Бетаала йоІ я со», — жоп делар РабиІата. ²⁵ Юха тІатехар: «Хьа инкалашта доакъар а ча а да тхога, шоана бийса яккха моттиг а хургья».

²⁶ Везча Аьланна хоастам а беш, лохха суждне вахар лай. ²⁷ Цо аьлар: «Хоастам ба Везча Аьланна, са аьлан ИбрахІама Далла, цунца тешшаме а, дика а волча. Цо воалаваьв со, сай аьлан веший цІен тІа».

²⁸ Сихха дІа а яха, РабиІата ший цІагІарчарга дийцар хиннар. ²⁹⁻³⁰ РабиІата Лаван цІи а йолаш воша вар. ЙоІа къамаьл хеза, цунна карабенна гІоз а чІуг а бІаргадайна, араийккха хи йисте дІахьийдар из. ИбрахІама лай ший инкалашта юххе гІув йолча латташ вар.

³¹ Лавана аьлар: «Маьрша воагІалва тхо долча, Везча Аьлано даькъалваьр! Хьо хІана латт укхаза ара? Аз хьона а, хьа инкалашта а моттиг кийчъяьй».

³² ИбрахІама лай цІагІа чуваьлар, хІаьта фусамдаьй лаьша инкалашта тІера мухь Юбаьккхар. Инкалашта ча а ялат а делар, хІаьта цу сага а, цунца хиннача наха а когаш била хий а делар. ³³ Цунна хьалхашка ера яа хІама, амма цо аьлар: «Аз юьаргьяц, сайна тІадиллар дІадувцалца», — аьнна.

«Хьадувца», — аьлар Лавана.

³⁴ «Со ИбрахІама лай ва, — аьлар цо. — ³⁵ Везча Аьлано массадолча хІаман тІехьа камаьрша даькъалваьв ва са аьла, цудухьа из хьалдолаш а сийдолаш а ва. Везча Аьлано ИбрахІама дуккха жа а, доахан а, дошув а, дотув а, маІеи кхали лай а, инкалаш а, вараш а енний.

³⁶ Са аьлан сесаго Саррас, ханна йоккха йоллаше а кIаьнк ваьв цунна. Ший доалахьа мел дар цу кIаьнка дIаденнад са аьло. ³⁷⁻³⁸ Цо, сога дув а балийта, аьлар: „Са воIа со вахача лаьттан дай болча кенаIанхой йоI ма йоалае, амма са даь дезал болча, са гаргарнах болча тIа а гIой, цигара са воIа сесаг харжа“, – аьнна.

³⁹ Аз аьлар цунга: „Из кхалсаг соца хьая ца ловш хила мег“, – аьнна.

⁴⁰ Амма, аьлано сога аьлар: „Со Шийна хьалхашка лелавеча Везча Аьлано Ший малейк дойтаргда хьа аьт-тув баккха, тIаккха са воIа, са даь гаргарча наха юкьера сесаг кораергья хьона. ⁴¹ Са даь гаргара нах болча хьо вахача, са воIага саг хьаяла уж раьза ца хуле, Iайха яьча чIоагIонах мукъа хургва хьо“.

⁴² Тахан цу хи йисте а вена, аз аьлар: „Веза Аьла, са аьлан ИбрахIама Даьла, аз арабаьккха никъ кхоачаш хилийталахь. ⁴³ Со хIанз хи йисте латт. Хий да йоI еча, аз аргда: ‘Сога хьай кхабилга чура хий малийта’, – аьнна. ⁴⁴ Сога ‘Мала Iа, аз хьа инкалашта а лургда хий’, – аьнна жоп денна йоI, Везча Аьлано са аьлан воIа хержа сесаг хургья“.

⁴⁵ Со дуIа даь валалехьа, хи йисте хий да ера Раби-Iат. Цун белаж тIа кхабилг яр. Цо, хи тIа IотIа а яха, хий хьаййцар. Аз цунгара хий дийхар. ⁴⁶ Сихха кхабилг Iо а яьккха, цо сона хий делар, юха аьлар: „Мала Iа, аз хьа инкалашта а лургда хий“.

Аз хий мелар, цо са инкалашта а моладир хий. ⁴⁷ Аз цунга хаьттар: „Хьо хьаний?“

Цо жоп делар: „Малкас Нахьира ваьча Бетаала йоI я со“.

ТIаккха аз цунна мерех чIуг а эллар, пхьарсех ши гIоз а беллар. ⁴⁸ Юха суждне ваха Везча Аьланна, сай аьлан ИбрахIама Далла хоастам бир аз. Цо нийссача новкъа укказа хьавоалаваьв со, сай аьлан веший виIий йоI, сай аьлан воIа йоалаяр духьа.

⁴⁹ Са аьлах къахетам бе а, цунна тешаме хила а деце а хьаала, сай фу де деза сона ховргдолаш».

⁵⁰ Тпаккха Лавана а, Бетаала а аьлар: «Из Даьлагара да: тхо кара дац хьога иштта ала а вешта ала а. ⁵¹ Хьажал, РабиIат хьона хьалкашка я, хьа а ийце, хьайца дIайига. Хьа аьлан воIага маьре Iоргья из, Везча Аьлано дегIа-ча тайпара».

⁵² Уж дешаш хезача, ИбрахIама лай лаьгта IотIакхач-чалца Везча Аьланна суждне вахар. ⁵³ Тпаккха ше дена барзкъаш а, дошон дотон хIамаш а хьал а яьха, РабиIата дIаелар. Иштта цун вешийна а нанна а деза совIаташ делар. ⁵⁴ Цул тIехьагIа из а, цунца хинна нах а дуьаш а, молаш а Iийра, цига бийса яккха а сайцар.

ШоллагIча дийнахьа хьалххе хьал а гIаьгта, цо аьлар: «ДIавахийта со, сай аьла волча цIаваха воалл со».

⁵⁵ РабиIата вошас а нанас а аьлар: «РабиIат цхьа иттех дийнахь тхоца йита, тIаккха дIагIоргда шо».

⁵⁶ Амма лаьво аьлар: «Со гоа ма ве. Везча Аьланна са никь кхоачаш хилар лайнад, сай аьла волча дIавахийта со».

⁵⁷ Цар аьлар: «РабиIат хьа а йийха, цунна фу лов хьожаргда вай».

⁵⁸ РабиIатага хьаьгтар цар: «Хьона укх сагаца хIанз дIаяха лой?»

«ХIаьа, лов», — аьнна жоп делар цо.

⁵⁹ Цара ИбрахIама лайца а, цун нахаца а дIаяха пурам делар шоай йишийна РабиIата. Цунца цхьана из кхаьба лай а яхар. ⁶⁰ РабиIат дIайодаш, из даькъал а йийца, цар цунга аьлар:

«Тха йиша, эзараш а эзараш а
адамаш хьадалда хьох,
хьа тIехьено шоай моастагIий шахьараш
хьа а йоахийла!»

⁶¹ РабиIат а, цун лай-кхалнах а инкалашта тIа а хайша, ИбрахIама лай волча цу сага тIеххьа дIабахар. РабиIат хьа а ийца, юха бодача наькъ тIа ваьлар из Iу.

⁶² Цу хана Беэр-Лахъай-Рои цИи йола гIув йолча а хинна, хIаьта НегIабе юхацIавенавар Исхъакх. ⁶³ Цкъа сарахъа, ший вахара уйла е а, дуIа де а кхай тIа араваьлар Исхъакх. Корта хъалъайбича, цунна гаьнна йоагIа инкалаш яйра. ⁶⁴ ДIахъежача Исхъакх а вайна, инкала тIера Юийккхар РабиIат. ⁶⁵ Цо лайга хаьттар: «АрагIолла вайна духъалвоагIа зIамига саг малав?»

«Из са аьла ва», – жоп делар лаьво. РабиIата, кортали ЮтIа а хийца, ший юхъ къайлаяьккхар.

⁶⁶ Лайво ше мел даьчоь лаьца дийцар Исхъакхага. ⁶⁷ Исхъакха ший наьна Саррай чаьтар кIала дIайигар РабиIат. Цох Исхъакха сесаг хилар. Исхъакха из чIоагIа езаялар, ший еннача наьна деш дола сагот а дайделар цунна.

ИбрахIам кхалхар

25 ¹ ИбрахIама шоллагIа саг йоалайир. Цун цИи Къитурат яр. ² Къитурата вир: Зимран а, Якхешан а, Медан а, Мадани а, Ишбакх а, Шуахъ а. ³ Якхешан Шебе а Даддана а да вар. Дадданах хъабаьннабар ашурхой а, летушхой а, леумхой а. ⁴ Иейпа, Iайпар, Хъанах, АвидаI, ЭлдаIа цIераш йолаш къонгаш бар Мадане. Уж беррига къонгаш Къитурата баь бар.

⁵ Ший доалахъа мел дар деррига а Исхъакха дитар ИбрахIама. ⁶ ХIаьта ший лай болча кхалнаха баьча къонгашта совгIаташ денна, Исхъакхах уж дIакъоастабаь, малхбоалехъа дIахъежабир ИбрахIама.

⁷ ИбрахIам бIаь кховзткъеи пхийтта шера ваьхар. ⁸ Тоьал ваьхачул тIехъагIа, къаьна волаш из велар. Цул тIехъагIа, ший дайх дIакхийттар. ⁹ Къонгаша Исхъакха а ИсмаIала а, Мамари оалача моттига уллуь Махпела цИи йолча хъагIар чу, ЦIохъара виIий, хьетахо волча Iепрона лаьттан тIа дIавеллар из. ¹⁰ ИбрахIама хьетахошкара ийца лаьтта а, хъагIар а яр из. Ший сесага уллуь дIавеллар ИбрахIам. ¹¹ ИбрахIам

кхелхачул тЕхьагІа, Дала Исхьакх даькълвир. Бе-
эр-Лахьай-Рои цІи йолча гІувна юххе Іеш вар Ис-
хьакх.

ИсмаІала кълонгаш

¹² Саррай лаьво, мисархочо ХІажара ИбрахІама ваьча
виІий ИсмаІала тЕхьенах дувцар. ¹³ Иштта я цар цІераш:
воккхагІвар Набуят, цул тЕхьа ваьр Къаьдар, Адбаал,
Мибасам, ¹⁴ МишмаІ, Дума, Маси, ¹⁵ Хъадид, Тейма,
Етар, Напуш, Къаьдам. ¹⁶ Уж ИсмаІала кълонгий цІераш
я. Шийтта тайпан керттера барий а, уж хьабаьннача
моттигий а цІераш я уж. ¹⁷ Блаьи ткъаь вурийтта шера
ваьха, кхелхар ИсмаІал, ший дайх дІакхийтар из. ¹⁸ Цун
тЕхье Хъавил-лаьтта тІара Шур-шахьара тІакхаччал-
ца яхаш яр. Мисар-мехка доазонца йола Шур-шахьар
Ашур-мехка бодача новкъа латтар. Шоай вежарашца
барт боацаш бахар уж.

Йоакълпи Іесави

¹⁹ Ер да ИбрахІама воІах Исхьакхахи цун тЕхьенахи
дувцар. ИбрахІама воІ вар Исхьакх. ²⁰ Ший шовзткъа
шу кхаьчача Исхьакха Падан-Арам цІи йолча мотти-
гера РабиІат йоалайир. Из арамхо волча Бетаала йоІ а,
арамхочун Лавана йиша а яр. ²¹ Исхьакха сесаг бер хулаш
яцар. Амма, Исхьакха Везча Аьлангара ший сесагах лаьца
дийхача, Везча Аьлано цун дуІан духьала жоп а денна,
РабиІат дезалхочох кхийра. ²² Цун керахь дола бераш
каст-каста тохалора. Везча Аьланга дуІа а даь, хаьттар
РабиІата: «Ер фуд сона хулаш дар?» — аьнна.

²³ Везча Аьлано жоп делар цунна:

«Ши тукхам да хьа керахь,
ши халкъ хьадаргда хьох,
амма, уж шиь декълургда.

ЦаІ вокхал доккхагІа хургда,
воаккхагІвар зІамагІчоа гІулакх деш хургва».

²⁴ Ха хьатІакхаьчача, РабиІата шола ши кІаьнк вир.
²⁵ Хьалхарвар цІе вар, дерригача деГІа тІа мос а йолаш.
 Цунах цІи Іесав* тилар. ²⁶ ШоллагІвар дунен чу воалаш,
 Іесава кога кІоажув а лаьца вера. Цудухьа цунах цІи
 Йоакъап** тиллар. Уж шиь ваьча хана, Исхьакха кхов-
 зткъа шу дар.

²⁷ КІаьнкаш боккхий хилар. Говза чарахье волча Іесава
 аренашка самукъа доалар. Йоакъап тийна, теІа саг вар,
 дукхаГІа йола ха ший чаьтар кІала йоаккхар цо. ²⁸ Исхья-
 кха Іесав дукха везар, хІана аьлча, Іесава дахьаш долча
 аькхан дулх дика хетар цунна. ХІаьта РабиІата Йоакхап
 дукхаГІа везар.

Іесава ший духхьашхала бокъо йохк Йокъапага

²⁹ Цкъа кІаьдвенна, моцалла ГІоарал а дайна, ча-
 рахье вахачара цІавера Іесав. Йоакъап цу хана кхеш
 кхехкаеш воаллар. ³⁰ Іесава аьлар Йоакъапага: «Со
 моцалла ГІоарал дайна ва, чехкаГІа Іайха кхехка-
 еш латта уж цІе кхеш я сона» (цудухьа Эдом*** аьле а
 йоаккх цох цІи).

³¹ Амма Йоакъапа аьлар: «Цкъа хьай духхьашхала
 бокъо сона хьяя».

³² «Со моцалла леш ва, нагахь санна со лай, аз фу ду
 се духхьашха хиларах?» — аьлар Іесава.

³³ Йоакъапа аьлар: «Цкъа хьалха дув баа». Іесава
 дув биа, ший духхьашха хилара бокъо ехкар Йоа-
 къапага. ³⁴ ТІаккха Йоакъапа Іесава кхех яь яьа

* 25:25 Жугтий меттала «Іесав» яха дош тара да «мос яьнна ва»
 яхача деша.

** 25:26 Укхаза «Йоакъап» яхача цІера «кІоажув лаьцаб цо»
 яха маІан деннад: «оапаш бувц цо» яхилга да из. Цул совГІа,
 из цІи тара я жугтий меттала «дІахотатта, дІаховаккха (ший
 меттара)» яхача деша.

*** 25:30 Жугтий меттала «эдом» «цІе бос болаш» яхилга да.

хІама а, маькх а елар. Іесав диа-менна дІавахар. Иштта атта ший духхъашхала бокъо дІаелар цо.

Исхъакхи Або-Малики

26 ¹ИбрахІам дийна волча хана этта хиннар санна чІоагІа моцал эттар цу Исхъакха дезал бахача мехка. ТІаккха Исхъакх ГІарар-шахъара пІелаштамхой паччахъ волча Або-Малика дІавахар.

²Везча Аьлано аьлар Исхъакхага: «Мисар-мехка ма гІо, Аз хъайга Іе аьннача лаьтта Іе. ³Укх лаьтта Іе цхъан юккъа ваха, тІаккха Со хьоца хургва, Аз хьо даькъл-вергва. Хьона а, хъа тІехьенна а дІалургда Аз деррига ер лаьтташ. Хъа даьна ИбрахІама Аз яь чІоагІо кхоачаш хургъя. ⁴Хъа тІехъе ебаергъя Аз, сиглара седкъий санна. Хьона а, хъа тІехьенна а дІалургда Аз деррига ер лаьтташ. Хъа тІехьенга гІолла даькъала хургда дунен чура деррига халкъаш а. ⁵Аз из дергда, хъа даь ИбрахІама духъа, хІана аьлча, из вар Аз яхачунга ладувгІаш а, Са хъехамаш, васкеташ, амараш, Аз овттаяь бокъонаш кхоачашъеш а».

⁶Исхъакх ГІарар-шахъар йолча моттиге ваха хайра. ⁷Цун сесаг РабиІат хоза яр. Цигара маІанах цох лаьца хетта болабелча, цо аьлар: «Из са йиша я». РабиІат шоашта йитар духъа, цар ше вер кхерар Исхъакх. ⁸Дукха ха яьлар Исхъакх цига вахаш. Цкъа корах чухъежача Або-Малика дайра, Исхъакх ший сесаг РабиІат хъесташ воаллаш.

⁹Исхъакх хъа а вийха, Або-Малика аьлар: «Из хъа сесаг я? Тхога из хъай йиша я хІана аьннад Іа?»

Исхъакха жоп делар: «Со кхерар, из дІаяккхар духъа се вер».

¹⁰«Из фуд Іа тхона даьр? — хаьттар Або-Малика. — Нагахъ санна, тхоч цаІ хъа сесагах кхийтта валаре, тхо бехке ма хулийтаргдарий Іа». ¹¹Або-Малика ший халкъага амар дир: «Укх сагах а, укхан сесагах а кулг тхар шеко йоаццаш вувргва», — аьнна.

¹² Исхъакха цу лаьтта дІадийначул бІаьзза дукхагІа ялат чуийцар цу шера, хІана аьлча, Везча Аьлано даькьалваьвар из. ¹³ Цун дуккха а хьал-таро вІашагІкхий-тар. Боахам тІехь-тІехьа алсамбувлаш, из чоагІа вахаш саг хилар. ¹⁴ Цун дуккха жа а доахан а, лаьш а бар, цудухьа пІелаштамхой хьогар цох. ¹⁵ Хьалха ИбрахІа-ма лаьша яьха хинна еррига гІувнаш лаьтта тІаекхаш дІайи цар.

¹⁶ Або-Малика аьлар Исхъакхага: «Тхо долчар дІагІо: хьо тхол низболашагІа ва».

¹⁷ Цигара дІа а ваха, Парар-шахьар йолча ший чьа-тараш ю а овттадаь, ваха хайра Исхъакх. ¹⁸ Дуккха шера-раш хьалха ИбрахІама дукха гІувнаш яьхаяр, амма, из венначул тІехьагІа пІелаштамхоша дІайикьар уж, лаьтта чу а тесса. Исхъакха уж хьа а яьста, ший дас хьалхагІа тийька цІераш техкар царех.

¹⁹ Исхъакха лаьша, шоаш сайцача атагІа гІув яьккхар, цу чура арадувлаш зІамига тоатол дар. ²⁰ Амма Парар-арешка доахан доажадеча Іуша Исхъакха доахан доажадеча Іушца кьайсар: «Ер хий тха да», — аьнна. Цудухьа Исхъакха «Іейсекх»* аьнна цІи тиллар цу гІувнах, хІана аьлча, цар кьийсадар цу метте. ²¹ Цул тІехьагІа Исхъакха лаьша кхы а цхьа гІув яьккхар, бакьда, цу Іуша цунна тІагІолла а кьовсам баьккхар. ТІаккха Исхъакха цу гІувх «Ситна»** аьнна цІи тиллар. ²² Цигара дІа а ваха, кхы а цхьа гІув яьккхар Исхъакха. Из кьувсаш цхьаккха а вацар, цудухьа «Рехьовот»*** аьнна цІи тиллар цох Исхъакха. Цо оалар: «ХІанз Везча Аьлано вай моттига паргІато енний, цудухьа вай цу лаьттан тІехь дебаргда».

²³ ТІаккха цигара а Беар-Шабале дІавахар Исхъакх. ²⁴ Цу бус духьал эттача Везча Аьлано цунга аьлар: «Со

* 26:20 «Кьовсам» яхилга да из.

** 26:21 Из «моастагІал» яхилга да.

*** 26:22 Из «паргІато» яхилга да.

хъа даъ ИбрахІама Даъла ва. Цхъаккха хІамах ма кхера, хІана аьлча, Со хьоца ва. Аз хьо даькъалвергва, хьо а, хъа тЕхье а ебаргья. Сай лай хиннача ИбрахІама духъа дергда Аз из».

²⁵ Цига сагІа даккха моттиг а кийчъяь, Везча Аьланга кхайкар Исхъакх. Ший чъьтараш овтгадир цо цига, хІаьта цун лъаьша гІув яьккхар.

²⁶ ТІаккха Исхъакх волча ГІарар-шахъар йолчар Або-Малик вера, шийца ший хъехамча Ахъузат а тІема хъаким Пихол а волаш. ²⁷ «Шу сенна даьхкад? – хаьттар Исхъакха. – Хъалха-м моастагІал ма дарий шун соца, со шоай мехкара ара ма ваьккхарий оаш?»

²⁸ «ХІанз тхона белггала гу, Веза Аьла хьоца хилар, – аьлар цар. – Тхона хьоца барт бе ловра. Іа тхона дув баъа беза, ²⁹ тхона во болх бергбац аьнна, хІана аьлча, оаха хьона а динзар дика мара цхъаккха во хІама. Оаха хьо маьрша дІахийцар. ХІанз Везча Аьлано даькъалваьв хьо».

³⁰ Исхъакха той а оттадаь, массане йиъа а йиьар, ма-ла а мелар. ³¹ ШоллагІча дийнахъа Іурре хъал а гІайтта, цар вІаший дув биьар, цул тЕхъагІа Исхъакха хъаьший новкъа баьхар. Уж из волчар маьрша дІабахар.

³² Цу дийнахъа хъабаьхкача лъаьша Исхъакхага аьлар, шоаш яьккхача гІув чу хий дайра шоашта, аьнна. ³³ Исхъакха цу гІувнах «Шавал»* аьнна цІи тиллар, цудухъа шахъарах хІанз а оал Беар-Шавал.

Іесава истий

³⁴ Ший шовзткъа шу кхаьчача, Іесава хъетахой ши сесаг йоалайир: Беара йоІ ЯхІудит а, Эйлоне йоІ Басамат а. ³⁵ Цу шинне а Исхъакха а РабиІата а дегашка халахетар лоаттадора.

* 26:33 Из «дув» яхилга да.

*Йоакъапа Исхъакхага тийшача балхах ше
дакъъалвайтар*

27 ¹ Исхъакх къавелар, цун бIарга-са дикка телхар. Цкъа ший воккхагIвола воI Иесав хъа а вийха, цо аьлар: «ВоI!»

«Укхаза ва со» — жоп делар Иесава.

² Исхъакха аьлар: «Со къаьна ва, кастта вала мег. ³ Хъай Iад а, тIаьскаш а хъа а ийце, ара а ваьле, сона аькхан дулх да. ⁴ Сона дукхаеза яъа хIама кечийй, сога яййта, тIаккха аз дакъъалвергва хьо, се валалехъа».

⁵ РабиIата хезар Исхъакха ший воIага даь къамаьл. Иесав чарахъе вахар. ⁶ РабиIата аьлар ший воIага Йоакъапага: «Сона хезар хъа дас хъа вешийга Иесавага къамаьл деш. ⁷ Цо аьлар цунга: „Аькхан дулх а дай, сона дукхаеза яъа хIама кечъе, из йиъачул тIехъагIа Везча Аьлана хъалха аз дакъъалвергва хьо, се валалехъа“, — аьнна. ⁸ ХIанз са воI, дикка ла а дийгIе, аз яхар де: ⁹ вай гаьзарий лелаеча моттиге дIа а гIой, дикагIйола ши бIийг я сона. Аз хъа даьна хозахета яъа хIама кийчъергъя. ¹⁰ Iа из хъай даьна хьоргъя, цо из юаргъя, тIаккха цо хьо дакъъалвергва, ше валалехъа».

¹¹ Амма Йоакъапа аьлар РабиIатага: «Са воша Иесав дегIа тIа чо болаш ва, хIаьта со вац. ¹² Нагахъ санна са дас сох кулг тохе, цунна ховргда со Иесав воацилга, тIаккха дакъъалвара меттел, аз сайна наIалт кхайкадойтаргда, из Iехаве со гIортарах».

¹³ РабиIата цунга аьлар: «ВоI, нагахъа иштта хуле, аз наIалт сайна тIаэцаргда. Аз хъайга яхар де, волле, хъая сона бIийгаш».

¹⁴ Йоакъапа ваха ши бIийг ера, хIаьта РабиIата Исхъакха еззача бесса яъа хIама кечийр. ¹⁵ Ший воккхагIа волча воIа Иесава леладеш дола, цIагIара толашагIа дола дувхар хъа а ийца, зIамагIа волча Йоакъапа тIадийхар нанас. ¹⁶ ТIаккха бIийгий цIокаш Йоакъапа кулгех а, чо

баланза йолча фоартах а дІахьоарчайир цо. ¹⁷ Цул тІехьагІа ше кийчъяь Исхьакха дукхаеза яъа хІама, маькх а Йоакъапага дІаелар цо.

¹⁸ Да волча а ваха, Йоакъапа аьлар: «Дада!» Дас хаьттар: «Хьо малав?»

¹⁹ «Іесав ва со, хьа воккхагІвар, — жоп делар Йоакъапа. — Іа аьннача бесса, деррига а кхоачашдир аз. Хьальура а хай, хьайна аз дена аькхан дулх даъа, цул тІехьагІа со даькьалве».

²⁰ Амма, Исхьакха хаьттар воІага: «Аькха ма сиха корадир хьона?»

Йоакъапа жоп делар: «Везча Аьлано, хьа Дала, аьттув баьккхар са».

²¹ ТІаккха Исхьакха аьлар Йоакъапага: «Хьавола сона юхе, аз кулг хьокхаргда хьох, сай воІ Іесав хьо вий хьажа». ²² Йоакъап цунна тІавахар, вокхо цох кулгаш а хьекха аьлар: «Йоакъапа яр мо оаз я хьа, амма кулгаш тІа Іесава санна мосаш я». ²³ (Исхьакха Йоакъап вовзанзар, хІана аьлча, цун кулгаш Іесава санна тІехь мосаш йолаш дар. Цудухьа ваьв цо Йоакъап даькьал.) ²⁴ Исхьакха юха а хаьттар: «Са воІ Іесав вий хьо?»

«Ва», — аьнна жоп делар Йоакъапа.

²⁵ ТІаккха Исхьакха аьлар: «Сона аькхан дулх хьада, из диъачул тІехьагІа аз даькьалвергва хьо».

Йоакъапа цунна даъа хІама а, чхьагІар а делар. Исхьакха хІама а йиъар, чхьагІар а мелар.

²⁶ Исхьакха аьлар Йоакъапага: «ВоІ, хьатІа а вай барт баккха сона».

²⁷ Йоакъапа тІа а вена барт баьккхар даьна. Іесава барзкъий хьадж а кхийтта, Исхьакха даькьалвир из:

«Везча Аьлано даькьалъяьча арений хьадж санна я са воІах йоагІа хьадж.

²⁸ Дала кхоачам болаш дайталда хьона сиглара
догІаш,
лаьттара беркат лолда,

Цо ялат а комсаш а алсаме хулийтийла хъа.

- 29 Хьона гулакх деш къамаш хилда,
 хьона мутIахъа халкъаш а хилда!
 Хьо хъай вежарашта доалдеш хургва,
 уж хьона мутIахъа хургба.
 Хьона наIалт кхайкадер, наIалт хинна хургва,
 хьо дакъсалавеш вар, дакъсала хургва».

30 Исхъакха дакъсалаваь, Йоакъап дIаводдашехъа,
 чарахъе вахачара цIавера Iесав. 31 Ший даьна дукхаезаш
 йола яъа хIама а кийчъяь, хъавенача Iесава аьлар: «Дада,
 ер со ва, хъалъура а хай, аз дийннача аькхан дулх даьа,
 цул тIехъагIа со дакъсалвергва Iа».

32 Исхъакха хаьттар: «Хьо малав?» «Со хъа воккхагI-
 вола воI Iесав ва», — аьнна жоп делар Iесава.

33 Цец-амагIа ваьннача Исхъакха хаьттар: «ТIаккха мала
 вар, хьо валехъа, яъа хIама а кечъяь, из яхъаш венар? Аз
 хIама а йиъа, дакъсалвир из, хIанз из дакъсалаваьр ва».

34 Даь дешаш хезача, гIаддайнача Iесава цIогIа техар:
 «ТIаккха со а ве дакъсала, дада!»

35 «Хъа вошас леваьв со, ва а вена, хьона доагIа даь-
 къалвар дIаийца!» — аьлар Исхъакха. 36 «Цудухъа я-кх цун
 цIи Йоакъап*, — ийккхар Iесавага. — Цо шозза Iехававь
 со: цкъа согара, дунен чу со шийла хъалхагIа ваьнна
 хилара бокъо дIаийцар, хIаьта хIанз дакъсалаваь хилара
 бокъо а дIаяьккхар». Юха даьга хаьттар Iесава: «Сона
 цхъаккха тайпа дакъсалвар дитадеций Iа?»

37 Жоп делар Исхъакха: «Хьона доалдар а деннад аз
 Йоакъапа. Аз аьннад цунга, хъа вежарий берригаш а хъа
 доалахъа хургба, аьнна. Аз цунна деннад ялат а, комсех
 доаккха чхъагIар а. Са воI, фу дергда аз хьона?»

38 Амма, велха а велхаш, ший даьга дехар дора Iеса-
 ва: «Дада, цаI мара вацый Iа дакъсал? Со а ве дакъсал,
 дада!»

* 27:36 Из «левеш вар» яхилга да.

³⁹ ТПаккха аьлар цунга Исхьакха:

«Беркате доаача лаьтга вахаргва хьо,
сиглара догIаш а тоьал доаача лаьтга
вахаргва хьо,

⁴⁰ Хьай вахар довтаца кьувса дезаргда хьа.

Хьай вешийна гIулакх деш хургва хьо.
Цхьабакъда, хьай ханна цунна духьала а этта,
цун доалахьара варгва хьо».

Йоакъап Лаван волча вадар

⁴¹ Исава гоамвелар Йоакъап, ший когаметта из дас даькъалвар бахьан долаш. Цо соцам бир: «Тха да кастта лергва, тхо делхаш а, халча этта а хургда, тIаккха аз сай воша Йоакъап вувргва».

⁴² Йоакъап ве Исава дагадохар шийна хайча, Йоакъап кхайка хьа а вийха, РабиIата цунга аьлар: «Хьа воша Иесав хьо ве дагахьа ва. ⁴³ Са воI, Ia аз яхар де де-за: са воша Лаван ва Харран-шахьаре вахаш, из волча сиха дIагIо. ⁴⁴ Цига Iе цкъарчоа, хьай воша эгIазвахарах воаставаллалца. ⁴⁵ Ia цунна даьр диц а денна из хьа воша меттавеча, аз хьона тIехьа лай вайтаргва. Со хIана яла еза цхьан дийнахьа шух шиннех а?»

⁴⁶ РабиIата аьлар Исхьакхага: «Дуне гац сона уж хьетахой кхалнах бахьан долаш. Нагахьа санна Йоакъапа а укх мехкара хьетахой кхалсаг йоалайой, са-м яла мара езац!»

28 ¹Йоакъап кхайка хьа а вийха, из даькъал а вийца, цунна тIадиллар Исхьакха:

«КенаIанхой кхалсаг хьайна ма йоалаелахь. ²Укхазара дIа а гIой, Падан-Арам оалача моттиге гIо, хьай наьна-да Бетаал ваьхача цIагIа. Цига Iеш хьа наьна-воша Лаван ва. Цун цхьа йоI йоалае.

³ Аз Низболча Даьлагара дех, Цо хьо даькъал а ваь, хьа дуккха бераш хилийта яхаш.

Аз дех, хьо дуккхача халкий да хилийта яхаш.

4 Дала хьо а, хьа бераш а дакъалдолда,
 Ше ИбрахІам дакъалваьчча бесса.
 Дала ИбрахІама денна, хьо хІанз тІавена саг а
 хинна Іеш вола лаьтта хьа доалахь хилда».

5 Иштта Исхьякха Падан-Араме дІахьожавир Йоакъап. Из РабиІата воша, Лаван волча вахар. Лавана а РабиІата а да арамхо Бетаал вар, тІаккха РабиІат Йоакъапа а, Іесава а нана яр. 6 Іесава хайра, ший дас Исхьякха дакъал а ваь Йоакъап Падан-Араме шийна сесаг лаха хьожаваялга а, дас Йоакъапага кенаІанхо ма йоалае аьнналга а. 7 Дас-нанас яхар а даь, Йоакъап Падан-Араме дІавахалга а хайра Іесава. 8 ТІаккха кхийтар Іесав, ший даьна кенаІанхой кхалнах ца безилга. 9 Іесава ши сесаг яр, амма ИбрахІама воІ ИсмаІал волча а ваха, цун йоІ, Набуята йиша, Махьалат йоалайир цо шийна.

Бет-Эле Йоакъана дайна гІа

10 Йоакъап, Беар-Шабалера ара а ваьнна, ХІарон-шахьаре вахар. 11 Новкъа водаш, сайре тІа а ена, цхьан моттиге бийса яккха сецар из. Цхьа кхертІо а нийсбенна, цу тІа корта а билла дІавижар из. 12 ГІа-нахьа лаьттара сигала хьалкхаччалца бола лоами а, цу тІа гІолла хьал-Іо ухаш лела малейкаш а дайра цунна. 13 Сигала, цу лоаме тІа лакхе лаьтгача Везча Аьлано цунга аьлар: «Со Веза Аьла ва, хьа даь-даь ИбрахІама а, хьа даь Исхьякха а Даьла. ХІанз хьо тІаулла лаьтта хьона а, хьа тІехьенна а лургда Аз. 14 Лаьттара гІум миссел дукха тІехье хургья хьа, уж дІа-юха баржаргба малхбоалехьа а, малхбузехьа а, къулбаседехьа а, къулбехьа а. Дунен чура деррига халкъаш хьога гІолла а, хьа тІехьенга гІолла а дакъала хургда. 15 Со хьоца ва, Аз Іалашвергва хьо, миччахь вахача а. Укх лаьтта хьо юха хьавоалаваь, Айса яхар кхоачашдалца, Аз хьо дІатоссаргвац».

¹⁶ Сома а ваьнна, Йоакъапа аьлар: «Укх моттиге Веза Аьла белгалла волаш ва, амма сона хацар из». ¹⁷ Йоакъап кхеравелар. «Ма унзара моттиг я ер! — аьлар цо. — Ер-м Даьла цIа ма дий, сигален коа-наIараш ма йий».

¹⁸ Гурре хьал а гIетта, ше корта тIабилла кхертIо урагIа а берзабаь дIаоттабир цо. Цу тIа даьтта а детта, из кхертIо Далла лаьрхIа битар Йоакъапа. ¹⁹ Цу моттигах Луз оалар, амма Йоакъапа цунах «Бет-Эл»* аьнна цIи тиллар.

²⁰ Цо дув биар: «Нагахьа Даьла соца хуле, со дIа-юха водача новкъа Iалашвеш, нагахьа Цо сона даьбар а, дувхар а лойя, ²¹ нагахьа со могаш-маьрша сай даь цIагIа юха а верзе, Веза Аьла са Даьла хургва, ²² хIаьта ер укхаза аз оттабаь кхертIо, ер моттиг укхаза Даьла волаш, сийлахь йолга белгалдеш хургба; хIаьта, Везан Даьла, Iа сайна мел денначох итлагIдола дакъа Хьона юха а лургда аз».

Йоакъан Падан-Араме воагIа

29 ¹ Цул тIехьагIа Йоакъапа кхы дIахо а бир ший никъ, малхбоалехьарча къамий мехка. ² Цунна шаьра аре яйра. Цу ара гIув яр. ГIувна гонахьа кхоъ жа Iул дар. Цу гIув чура дар царна моладеш хинна хий. ГIувна тIабилла уллаш боккха кхера бар. ³ Деррига жа хьагулделча, Iуша кхера тIера дIа а тетте, жена хий моладора. Юха кхера ше хиннача Iобуллар. ⁴ Йоакъапа хаьттар цу Iушка: «Вежарий, шу мичара да?»

«Харранера да», — аьлар цар.

⁵ «Нахьира воI Лаван вовзий шоана?» — аьнна хаьттар Йоакъапа.

«Вовз», — жоп делар Iуша.

⁶ «Фу деш ва из?» — хаьттар Йоакъапа.

«Дика хьал да цунга, — жоп делар Iуша. — Хьалла йоагIа цун йоI Рахьал, жа доладеш».

* 28:19 Из «Даьла цIа» яхилга да.

⁷ Йоакъапа аьлар: «ХІанз ди дІаьха да, жа гулде хьалха да, хий моладий, дІадиге, доажаде уж».

⁸ Амма Іуша аьлар: «Деррига жа гулдаллалца сабарде деза тха, тІаккха гІувна тІера кхера дІа а баьккха, хий моладергда оаха».

⁹ Йоакъапа къамаьл деча юкъа, ше доажадеш дола ший даь жа а доладеш, Іу йола Рахьал ера уж болча.

¹⁰ Ший наьна-веший Лавана йоІ Рахьал а, Лавана жа а дайна, тІаваха гІувна тІера кхера дІа а тетта, жена хий моладир Йоакъапа. ¹¹ Юха Рахьала барт а баьккха, чІоагІа вийлхар из. ¹² Цо дийцар Рахьала, ше цун гаргара саг хилар а, ше РабиІата воІ хилар а. Рахьала едда цІаяха, даьга дийцар цох лаьца. ¹³ Ший йиший воІах кхаь беча, Йоакъапа сихха духьал а ваха, из мархІавелла, барт баьккха, ший цІагІа чувигар Лаван. Йоакъапа дийцар Лавана хиннар деррига а. ¹⁴ «Боккъонца, хьо са цІийх а, сих а ва!» – аьлар Лавана Йоакъапага. Лаван волча бІарчча бетта Гийра из.

Йоакъапа Леа а Рахьал а йоалаю

¹⁵ Цкъа Лавана аьлар Йоакъапага: «Мах боацаш Іа сона болх беш нийса дац, хьо са гаргара вале а. Алал, фу лу аз хьона?»

¹⁶ Лавана ши йоІ яр: йоккхагІйола Леа а, зІамагІйола Рахьал а. ¹⁷ Леай бІаргаш кхы хоза дацар, хІаьта Рахьал хоза яр, дегІ-кеп а дар. ¹⁸ Йоакъапа Рахьал езаелар, цудухьа цо аьлар Лаванага: «Аз ворхІ шера болх бергба хьона, Іа сога хьай йоІ Рахьал яйте».

¹⁹ «Кхычунга лучул, хьога из дІаелча гІойле хургья. Со волча Іе хьо», – аьлар Лавана. ²⁰ Йоакъапа ворхІ шера болх бир Лавана. Амма, из ха массехк ди долаш санна мара, бе хетанзар цунна, хІана аьлча, Рахьалцара безам чІоагІа бар цун. ²¹ ВорхІ шу ха чакхьяьлча, Йоакъапа аьлар Лаванага: «Са сесаг хьая, болх бара ха тахан чакхьяьнний са».

²² Цигара нах кхайка хъа а бийха, той оттадир Лавана.
²³ Цу бус Йоакъап волча ший йоІ Леа йигар цо. Йоакъап Леайца дІавижар. ²⁴ Лавана ший лай ЗулпаІ а елар, Леайна эша гІулакх дайтa. ²⁵ Гуйрийна Йоакъапа бІаргадайра шийцара яр Леа йолга. Цо аьлар Лаванага: «Ер фуд Іа сона даьр? Аз хьона дукха болх баьбар, Іа сайга Рахьал ййтаргйолаш. Со Іеха хІана вир Іа?»

²⁶ Лавана жоп делар: «Тхо долча мехка зІамагІча йиІий бокъо яц йоаккхагІчул хьалха маьре яха. ²⁷ Амма, ер кІира укханца даккха, тІаккха хьоалчагІ дІадаьлча оаха Рахьал а дІалургъа хьога. Из доалахъа йоаккхарг, кхы а ворхІ шера болх бе беза Іа».

²⁸ Йоакъапа цо аьннар дир: ловзара Іадат кхоачашдир, тІаккха Лавана ший йоІ Рахьал дІаелар цунга. ²⁹ Ший лай Балхьат а елар Лавана, ший йиІийна гІулакх де. ³⁰ Йоакъап Рахьалах кхийтар, из Леайл чІоагІагІа езаелар цунна. Кхы а ворхІ шера Лавана болх бир цо.

Йоакъапа кьонгаш

³¹ Везча Аьланна гора, Йоакъапа Леа ца езалга, цу-духъа Цо Леай бераш хилийтар. Рахьалий бер дацар. ³² Леас, берах кхийна, воІ вир, цунах цо Рабаан* аьнна цІи тиллар, хІана аьлча, цо йоахар: «Везча Аьланна гу аз хьега бала: хІанз мукъагІа со езаяла мег са мара».

³³ Леа юха а берах хилар, кхы а цъа воІ вир цо. Цунах цо ШимІа** аьнна цІи тиллар. Леас йоахар: «Везча Аьланна хезад, со езац аьнна са мара, цудухъа Цо сона цъаьккха а воІ велар».

³⁴ Кхы а берах хинна, кІаьнк вир Леас. Цо цунах Леви*** аьнна цІи тиллар. Леас йоахар: «ХІанз са мар сона уллув хургва, аз кхо воІ ваьв цунна».

* 29:32 Из «са бала байнаб Цунна» яхачох тара да.

** 29:33 Из «хезар» яхачох тара да.

*** 29:34 Из жугтий деша «цъханкхета» тара да.

³⁵ Юха а берах хинна, кхы а цхъа воI вир Леас. Цунах цIи ЯхIуд* тиллар. Цо йоахар: «ХIанз аз Везча Аьланна хоастам бергба».

Цул тIехьагIа кхы бер ца хулаш, сецар из.

30 ¹Ший йишах Леайх хьогаш ер Рахьал, хIана аьлча цунна гора Йоакъапа даь ший бер доацилга. Цо аьлар Йоакъапага: «Со лергья, Iа са бераш ца хулийте!»

²Йоакъапа аьлар, Рахьала эгIаз а ваха: «Хьона бераш ца денна Даьла-м вац со?»

³ТIаккха Рахьала аьлар: «Са лайца Балхьатаца Ювижа, цо са кара бер дергдолаш, тIаккха са цунга гIолла дезал хургба».

⁴Рахьала ший лай Балхьат елар Йоакъапа, цунах се-саг яйта. Йоакъап цунца Ювижар. ⁵Балхьат берах хилар, тIаккха цо воI вир Йоакъапа. ⁶«Са дуIаш а хеза, Дала бакъяьй со, – аьлар Рахьала. – Цо сона воI велар». Цу кIаьнках Дан** аьнна цIи тиллар.

⁷Юха а берах хинна, Рахьала лаьво цхаькха а кIаьнк вир Йоакъапа. ⁸«Сай йишийца чIоагIа кьовса а енна, толам баьккхар аз», – аьлар Рахьала. Цу кIаьнках Наптал*** аьнна цIи тиллар цо.

⁹Ший кхы бер ца хулилга хайча, Леас Йоакъапа ший лай ЗулпаI елар, цунах сесаг яйта. ¹⁰Леай лайс ЗулпаIа Йоакъапа кIаьнк вир. ¹¹«Са аьттув хилар», – аьлар Леас. Цо кIаьнках Гадо**** аьнна цIи тиллар.

¹²Леай лайс ЗулпаIа Йоакъапа кхы а цхъа кIаьнк вир. ¹³Леас аьлар: «Со ираз долаш я! ХIанз кхалнаха со ираз долаш я аргда!» Цу кIаьнках Ашар***** аьнна цIи тиллар цо.

* 29:35 Из жугтий деша «хоастам» тара да.

** 30:6 Из жугтий деша «бакъваьр» тара да.

*** 30:8 Из жугтий деша «кьовсам» тара да.

**** 30:11 Из жугтий деша «аьттув» тара да.

***** 30:13 Из жугтий деша «ираз» тара да.

¹⁴ КІа хьокхача хана, ара гІолла воагІача Рабаана мандрагораш* оала баьцадаараш корадир. Цо уж ший нанна Леайна дера. Рахьала аьлар Леайга: «Боккьала, хьай воЮ дена баьцадаараш да сона кІезига».

¹⁵ «Іа мар а ваьккхав согара, хІанз са воЮ дена баьцадаараш а деза хьона?»

Амма Рахьала жоп делар: «Нагахь санна хьай воЮ дена баьцадаараш Іа сона лой, тховсар Йоакьапаца Юйижа мегаргья хьона», — аьнна.

¹⁶ Сарахьа Йоакьап ара цІавоагІаш, Леа цунна духьал яхар. «Тховсар хьо соца Ювижа веза, — аьлар цо. — Аз сай виГий баьцадаараш деннад хьох». Цу бус Йоакьап Леайца Ювижар. ¹⁷ ТІаккха Леай дуІаш хеза, Дала юха а дезалхочох хилийтар из. Цо Йоакьапа пхелагІа кІаьнк вир. ¹⁸ Леас аьлар: «Аз сай мара сай лай ялар бахьан долаш, Дала совгІат даьд сона». Цо кІаьнках цІи Иссархан** аьнна тиллар.

¹⁹ Юха а дезалхочох а хинна, Йоакьапа ялхлагІа кІаьнк вир Леас. ²⁰ «Дала деза совгІат деннад сона — йоахар Леас. — ХІанз Йоакьапа со белггала лоархІаргья. ХІана аьлча, аз ялх воІ ваьв цунна». Цу кІаьнках цудухьа Забул*** аьнна цІи тиллар цо.

²¹ Цул тІехьагІа Леас йиГиг йир, цунах цо Дина аьнна цІи тиллар.

²² Рахьал дага а йоаллаш, цун дуІан жоп денна, бер хилийта аьттув бир Дала. ²³ Берах а хинна, кІаьнк вир Рахьала. Цо йоахар: «Дала ер эхь дІадаьккхар сона тІера». ²⁴ Цо кІаьнках Ювсап**** аьнна цІи тиллар. «Везча Аьлано кхы а лолва сона воІ», — йоахар цо.

* 30:14 Цу баьцадаарех оалар, маІача сага низ чуболлийт, кхалсага бер хулийт.

** 30:18 Из жугтий деша «совгІат» тара да.

*** 30:20 Из жугтий деша «лоархІам» тара да.

**** 30:24 Из жугтий деша «алсамдалийта» тара да.

Йоакъана доахан совдоалаш дар

²⁵ Ювсап ваъчул гЕхъагА, Йоакъапа аьлар Лаванага: «Дѣвахийта со сай мехка. ²⁶ Аз хьона болх баь бола са истий а, бераш а хьада, гѣаккха гѣоргвар со. Хьона ховчча бесса, аз хьона гѣулакх дика даьд».

²⁷ гѣаккха аьлар цунга Лавана: «Вѣлла хье сона раьза вале, ма гѣо дѣа, укхазе ѣе. — Сона поал а тесса, хайнад, хьо бахьан долаш со Везча Аьлано даькъалваь хилар. ²⁸ ѣайха алал согара хьайна совгѣат, аз дѣалургда хьона из».

²⁹ Йоакъапа аьлар: «Хьона хов, аз хьона болх дика баьлга: аз ѣалашдар бахьан долаш, хьа доахан дика хиннад. ³⁰ Со хьо волча венача хана, хьа хьал дика дацар, хѣаьта хѣанз хьа из дуккха дикагѣа да. Со варца Везча Аьлано даькъалваьв хьо. Цкъа мичча хана даь а, сай цѣенна гѣулакх ца дича варгвий со?»

³¹ «Фу лу аз хьона?» — хаьттар Лавана.

Амма Йоакъапа аьлар: «Сона хѣама дала дезац. Аз яхар ѣа дой, аз дѣахо а доаже а дергда лора а дергда хьа жа. ³² Пурам да сона, тахан жа-ѣулашка гѣолла чакхваьнна, деррига кѣаьдаш латта а, кьоарза а жа хьаэца, хѣаьта иштта, массе а ѣаьрже ѣоахарий а, кѣаьдаш латта а, кьоарза гаьзарий а хьаэца. Из сона бенна мах хургба. ³³ гѣаьйоагѣача хана хьона атта хургда со тешаме вий зе: са жега хьаже веча, кѣаьдаш ца латташ, е кьоарза ѣоацаш бож хуле, е ѣаьрже боаца ѣаьхар хуле, хьона ховргда, аз из хьайчарех лочкъабаьлга».

³⁴ Лавана жоп делар: «Со раьза ва, ѣа яххача бесса дергда вай».

³⁵ Амма цу дийнахьа Лавано деррига кьоарза а, кѣаьдаш латташ а тамагѣаш долха гаьзарий а, ѣаьрже ѣаьхарий а хьа а кьоастадаь, ший кьонгашка уж лораде аьлар. ³⁶ Кхаь дийнахьа новкъа а баха, кьоарза хьайбаш кхыча метте дѣалаьхкар Лаванеи цун кьонгашеи. Йоакъап диса Лавана жа доажаде висар.

³⁷ Тпаккха Йоакъапа, дака а, бIара а, хъеха а тIера саьргаш хъадаьха, цхъацца йолча моттигера царна тIера чкьор Iодаьккхар. Гаьнаш кIай ийирзар. ³⁸ Цо уж саьргаш жево а гаьзараша а хий мелача масса йолча моттиге Iудехкар. Хий мала дена жа а, гаьзарий а цигга вIашагIакхетар. ³⁹ Уж шоайла кхетар, цу саьргашта юхе, цар хъадаь Iаьхарг а, бIийг а хулар кьоарза, боарха, Iаьржа кIаьдаш латташ а тамагIаш долхаш а. ⁴⁰ Йоакъапа уж керда даьраш къаьста овттадора, юхедисараш Лаваначарех тохар. Цу тайпара ший доалахъа Iулаш хилар цун, уж цо Лаваначарех къаьста леладора. ⁴¹ ЧIоагIагIа дола хъайбаш шойла вIашагIкхета доладелча, цо ний чу цу тайпара кийчдаь саьргаш дохкар, цу хъайбашта бIаргагургдолаш. ⁴² Нагахь санна хъайбаш эсалчарех дале, цо саьргаш дахкацар. Цу тайппара, чIоагIа, низ болаш дараш Йоакъапа кхоачаш, низ боацаш, эсала дараш Лавана кхоачаш.

⁴³ Йоакъап чIоагIа вIаьхий хулаш воагIар, цун хIанз ший доалахъа доккхай Iулаш а дар, инкалаш а яр, вираш а дар, маIанах а кхалнах а — лай а бар.

Йоакъап Лаван волчара вод

31 ¹ Йоакъапа хезар Лавана къонгаша оалаш: «Вай даь доалахъа дар дIа а ийца, ший боахам гулбаьб Йоакъапа».

² Цул тIехъагIа Йоакъапа теркалдир Лаван хъалха санна шийца ца хилар. ³ Везча Аьлано аьлар Йоакъапага: «Хъай даьй лаьтта долча, хъай гаргара нах болча юха верза. Со хьоца хургва хьона».

⁴ Йоакъапа саг а вахийта хъабийхар Рахьал а Леа а ший жа долча. ⁵ Цо аьлар царга: «Сона гу, шун да хъалха санна сайца воацилга, амма са даь Даьла соца ва. ⁶ Шоана хов, аз сай низ кхоачача бесса цунна болх баьлга, ⁷ амма цо левора со, иттаза сона бала беза мах хувцаш. Далек а, Дала лоравора со цо леладечавоча хIамах. ⁸ Нагахь санна

Лавана: „Хьона луш бола мах кьоарза жа хургда“, – аьлча, деррига жа кьоарза хулар, хIаьта нагахь санна цо: „Хьа мах кIаьдаш латташ дола жа хургда“, – аьлча, дерригаш а кIаьдаш латташ хулар. ⁹ Иштта Дала шун даьгара Iул-лаш хьа а даьха, сона хьаделар.

¹⁰ Цкъа хьайбаш шоайла кхетача хана, сона гIа дайра: гаьзарех кхета аьнна тIаяьнна божлой кьоарза а, боарха а, тамагIаш долхаш а яр. ¹¹ Даьла малейко аьлар сога гIа-нахьа: „Йоакъап“. Аз жоп делар: „Со укхаз а ва“, – аьнна. ¹² Цо аьлар: „Дахьажал: гаьзарашца цхьанкхийтта еррига божлой кьоарза а, боарха а, тамагIаш долхаш а я. Сона байра Лавано хьона баь тийшаболх. ¹³ Со Бет-Эле хьона духьал вена Даьла ва, Iа кхера тIа даьтта а детта, Сона чоагIо яьча моттиге. Ер лаьтта дита а дите, хье ваьча моттиге сихха дIагIо“».

¹⁴ Рахьала а Леас а аьлар: «Тха даь боахамах тхона дакъа дергдий Iа? ¹⁵ Гуш да, цунна тхо хийра хетар. Тхо дехка а дехка, тхох даьккхар дIа ваьнна из. ¹⁶ Дала тха даьгара хьабаьккха боахам, шеко а йоацаш вай а, вай берий а ба, цудухьа Дала хьайга яххар де».

¹⁷ Бераш а, истий а инкалашта тIа а ховшабаь, ¹⁸ деррига хьайбаш хьалха а даьха, Падан-Араме вIашагIтеха боахам хьа а ийца, ший да Исхьакх волча, КенаIан-мехка дIаваха новкъа ваьлар Йоакъап.

¹⁹ Лаван жа ларга вахача, Рахьала цун цIагIара теник-аьлий лочкъабир. ²⁰ Йоакъапа левир арамхо Лаван, ше дIаводилга дIа ца оалаш. ²¹ Из ведар, ший доалахьа дар хьа а ийца. Эпрат-хил дехьа а ваьнна, ГалIад-лоам болчакхьа дIавахар из.

Лаван Йоакъана тIехьа вода

²² КхоалагIча дийнахьа Лаванага хоам бир, Йоакъап веддав аьнна. ²³ Шийца гаргара нах а ийца, Йоакъапа тIехьа ваьлар из. ВорхI ди даьлча ГалIад-лоама тIа из цунна тIа а кхачар. ²⁴ ГIанакхьа венача Дала арамхочунга

Лаванага аьлар: «ЛадувГалахь Сога, е дикадар а е водар ма алалахь Йоакъапага».

²⁵ Лаван Йоакъапа тІакхийра. ГалІад-лоам тІа ший чаьтараш дІаовттадир Йоакъапа, Лаван а сецар цига, ший гаргарча нахаца. ²⁶ Лавана аьлар Йоакъапага: «Из фуд Іа даьр? Со ле а ваь, са мехкарий есаралла бугаш санна дІа ма бигарий Іа! ²⁷ Хьо хІана веддав къайлагІа? Сога хІана аланзар Іа? Аз самукъадоахача ашарашца, фатанца, дахчан пандарца новкъа воаккхарг ма варий хьо. ²⁸ ДІа-юха къасташ, сай мехкарашта а, цар берашта а барт баккха аьттув хилийтанзар Іа. Уйла ца еш даьд Іа из хІама. ²⁹ Са низ бар, хьона во болх бе, амма сийсара бийсан хьа даь Дала аьлар сога: „ЛадувГалахь, е дикадар а е водар ма алалахь Йоакъапага“. ³⁰ Хьо хьай даь цІагІа кхача сихвеннадаь, дІаваха хулийтаргва вай, амма са теник-аьлий хІана лочкъабаьб оаш?»

³¹ Йоакъапа жоп делар: «Со ведар, хІана аьлча, со кхерар, Іа низагІа хьай мехкарий сайгара дІабахар. ³² Нагахьа санна хьона укхаза цхьаннега а хьа теник-аьлий корабой, из вахаргвац кхы. Хьай гаргарча наха а гуш хьажа, хьай хІама йий сога. Нагахьа яле, юха дІаэца». Йоакъапа хацар, Рахьала теник-аьлий лочкъабаьлга.

³³ Йоакъапа а Леай а чаьтарий кІала, Леай шинна а лай чаьтарий кІала Лавана хІама корайинзар. Юха Рахьала чаьтара кІала вера из. ³⁴ Рахьал, теник-аьлий инкала нувра кІала дІалочкъа а баь, царна ІотІахайнаяр. Чаьтар кІал массанахьа лаьрххІа лехача а хІама корайинзар Лавана.

³⁵ Рахьала аьлар ший даьга: «ЭГІаз ма ГІолахь, дада, хьона хьалха со хьал ца ГІаттарах, кхалнаьха лазар долаш я со». Мел чІоагІа лехарах Лавана корабинзар теник-аьлий.

³⁶ ЭГІазвахар тІаккха Йоакъап, Лавана тІавийрзар из: «Хьона фу гучадаьннад согара? Хьо сонна тІехьа валла аз фу даьд, са малагІа бехк ба? ³⁷ Са доалахьа дар деррига

а кегадаьд Ia, вIалла хIама корайирий хьона? Хьайна кораяьр хьай а, са а гаргарча наха хьалхашка Юйилла, царга кхел яйтаргья вай шинне.

³⁸Ткъаь шера хьо волча Ийнав со. Цу хана хьа жа а, гаьзарий а ост а даланзар, хьа жена юкьера кой а диьадац аз. ³⁹Оакхараша тийда хьайбаш хьона тIа а дена дац аз, зе а сайна хилийтад. ХIаьта Ia дийнахь а, бийсан а лочкъабачох сога мах такхийтар. ⁴⁰Дийнахьа малхо вотташ, бийсан шелал Iеткъаш, наб а яйна лийннав со. ⁴¹Иштта, ткъаь шера Ийнав со хьа фусаме. Дийтта шера хьа шин йоIах а, ялх шера хьайбаех а болх баьб аз, хIаьта Ia сонa луш бола мах итгаза хийцар. ⁴²Нагахьа соца, Исхьакх шийх кхераш вола, са даь-даь ИбрахIама Даьла вецаре, Ia со хIама а ца луш дIавохийтаргвар. Амма, Далла яйний са халонаш а, аз хьийга къа а, цудухьа сийсар бус Цо харцвир хьо».

Йоакъапа а Лавана а юкье хинна барт

⁴³Лавана Йоакъапа жоп делар: «Ер кхалнах са мехкарий ба, бераш а са йиIий бераш да. Хьона гуш мел дола хьайбаш а, боахам а са ба. ТIаккха малагIа во дергда аз сай мехкарашта а, цар дезалла а? ⁴⁴Барт бе беза вай шинне, из вайна юкье машар хилара тешал хинна дIаоттаргболаш».

⁴⁵Хьа а ийца цхьа кхертIо дIаоттабир Йоакъапа, белгало хургйолаш. ⁴⁶Ший гаргарчарга аьлар цо: «ТIой гулде». Цар ТIой а гулдаь, цу юххе боккха гув бир. Юха цу гувна юххе хIама яьа хайшар уж. ⁴⁷Лавана цу моттигах ЕгIар-Сахьадут аьнна цIи тиллар, хIаьта Йоакъапа цунах ГалIед аьлар.

⁴⁸Лавана аьлар: «Ер гув тахан вай шиннена юкье барт хилара тешал деш хургба». Цудухьа аьннад цунах ГалIед*. ⁴⁹«Вай барт баь, дIа-юха даьлча Везча Аьлано терко

* 31:48 Из «тешала гув» яхилга да.

йойла вайна тЕхь», – аьлар Лавана. Иштта цу моттигах МицІпа* аьнна цІи тиллар цо. ⁵⁰ «Нагахь санна, хьо са мехкарашца во хуле, е Іа царна тІа саг йоалайой, вайна юкье цхьаккха веце а халахь: Даьла теш ва хьона а сона а юкье».

⁵¹ Кхы а аьлар Лавана Йоакъапага: «Ер кхерий гув а, ер боккха кхера а ба аз вай шиннена юкье оттабаь.

⁵² Из кхерий гув а, из боккха кхера а тешал да, со укх кхертІойл дехьа – хьа оагІорахьа варг ца хилар, хьона зе дара. Хьо а варгвац цу кхертІойл сехьа сона зе де.

⁵³ ИбраІама Дала а, Нахьира Дала а, цар даь Дала а кхел йойла вайна».

Ший да Исхьакх кхийрача Даьлах чІоагІо йир Йоакъапа Лавана аьннар тІаэцаш. ⁵⁴ Цу лоам тІа сагІа а даьккха, беррига гаргара нах хІама яьа бийхар цо. Кхачах а кхийтта, цигахьа бийса яьккхар цар.

⁵⁵ Іуйрийна хьалххе хьал а гІетта, мехкарашта а, цар берашта а барташ а даьха, уж даькъала а бийца цІавахар Лаван.

Йоакъап Іесава духьала вода

32 ¹ Ший никъ дІахо бихьар Йоакъапа. Даьла малейкаш кхийтар цох. ² Уж бІаргадайча, Йоакъапа аьлар: «Ер Даьла ха да!» Цо уж малейкаш бІаргадайнача моттигах Махьанаим** аьнна цІи тиллар.

³ СеІир цІи йолча мехкара Эдом оалача метте вахаш волча ший вешийга Іесавага хоам бе нах бахийтар Йоакъапа. ⁴ Цо аьлар царга: «Са аьлага Іесавага иштта ала: „Хьа лаьво Йоакъапа йоах: ‘Со Лаван волча ер ди хьатІакхаччалца Іийнав. ⁵ Са шерч а, вараш а, жа а, доахан а, гаьзарий а я, лай а, чулатта нах а ба. Ер хоам бойт аз, хьа кьахетамга сатувсаш”“».

* 31:49 Из «терко» яхилга да.

** 32:2 Из «ши ха» яхилга да.

⁶Юкѣ бахийтача наха юха а баѣхка аьлар Йоакѣапага: «Хѣа воша Йесав волча хилар тхо, из хІанз хѣона духѣала воагІаш ва, шийца виѣ бІаѣ саг а волаш».

⁷Веѣа а кхеравенна а хѣайзача Йоакѣапа, шийца бола нах а, хѣайбаш а шин тоабах дийкѣар. ⁸Цо уйла йир: «Нагахѣа санна Йесав цѣхан тоабах лате а, вож тоаба кІалхар а яьнна, дийна юсарг ма йий». ⁹Йоакѣапа аьлар: «Са даѣ-даѣ Ибраѣама а, са даѣ Исхѣакха а Даѣла, Веѣа Аьла, Іа аьлар сога: „Хѣай лаѣтта, гаргара нах болча юха верза, Аз дика ваѣа хоавергва хѣо“. ¹⁰Сога хѣажѣа доацаш лакха ба Хѣа соцара безам а, тешам а. Со Йордан-хих дехѣаваьлча, са кара цѣѣа Падѣж мара хІама а яцар, хІаѣта хІанз са шин тоабанна бийкѣа боахам ба. ¹¹Дех Хѣога, са вешех Йесавах со лоравар, хІана аьлча, со кхер, ва а вена из сох а, са истех а, берех а латар. ¹²Іа аьнна ма дарий: „Аз хѣа аьттув боаккхаргба, форда чура Пум мо, дагарѣѣѣ ца валлал тѣхѣе кхергѣѣ“».

¹³Йоакѣапа цига бийса яьккхар, шийга долчох Йесава совгІат а кийчдир цо: ¹⁴ши бІаѣ газа, ткѣо бодѣж, ши бІаѣ устагІа, ткѣо ка, ¹⁵ткѣѣѣ итт кІоригаш тѣхѣа йола инкал, шовзткѣа етт, итт бугІа, ткѣо кхал вир, итт маІа вир а. ¹⁶Уж хѣайбаш тоабашка дийкѣа, лаѣшка дІа а денна, цо аьлар: «Сол хѣалха дІагІо, хѣайбашта юкѣе моттиг а юташ». ¹⁷Хѣалха водача лайга Йоакѣапа аьлар: «Са воша Йесав духѣал а кхийтта, цо хѣайга хоатте: „Хѣо хѣан ва? Мича водаш ва? Ер хѣан хѣайбаш да Іа дугараш?“, ¹⁸Іа ала: „Хѣа лай волча Йоакѣапа да. Хѣона совгІата дойташ да ераш, из ше а ва тхона тѣхѣа воагІаш“».

¹⁹Иштта шоллагІча лайна, кхоалагІчунна а, хѣайбашта тѣхѣа боагІарашта а хѣийхар цо ала дезар: «Оаш иштта ала Йесавага, из шоашта духѣал кхийттача. ²⁰Кхы тІа а тоѣа: „Хѣа лай Йоакѣап тхона тѣхѣа воагІаш ва“, – аьле». Йоакѣапа уйла йора: «Аз дог кІаѣддергда цун,

сайла хьалха ераш совгIаташ а дахьийта. Юха тхо ший вIашагIкхийтача, цо со тIаэца а мег тIаккха». ²¹ Иштта совгIаташ хьалха дахьийта, шоаш сейцпача бийса йоаккхаш Гийра Йоакъап.

Йоакъап Даьлах латар

²² Цу буссехь ший ши сесаг а, ши лай-кхалнах а, цхьайтта воI а ийца, Ябокх цIи йолча хил дехьа ваьлар Йоакъап. ²³ Дезал а, ший боахам а хих дехьа баьхар цо. ²⁴ Йоакъап ше висар, тIаккха ЦаI духьал а вена котвала гIерташ Цунца леташ-къувсаш сахиларга ваьлар из. ²⁵ Шийна Йоакъап эшалургвоацалга кхетадийча, цу Саго, укхан хаьнах чоаггIа кулг а теха, из чура даьккхар. ²⁶ ТIаккха Цо аьлар: «ДIахеца со, ара сийрайоалаш латт».

Амма, Йоакъапа аьлар: «Iа со даькьалвалцца дIахецаргвац».

²⁷ Саго хаьттар: «Хьа цIи фуй?»

«Йоакъап я», – аьлар Йоакъапа.

²⁸ ТIаккха укханца Лийтачо аьлар: «ХIанз денз хьа цIи Йоакъап хургьяц, Исраьил* хургья, хIана аьлча, хьо Даьлаца а нахаца а лийтав, хIаьта кот а вийннав».

²⁹ Йоакъапа аьлар: «Дех хьогара, Хьай цIи хьаала сога».

Амма, Вокхо хаьттар: «Са цIи сенна хетт Iа?» ТIаккха Цо Йоакъап даькьалвир. ³⁰ Йоакъапа цу моттигах Пенуал** аьнна цIи тиллар. Цо аьлар: «Укх метте Даьлаца юхь-духьал а нийссвеннав со, дийна а виссав со».

³¹ Малх дикка айбеннабар, хаьн чура лазар бахьан долаш астагI а лелхаш, из Пенуалера аравоалаш латтача хана. ³² Цудухьа даьац Исраьила тIехьенах болчар хаьн тIера дулх, хIана аьлча Лийтачо Йоакъапа цу моттигах кулг техандаь.

* 32:28 Жугтий меттала из «Даьлаца летар» е «Даьла лет» яхилга да.

** 32:30 Из «Даьла юхь» яхилга да.

Йоакъапи Иесави вIашагIкхетар

33 ¹ Дахъежача, Йоакъапа бIаргавайра, шийца виъ бIаъ саг а волавеш воагIа Иесав. Леайнеи, Рахъалаи, шинна а цар лайштей юкъе бераш дIа-юха дийкъар Йоакъапа. ² Лай-кхалнахи, цар бераши хьалха овттадир цо, Леаи цун бераши царна тIехъа овттадир, хIаьта Рахъали Ювсапи массанена тIехъаовттабир. ³ Хьалха ваьнна дIа а волавенна, ший вешийна тIакхоаччаш ворхIазза лаьтта Юкхоачаш суждне вахар из. ⁴ Амма Иесав, Йокъапа духъал а ведда, из тоIпаваь мархIа а велла, барташ даха эттар. Уж шиъ вийлхар. ⁵ Кхалнах а, бераш а бIаргадайна, Иесава хьаттар: «Ераш малашб хьоцара бараш?»

Йоакъапа аьлар: «Даьла соца дика а хинна, Цо хьа лайна денна бераш да уж».

⁶ Лай, шоай берашца хьатIа а баьхка, суждне бахар Иесава хьалхашка. ⁷ ТIаккха Леа а, цун бераш а хьатIадаьхка, суждне бахар. Массарел тIехъа хьатIабаьхка Ювсап а, Рахъал а суждне бахар. ⁸ Иесава хьаттар Йоакъапага: «Уж деррига хьайбаш сона духъал санна дайтад Iа?»

«Хьо раьза вар ловр сона, са аьла», — аьнна жоп делар Йоакъапа. ⁹ Иесава аьлар: «Сога деррига долаш да, са воша. Хьай дар хьайна дита».

¹⁰ «А, аз дех хьога! — аьлар Йоакъапа. — Нагахъа санна хьо сона раьза вале, дIаэца согара совгIат. Хьа юхь гор — Даьла юхь гор санна да, селлара дика со тIаийцав Iа. ¹¹ Дех хьога, дIаэца согара ер аз хьайна дейта совгIат, хIана аьлча, Даьла соца дика а хинна, эшаш мел дар са долаш да».

Йоакъапа чоагIа дехарах, Иесава хьаййцар цун совгIаташ. ¹² ТIаккха Иесава аьлар: «ХIанз дIадолх вай, со хьона хьалха хургва».

¹³ Амма, Йоакъапа аьлар: «Хьона гуш да бераш дукханикъ бе могоргдолаш дац, пул совгIа жа а, доахан а дехка

да са. Цхъан дийнахъа а лаьлла дига йиш яц уж, дигача, хъайбаш хІалакъхургда. ¹⁴ Хьо хьалха дІагІо, са аьла, со хьона тІеххъа дІаваогІаргва, сих а ца луш, хъайбашка а, берашка а са а лоІийташ. ТІаккха, са аьла волча, СеІир-мехка кхоачаргва со».

¹⁵ Іесава аьлар: «Пурам да сона, хъайца массехк сай саг вита».

«Из эшаш дац, – аьлар Йоакъапа. – Хьо соца дика хилар гуш хилча тоьаргда сона».

¹⁶ Іесав цу дийнахъа СеІир-мехка юхавера, ¹⁷ хІаьта Йоакъап, Сакхат* цІи йолча моттиге вахар. Цига чуІе цІа а, хъайбашта кІалъотта кхоллараш а дир цо. Цудухъа аьннад цу моттигах Сакхат.

¹⁸ Падан-Арамера араваьлча денз, кхы хьовзам боацаш, КенаІан-мехкара Шехем-шахьар йолча хьакхаьчар Йоакъап. Шахьара хьалхашка сецар из. ¹⁹ Блаь дото чІегилг а енна, Шехема даьгара, Хьамура доазон тІара лаьтта ийцар Йоакъапа. Цу тІа ший чаьтар а оттадир цо. ²⁰ Цига сагІа доаккха моттиг а кийчъаь, цу моттигах «Эл-ЭлохІе-Исрабил»** аьнна цІи тиллар цо.

Йоакъапа йоІа Динайна низбари, из юха декхари

34 ¹ Йоакъапа Леас яь йола йоІ Дина яхар моттигера кхалнах болча, царга хъажа. ² Цу мехка кулгалхочун, хъаьвихочун Хьамура воІа Шехема яйра из. Цо хъа а лаьца, низагІа лелайир йоІ. ³ Йоакъапа йоІ Дина дег чура езаенна, цунца безаме къамаьл дир цо. ⁴ Ший даьга Хьамурага аьлар Шехема: «Из йоІ сона йоалае».

⁵ Йоакъапа хайра, ший йиІий Динай сийдоадаьлга, амма, цун къонгаш божа божабеш арахъа бар, цудухъа

* 33:17 Из «кхоллараш» яхилга да.

** 33:20 Из «Даьла, Исрабила Даьла» яхилга да.

хІама а ца оалаш Іеш вар из, уж цІабахккалца. ⁶ Шехема да Хьамур вера Йоакъапаца къамаъл де. ⁷ Хиннар шоашта хайча, Йоакъапа къонгаш сиха арара цІабаъхкар. Цар дегашка боккха бала а йоккха эґазал а яр, хІана аьлча, Исраила тІехьен юкье чІоагІа ийрча гІулакх дар Шехема даьр, Йоакъапа йоІ хьувзаяь, цу тайпара хІама мегийташ дацар.

⁸ ХІаьта Хьамура йоахар царга: «Дег чура шун йоІ езаенний са воІа. Дех шуга, из цунга маьре яйта ялар оаш. ⁹ Тхоца зоахалол леладе: шоай мехкарий тхога байта, тхабараш шоашта а бига. ¹⁰ Тхона юкье даха ховша — лаьтта шоана хьалхашка да. Цу тІа даха а даха, цу тІа къа а хьега, из шоашта эца а эца».

¹¹ Шехема аьлар Динай даьгеи вежарашкеи: «Шу сайца дика хилийта фуннагІа дергдар аз, оаш яххар лург а дар аз шоана. ¹² Нускалах моллагІа тоам а совґаташ а деха, аз дІалургда шоана, оаш из сайга яйтачахь».

¹³ Шоай йиший Динай сийдоадаьндаь, Йоакъапа къонгий уйла хилар, Шехем а, цун да Хьамур а леве. ¹⁴ Цар аьлар: «Из де йиш яц тха: сумат ваь воацача сагага тхоай йиша яхийтар эхь да тхона. ¹⁵ Тхо раьза хургда, нагахьа санна оаш цхьа хІама дой: шу шоаш а шун бола маІанах а, сумат а баь, тхо санна шо хуле, ¹⁶ тІаккха оаха шуга тхоай мехкарий байтаргба, шунбараш хьа а боалабергба. Шоана юкье даха а хайша, шуца цхьа къам хинна Іергда тхо. ¹⁷ Амма, шо сумат де раьза ца хуле, тхоай йиша хьа а ийца дІагІоргда тхо».

¹⁸ Цу къамаьла раьза хилар Хьамур а, цун воІ Шехем а. ¹⁹ ЗІамигача саго, кхы ха дІа ца йохийташ KHOачашдир цар аьннар, хІана аьлча, Йоакъапа йоІ ший доалахьа ерзае ловра цунна, хІаьта Шехем, ший даь фусаме геттара лоархІаш а вар.

²⁰ Хьамури цун воІ Шехеми шоай шахьара коа-на-Іарашта юххе нах вІашагІкхетача моттиге (пхьегІа тІа) хьабаъхкар, нахага къамаъл дира духьа. ²¹ «Уж

маърша нах ба, вайца дика а ба уж, — аьлар цар. — Вай лаьтта баха а къахъега а мукъа битача бакъахъа ба вай уж — укх лаьтта тIа царна тоъбал моттиг я. Вай цар мехкарий хъакхувларгба, хIаьта цар вай мехкарий дIакхувларгба. ²² Цхъа халкъ а хинна, вайца Iе раьза ба уж, цхъабакъда, вай цхъа хIама дича: нагахъа санна вай суматдаь хуле. ²³ Цар жа а, боахам а, деррига хъайбаш а вайна пайдан хургдац тIаккха? Раьза хила деза вай, тIаккха уж вайна юкъе баха а ховшаргба».

²⁴ Шахъара пхьегIа тIа гулбеннараш Хъамура а, цун воIа Шехема а яхачоа раьза хилар. Шахъаре ваха хIара маIасаг сумат вир.

²⁵ КхоалагIча дийнахъа, уж берригаш а лазаро готтбаь хъувзача хана, Йоакъапа ши воI — Динай вежарий ШимIеи Леви, довташ а ийца, довна бахар цхъаккха во хIама дага доацача шахъара. Цар цу шахъарера беррига маIанах хIалакбир. ²⁶ Тур техха Хъамур а, цун воI Шехем а боа а баь, Шехема цIагIара Дина хъа а ийца, дIабахар уж. ²⁷ Йоакъапа юхемисача къонгаша цу цIеша йизача шахъарера шоашта дIа мел йохъалу хIама дIайихъар, цига шоай йиший сий доадаьндаь. ²⁸ Шахъаре а аренашка а мел хинна цар жа а, доахан а, вараш а дIадигар, цу наьха мел хинна боахам дIабихъар. ²⁹ Шахъара бахархой бераш а, кхалнах а, цIеношка мел хинна рузкъа а дIадихъар Йоакъапа къонгаша.

³⁰ Хиннар шийна хайча, Йоакъапа аьлар ШамIийга а, Левета а: «Оаш сона тIабенар боккха бала ба, укх лаьтта бахаш болча кенаIанхошта а, перезахошта а со бIаргавайча везаргвоацача ваьккхав оаш. Вай дукха дац, нагахъа санна уж вIашагI а кхийтта вайх лате, са цIагIара саг дийна вусаргвац».

³¹ «ТIаккха уж мишта бихъаб, — корзагIбайлар ШимIеи Леви, — тха йишийца харцахъа лелача кхалсагаца санна лела?!»

Йоакъап Бет-Эле юха воагIа

35 ¹Дала аьлар Йоакъапага: «Бет-Эл цIи йолча шахъаре хьал тIа а ваьле, ваха а ха, хIаьта Сона — хьай вешех Iесавах хьо ведда воагIача хана хьона духьалвенача Далла — лаьрхIе сагIа даккха моттиг а кийчье цига».

²Ший дезалга а, шийца болчарга а Йоакъапа аьлар: «Диакховса шоай боаца теник-аьлий, тIера дувхар а хувца, цIен а ле. ³Цул тIехьагIа новкъа довла кийчле, вай Бет-Эле даха новкъа довл. Халача дийнахьа са дуIан жоп а денна, со миччахьа вахача а, соца хинна волча Далла лаьрхIа сагIа даккха моттиг кийчьергья аз цига».

⁴Шоашка хинна шоай боаца теник-аьлий а, шоай лергара гIалкхаш а дIаелар цар Йоакъапага. Цо уж Шехем-шахъара йистте нажа гаьна кIала лаьттах дIаехкар.

⁵Юха уж новкъа баьлар. Дала кхерам тIатессар царна гонахьа йолча шахъарашка бахача наха, цудухьа Йоакъапа дезалла зулам де дагахьа цхьаккха а тIехьа валанзар.

⁶Йоакъап а, цунца хиннараш а, КенаIан-мехкарча Луз цIи йолча моттиге (хIанз Бет-Эл) баьхкар. ⁷Цигахьа цо Далла сагIа доаккха моттиг а кечйир, цу моттигах Эл-Бет-Эл аьнна цIи а тиллар, хIана аьлча, укхаза Дала Ше вовзийтавар цунна, ер ший вешех ведда водача хана. ⁸РабиIат кхаьба Дебира елар, из Бет-Эла юххе ягIача нажа кIала дIаеллар. Цудухьа тиллай цу моттигах Аллон-Бахут* аьнна цIи.

⁹Йоакъап Падан-Арамера юхавеча, Дала, кхы цкъа а Ше гойтар цунна, даькъалвир из. ¹⁰Дала аьлар цунга:

«Хьа цIи Йоакъап я,
 амма, хIанз денз хьох кхы Йоакъап аргдац:
 хьа цIи Исраьил хургья».

Иштта Дала цунах Исраьил аьнна цIи тиллар.

* 35:8 Из «белхама наж» яхилга да.

¹¹ Дала аьлар:

«Со Низбола Даьла ва.

Дукха дезал хулаш а уж дезал бебаш а
хургва хьо.

Халкъ хьадаргда хьох, дукха халкъаш
хьадаргда хьох,

паччахьаш хургба хьа тЕхьен юкъе.

¹² Ибраhама а, Исхьакха а денна лаьтта
хьона лу Аз,

хьо дIаваьлча, хьа тЕхьенна а лургда Аз из».

¹³ ТIаккха цунца къамаьл даьча моттигера вахар Даь-
ла. ¹⁴ Йоакъапа Дала шийца къамаьл даьча мотте кхертЮ
оттабир. Цу тIа Далла лаьрхIа даьтта а чхьагIар а деттар.

¹⁵ Дала шийца къамаьл даьча моттигах Бет-Эл аьнна цIи
а тиллар Йоакъапа.

Рахьал а Исхьакх а кхалхар

¹⁶ Бет-Элера дIа а баха, Эпрати-шахьара гаьна боац-
паш уж Iеш болча хана, Рахьал берах хьайзар. ¹⁷ ЧIоагIа
халача йолаш, бала озар цо. Бер хьаэцаш йолча кхал-
сага аьлар: «Кхера ма кхера, хьа хIанз а воI ва». ¹⁸ Ший
са чура хьалдалале, Рахьала ший кIаьнках Бен-Они*
аьнна цIи тиллар, амма, дас Бен-Яман** аьлар цунах.

¹⁹ Рахьал кхелхар, Эпрати-шахьарга (тахан Байтлахьам
оал цох) бодача новкъа дIаеллар из. ²⁰ Цун каша тIа,
чурта кхертЮ оттабир Йоакъапа. Из кхертЮ хIанз а
Рахьала каша тIа латташ ба. ²¹ Ший никъ кхы дIахо а
бихьа, Мигдал-Iедар оалача моттиге ший чаьгар отта-
дир Исраьила. ²² Исраьил цу моттиге Iеш волча хана,
Рабаан ший даь лай йолча Балхьатаца Ювижар. Исраь-
ила хайра из.

Йоакъапа шийтта воI вар.

* 35:18 Из «са балан воI» яхилга да.

** 35:18 Из «са аьтта кулга воI» яхилга да.

²³ Леас баъ кьонгаш:

Йоакъапа воккхагIа вар – Рабаан, тIаккха ШимIа,
Леви, ЯхIуд, Иссархан, Забул.

²⁴ Рахъала баъраш:

Ювсап, Бен-Яман.

²⁵ Рахъала лай йолча Балхъата баъраш:

Дан, Наптал.

²⁶ Леай лай йолча ЗулпаIа баъ кьонгаш:

Гадо, Ашар.

Уж Йоакъапа Падан-Араме баъ кьонгаш бар.

²⁷ Кхиръят-АрбаIа (Хъеврон) юххе Мамари цIи йолча моттиге Iеш волча ший даъна Исхъакха юхатIавахар Йоакъап. Цига гIолла цхъан хана тIабаъхка нах болаш лийннабар ИбрахIам а Исхъакх а. ²⁸ Исхъакха бIаби дезткъа шу дар, ²⁹ из леча хана. Дуне тIа дукха ха яьккха, виззалца дунен чам биа къаъна саг вар Исхъакх, укх дунен тIара дIа а кхелха, ший дайх из дIакхетача хана. Цун кьонгаша Iесава а, Йоакъапа а дIавеллар из.

Iесава тIехье

36 ¹ Iесава (е кхыча бесса аьлча Эдома) тIехье ер я. ² КенаIан-мехкара кхалнах боалабир Iесава: Iада, АхIлибам, Басамат. Iада хъетахочун Эйлоне йоI яр. АхIлибам яр Iанай йоI а, хъавихочун ЦибиIона виIий йоI а. ³ Басамат яр ИсмаIала йоI а, Набуята йиша а. ⁴ Iадас Iесава Элипаз вир, Басамата РаIал вир. ⁵ АхIлибама ЕIуш а, ЯIлам а, Кхорахъ а вир. КенаIан-мехка Iесава баъ кьонгаш бар уж.

⁶ Ший истий а, кьонгаш а, мехкарий а, цIагIара беррига Iуй а, доахан а, КенаIане гулбаъ боахам а ийца, ший воша Йоакъап волча оагIорахъа ца а водаш нийсса вокх оагIорахъа ваха дIавахар Iесав. ⁷ Цу шинне дукха хьал а, хъайбаш а дар. Уж тIабаъхка Iеш хиннача лъгтта царна дIатарбалла а, баха а хала дар. ⁸ Иштта дIаваха, СеIир мехка ваха хайр Iесав (е Эдом).

⁹ СеИр-лоамашкахъа Иийнача эдомхой даъ Исава тЕхъе ер я.

¹⁰ Исава къонгий цЕраш яр:

Исава сесага Iаде воI Элипаз, Исава сесага Басамата воI РаIал.

¹¹ Элипаза къонгаш:

Теман, Омар, Цепа, ГаIтам, Кхеназ.

¹² Исава виИий Элипаза ТамнаI цIи йолаш Iу яр.
Цо Элипаза Iамалекх вир. Уж Исава сесага Iадий дезала дезал бар.

¹³ РаIала къонгаш бар:

Нахъат, Зерахъ, Шамма, Мизза. Уж Исава сесага Басамата дезала дезал бар.

¹⁴ Исава сесаго, Iаний йоIа, ЦИибIона виИий йоIа АхIлибама Исава баъ бар:

ЕIуш, ЯIлам, Кхорахъ.

¹⁵ Исава тЕхъенах хъадаьннача ваьрашта керттелаттараш (баьччий) ераш бар:

Исава хълхарча виИий Элипаза къонгаш

Теман, Омар, Цепа, Кхеназ, ¹⁶ Кхорахъ, ГаIтам, Iамалекх. Уж Эдома мехка ваьхача Элипазах хъабаьнна баьччий ба. Иштта Iадий дезалий дезал а бар уж.

¹⁷ Исава виИий РаIала къонгаш бар:

баьччий Нахъат, Зерахъ, Шамма, Мизза. Уж Эдома мехка ваьхача РаIалах хъабаьнна баьччий бар. Иштта Исава сесага Басамата дезала дезал а бар уж.

¹⁸ Исава а цун сесага Iаний йиИий АхIлибама а къонгаш бар:

ЕIуш, ЯIлам, Кхорахъ.

¹⁹ Уж Исава (Эдома) къонгаш а, цун халкъан юкъе хинна баьччий ба.

Эдоме ваьхача СеИра тIехье

²⁰ Эдоме Iеш бар хьорихочун СеИра кьонгаш:

Лотан, Шобал, Цибион, Iана, ²¹ Дишон, Эцар, Дишан. Эдоме бола СеИра кьонгаш хьорихой баьччий бар.

²² Лотана кьонгаш:

Хьори, Хеймам. ТамнаI цIи йолаш йиша а яр Лотана.

²³ Шобала кьонгаш:

Iалван, Манахьат, Iейбал, Шапи, Онам.

²⁴ Цибиона кьонгаш:

АяхIу, Iана. Ший даь Цибиона вараш йоажаш воаллаш, яьссача ара дIайха хий корадаь Iана вар из.

²⁵ Iаний бераш:

воI Дишон, йоI АхIлибам.

²⁶ Дишона кьонгаш:

Хьамдан, Эшбан, Йитран, Керан.

²⁷ Эцара кьонгаш:

Билхан, ЗаIаван, Iакхан.

²⁸ Дишана кьонгаш:

Уц, Аран.

²⁹ Иштта, хьорихой баьччий бар: Лотан, Шобал, Цибион, Iана, ³⁰ Дишон, Эцар, Дишан. Уж СеИр-мехка шо-шоай тоабаш йолаш бар.

Эдома кулгалхой

³¹ Исрабила-мехка паччахьаш хилале Эдоме ер паччахьаш бар:

³² БеIара воI БулаI. Цо паччахьал даьча шахьара цIи ДинхIаба яр.

³³ БулаI велча, цун когаметта Ябаб вера. Из Бацар-шахьарера Зерахьа воI вар.

- ³⁴ Ябаб велча, цун когаметта теманхой мехкара Хьушам вера.
- ³⁵ Хьушам велча, цун когаметта Бедадан воI XIадад вера. Моъав-мехка маданхошца толам баьккха вар из, цун шахъара цIи Iавит яр.
- ³⁶ XIадад велча, цун когаметта Масрекха-шахъарера Самла вера.
- ³⁷ Самла велча, цун когаметта хина* йистерча Рехъабат-шахъарера Шаул вера.
- ³⁸ Шаул велча, цун когаметта Iахбара воI БаIал-Хъанан вера.
- ³⁹ Iахбара воI БаIал-Хъанан велча, цун когаметта XIадар вера. Цун шахъара цIи Пау яр. Мезахъаба йиIий Матарада йоI Ма-XIайтIабал яр цун сесаг.

⁴⁰ Ераш я Iесава тIехъенах болча баьччий цIераш, цар тайпашка а, лаьтташка а хъежжа:

ТамнаI, Iалви, Етет, ⁴¹АхIлибам, Эла, Пинон, ⁴²Кхеназ, Теман, Мубацар, ⁴³Магдаал, Ирам. Цар доал ду лаьтташ а цар цIераш лелаш дар.

Эдоме баха нах берригаш а Iесавах хъабаьнна бар, цун тIехъе яр.

Ювсапа гIанаш

37 ¹Йоакъап ший да тIавена саг а волаш ваьхача КенаIан-мехка вахаш вар.

²Ер да Йоакъапах а цун тIехъенах а дувцар.

Вурийтта шу даьлча денз Ювсап ший даьна баьча вежарашца, Балхъатеи ЗулпаIеи къонгашца, ший даь жа а гаьзарий а йоажош вар. Ювсапа ший вежараша даь во хIама даьга дIадувцар. ³Исраил (е Йоакъап) воккха

* ^{36:37} Дувца хий Эпрат хила дезаш да.

саг волча хана дунен чу ваьннавар Ювсап, цудухъа вокха кьонгел дукхагIа везар цунна из. Цо Ювсапа хоза кийчдаь дувхар делар. ⁴Белггала шоайла дукхагIа даьна Ювсап везалга хайча из вежарашта чIоагIа гоамвелар, цунна нийсса дIабIарахъажа а цунга дIайистхила а мо-гаш бацар уж.

⁵Цкъа Ювсапа гIа дайра. Цо из вежарашка дийцар, хIаьта царна Ювсап кхы а чIоагIагIа гоамвелар. ⁶Цо аьлар царга: «ЛадувгIалаш, сона фу гIа дайра. ⁷Вай кхай гIа цIовнаш деш дар. ЦIаьхха са цIов ай а бенна, дIа-нийсбелар, шун цIовнаш, цунна гонахъа а айтта, цунна суждне дахар».

⁸Вежараша аьлар цунга: «Хъе паччахъ а хинна, тхона кулгалдеш хургва мотт хьона?» Цун гIа а, цо из дувцар а бахъан долаш, кхы а чIоагIагIа гоамвелар царна из.

⁹Кхы а цхъа гIа дайра Ювсапа, из а вежарашта дийцар цо: «ЛадувгIалаш, кхы а цхъа гIа дайра сона: сона суждне ухаш малх а, бутт а, цхъайтта седкъа а бар».

¹⁰Вежарашта дийца ца Iеш, даьна а дийцар цо из гIа. Дас бехк баьккхар цох: «Из фу гIа да хьона дайнар? Со а, хъа нана а, хъа вежарий а хьона суждне ухаргда яхилга да-кх хъа из?»

¹¹Вежараша шоай дегашка къувлар цунцара хъагI а эгIазал а, хIаьта дас дагахъа лоаттадора цун дешаш.

Вежараша Ювсап вохк

¹²Шоай даь жа доажаде Шехем оалача моттиге бахар вежарий. ¹³Исраьила аьлар Ювсапага: «Шехема уллув жа доажадеш ба хъа вежарий, хьо уж болча вахийтача фу дар-хьогI аз».

«Со кийча ва», – жоп делар Ювсапа.

¹⁴Дас аьлар цунга: «Ваха а вахе, хъажа, хъай вежарий фу деш ба а, жа миштад а, юха а вай сона цунах жоп а да».

Хъеврон-аренгара Шехеме вахийтар цо Ювсап. ¹⁵Ци-гахъа тувла а венна из лелача гIолла, цунна духъала

кхийтар цхъа наькъахо. Цо хьаттар Ювсапага: «Iа фу лех?» – аьнна.

¹⁶ Ювсапа аьлар: «Аз сай вежарий лех. Хой хьона, ми- чахъа ба уж шоай жа доажадеш?»

¹⁷ «Уж укхазара дIабахаб, – жоп делар наькъахоcho, – сона хезар цар оалаш: „Доттане гIоргда вай“».

ТIехъа вахача Ювсапа ший вежарий Доттан оала- ча шахъара йистера корабир. ¹⁸ Гаьннара Ювсап воа- гIаш а вайна, шоашта из тIакхачале, вежараша барт бир из ве. ¹⁹ «Хьалла воагIа ер гIанаш гуш вар! – аьлар цар. – ²⁰ Ве а вийна, гIув чу кхосса веза вай из, цIагIа из аькхо виъав аргда вай. ТIаккха ховргда вайна, цун гIанех фу хул».

²¹ Из къамаьл хезача, Ювсап цар карар ваьккхар Ра- баана. Цо аьлар: «А, из вургвац вай». ²² Кхы а аьлар цо: «Ций Ю ма дахийта. Яьсса латгача укх гIувча кхоссаргва вай из, хIаьта кулг ма бIехде шоай». Царех кIалхар а ваьк- кха, да волча из дIавахийта ловш вар Рабаан. ²³ Ювсап вежарашта тIавеча цунна тIера тайп-тайпара бос бола хоза барзкъаш Юдаьхар цар. ²⁴ Чу хий доагача яьссача гIув чу кхессар из вежараша.

²⁵ ХIама яъа Юхайшача царна байра ГалIад цIи йол- ча меттера инкалашца боагIа ИсмаIала тIехьенах бола базархой-маданхой. Хоза хьадж йоагIа хIамаш инкалаш тIа а етта, Мисар-мехка болхар уж. ²⁶ ЯхIуда аьлар ве- жарашка: «Вайна фу пайда ба, воша ве а вийна цох дар ложкъадаь Iийча? ²⁷ Цул дикагIа да вай из цу ИсмаIала тIехьенах болча нахага дIавохке, цунна кулг тIадахъа а дезаргдац – вай воша ма вий из».

Вежарий раьза хилар цо аьнначунна. (Рабаан вацар царца цу хана.) ²⁸ Уж базархой-маданхой тIехбовлача хана вежараша Ювсап, гIув чура хьал а ваьккха, ткьо шейкал мах а баь, царга вехкар. Цу наха из Мисаре дIавигар.

²⁹ Рабаана ханзар хиннар фу дар. ГIувна тIавахача ци- гахъа Ювсап ца вайча халача этта шийна тIера хIамаш

этТайир цо. ³⁰Юха а вена, цо аьлар вежарашка: «ЗІамига саг цигахьа вац! Со хІанз даьна духьала мишта гІоргва?»

³¹Таккха цар бодж е а йийнна, цун цІий хьаькхар Ювсапа кочах. ³²ТІаккха из коч шоай даьна тІа а йихьа, цар аьлар: «Ер кораяьй тхона. Хьажал, хьа виІий йий ер?»

³³Коч яйзача дас аьлар: «Ер са виІий коч я! Из аькхо виъав! Ювсап аькхо вІашагІваьккхав».

³⁴Шийна тІера барзкъа этТіадаь, Іаьржа дувхар а дий-ха, дукхача деношка цунах вийлхар Йоакъап. ³⁵Беррига цун къонгаш, мехкарий из теве гІертар, бакъда, из те лаьрхІа вацар: «Сай воІа саготдеш Іаьхартден чу гІоргва со», – йоахар цо. Кхы дІахо а велхаш вар да.

³⁶ХІаьта цу хана маданхоша Мисар-мехка пирІо лоравеш ха деш латтачар хьаким волча Патифарага вежкар Ювсап.

ЯхІуди Тамари

38 ¹Цу хана ший вежарий болчар дІа а ваха, Іадулам оалача моттиге Хьира цІи йола саг волча Іеш вар ЯхІуд. ²Цига ЯхІуда ШуІа цІи йолча кенаІанхочун йоІ яйзар. Из хьайоала а яь, цунах кхийтар из. ³Сесаго берах а кхийна воІ вича цунах цІи Іаьр аьнна тилар цо. ⁴Юха а берах хинна воІ вир ЯхІуда сесаго. ВоІах Онан аьнна цІи тилар цо. ⁵Цхьаькха воІ ше вича, цунах Шейла аьнна цІи тиллар цо. ЯхІуд Кезаб оалача моттиге вар цу хана.

⁶Ший хьалхарча воІа Іаьра Тамари цІи йолаш саг йоалайир ЯхІуда. ⁷Амма, Іаьр къинош доаккаш саг хиларах, Везча Аьлано са ийцар цун. ⁸Таккха ЯхІуда аьлар Онанага: «Хьа вешех йисачунца Іо а виже, маьр веший декхар KHOачашде деза Іа, веший тІехье хургйолаш».

⁹Амма, Онана ховра цу тІехьен да ше хургвоацилга, цудухьа хІара ше из кхалсаг йолча чу мел водача хана ший фу лаьтта Іо а дахийте мара водацар из, цу веший сесага бер хургдоацаш, ший фу ший вешийна ца далар духьа. ¹⁰Везча Аьлана хьалхашка къа долаш хІама дар из,

цудухъа Онана са дІаийцар Цо. ¹¹ТІаккха цу шиннена хиннар зІамагІа волча воІа хилар кхераш, ЯхІуда аьлар ший несийга Тамарега: «Са воІ Шейла воккха хиллалца, хъай да волча дІа а гІой, мар воацаш йиса кхалсаг Іе еззача бесса Іе». Тамари ший даь цІа дІаяхар.

¹²Дикка ха яьлча, ЯхІуда сесаг, ШуІий йоІ елар. Ший сатийначул тІехьагІа, ЯхІуда ший жа лоргаш бола нах болча Тамне вахар. Іадулам-шахьарера цун доттагІа Хьира а вахар цунца. ¹³Тамарега аьлар: «Хъа маьрда Тамне жа ларга водаш ва». ¹⁴Жерал ягІача кхалсага дувхар дІа а даьккха, юхь къайла йоаккхаш тІа хІама а кхелла, Тамне бодача новкъарча Іенаим-шахьаре чувоаллача моттиге Іохайра из. Цунна ховра, Шейла воккха хинналга а, ше цунга маьре дІа ца лулга а. ¹⁵Тамари шийна яйча, цун юхь дІакъайлаяьккха хиларах из нахаца лела кхалсаг я мотташ хилар ЯхІуд. ¹⁶Кхалсага тІа а ваха, цо аьлар: «Хьоца Іовужаргва со». Цунна ханзар, из ший нус йолга.

Кхалсаго хаьттар: «Іа фу лургъя сона, хьо сайца аз Іовужийтарг?».

¹⁷ЯхІуда жоп делар: «Аз сай жена юкъера бІийг яйтаргъя хьона».

Кхалсаго юха а хаьттар: «Каралоацама хІама лургийй Іа, бІийг хъаяйтталца?»

¹⁸ЯхІуда хаьттар: «Фу еза хьона каралоацама?»

Кхалсаго жоп делар: «Хъа кач улла махьар а, хъа бе йоалла Іаса а еза сона».

Цо яхар дІа а енна, цунца Іовижар ЯхІуд. Тамари цунна берах хилар. ¹⁹Цигара дІа а яха, шийна тІакхехка хІамаш Іо а яьха, жерал ягІача кхалсага дувхар тІадийхар цо.

²⁰Цу хана ЯхІуда ший доттагІа Іадуламхо Хьира вахийтар, бІийг а ийца, ше каралоацама енна хІамаш хъа я аьнна, цу кхалсагагара. Амма, доттагІчунна из кхалсаг корайинзар. ²¹Цо хаьттар цигарча нахага: «Іенаима уллув болча наькъа йисте Іеш хинна, нахаца лелаш хинна кхалсаг мичай?» — аьнна.

Цар жоп делар: «Укхаза-м хиннаяц цхъаккхе а нахаца лелаш йола кхалсаг».

²² ЯхИуд волча юха а вена, Хырас аьлар: «Сона из корайинзар, цигарча наха: „Укхаза цхъаккха а нахаца лела кхалсаг яц“, – аьлар».

²³ ЯхИуда аьлар: «Даьллахый, шийга яр шийна ютаялар цо, вайх нах ца бийлачахь. Аз цунна бИийг яхыйтаяр, амма из хьона корайинзар».

²⁴ Кхо бутт баьлча, ЯхИудага аьлар: «Нахаца а лийнна, берах хиннай хьа нус Тамари!»

ЯхИуда аьлар: «Ара а яьккхе, йоагае из!»

²⁵ Амма, ше дIаюгача хана маьрдаьга саг вайтар Тамаре: «Ер хIамаш йолча сага берах хиннай со. Хьажал, хьанад хой хьона ер махьар а, Iаса а», – аьнна.

²⁶ ЯхИуда яйзар уж хIамаш, цо аьлар: «Цунна никь сачул дуккха дикагIа ба, хIана аьлча, аз сай декхар кхоачашдинзар, сай воIа Шейлана из дIаяланзар». Кхы цунца Iовижанзар ЯхИуд.

²⁷ Бер де деза ха тIакхаьчача, Тамаре кер чу ши бер долга хайра. ²⁸ Бер деча хана хьалхарча бера кулг гучадаьлча, бер хьаэчача кхалсаго, цун кулгах цIе тай дийхка, аьлар: «Ер хьалхара ва». ²⁹ Амма кIаьнка кулг юха даьлар, хIаьта хьалха цун воша ваьлар дунен чу. Бер хьаэчача кхалсаго аьлар: «Хьо мишта чакхваьлар, Парас?!» Цу кIаьнках цIи Парас* тиллар. ³⁰ Юха кулгах цIе тай доаллар а ваьлар гуча. Цунах цIи Зерахь** тиллар.

Ювсапи Патифара сесаги

39 ¹ Базархоша-маданхоша Мисар-мехка воалавир Ювсап. ПирIов лоравеш ха деш болчарна тIавиллача хьакимо, пирIовна улувчарех цаI волча мисархочо Патифара ийцар из царгар. ² Веза Аьла вар Ювсапаца,

* 38:29 Из «чакхвалар» яхилга да.

** 38:30 Из «сатассар» яхачох тара да.

цун дика аѳттув хилар ший дикагЙола оагЈонаш дІа-хьокха, цудухъа цун аѳла волча мисархочо ший фусаме ваха витар из. ³ Цун фусам-даъна гора Веза Аѳла Ювсапаца хилар а, цо деча гІулакхашта тІехъ гІо деш из хилар а. ⁴ Патифар раъза вар Ювсапа. Цох хъалхара лай вир цо, цІа а, беррига боахам а Ювсапага лелабе дІа а бенна. ⁵ Фусам-дас Ювсап кулгалде оттавича денз, Везча Аѳлано даъкъалйир мисархочун фусам, Ювсап бахъан долаш. Везча Аѳлан беркат дессар Патифара доалахъа мел долчунна тІа: цІенна а аренна а. ⁶ Цудухъа цо Ювсапах тийша дитар деррига хІама. Ювсап бахъан долаш цхъан хІаман гІайгІа яцар цун, ше юъачун мара.

Ювсап куц долаш а хоза а вар. ⁷ Дукха ха ялале фусам-даъ сесаг укханга хъежа яълар. Цо аѳлар Ювсапага, шийца Јовижа аънна. ⁸ Амма, Ювсап раъза хиланзар, цо йоахар: «Со ший доалахъ волча са аѳлано цхъанна хІаман уйла а гІайгІа а йиц, деррига а сох тийша дитад цо. ⁹ Укх цІагІа со керттера ва. Са аѳлано сох тийша дитад укх цІагІа мелдар, хъогара дІа мел иккхар, тІаккха аз мишта бергба во болх, Далла хъалхашка къа мишта дергда?»

¹⁰ ХІара дийнахъа цу кхалсаго деххашехъа а цунца Јовижа раъза вацар из. ¹¹ Цкъа саг цІагІа а воацаш, цхъа хІама а нийсденна, чувера Ювсап. ¹² Цун тІера барзкъаш хъа а лаъца, кхалсаго аѳлар: «Јовижа соца!» Амма, тІера барзкъа кхалсага кара а дусаш, ведда араийккхар Ювсап. ¹³ Шийга барзкъаш а диса, из дІаведдилга бІаргадайча, ¹⁴ кхалсаго, лай хъа а бийха, аѳлар: «Хъажал, ер жугте вайцига чу а вена, со хъувзаяъ, вай сийдоаде воаллар, хІаѳта аз цІогІа тохарах ¹⁵ ший барзкъаш сога а дусаш ведар из».

¹⁶ Ювсапа тІадийха барзкъа шийгахъа дитар кхалсаго, фусам-да чувалцца. ¹⁷ Цунга а иштта дийцар цо: «Из Іа воалаваъ жугтий лай, со йолча а вена, са сийдоаде гІерташ вар, ¹⁸ амма, аз цІогІа хъаъкхача, ший барзкъа сога а дусаш, ведар из». ¹⁹ «Хъа лай са сийдоаде гІертар!» — йоахар кхалсага.

Цо дийчачунга ла а дийгIа, чIоагIа эгIазвахар Патифар. ²⁰ Хъа а лаьца, паччахъа лийца нах чубоакхача дIачувеллар цо Ювсап.

Иштта набахта кхаъчар из. ²¹ Амма, цига а Веза Аьла вар цунца. Ше цох къахетам беш хиларагIа, набахтен керттерчунна дикагIча оагIорахъа вовзийтар Везча Аьла-но Ювсап. ²² Набахтен керттерча хъакимо масе лийца боакхача наха кулгалде а, набахта долча хъалах жоп дала а оттавир Ювсап. ²³ Цунна ше тIадиллача гIулакха сагот-де дезаш вацар набахтен хъаким, хIана аьлча, Ювсапа масса оагIорахъа аьттув боаккхаш Веза Аьла вар цунца.

Паччахъа чхъагIар дувттари маькх йоттари

40 ¹Дукха ха ялале, Мисара паччахъа ши лай, чхъагIар дувттари маькх йоттари, шоай аьлана, Мисар-мехка паччахъа хьалхашка гIалатбайлар. ² ПирIов эгIазвахавар ший керттерча чхъагIар дувттачоа а, маькх йоттачоа а. ³ Цо уж шиь Ювсап чувелла хиннача, Патифара аьлан цIенца йолча набахта чувеллар. ⁴ Набахтен керттерча хъакимо уж Ювсапага дIабелар. Ювсап цар гIулакхага хьожаш вар. Чубехкачул тIехъагIа кIеззига ха яьлча, цу шиннена ⁵ цхъан бус гIанаш дайра. ХIара гIа ший маIан долаш дар. ⁶ ШоллагIча дийнахъа уж болча веча, Ювсапа дайра уж гIайгIане болга. ⁷ Шийца ший фусамдаь цIагIа чубехка боакхача пирIовна уллув лийннарашка хьтттар цо: «Тахан селла гIайгIане хIанав шу шиь?»

⁸ «Тхона шиннена гIанаш дайнад, — жоп делар цар, — хIаьта цар маIан дашха тха саг вац».

Ювсапа аьлар царга: «ГIа дашхар Даьлагара деций? Дувцал сона шоай гIанаш».

⁹ Керттерча чхъагIар дувттачо дийцар ший гIа: «Сона гIаныхъа комсий ткъовронг яйра. ¹⁰ Цу тIа кхо чIонак яр. Ткъовронго зиза даьккхар, юха зизах цу сахъте комсий гейдолгаш хилар. ¹¹ Са бе пирIов кад бар. Аз комсаш а яьха, када чу мут а яьккха, пирIовга дIакховдабир из кад».

¹² «Цун маІан ер да, — аьлар Ювсапа. — Кхо чІонак — из кхо ди да. ¹³ Кхо ди даьлча, пирІовс хьо лакха айваь, хьалха хиннача моттиге дІаоттавергва. Іайха хьалха тийннача бесса пирІовна кад дІалургба. ¹⁴ Амма, аз дех хьогара, хьайна дика ха тІаеча, со дага а вехий, сона дика болх хилийтар духьа пирІовга со хьоахавелахь, набахтара со араваккха аьле. ¹⁵ Жугтий мехкара сай халкъах низах кьоаста а ваь воалаваьв со укхаза, хІаьта укхаза а со набахта чуволлал хІама даьннадац согара».

¹⁶ Ювсапа даьча маІана раьза а хинна, керттерча маькх йоттачо аьлар цунга: «Сона а дайра гІа: Аз керта тІа лоаттадеш кхо тускар дар, чухь маькх йолаш. ¹⁷ Лакхерча тускар чу пирІовна етта маькх яр, амма, из оалхазараша зІокарч а етташ, юьаш яр».

¹⁸ «Цун маІан ер да, — аьлар Ювсапа. — Кхо тускар — из кхо ди да. ¹⁹ Кхо ди даьлча пирІовво хьа корта боаккхаргба, хьа дегІ хьокха тІа догІаргда, хІаьта оалхазараша хьа дегІах зІокарч еттаргья». ²⁰ Кхо ди даьлча пирІов ваь ди дар. Цо той оттадир шийна уллуврчарна. ПирІовна дагабехар керттера чхьагІар дувттар а, керттера маькх йоттар а. ²¹ Керттера чхьагІар дувттар ший хьалхарча моттиге дІаоттавир цо, вокхо юха а пирІовна кара кад белар. ²² ХІаьта керттера маькх йоттачун дегІ хьокха тІа дегІар, Ювсапа маІан деш царга аьннача бесса. ²³ Амма керттера чхьагІар дувттачоа Ювсап дага а воханзар, цунна из вицвелар.

ПирІова гІанаш

41 ¹ Ши шу чакхдаьлча, пирІовна гІа дайр: Нил цІи йолча хин йисте латтар пирІов. ² Хи чура берста а, хоза а ворхІ етт хьал а баьнна, берда тІа шаршашта юкъе бажа эттар. ³ Царна тІеххьа кхы а ворхІ етт хьалбаьлар Нил-хий чура. Уж доахан гІийла а, ийрча а дар. Берда тІа вокхарна юххе дІаайттар уж а. ⁴ ГІийлачар дерстараш диьар. Цига пирІов сомаваьлар.

⁵ Юха из Јовижача, кхы а гІа дайра цунна: цхъан мергІалга тІа биза, хоза ворхІ кІи ка бар. ⁶ Юха царна тІеххъа хъалбаълар кхы а ворхІ ка. Уж гІийла а, малх-боалерча миho боагабаъ а бар. ⁷ ГІийлача канаша дызараш дІадиъар. Сомаваннача пирІовна из гІа долга хайра. ⁸ Іуйрийна сатем байна вар из. Мисар-мехкара масе бозбуанчаш а, хъакъал дола нах а хъатІабийха, царга ший гІанаш дийцар цо. Амма, царна цхъаннена а маІан де ханзар.

⁹ Тааккха керттерча чхъагІар дувттачо аьлар пирІовга: «ХІанз сона дагадера се бехке хилар. ¹⁰ Цхъан хана пирІов эгІаз вахавар ший Іушта. Со а, керттера маькх йотташ вар а пирІов лоравеш ха деш болчарна тІавиллача хъакима цІен набахта чудехкар. ¹¹ Сонеи пирІон керттера маькх йоттар волча са новкъостаи набахта цхъан бус гІанаш дайр. ХІара гІа ший маІан долаш дар. ¹² Тхоца чувоаллаш къона жугте вар, хадечар хъакима Іу вар из. Оаха дийцар цунна тхоай гІанаш, цо даьшхар уж тхона: хІаране ший маІан дир цо. ¹³ Цо даьшхача бесса хилар: со хъалха хинна-нача балха тІа вахийтар, вож хъокха тІа хоавир».

¹⁴ ПирІовс Ювсап воалаве бахийтар, из набахта чура хъавоалавир. Чо а тесса, барзкъа а хийца пирІовна хъалхашка эттар из.

¹⁵ ПирІовс аьлар Ювсапага: «Сона гІа дайнад, цхъаннена а хац из дашха. ХІаьта хъона гІанаш дашха хов аьнна хезад сона».

¹⁶ Ювсапа жоп делар: «ГІанаш доашхар со вац; Дала лургда пирІовна пайдане хургдола жоп».

¹⁷ ПирІовс аьлар Ювсапага: «Сона дайра, се Нил яхача хина йисте латташ; ¹⁸ цІаьхха хи чура хъал а баьнна, хоза а, берста а ворхІ етт берда тІа шаршашта юкъе бажа дІаэттар. ¹⁹ Царна тІеххъа цІаккха сона Мисар-мехка цабайннача тайпара чІоагІа ийрча а, гІийла а ворхІ етт хъалбаълар. ²⁰ Хъалха хъалдаьнна хоза а, дерста а хинна доахан цу ийрчача, гІийлача доахана дІадиъар. ²¹ Уж

дІакъайладаьлар цар керашкахъа, цхъабакъда, цхъаккха кер хъалбизар зелуш дацар: доахан шоаш хиннача тай-пара гІийла дар. ТІаккха со сомаваьлар.

²² Юха сона гІанахъа цхъан мергІалга тІа хъатІабаьнна хоза а, биза а ворхІ кІи ка байра. ²³ Царна тІехъа хъалбаьлар баьсса а, биткъага а, малхбоалерча миho бокъабаь а ворхІ ка. ²⁴ Даьссача канаша дизараш дІадиъар.

Аз овгурашка* дийцар из, амма, царна цхъаккха маІан де ханзар».

²⁵ Ювсапа аьлар пирІовга: «Уж шаккъе а гІа цхъан хІамах лаьца да. Дала хъона хъадиьлад Ше де воаллар. ²⁶ ВорхІ дика етт а, ворхІ дика ка а — из ворхІ шу да. Уж шаккъе а гІа цхъаннех лаьца да. ²⁷ ХІаьта вокхарел тІехъа хъалбаьнна ворхІ гІийла а, ийрча а етт, ворхІ даьсса, малхбоалерча миho докъадаь канаш — из кхы ворхІ шу да. Моцал этта ворхІ шу. ²⁸ „Дала пирІовна Ше де воаллар хъадиьлад“ — яхача хана, из дар аз яьхар. ²⁹ Мисар-мехка йоккха таро йолаш, чІоагІа беркате ворхІ шу доагІаргда. ³⁰ ХІаьта царна тІехъа доагІа ворхІ шу моцал йолаш хургда. ТІаккха шортта хиннар дицлургда — моцало деррига лаьтта доассадергда.

³¹ Таро йицлургъа цунна тІехъа йоагІаш йола моцал бахъан долаш, хІана аьлча, моцал лира хургъа. ³² ПирІовна гІа шозза дайна хилара маІан да, Даьла соцам хинна чакхбалар а, Цо из кастта кхоачашбергхилар а.

³³ ХІама ховш а, хъакъал дола а саг леа, Мисар-мехка кулгалде из оттаве веза Іа. ³⁴ Шортта таро йолча ворхІ шера Мисар-мехка кхедаьча ялата пхелагІа дакъа хъагулдеш, нах оттабе беза. ³⁵ Цу дикача шерашка гул а деш, пирІовва амарца шахъарашкахъа ялат Іалашде деза цар. ³⁶ Гулдаь ялат дІадила деза, моцал тІаенача ворхІ шера Мисар-мохк хІалак ца халийта».

---

* 41:24 *Овгур* (эрсий меттала «авгур» оал цох) — из хургдар ховш вола саг ва.

Ювсап Мисар-мехка кулгалхо хул

³⁷ ПирЮвс а, цунна гонахь болча берригача аьлаша а, раьза а хинна тІаийцар Ювсапа аьннар. ³⁸ Ший лаьшка пирЮвс аьлар: «Ер санна саг вайна кхы коравергвий, ший дега чу Даьла Са а долаш?»

³⁹ ТІаккха пирЮвс Ювсапага аьлар: «Дала из деррига хьона хьадийла хилча, хьол хьаькьал долаш а, хІамах кхеташ а саг вац. ⁴⁰ Аз сай цІен тІехь кулгалде оттаву хьо, деррига са халкъ хьа амараш кхоачашдеш хургда. Паччахь хиларца со ца хуле, хьол лакхагІа укх паччахьалкхе кхы саг хургвац».

⁴¹ ПирЮвс аьлар Ювсапага: «Халахь, аз берригача Мисар-мехка кулгалде оттаву хьо». ⁴² Ший пІелгах хьа а яьккха ший махьар тІалатта чІуг Ювсапа пІелгах еллар цо, диткъача кІадах даь дувхар цунна тІа а дийха, цунна кач дошо зІы а эллар. ⁴³ Ший шоллагІюлча вордаца из лелаве аьлар цо, из воагІача хана цунна хьалха «Никъ бита!» яхаш цІогІа детта а аьлар. Иштта дІаоттавир цо из берригача Мисар-мехка доал де. ⁴⁴ ПирЮвс аьлар Ювсапага: «Со пирЮв ва, бакьда, хьа пурмийца воацаш укх берригача Мисар-мехка цхьан саго гІа боаккхаргбац».

⁴⁵ Цо Ювсапах керда цІи тилар – Цафнат-Панеах аьнна. Он цІи йолча шахьаре сагІа доаккхача хьалхалаттар волча Поти-Фера йоІ Аснат йоалайир пирЮвс Ювсапа. Ювсап берригача Мисар-мехка гІолла чакхваьлар моттигашкара хьал довзар духьа. ⁴⁶ Ювсапа ткьаь итт шу даьннадар, Мисара паччахьа гІулакх де из вахача хана. ПирЮв волчар араваьнна, берригача Мисар-мехка гІолла чакхваьлар из моттигашкара хьал довзар духьа. ⁴⁷ Шортта таро йолча ворхІ шера лаьтто дукха ялат делар. ⁴⁸ Цу ворхІ шера кхедаь ялат гул а деш, шахьарашка Юдулар цо. ⁴⁹ Форда чура гІум санна, дукха дар Ювсапа гулдаь ялат. Цо из дагар а ца деш дитар, хІана аьлча, дагардаь варгвоацаш из дукха хиннадаь.

⁵⁰ Моцал отта шераш хьатГадале, Он цИи йолча шахьаре саГла доаккхача хьалхалаттар волча Поти-Фера йоЮ Асната ши кІаьнк вир Ювсапа. ⁵¹ Духхьашха ваьча кІаьнках цИи Манаш* тилар Ювсапа. Цо йоахар: «Дала сай хинна халонаш а, даь цІа а дицдайттар сога». ⁵² ШоллагІча кІаьнках цИи Эфрам** тиллар. Ювсапа йоахар: «Аз бала хьийгача мехка Дала вебийтар со».

⁵³ Мисаре шортта таро хинна ворхІ шу чакхдаьлар. ⁵⁴ Ювсапа ма-аллара, моцал ена ворхІ шу дІадоладелар. Кхыча дерригача мехкашка яр моцал, хІаьга берригача Мисар-мехка яьа хІама яр. ⁵⁵ Амма, ерригача Мисаре моцал эттача, адам пирЮвна тІа а даха чІоагІа миска ялат дехаш дар. Цо аьлар мисархошка: «Ювсапана тІа а Гой, цо яххар де».

⁵⁶ Берригача мехка моцал яр. Ювсапа мисархошка ялат дехкар, из дІадилла моттигаш хьа а йийла, хІана аьлча, Мисаре чІоагІа моцал эттаяр. ⁵⁷ Гонахьа долча мехкашка нах Мисар-мехка Ювсапага ялат эца боагІар, хІана аьлча, массанахьа а чІоагІа моцал яр.

Ювсапа вежарий Мисар-мехка болх

42 ¹ Мисар-мехка ялат долга шийна хайча, Йоакъапа аьлар ший кьонгашка: «Шу шоайла бІарахьежаш хІана дагІа? ² Сона хезад, Мисар-мехка ялат да аьнна. ДІа а Гой, цигара из эца, вай моцалла лергдоацаш».

³ Ювсапа итт воша Мисаре вахар ялат эца. ⁴ Ювсапа нанас ваь воша Бен-Ямин вахийтанзар царца Йоакъапа. Цунна цхьа во хІама хилар кхерар из. ⁵ Иштта, Исраиьла кьонгаш дукхача кхыча нахаца ялат эца бахар, хІана аьлча, КенаІан-мехка моцал яр. ⁶ Мисар-мехка кулгалхо Ювсап вар. Мехка дерригача халкъага ялат дувхкаш вар из. ДІакхьаьча вежарий, лаьтта Юкхетталца суждне бахар

* 41:51 Из «дицдайттар» яхачох тара да.

** 41:52 Из «дебийтар» яхалга да.

Ювсапа хьалхашка. ⁷ Вежарий Ёаргабайча, уж цу сахьате байзар цунна, бакъда, шийна ца бовзача кепара бирса къамаьл дир цо. «Шо мичара даьхкад?» — хьаьттар цо.

«КенаЅан-мехкара даьхкад тхо ялат эца», — аьнна жоп делар цар. ⁸ Ювсапа ший вежарий байзабале а, царна из вовзанзар. ⁹ Царех дола ший гЅанаш дага а деха, Ювсапа аьлар: «Шо ямартхой да! Тха паччахьалкхен ледара оагЅонаш ха а, долчун терко е а даьхкад шо!»

¹⁰ «А, тха аьла, — жоп делар цар. — Хьа лай дола тхо ялат эца даьхкад. ¹¹ Тхо дерригаш а цхьан даь кьонгаш да. Хьа лай цЅена нах ба, ямартхой бац».

¹² Ювсапа юха а аьлар: «А, шо тха мехка ледара хЅама малагЅа да хьажа даьхкад».

¹³ Амма, цар жоп делар: «А, тха дезале шийтта воша вар, КенаЅан-мехка Ѕеш волча цхьан даьх хьаваьнна. ЗЅамагЅвола тха воша хЅанз даьца ва, хЅаьта цаЅ кхелхав».

¹⁴ Ювсапа аьлар царга: «Аз ма аьннадий, шо ямартхой да! ¹⁵ Шо бакъ лув е харц лув вай мишта кьоастадергда хой шоана: аз дув буь шоана пирЅов вахарах шо укхазара дЅагЅоргдац, шун зЅамагЅвола воша укхазара хьавалцца.

¹⁶ Шоайх цаЅ вешийна тЅехьа вахийта, шоай воша укхазара хьавоалавергволаш! ХЅаьта вожаш набахта Ѕергда шо, оаша яхар бакъ да е харц да хайна даллалца. ТЅаккха ховргда сона, оаш дувцар бакъ да е дац. Нагахь санна оаш дувцар бакъ деце, шо ямартхой да. ХЅаьта ер аз яхар бакъ хилара аз дув буь шоана, пирЅов вахарах!»

¹⁷ Вежарий кхаь дийнахьа набахта чубахкийтар цо. ¹⁸ КхооалагЅа дийнахьа Ювсапа аьлар царга: «Аз яхар дой, дийна дусаргда шо, хЅана аьлча, со Даьлах кхераш ва. ¹⁹ Нагахь санна шо цЅена нах дале, шох цаЅ набахта саца веза, вожаш моцал ловш болча шоай дезала ялат ийца баха беза. ²⁰ ХЅаьта, шоай зЅамагЅа вола воша хьавоалаве веза оаш. Иштта бакъ а дергда оаша оашош дувцар, цхьаккха лерг а вац шох». Иштта да а дир цар. ²¹ Вежараша аьлар вЅаший: «Дала белггала таЅазар ду вайна,

вешийна духъала вай даъ къа бахъан долаш. Вайна гора, Ювсап унзарча хъале волга, цо вайга чѳоаггѳа дехар деча хана, амма, вай цунга ладийгѳанзар. Цудухъа ба вайга хѳанз ер бала».

²² Рабаана аьлар: «Аз аьннадар шуга – кѳаьнк бахъан долаш шоашта къа тѳа ма эца, амма оаш ладийгѳанзар! Хѳанз цунна тѳагѳолла вайна бекхам хулаш ба».

²³ Царна дага а дацар, Ювсапа шоай къамаьл кхетаду аьнна, хѳана аьлча, цо царца къамаьл таржамхочунга гѳолла дора. ²⁴ Уж болчар дѳа а ваха, вийлхар Ювсап, тѳаккха юха тѳавера из царна, царцара ший къамаьл дѳачакхдаккха. Царех хъа а къоаставаь, царна а гуш, дѳавийхкар Шимѳад. ²⁵ Цар галеш ялатах хъал а диза, цар хѳаране дотув ахча цар галешка юха чу а долла, накъа даа ялат а ле царна аьнна, амар дир Ювсапа. Деррига цо аьннача бесса кхоачашдир.

²⁶ Ялат вараш тѳа а дилла, новкъа байлар уж. ²⁷ Бийса яккха сайцача, вежарех цхъанне гале барч даьстар, вира яъа хѳама ялар духъа. Цунна гале чу шийна дита ахча корадир. ²⁸ «Са дотув юхадера! – аьлар цо вежарашка. – Ер да из, са гале чу». Кхерабенна эгбеш дегаш хъалелха боахкаш, шоайла хъежаш йоахар цар: «Ер фуд, Дала вайна даьр?»

²⁹ Шоай да Йоакъап волча Кенаѳане юха а баькка, шоашта хиннар деррига а дѳадийцар цар: ³⁰ «Цигарча мехка кулгалхо волча саго, бирса къамаьл а даь, тхога аьлар: „Шо ямартхой да! Тха паччахъалкхан ледара оагѳонаш ха дихкад шо“. ³¹ Амма, оаха жоп делар цунна: „Тхо цѳена нах да, тхо ямартхой дац. ³² Тхо шийтта воша вар, цхъан даь къонгаш. Цаѳ воацаш ва, зѳамагѳа вар Кенаѳан-мехка даьца ва хѳанз“. ³³ Тѳаккха цу мехка кулгалхочо аьлар тхога: „Шо цѳена нах да е дац иштта ховргда сона: шоай цхъа воша укхаз а вите, моцал ловш болча дезала ялат хъа а ийце, новкъа гѳо. ³⁴ Со волча шоай зѳамагѳа вола воша волаве, тѳаккха ховргда сона шу цѳена нах долга

а ямартхой доацилга а. Цул тѣхьагІа аз шун воша дІа-лургва, укх мехка мах а байтаргба“».

³⁵ Галеш дІа-са доахаш хІаранена шоаш ялатах дІа-денна дотув чудоалла шо-шоай бохчаш корадир. Дотув бІарга дайча цар да а, уж а кхерабелар. ³⁶ Йоакъапа аьлар царга: «Оаш сай берех ваьккхар со, Ювсап а вац, ШимІа а вац, хІаьта хІанз Бен-Ямин а дІаэца гІерт шо. Деррига а сона духъала даьннад!»

³⁷ Рабаана аьлар даьга: «Нагахь аз Бен-Ямин хьона юха ца воалавой, са ши кІаьнк ве мегаргва хьона. Сога жоп далийта цунах, аз из юхавоалавергва-хьона».

³⁸ Амма, Йоакъапа аьлар: «Са воІ хьоца цига гІорг-вац, цун воша веннав, из ше цхьаь висав. Нагахь санна новкъа цунна цхьа хІама хуле, сона из ла могоаргдац, саготоно биза са къабенна корта Іаьхартен чу кхоачий-таргба оаш».

Вежарий шозлагІа а Мисар-мехка бахар

43 ¹Лира моцал яр цу КенаІан-мехка. ²Мисар-мехкара дена деррига ялат шоаш диъача, дас къонгашка аьлар: «ДІа а гІуй, кхы а дуккха ялат эца вайна».

³ Амма, ЯхІуда аьлар цунга: «Цу саго бирса аьннад тхога: „Шоана са юхь гургьяц, нагахь санна шуца хъавена шун зІамагІвола воша ца хуле“. ⁴ Нагахь Іа тхоца воша вайте, оаха даха, хьона ялат дахьаргда. ⁵ Амма, Іа из ца вайте, тхо гІоргдац, хІана аьлча, цу саго аьннад тхога: „Сона юхдухъала ма дувлалаш, шоашца шоай зІамагІ-вола воша воацаш“», — аьнна.

⁶ «Из бала хІана бенаб оаш сона тІа, шоай кхы а цхьа воша волга цу сагага дІа а аьнна?» — хьяттар Исрабила.

⁷ Цар жоп делар: «Цу саго тхоч а, вай дезалах а лаьца деррига хеттар тхога: „Шун да хІанз а дийна вий? Кхы цхьа воша вий шун?“ Оаха цун хаттарашта цІенна жоп лора. Хьанна ховра цо аргдий: „Хъавоалаве укхаза шоай воша“, — аьнна?»

⁸ ТІаккха ЯхІуда аьлар ший даьга Исраѳилага: «Іа кІаьнк соца хьавайте, тхо укх сахьате дІагІоргда, тхо а, хьо а, вай бераш а моцалла лергдоацаш. ⁹ Аз сай корта кІалъоттабу-хьона, аз жоп лургда Бен-Яминах, согара хоаттаргда Іа цох дар. Нагахь санна аз, хьа а волаваь, кІаьнк хьона дІа ца лой, венна дІаваллалца хьона хьалхашка бехке хургва со. ¹⁰ Вай мелал лелаяьецаре, тхо шозза даха а даьхка а хургдар».

¹¹ ТІаккха цар дас Исраѳила аьлар: «Нагахь санна гІулакх иштта дале, укх вай лаьттан сий доаккхаш дола хІамаш хьо цу сага совгІата: дарбане даьтта а, модз а, хоза хьадж йоагІа баьцаш а, даьтта а, тайп-тайпара бІараш а. Царех шоашта наькьа бахьа мухь кийчбе. ¹² ХІанз долхаш, шозза дукхагІа дотув а хьо, хьалха оашош цІаденар а юха дІахьо: из цьхан тайпара цаховш юха чуделла хила мегаш да шоана. ¹³ Шоай воша Бен-Ямин хьа а ийце, цу сага тІагІо. ¹⁴ Низбола Дала гІо долда шоана, из саг шуца кьахетаме хургволаш, шун вокха вешийна а, Бен-Ямина а шуца цІабувла пурам лулда цо. Нагахь санна, берех вала сона дегІадале, де хІама дац».

¹⁵ СовгІаташ а, хьалхарчул шозза дукхагІа дотув а, Бен-Ямин а хьа а ийца, сиха Мисар-мехка бахар вежарий. Уж дІа а кхача, Ювсапа хьалхашка айттар. ¹⁶ Царца вена Бен-Ямин бІарга вайча, Ювсапа ший цІен кулгалхочунга аьлар: «Ераш нах са цІагІа дІа а биге, бежан а дий, яьа хІама кийчье. Делкьа хана соца хІама юьаргья акхар». ¹⁷ Цу саго шийна тІадиллар кхоачаш а даь, уж Ювсапа цІагІа дІабигар.

¹⁸ Вежарий кхерабелар, шоаш цун цІагІа кхача. Царна дагадера: «Хьалха вай даьхкача хана вай гале чу дотув кхачар бахьан долаш доладаьд вай укхаза. ТІакхийтта вай эша а даь, вайх лай а даь, вай вараш дІаяха гІерт из саг». ¹⁹ Цудухьа коа юккье из соца а ваь, Ювсапа цІен кулгалхочунга аьлар цар: ²⁰ «Боккьала а ладувгІа тхога, тха аьла! Тхо цкьа даьхкадар укхаза,

ялат а ийцадар. ²¹Амма, бийса яккха сайцача, оаха галеш хьадаьстача, тхоай дотув ма дарра корадир тхона. Цудухьа хІанз оаха из юхаденад. ²²Кхы а денад оаха ялат эца дотув. Тхона хац, тхой галешка цу хана дотув хьано деллад».

²³Кулгалхочо жоп делар: «Шу кхера дезаш хІама дац. Шун Дала, шун даь Дала делла хила дезаш да шун галеш чу дотув. ХІаьта шугара дотув хьалха шу даьккача хана сога хьакхаьчад». Цул тІехьагІа цо уж болча ШимІа хьа-воалавир. ²⁴ЦІен кулгалхочо Ювсапа цІагІа чу а бигар уж, царна когаш била хий а делар цо, цар варашта яьа хІама а оттайир цо. ²⁵Ювсап хьавале вежараша совгІаташ кечдир, хІана аьлча, царна хезадар, цо цига шоашца хІама юьаргья аьнна. ²⁶Ювсап чувеча, шоашкара совгІаташ цунна дІагІа а дихьа, лаьтта кхаччалца цунна хьалхашка суждне бахар уж. ²⁷Царга кІаьда моаршал а хаьтта, Ювсапа аьлар: «Оаш хьалха сога вийцавар шоай кьаьна да, миштав из? Дийна вий из?»

²⁸«Хьа лай вола тха да дийна а могаш а ва», — аьнна жоп а денна, юха а суждне бахар уж.

²⁹ДІахьаьжача, цунна ший нанас ваь воша Бен-Ямин вайра. Цо хаьттар: «Ер оаш вийца шун зІамагІа вола воша вий? Даьла дика болх хилба хьона, са кІаьнк», — аьлар цо. ³⁰Ший вешийца йола морзо лочкьор духьа, сихха ара а ваьнна, цхьаккха саг воацача ший цІагІа дІачу а ваха, цигга вийлхар из. ³¹Юха ший юхь а йилла, хьа а вена, чІоагІ а венна, цо аьлар: «Яьа хІама хья!»

³²Цунна кьаьстта елар яьа хІама, вежарашта а, мисархошта а кьаьстта елар, хІана аьлча, мисархошта дегаза хетар жугташца хІама яьа. ³³Вежарий Ювсапа духьал Юхайшар, воккх-воккхагІвар хьалха а ховш. Шоаш иштта нийса Юховшабарах цец а баьнна, шоайла бара хьежар уж. ³⁴Ювсапа истола тІара яьа хІама елар царна, Бен-Ямина лур вокхарна лучул пхезза совгІа яр. Дукха дубаш-молаш Гийр уж цунца.

Гале чура корабаь дото кад

44 ¹ Ювсапа аьлар ший цIен кулгалхочунга: «Цу на-
ха дIаяхьа мел мог яьа хIама гале чу а йилле, цар
дотув юха гале чу долла. ² Са дото кад зIамагIа волчун
гале чу болла, цо ялатах дала денача дотувца цхьана». Цо аьннача бесса гIулакх кхоачашдир Iуно. ³ Са ма хилле
а, вежарий шоай варашца новкъабаьхар. ⁴ Уж шахьара
гаьна баьннабацар, Ювсапа ший цIен кулгалхочунга
оалача хана: «Сихха цу наха тIехьа а гIой, тIакхьача
ала царга: „Шоашта даьча дикан духьала во хIана даьд
оаш? ⁵ Са аьлан дото кад хIана лочкъабаьб оаш? Цу чу-
ра молаш а, поал тоссаш а лелабеш ма бий из! Оаш даьр
во хIама да!“»

⁶ ТIехьа а кхийна, Iуно аьлар царга уж дешаш. ⁷ Ве-
жараша жоп делар: «Иштта хIана ях Iа? Из санна хIа-
ма оаха цIаккха дергдацар. ⁸ КенаIан-мехкара даьнна
тхоай гале чура корадаь дотув а кхыметтел юхаденад
оаха. Хьа аьлан цIагIара дотув а, дошув а оаха мишта
лочкъадергда? ⁹ Нагахь санна, из кад хьона цхьанне
гале чу корабой, из саг лергва, хIаьта тхо хьа аьлан лай
хургда».

¹⁰ «Дика да, оаш яххача бесса дергда вай, — аьлар
Iуно. — Цхьабакьда, са лай хургва, ший гале чура кад
корабаьр, бисараш цIабаха маьрша хургба». ¹¹ Вежараша
шоай галеш лаьтта Iо а даьхка хьадаьстар. ¹² ВоккхагI-
чунгара зIамагIачунга кхаччалца кад лаха волавелар
Ювсапа цIен кулгалхо. Кад Бен-Ямина гале чура кора-
бир. ¹³ Балан хьале айтта, шоашта тIера хIамаш этIа-
йир вежараша. Юха, шоай варашта михьаш а даьхка,
шахьар йолча юхабаьхкар уж. ¹⁴ Ювсап волча ЯхIуд а,
цун вежарий а юхабаьхкача, Ювсап цIагIа вар. Цунна
хьалха гора лийгар уж. ¹⁵ Ювсапа аьлар царга: «Из фуд
оаш даьр? Со мо волча сага поал тасса ха хала доацилга
ха ма дезарий шоана!»

¹⁶ ЯхІуда жоп делар: «Фу аргда оаха тхой аьлага? Фу дувцаргда? Тхой бехк боацилга мишта хойтаргда оаха? Дала гучадаьккхар тха зулам. ХІанз тхо а, кад шийгахьа корабаьр а, хьа лай да, тха аьла». ¹⁷ Ювсапа аьлар: «Из морг дергдац аз! Шийга са кад хиннар хургва са лай, шо шоай да волча маьрша цагІо».

ЯхІудас вежарех лаьца дехар ду

¹⁸ ТІаккха ЯхІуда, хьахьалхашка а ваьнна, аьлар:

«Са аьла, дех хьогара хьайга цхьа дош алийтар. Хьо пирІовга кхоачаш вале а, хьай лайна эГІаз ма гІолахь. ¹⁹Тхо хьалха укхаза долаш Іа хььтгар тхога: „Шун да а, воша а вий?“ – аьнна. ²⁰Оаха жоп делар: „Къаьна да а ва, из воккха хилча ваь зІамига воша а ва“, – аьнна. Тха даьна къаьстта дукхаГІа веза из зІамагІа вола воІ. Цу кІаьнка нанас ваь воша венна, ше цхьаь висав из.

²¹ ТІаккха Іа аьлар тхога: „Хьавоалаве из укхаза, со цунга хьажийта“. ²² Оаха хьона жоп делар: „Да а вита воагІилга дац цу кІаьнка. Нагахь из воагІе, да лергва“. ²³ Амма, Іа тхога аьлар: „Шун воша шуца укхаза хьавалц-ца, шоана са юхь гургьяц“. ²⁴ Са аьла, хьа лай вола, тхой да волча а даха, Іа аьннар дІадийцар оаха.

²⁵ Дас аьлар тхога: „Юха а гІой кІеззига ялат эца“, – аьнна. ²⁶ Амма, оаха жоп делар: „ЗІамагІа вола воша а ийца мара гІолга дац тха цига. Цу сага юхь гургьяц тхона, тхоца зІамагІа вола воша ца хуле“.

²⁷ ТІаккха хьа лай волча тха дас тхога аьлар: „Шоана хов, са сесага сона ши кІаьнк ваьвар. ²⁸ Цу шиннех цаІ велар са, тІаккха аз аьлар: ‘Из оакхараша виьа хургва’, – цул тІехьагІа тахханалца из сона бІарга а вовнзар. ²⁹ ХІанз оаш вож а дІавига, цунна во хІама хуле, сона из лоалургдац. КІайбенна са корта Іаьхарте кхоачийтаргба оаш“.

³⁰ Из кІаьнк къаьстта дукха везаш, цох садоаллаш ва тха да. Цудухьа из воацаш тхо цадолхе, ³¹ из воацилга тха даьна дІахой, из лергва. Хьа лай бехкагІа балийна тха

даь кІайбенна корта Іаьхарте гІоргба. ³²Аз дош деннадар цунна, кІаьнк лоравергва аьнна. „Нагахь санна аз из хьона хьалхашка ца волавой, венна дІаваллалца хьона хьалхашка бехке хургва со, дада“, – аьннад аз.

³³Цудухьа аз дех хьогара, са аьла, кІаьнк вежарашца дІа а вахийте, цунна метта укхаза хьа лай со вита. ³⁴Со мишта гІоргва даьна хьалхашка, сайца кІаьнк а воацаш? Сай даьна хургдола во бІаргаго лацар сона».

Ювсапа вежарашта ше вовзийт

45 ¹ТІаккха Ювсапа, лай болча кхы са а ца тохаденна, цІогІа техар: «ДІадовла сона гучара!» Царех цхьаккха вацар Ювсапа ше вежарашта вовзийтача хана. ²Из чІоагІа вийлхар, мисархошта а, пирІов цІенна а дІахезар цун велхар.

³Ювсапа аьлар ший вежарашка: «Со Ювсап ва! Дийна вий са да?» Амма цунах, унзарбаьнна а, кхерабенна а болча вежарашка жоп долалацар.

⁴ТІаккха Ювсапа аьлар: «Сона хьатІадувла». Уж хьатІабаьхкача, цо аьлар: «Со оаша Мисар-мехка вехка шун воша Ювсап ва! ⁵Амма, дехе а ма хьовза, шоашта эгІаз а ма аха, оашош со Мисар-мехка вохкарах. Шо Іоажала кІалхара дахар духьа, шул хьалхагІа со кхачийтар Дала укхаза. ⁶Ши шу да укх мехка моцал йола, кхы а пхе шера ялат дІадувш а, е чуэцаш а хургдац. ⁷Амма, Дала вайтав со шул хьалха, укх лаьттан тІехь шун тІехье хилийта, шун вахар цу тайпарча тамашийнача хІаманца кІалхардакха.

⁸Оаш вайтавац со укхаза, Дала вайтав. Цо сох пирІов гІонча ваьв, цун цІен тІехь аьла а, берригача Мисар-мехка тІехь кулгалхо а ваьв. ⁹Сихха са даьна тІа а кхаьче, ала цунга: „Хьа воІа Ювсапа хабар дайтад хьога: ‘Дала со Мисар-мехка кулгалхо ваьв. Со волча хьавола, ха дІа а ца йохийташ. ¹⁰ГІашан цІи йолча метте Іергва хьо, сона уллув. Хьай кьонгаш а, кьонгий кьонгаш а, беррига боахам а, деррига доалахье хьадоаладе. ¹¹ГІашане хьо а, хьа

дезал а кхоабаргба аз, хІана аьлча, тІадоагІаш моцалла пхи шу да. Из ца дой, хьо а, хьа цІа а, хьа доалахьа дар а, эшам болаш хургда”.

¹² Шоана а, са вешийна Бен-Ямина а, шоай бІаргашта гуш да шоашца къамаьл дер со хилар. ¹³ Са даьга со Мисар-мехка сийдолаш хилар а, шоашта укхаза мел дайнар а дувца. Из сихха укхаза хьа а воалаве».

¹⁴ Ший воша Бен-Ямин мархІа а велла, вийлхар из, Бен-Ямин а вийлхар цунца. ¹⁵ Масса вола воша мархІа а воллаш, царна барташ доахаш, велхар Ювсап. Цул тІехьагІа вежараша цунца къамаьл дир.

¹⁶ Ювсапа вежарий баьхкаб аьнна хабар хезар пир-Ювна. ПирЮв а, цунна уллувра бараш а хоза хеташ бар. ¹⁷ ПирЮвс Ювсапага аьлар: «ДІаала хьай вежарашка, шоашта эшаш дола даьа хІама КенаІан-мехка дІа а хьо, ¹⁸ шоай да а, дезал а укхаза хьа а боалабе. Аз Мисарера дикагІа дола лаятта лургда шоана, цунах хьабаьнна пайда шоашта бутаргба, аьле». ¹⁹ Кхы а амар дир пирЮвс: «Мисар-мехкара вордаш йига шоай бераш а, истий а хьабоалабе, шоай да а, шоаш а хьадувла. ²⁰ Шоай цига-ча дусача долахьарчун сагот ма де, Мисаре толашагІа мелдар хургда шоана».

²¹ Исраила кьонгаша цо яххача бесса дир. Пир-Ювс деннача амарца, Ювсапа царна вордаш а, наькьа кхача а беллар. ²² ХІаранена керда дувхар делар, хІаьта Бен-Ямина кхо бІаь дото шейкали, пхе тайпара тІабувха гІирси белар. ²³ Ювсапа ший даьна а дахьийтар совгІаташ: Мисар-мехкара толашагІа мел дола хІама тІадетта итт вир а, ялат а, маькх а, наькьа воагІаш даьна эшарг мел дола тайп-тайпара даьараш тІадола итт вирбІарз а. ²⁴ Цул тІехьагІа, вежарий наькьабаьха, уж дІаболхаш, цо аьлар: «Новкьа довнаш а ма дахалаш, сагот а ма делаш!»

²⁵ Мисар-мехкара ара а байнна, шоай да Йоакьап волча КенаІан-мехка баьхкар уж. ²⁶ Цар аьлар цунга: «Ювсап

дийна ва! Ювсап берригача Мисар-мехка кулгалхо ва!»
 Йоакъап фу аргда ца ховш висар, цкъа хьалхагIа-м из
 тийшанзар царех. ²⁷Амма, Ювсапа дайта хабар а хезача,
 цо шийна яйта йизза вордаш а яйча, Йоакъапа дог хоза
 хийтта тохаделар. ²⁸Исраѳила аьлар: «Тоъаргда! Са воI
 Ювсап дийна ва. Се валале, из го гIоргва со».

Йоакъап Мисар-мехка вода

46 ¹Исраѳил ший доалахъа дар деррига хъа а ийца
 новкъа ваьлар. ВоагIаш, Беар-Шабале ше кхаьча-
 ча, ший даь Исхъакха Далла сагIаш даьхар цо.

²Бийсана сурта хъисапе духъалвенача Дала Исраѳи-
 лага аьлар: «Йоакъап!»

«Со укхаза ва», – жоп делар Йоакъапа.

³Дала аьлар: «Со Даьла ва, хъа даь Даьла. Кхера а
 ца кхераш, Мисар-мехка гIо, цига Аз хъох доккха халкъ
 хъадоалийтаргда. ⁴Со хъоца Мисар-мехка дIа а воагIарг-
 ва, цигара Аз хъо юха а воалоргва. Хъа ши бIарг Ювсапа
 кулго дIакъовларгба».

⁵ТIаккха Беар-ШабалеIа араваялар Йоакъап. Ис-
 раѳила къонгаша шоай да а, бераш а, истий а пирIовс
 яйтача вордаш тIа ховшабир, цига дIабигар духъа. ⁶Ке-
 наIан-мехка гулдаь доахан а, боахам а шоашца хъаййцар
 цар. Ший ерригача тIехъенца Мисар-мехка вера Йоакъап.
⁷Цо шийца шоай бераш а, берий бераш а, еррига тIехъе
 а дIайигар. ⁸Ераш я Мисар-мехка баьхкача Исраѳила
 къонгий цIераш.

Йоакъапи цун тIехъеи.

Йоакъапа хьалхара воI Рабаан.

⁹Рабаана къонгаш:

Хъанах, Палу, Хъацрани, Карми.

¹⁰ШимIа къонгаш:

Емуал, Ямин, АхIад, Якин, Цохъар, кенаIанхочо
 ваь Шаул.

¹¹ Леве кьонгаш:

Гиршон, КхахIат, Мерари.

¹² ЯхIуда кьонгаш:

Иаьр, Онан, Шейла, Парос, Зерахь (Иаьр а, Онан
а КенаIан-мехка кхелхабар).

Пароса кьонгаш:

Хьацрани, Хьамал.

¹³ Иссархана кьонгаш:

ТовлаI, Пувва, Йов, Шимрон.

¹⁴ Забула кьонгаш:

Серад, Элон, Яхьлаал.

¹⁵ Уж Леас Йоакъапа Падан-Араме баь кьонгаш бар.

Цо яь Дина цIи йолаш йоI а яр. Уж, кьонгаш а мехкарий
а — ткъаь кхойтта саг вар.

¹⁶ Гадой кьонгаш:

Цифйон, Хаьги, Шуни, Эцбон, Эри, Ароди, Арели.

¹⁷ Ашара кьонгаш:

Йимна, Йишва, Йишви, БериI.

Серахь цIи йолаш йиша а яр цар.

БериIа кьонгаш:

Хьебар а, Малкиал а.

¹⁸ Лавана ший йоIа Леина енна лай йолча ЗулпаIа

Йоакъапа даь бераш дар уж, веррига а ялхайтта саг.

¹⁹ Йоакъапа сесаго Рахьала баь кьонгаш бар:

Ювсап а, Бен-Ямин а.

²⁰ Мисар-мехка Он цIи йолча шахьаре сагIа доаккхача

хьалхалаттар волча Потти-Фера йоIо Асната

Ювсапа ши воI вир.

Цар цIераш яр Манаш а, Эфрам а.

²¹ Бен-Ямина кьонгаш бар:

БулаI, Бахри, Ашбели, Гери, НаIаман, Аьхи, Рош,

Мупим, Хьупим, Арди.

²² Йоакъапеи Рахьалеи тIехье яр из, веррига а вийтта саг.

²³ Дана воI:

Хъушим.

²⁴ Наптала кьонгаш:

Яхьциал, Гуни, Йицар, Шилам.

²⁵ Лавано ший йоIа Рахьала гIулакх де еннача Балхьата Йоакъапа баь кьонгаш бар уж, веррига а ворхI саг.

²⁶ Йоакъапаца Мисар-мехка венар, цун тIехьенах вар, кьонгий истий ца лаьрхIача, кховзткъе ялх саг вар.
²⁷ Мисаре Ювсапа ваь ши воI вар. Беррига а Мисаре баха Юхайшараш, Йоакъап а цун тIехьенах бараш а кховзткъеи итт саг вар.

Йоакъапи Ювсапи Мисар-мехка вIашагIкхетар

²⁸ Ювсап волча водаш, шийл хьалха ЯхIуд вахийтар Йоакъапа, ГIашане бода никъ бовзар духьа а цу лаьттах дар хар духьа а. Уж цига дIакхаьчача, ²⁹ Ювсап ший ворда дIа а йожийта, ГIашане ший даьна Исраьила духьал-вера. Исраьил бIаргавайча, тIаведда из мархIа а велла, вийлхар из. ³⁰ Исраьила аьлар Ювсапага: «ХIанз-м вала а хала дацар, хIана аьлча, сай бIаргашца хьо дийна хилар гу сона».

³¹ Ювсапа вежарашка а, ший даь цIийх болча нахага а аьлар: «Аз ваха пирIовга аргда: „КенаIан-мехка Гийна са вежарий а, даь цIийх бараш а, со волча хьабаьхкаб. ³² Уж нах жа Iуй ба. Цар хьайбаш леладу. Шоашца кегий а доккхий а хьайбаш а, шоай доалаша дола деррига хIама а хьаденад цар“.
³³ ПирIовс, хьа а дийха, шоашка хоатте: „Шу фу леладеш да?“ ³⁴ оаш ала деза: „Тхой даьша санна, кегий долча хана денз доахан леладу оаха!“
 ТIаккха ГIашан цIи йолча мехка даха Юховша бокьо лургья шоана, хIана аьлча, мисархошта дегаза ба цхьан метте ца бахаш, жа доажадеш меттара метте ухаж бола Iуй».

47 ¹ ПирЉовна тIа а ваха, Ювсапа аьлар: «Са да а, вежарий а, шоай доаханца а, боахамца а, КенаIан-мехкара хьа а баьхка, Пашане ба хIанз». ² Вежарех хаьржа пхи саг воалавир цо пирЉовна тIа.

³ ПирЉовс хаьттар царга: «Шоана фу де хов вахаре?»

Вежараша жоп делар: «Тхой дай санна, Iуй да тхо».

⁴ Кхы а аьлар цар: «Укхаза хIанзарчоа даха даьхкад тхо, хIана аьлча, КенаIан-мехка лира моцал я, доахан доажаде моттиг яц тха. Дех хьога, Пашане тхона даха Iоховша бокьо ялар».

⁵ ПирЉовс аьлар Ювсапага: «Хьо волча да а, вежарий а баьхкаб. ⁶ Мисар-мехкара лаьтта хьона гуш да. Из лаьтта эггара дикагIа долча моттиге Iоховшабе хьай гаргара нах. Шоашта лой Пашане а Iе мегаргба уж. Къаьстта говзанчаш царна юкье бале, са доахан Iа-лашде дIаовтгабе уж». ⁷ Ший да Iйоакъап воала а ваь, пирЉовна хьалхашка оттавир Ювсапа, хIаьта Iйоакъапо пирЉов даькълвийцар. ⁸ ПирЉовс хаьттар цунга: «Хьа масса шу даьннад?»

⁹ Iйоакъапа жоп делар: «Со дунен чухь ваха бIаь ткъаь итт шу да. КIезига а къахьа а да са вахара шераш, сай даьша яьккхар миссел ха яьккхаяц аз укх дунен чу».

¹⁰ ПирЉов даькъл а вийца, дIавахар Iйоакъап.

¹¹ Да а, вежарий а Мисаре баха ховшабир Ювсапа, царна Мисаре эггара дикагIча моттиге, РаIамсас оалача шахьара юххе лаьтта а делар, пирЉовс шийна тIадиллача бесса. ¹² Ший даь а, вежарий а фусамашкара берашка хьежжа, массанена юьачунца кийчо йир Ювсапа.

¹³ Цул тIехьагIа моцал кхы а чIоагIелар, цхьанна-хьа а яа хIама яцар. Мисар а, КенаIан-мохк а моцало гIелбаьбар. ¹⁴ Шийгара ялат эцаш гулденна Мисаре а, КенаIан-мехка а мел дола дотув вIашагIтехар Ювсапа. ПирЉов цIагIа лоаттадора цо из. ¹⁵ Мисаре а, КенаIан-мехка а дотув кхоачаделча, берригача Мисар-мехкарча наха, Ювсапа тIа а баха, аьлар: «Тхона маькх я,

моцалла ма дайта тхо хъай бIаргашта гуш. Тха дотув кхоачаденнад».

¹⁶ Ювсапа аьлар: «Шоай дотув кхоачаденнадале, доахан хьадоаладе, аз царех ялат лургда шоана». ¹⁷ Цар Ювсап волча доахан хьадоаладир. Говрех а, жех а, гаьзарех а, шерчех а, варех а цо царна ялат делар. Цу шера царна ялат лоаттадир Ювсапа деррига цар доахан царгара хьа а ийдеш.

¹⁸ Шу чакхдаьлча, цунна тIа а баха, аьлар цар: «Оаха лечкьоргдац тхой аьлах: тха дотув а кхоачаделар, тха доахан а хьога да, тхой дегIамаши, лаьттеи мара хIама дисадац тхога. ¹⁹ Хьа бIаргашта гуш тхой тха лаьттеи хIалак хIана хул? Ялата меттел дIаэца тхо а тха лаьтта а. Тхой лаьтта пирIовга дохк оаха ялатах, тхоаш пирIова лай хургда тхо. Лаьттах тха яьсса аре хургйоацаш, тхо тхоаш моцалла ца довш дахаргдолаш, дIаде ялат да тхона».

²⁰ Иштта Мисаре хинна деррига лаьтта ийцар Ювсапа пирIовна. ХIара мисархочо ший лаьтта дехкар, хIана аьлча, моцалла де хIама дацар цар. Лаьтта пирIов доалахьа дийрзар. ²¹ ХIаьга Мисара мехка мел бахача нахах пирIова лай бир Ювсапа. ²² СагIа доаккхача хьалхалаттарашкара лаьтта эцанзар цо, хIана аьлча, масе а хана пирIовс дакъа а луш бахаш бар уж. Цудухьа шоай лаьтта дохка дезаш бацар уж. ²³ Ювсапа аьлар нахага: «ХIанз аз шу а, шун лаьтта а пирIовна ийцад. Ер ялат да шоана лаьтта дIаде. ²⁴ Шоай ялат кхаьчача, цунах пхелагIа дакъа пирIовна лургда оаш, хIаьта дисар дIадеи, шоана а, шун берашта а, шун цIагIарчарна а даэи хургда».

²⁵ Наха аьлар: «Iа тхо Iоажалах кIалхардаьхар. ПирIов лай хургда тхо, хьо тхога лаьтташ леладайтa раьза хуле». ²⁶ Иштта лаьттах дола Iаьдал оттадир Ювсапа. Из Iаьдал тахан а тIехьа Мисаре лелаш да: лаьттах хьадаьнначох дерригнех а пхелагIа дакъа пирIовна лу. СагIа доаккхача хьалхалаттараша доалахьа дола лаьтташ мара дац пирIов доалахьа доацаш.

Йоакъапа васкет

²⁷ Исрабилхой Мисар-мехка ГПашан оалача метте ба-
хаш бар. Цар доалахъа лаьтгаш дар, уж тЕхъ-тЕхъаГІа
чІоагІа бебаш а бар. ²⁸ Йоакъап Мисаре вурийтта шера
Іийра, цун бІаь шовзткъеи ворхІ шу даьннадар. ²⁹ Ше
леча хана, ший воІага Ювсапага дІа а кхайка, цо аьлар:
«Цхъа дика гІулакх де деза Іа сона: са ворох кулг а тече,
хъе соца къахетаме а тешаме а хургва аьле дош да со-
на. Со Мисар-мехка дІа ма воллалахъ. ³⁰ Со сай даьйх
дІакхийгача, Мисарера дІа а вихъе, уж боахккача дІа-
воллалахъ».

Ювсапа дош делар: «Іа яхар дергда аз».

³¹ «Дув баал», – аьлар Йоакъапа. Ювсапа дув биар.
Метта ула Исрабил Далла хьалхашка суждне вахар.

Манаши Эфрами

48 ¹ Цул тЕхъаГІа цхъа ха яьннача гІолла Ювсапага
хабар дера, хъа да цамогаш ва, аьнна. Ший ши воІ,
Манаш а, Эфрам а ийца, цунна тІавахар из. ² Йоакъапага
хоам бир: «Хьо волча хъа воІ Ювсап венав», – аьнна. Ший
беррига низ гулбаь, метта юккъе ура а хайна, Исрабила
³ аьлар Ювсапага:

«КенаІан-мехкарча Луз оалача метте Ше гойтар сона
Низболча Дала, даькъал а вир цо со. ⁴ Цо аьлар сога: „Аз
дебийтаргда хъа фу, хъа дуккха а бераш хулийтаргда, хьох
дукха халкъаш хъадаргда. Ер лаьтта хъа тЕхъенна даим
хургдолаш дІалургда Аз“. ⁵ Со Мисаре хъавалехъа, укхаза
хьона ваь вола ши воІ, хІанз денз са хургва. Эфрам а,
Манаш а са хургва, Рабаан а, ШимІа а санна. ⁶ Акхарел
тЕхъа хьона даь бераш хъа хургда, цхъабакъда, тайпан
доалахъара дакъа цу шоай вежарий къонгаш уж болаш
санна хургда царна. ⁷ Со Падан-Арамера хъавоагІаш,
КенаІан-мехка Эпрати цІи йолча шахъара тІакхачале,
новкъа, сога боккха бала кхаьчар – хъа нана Рахьал елар.

Цигга Эпрате (тахан Байтлахьам оал цох) бодача новкъа йистте д'Аеллар аз из».

⁸ Т'Ааккха, Ювсапа къонгаш б'Аргабайна, Исрабила хаьттар: «Уж малаш ба?»

⁹ Ювсапа даьна жоп делар: «Уж Дала сона укхаза бенна къонгаш ба». Т'Ааккха Исрабила аьлар: «Сона хьат'Авоо-лаве уж шиь, сога даькъалвайта». ¹⁰ Из сов къаьна волаш, цун б'Аргашта дика х'Аама гацар. Ювсапа ши во' цунна т'Авооалавир. Цо марх'Аа а бехкаш, барташ даьхар царна. ¹¹ Исрабила аьлар Ювсапага: «Сона моттацар, хьо сайна юха гургва, бакьда, Дала хьа бераш го а аьттув белар сона».

¹² Ши к'Ааьнк Исрабила гонашта юхера д'Аахо а тетта, цунна хьалхашка лохха суждне вахар Ювсап. ¹³ Цул т'Ае-хьаг'Аа, даьна уллув ши во' хьа а воалаваь, Эфрам Исрабила аьрда оаг'Аорахьа оттавир цо, х'Ааьта Манаш Исрабила аьтта оаг'Аорахьа оттавир. ¹⁴ Амма, Исрабила ший аьтта кулг Эфрама керта т'Аа диллар, из з'Аамаг'Аа вале а, х'Ааьта аьрда кулг, аьттачунна т'Ааг'Аолла а даьккха, Манаша керта т'Аа диллар, Манаш духьашхаваь воллашехь а. ¹⁵ Т'Ааккха, Ювсап даькъал а веш, цо аьлар:

«Шийна к'Аала са даьй Ибрах'Аам а, Исхьакх а
лийнна Даьла,

таханар ди хьат'Аакхаччалца дерригача са вахаре
сога б'Арглокхаш хинна са Даьла,

¹⁶ моллаг'Ача воча х'Аамах со лоравача малейко
даькъалдолда ер бераш.

Акхар д'Аахьойла са ц'Аи,
са даьй Ибрах'Аама а, Исхьакха а ц'Аераш.

Деба а дийба, дуккха адам хьадалда акхарех ду-
нен чухь».

¹⁷ Ший дас аьтта кулг Эфрама керта т'Аа диллача, цу г'Аулакха раьза воацаш, Ювсапа из даь кулг хьалаьцар, Эфрама керта т'Аара Манаша керта т'Аа дилла дагахьа.

¹⁸ Ювсапа аьлар: «А, дада, воккхаг'Авар ер ва, аьтта кулг цун керта т'Аа дила».

¹⁹ Цхъабакъда, дас цо яхар дІатІаэцанзар: «Сона хов, са воІ, сона хов. Укхох а доккха халкъ хъадаргда, из халкъ сийлахъ а хургда. Амма, зІамагІа волча веший сий лакхагІа хургда, цун тІехъенах дуккха халкъаш хъадаргда».

²⁰ Цу дийнахъа уж дакъбал а беш, цо аьлар:

«Шун цІерашца Исрабила халкъо вІаший дакъбалбергба:

„Эфрам а, Манаш а санна волва хьо Дала“, – яхаш».

Иштта Эфрам Манашал лакхагІа оттавир цо.

²¹ Юха Исрабила аьлар Ювсапага: «Со леш ва, амма, Даьла шуца хургва. Цо шоай даьй лаьтта юхадугаргда шо. ²² ХІаьта хьона, хъа вежарашта кхаьчачул совгІа, айса эмархошкара тураца а, Іадаца а яьккха лоаман босе лу аз».

Йоакъапа ший къонгаш даькъалбу

49 ¹ Ший къонгаш хъа а бийха, Йоакъапа аьлар: «Сона гоннахъа Іо а айтте, ладувгІа, тІайоагІача хана шоана хургдар дувцаргда аз.

² ХъавІашагІ а кхийте, ладувгІа, Йоакъапа къонгаш, ладувгІа шоай даьга Исрабилага.

³ Рабаан, хьо са духхъашхавар ва, са низ ба хьо, со маІасаг хилара духхъара сом ба хьо, эггара сийлахъвар а, низа чІоагІагІа вар а ва хьо.

⁴ Дода хий санна социалургвоацаш сиха ва хьо, цудухъа, кхы хургвац хьо хъалхле лелаеш, хІана аьлча, хъай даь метта ваьлар хьо, из мотт бІехбаь, сийдоацача баьккхар Іа. Са метта вала мегар хьона.

⁵ ШимІеи Леви вежарий ба. Цар довташ къызала герзаш да.

- 6 Уж дагабовлача юкье хургдац са са,
 цар вАашагІкхетарца хургдац са сий,
 хІана аьлча, эгІазбахарца саг вийннав цар,
 шоай дега болча тоама шерчий пхаьнаш
 хедадаьд цар.
- 7 НаІалт хинна я цар кьиза эгІазал,
 наІалт хинна да цар кьахетам боаца
 дорха-даьра хилар.
 Йоакьапа кьонгашта юкье дІа-юха кховсаргба
 аз уж,
 Исрабила тІехьенца дІаэбергба аз уж.
- 8 ЯхІуд, хьа вежараша хоаставергва хьо!
 Хьа кулг моастагІчун яІан тІа хургда.
 Хьа даь кьонгаш хьона суждне ухаргба.
- 9 ЯхІуд, хьо – кьона лом, са воІ,
 хьай фоса тІара хьалъайвеннав,
 тІаккха дегІ хийцца салаІа лаьтта вижав хьо,
 лом санна;
 мала вухьаргва хьо гІоттаве?
- 10 доал гойташ йола гІадж – цун когашка хургья,
 паччахьа дарж ЯхІуда бе доалларгда,
 ший ха кхаьчача цунна йоал тергья,
 халкъаш цунна мутІахьа а хургда.
- 11 Цо ший вир комсий ткьовронах дІатувс,
 ший вира кІюриг – дикагІа йолча комсий
 ткьовронах:
 дикагІа чхьагІарца ший барзкъа дутт цо,
 тІадувхар ший – комсий цІийца.
- 12 БІаргаш чхьагІарал баьдегІа да цун,
 цергаш – шурал кІайх я цун.
- 13 Забул форда йисте ваха ховргва,
 кемаш берда тІа хьатІауххача,
 цун лаьтта ЦІадан-шахьарга кхаччалца хургда.

- 14 Доахан чудоахкача бежа карташта юккье
салоаш уллача
низ болча вира тара ва Иссархан.
- 15 Сатем дика болга а,
ший лаьтта хоза долга а дайна из,
ший белаж кьахьегама кIала а оттаяь,
кхычун доалахьа вола Iу хургва.
- 16 Дан Исраила халкъан
цхьан тукхама кхелахо хургва.
- 17 Новкъа уллача лихьа тара хургва из.
Техйоалача говран когах царг тохача бIехала
тара хургва из.
Говр лозайича, цунна тIера баьри аркъалвож.
- 18 Веза Аьла! Iа кIалхараваккхарга сатувсаш ва со.
- 19 Гадойна нах тIагIертаргба,
амма, цо уж ший аргIагIа бовхаргба.
- 20 Ашара кхача шортта хургба,
паччахьа даьараш дIа-хьа тергда цо.
- 21 Наптал маьрша баьккхача саьх тара ва,
хозача кьамаьла да ва из.
- 22 Ювсап дукха сом луча комса ткьовро я,
хьаста тIа ягIача сом луча комса ткьовро.
Цун ткьовронаш пена тIа гIолла дIайолх.
- 23 Дорха тIалийтаб цох Iадархой,
эгIазал лелаяьй цунца,
тIаьскаш дийттад цунна.
- 24 Амма, цун Iад чIоагIа да,
цун кулгаш онда а, говза а да.
Йоакъапа Низболчо Дала беннаб цунна низ.

- Из ва цунна доал деш,
 цигара я Исраџила чџоагџал,
 25 хџа даџ Даџлагара.
 Цо гџо долда хџона дџахо а,
 Низболчо даџкъалволва хџо,
 лакхерча сигленашкара доагџача даџкъалварца а,
 лохерча къоаргаленашкара доагџача
 даџкъалварца а,
 наџна накхагара доагџача даџкъалварца а,
 нанас хџе лелаваџча керчура доагџача
 даџкъалварца а,
 26 ширача лоамий даџкъалварал дезагџа а
 даим лаџттача гувний хоза хиларал дезагџа а
 долча хџай дас хџо даџкъалварца а;
 Ший вежарашта юкъе белгалваџнна
 волча Ювсапа
 хилда из деррига даџкъалвар.
- 27 Бен-Ямин меца борз я.
 Гуйрийна шийна ежар юџ цо,
 сарахџа кхычаргара яџккхар юџ цо».
- 28 Уж да Исраџила шийтта тукхам. Из аџлар царга уж
 даџкъалбеш цар дас. Хџаравар воагџача тайпара даџкъал-
 вир цо шийгара.

Йоакъап кхалхар

29 Йоакъапа аџлар ший къонгашка: «Со сай дай бол-
 ча дџавода. Хџетахочун Јепрона лаџтта, сай дай болча
 хџагџар чу дџаволлалаш со. 30 КенаЈан-мехкарча Мамари
 оалача метте Махпела цџи йолча ара я из хџагџар. Хџе-
 тахочунгара Јепронагара нах дџабувхка ийџача лаџттаца
 цхџана ийџа я из хџагџар Ибрахџама. 31 Цига дџабехкаб
 Ибрахџам а, цун сесаг Сарра а, Исхџакх а, цун сесаг Ра-
 биЈат а, цигга дџаеллай аз Леа а. 32 Аре а, цу тџера хџагџар
 а хџетахошкара ийџа я».

³³ Ший кьонгашка из васкет даь ваьлча, ши ког метта хьатIа а баьккха дIавижа Йоакъап, кхаьлхар, ший дайх дIакхийтар.

50 ¹ Даьна тIа а кхийтта, цунна барташ а доахаш, вийлхар Ювсап. ² Ший Iуй болча лорашка амар дир цо, ший даь дакьа талха ца талхийта, молхаш а те-хе, кийчде аьнна. ³ Из кийчо еш шовзткъа ди дIадахар, хIана аьлча, цу балха лаьрхIа йола ха яр из. Мисархоша кховзткъеи итт дийнахьа таьзет лоаттадир Йоакъап велча. ⁴ Таьзет чакхдаьлча, Ювсапа аьлар пирIовна уллуврча нахага: «Шу сона раьза дале, дех шуга, пирIовга дIаала: ⁵ „Са дас сога аьннадар: ‘Со леш ва, аз КенаIан-мехка сайна кийчъяьча хьагIар чу дIаволлалахь со’, – аьнна. Аз цунна дув биабар, из иштта де. Пурам да сона ваха, сай да дIаволла, цул тIехьагIа со юхавоагIаргва“».

⁶ ПирIовс аьлар: «Ваха а гIуй, хьайга хьай дас аьннача бесса хьай да дIаволла».

⁷ Ювсап ший да дIаволла водаш, цунца пирIовна уллувра нах а, пирIов гаргара нах а, берригача Мисар-мехка аьлий а бахар. ⁸ Ювсапа гаргара нах а, вежарий а, цун даь цIийх бола нах а бахар. ГIашане бераши доахани мара дисанзар. ⁹ Царна тIехьа йоагIаш вордаш а яр, говра баьрий а гIаш бараш а бар. Дукха адам дар додаш.

¹⁰ Йордан-хина малхбоалехьа Атад оала хьатта йолча кхаьчача, чIоагIа а миска а белха айттар уж. ВорхI дийнахьа цига таьзет лоаттадир Ювсапа. ¹¹ Атад-хьаттан уллув дола из таьзет дайна, цу метте Iеш болча кенаIанхоша аьлар: «Мисархой доккха таьзет да». Цудухьа Йорданена малхбоалехьа йолча цу моттигах Абал-МицIраим* оал. ¹² Иштта, Йоакъапа кьонгаша цун васкет кхоачашдир. ¹³ КенаIан-мехка

* 50:11 Из «мисархой таьзет» яхар да.

дIа а вихъа, Мамари цIи йолча моттига уллув йолча Махпела оалача моттига юххе уллача арен тIа йоаллача хъагIар чу дIавеллар цар из. Из хъагIар аренца цхъана ИбрахIама хъетахочунгара Iепронагара ийца-яр, ший байна нах цу чу дIабувхкар духъа. ¹⁴ Да дIа а велла, ший вежарашца а, цига баъхкача нахаца а Мисар-мехка юхавера Ювсап.

Ювсап вежарий тебу

¹⁵ Шоай да велча, Ювсапа вежараша уйла йир: «Хъанна хов, Ювсап вайна эгIазваха Iеш хила мег, шийна вай даъча вонна духъала бекхам бе дагахъа?»

¹⁶ Цар нах тIабахийтар цунга ала: «Ше дIакхалхалехъа хъа дас тхога васкет даъдар: ¹⁷ „Шоай вешийга Ювсапага дIаала: ‘Аз дех хъогара, вежарашта цар даъча кьиношта гештдар а, царех бехк ца баккхар а’. Хъа даъ Даъла лай долча оаха а дех хъога, Ювсап, тха кьиношта гештде“». Шийга дайтача хабарга ладувгIаш хинна Ювсап вийлхар.

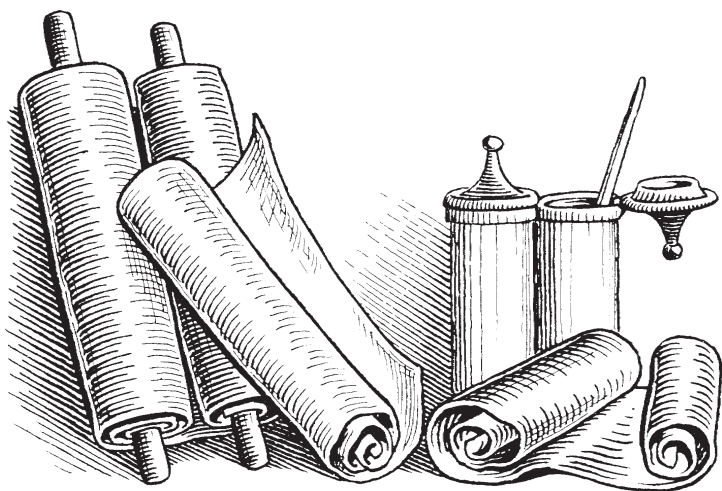
¹⁸ Хъабаъхка гора а айтта, цун вежараша аьлар: «Тхо хъа лай да».

¹⁹ Ювсапа жоп делар: «Кхера ма кхера. Со Даъла мичав. ²⁰ Шоана дагадехадар сона зулам де, амма, Дала цунах дика болх хилийтар, хIанз тахан долаш дар кхоачашхилийта: дуккха адамаш лечара кIалхарадахар. ²¹ Цудухъа ма кхера: со шуга а, шун дезалга а хъожаргва». Уж тебеш, царца хоза къамаьл дир цо.

Ювсап кхалхар

²² Ший даъ дезалца Мисар-мехка Iийра Ювсап. Цун бIаь итт шу кхаьчадар. ²³ Из дийна а волаш, Эфрама бераш а, берий бераш а хилар. Манаша виIий Макира бераш ший кара ийцар цо. ²⁴ Ювсапа аьлар вежарашка: «Со леш ва, амма Даъла оарцагIа варгва шоана. Укх мехкара ара а даъха, Ше ИбрахIама а, Исхъакха а,

Йоакъапа а чІоагІонца деннача лъттан тІа дугаргда шо Цо». ²⁵ Исрабила кьонгашка ше яхар кхоачашдергда аьнна дув а баййта, Ювсапа аьлар: «Даьла оарцагІа варгва шоана, тІаккха оаш са тІехкаш укхазара дІаяхьа еза». ²⁶ Иштта, бІаьи итт шу доалаш Ювсап кхелхар. Ца талхийта молхаш а теха, Мисар-мехка кІинга чу диллар цун дакъа.

Сулейма-пайхамара
кицаш

Сулейма-пайхамара киций дешхълхе

«Сулейма-пайхамара кицаш» Дезача Йоазоний цхъа дакъа да, кераста нахеи жугташеи деза лоархIаш дола. Жугтий меттала яздаь дола из кинижка бIаьш долча тайп-тайпарча къамий метташка таржам даь да. ХIанз Iа а хъадийлад из кинижка, гIалгIай меттала таржам даь дола.

Исраил-халкъа зиракаш из кинижка вIашагI-долла болабеннаб ши эзари ах эзари шу совгIа хълха. Цунна чудоагIача дуккхача хъаькъале долча кицай автор Дауд-пайхамара воI Сулейма лоархIар. Сулейма Исраил-мехка паччахь хиннав вай зама йолаялалехъа Х-ча бIаьшере. Из чIоагIа кIоарга хъаькъал долаш саг ва аьнна цIихеза хиннав, хIаьта ер кинижка цун цIераца дувзаденна хиннад массаза а. Цхъабакъда, цхъадола кицаш кхыча авторий а да: зиракий (22:17), АгIура (30:1), Лемуил-паччахъа (31:1).

Ер кинижка – вахара тайп-тайпарча оагIоний хъаьхехъа долча, хъаькъале долаш аьннача дешайи хъехамийи гуллам ба, цхъабакъда, керттера цун чулоацам Даллеи сагаи юкъера гIулакхаш да. Дезача Йоазонашка диллача, хъаькъал – духхъл хар хинна Iац; хъаьнала, эздий, дика, аьттув болаш вахара эшаш мел дар чулоац хъаькъало. Кинижка дIадолалуш дешархочунга йоах: «ХIама кхетадеш хилар духъа эггара хълха Веза Аьла лоархIаш хила веза». Цул

тӀехьагӀа цу кинижка тӀа дукха дувц дина эзделахи наха юкӀерча эзделахи.

Кинижка кхаь даькӀгах латт. Хьалхарча даькӀе (1 – 9 кортош) чудоагӀа хьаькӀалахи хьаьналча вахарахи йола уйлаш. Уж дас ший виӀийна деш дола хьехар санна оттаяь я. Шийца гӀулакх леладе безам мел бар ший хьоалчагӀ долча тӀахьеха дика паччахь санна хьекхад укхаза хьаькӀал. ХӀаьта Ювдалал хьекхай, кхетам боаца зӀамига саг шийна мутӀахьа ве Перташ йола харцахьа лела кхалсаг санна.

«Сулеймий кицай боккха гуллам» яха укх кинижкий шоллагӀа дакӀа (10:1–22:16) вахара тайп-тайпарча оагӀоний хьаькӀехьара хьехамаш чудоагӀаш да. Къаьстта теркам тӀабохийт укхаза наха юкӀерча гӀулакхашта, боахам лелабара хьаькӀехьарча хьехарашта, хӀана аьлча, хьаькӀал вахарца бувзам боацаш дац, дезала вахаре хӀара дийнахьа а дезаш да из.

Тайп-тайпара массехк гуллам чубоагӀаш да укх кинижка кхоалагӀдола дакӀа (22:17–31:31). Уж Сулеймий хинна а Іец, царца да жугтий къамах боацача зиракий кицаш а. Кинижка чакхдоалаш я дика сесаг хоастаеш акростиха кеп йолаш яьзьяь ода (31:10-31). Укх кинижка тӀа дувцаш дола хьаькӀал хӀара дийнахьа гойташ я цу тайпара кхалсаг, цул совӀа, ший маьра сийдоаккхаш а цунна гӀо деш, из хьаллоацаш а я из.

Кицай кинижка яьздаь дуккха бӀаьшераш дале а, цу тӀа хьоахадаь дешаш тахан а тӀехьа боккха лоархӀам болаш да.

Чулоцам

Дешхьалхе ..... (1:1-7)
Хьабкьале хьехамаш..... (1:8–9:18)
Сулейма-паччахьий кицаш ..... (10:1–22:16)
Ткьаб итт кица..... (22:17–24:22)
Кхы а хьабкьале кицаш ..... (24:23-34)
Сулейма-паччахьа кхыдола кицаш.....(25:1–29:27)
АгIура дешаш ..... (30:1-33)
Лемуил-паччахьа хьабкьале дешаш ..... (31:1-9)
Дика сесаг ..... (31:10-31)

Дешхьалхе

- 1** ¹ Дауда виИий, Исраьил-мехка паччахьа Сулеймий
кицаш,
- 2 ладувгIачоа цар хьабкьал* лургдолаш, цунна
царех хьехам хургболаш,
хьабкьале дари Ювдала дари кьоастаде цунна
гЮ дергдолаш цо дийца.
- 3 Иман долаш, нийсхо йолаш, тешаме волаш
аьттонца вахара
дедзараш хьалхадодоахалда акхар.
- 4 ХIаман хьисап доацачарна хIама го таро лойла
акхар,
хIаьта кьоначарна — хари сакхетами лулба
акхар.
- 5 Хьабкьал долчар ла а дийгIа шоашта ховр
совдоаккхалда,
сакхетам болчарна хьабкьале хьехам хилба;
- 6 кхетадолда цар кицаши кЮанолгаши**,
хьабкьал долчар дешаши цу дешай
кьайленаши.
- 7 Везача Аьлах*** кхераш хилар — хьабкьала юхьиг,
Ювдалчар мара дог-кхоардадац хьабкьалахи
хьехемахи.

Хьабкьале хьехамаш Iаьсача наха гаьнавала

- 8 Са воI, ладувгIа хьай дас беча хьехамга,

---

* 1:2 *Хьабкьал* — мудрость.

** 1:6 *КЮанолгаши* — притчи, басни, побасенки.

*** 1:7 *Веза Аьла* — Вечный; Господь.

- тессе ма дита хъайна нанас Јомадер.
- 9 Уж хоза зизай гом хургба хъа керта тIа,
хьона качъохка хоза гизгаш а хургья.
- 10 Са воI, къинош долча наха хъе дIатIаувзавой,
цар яхачоа тIехъа ма валалахъ.
- 11 Цар ала тарлу хьога: «Волле тхоца,
цIий Јодахийта кIийлен ховшаргда вай,
бехк боацар кIалвутаргва вай, бахъан
ца лехаш,
- 12 дийна боллаше дIакхоахкаргба вай уж,
Iаъхартено кхоахкаш мо,
бIарчча болчча тайпара, Iела* болхараш мо;
- 13 воай вIаштIехъ мел доалла мах бола хIамаш
хъайоахаргья вай,
воай цIенош фосах** хъалдузаргда вай.
- 14 Тхоца баккха хъай кхадж,
юкъа хургья вай фос»;
- 15 иштта хъайга оале а, ма гIолахъ царца, са воI,
цар наькъ тIа ма валалахъ.
- 16 ХIана аьлча, цар когаш вонгахъа удаш ба,
цIий Јодахийта сиха ба уж.
- 17 Шоашта гуш оттаяъча боанга*** чу
оалхазараш а лелхац,
- 18 цхъабакъда, цу наха шоай цIий Јодахийтар
духъа кIийле ю,
шоаш шоашта кIийлен хувш уж!
- 19 Иштта да харцонца шоашта фос яккхара
тIакхувш мел болчар наькъаш;
цу фосо ше караяхачун вахар дIадоаккх.

---

* 1:12 *Iел* – мир мертвых.

** 1:13 *Фос* – добыча.

*** 1:17 *Боанг* – капкан, ловушка, западня.

Хъаькъала тІахъехар

- 20 Хъаькъал кхайкаш да урамашка*,
ший оаз ийъеш да пхъегІашка**;
- 21 гІараш йоаккача урамашка кхайк из,
шахъаре чувоалача наІарашта юххе къамаьл
деш да из:
- 22 «Мел хургда шо, ва хысап доаца нах, иштта
долаш?
Мел хургба тІехбеттамаш бераш цу тІехбеттамех
шоашта гІозал еш,
хІаьта Ювдалаш – хІама хар гоама долаш?
- 23 Аз шоайх боаккха бехк кхета а баь,
шо хьатІадерзаре,
аз сай дог шоана хьаделаргдар,
сай дешаш довзийтаргдар.
- 24 Цхъабакъда, шо дІадийрзар, аз шоаш
тІахьийхача,
оаша ладийгІанзар, аз шоашка кулг
дІакховдадича;
- 25 шоана дош хийтанзар аз шоашта даьча
хъехамех,
оаш тІаийцанзар аз баьккха бехк,
- 26 цудухъа, сай аргІагІа со а деларгда шоах,
шуга бала кхаьчача,
аз а тІехбеттамаш дергда шоана, шо
унзардайлача,
- 27 дуІа*** мо болча кхерамо шо унзардаьхача,
шайтІай-мух мо бола бала шуга кхаьчача,
гІайгІанои белхамои шо тоІадича.

---

* 1:20 *Урам* – улица.

** 1:20 *ПхъегІа* – здесь: собрание у городских ворот.

*** 1:27 *ДуІа* – буря.

- 28 ТІаккха кхайкаргада шо сога, цхъабакъда,
аз жоп лургдац,
чІоагІа лехаргда оаша со, цхъабакъда,
со короргдац шоана.
- 29 ХІама хар шоана гоамденнадале,
Везча Аьлах кхерар шо тІаийца дече,
30 аз хъехар дІатІаэцаш шо дече,
аз баьккхача бехках дашаш шо дече —
31 оашош леладаьча хІамай къахъа сом баа
безаргба шун,
оашош дагакхаьбача уйлайх дузаргда шо.
- 32 ХІана аьлча, шоаш яхачоа тІера ца бовларо
боабургба хъисап доацараш,
шоаш хІаман сагота ца хиларо хІалакбергба
Іовдалбараш,
33 хІаьта сога ладийгІар кхерам боацаш паргІатта
вахаргва,
балах-зуламах кхера ца везаш».

Хъаькъала дикалаш

- 2** ¹Са воІ, са къамаьл Іа дІа тІа эце,
аз хъайна тІадиллар Іа лорадой,
2 хъай лерг хъаькъалгахъа а хъекха,
хъай дог кхетамгахъа а дерзадаь,
3 сакхетамга хьо кхайке,
кхетам Іа тІабехе,
4 дотув лехаш санна Іа из лехе,
ганз* лохаш санна Іа из лохе,
5 тІаккха кхетадергда Іа, Везча Аьлах кхерар
яхилга фуд,
Даьла вовзаргва хьона.
- 6 ХІана аьлча, Везча Аьлано лу хъаькъал,
Цун багара доагІа хар а кхетам а.

* 2:4 Ганз — клад.

- 7 Иман долчарна лаърхIа толам лелабу Цо;
геттара цIена бахараш лорабеш ва Из.
- 8 Нийсхонца бахарий лостамаш лораду Цо,
Шийна мутIахъа болчар наькъаш лораду Цо.
- 9 TIаккха кхетадергда Iа, имане хилар
яхилга фуд,
нийсхо яхилга, бакълер яхилга – моллагIа
дика никъ яхилга фуд.
- 10 Хъаькъал дужаргда хъа дег чу,
хIама хар тоам беш дезалургда хъа сина.
- 11 Сакхетамо* лоравергва хьо,
кхетамо** ха дергда хьона.
- 12 Хъаькъало кIалхарвоаккхаргва хьо зуламеча
наькъех,
багара доагIа хIара дош харцдолча зуламхой
наькъах,
- 13 баьдеча гIолла лелар духъа
нийса наькъаш дутачарех;
- 14 шоаш во деча хана сакъердалуш,
вонца дог-гIоздувлаш болчарех,
- 15 шоай наькъаш нийса доацачарех,
шоай наькъашка хIиллал*** лелаечарех.
- 16 Хъаькъало лоравергва хьо наьха сесагах,
хъа дог дошадеш хоза дешаш долча кхычун
сесагах,
- 17 ше къона йолча хана ший мар хиннар витача,
Далла хъалхашка ше ший мараца баь барт
бицбеннача.

---

* 2:11 *Сакхетам* – рассудительность.

** 2:11 *Кхетам* – понимание.

*** 2:15 *ХIиллал* – хитрость, лукавство, плутовство.

- 18 Цун цІа Іоажалга вугаш да,
цун наькъаш байнарий синош долча вугаш да.
19 Из йолча ухараш байна дІабовргба, кхы вахара
наькъ тІа а бовргбац.
20 Цудухъа дикачар новкъа гІолла лела,
имане болчар наькъ тІара ма вувла,
21 имане бараш бахарг ма бий укх Даьла лаьтта тІа,
во хІама доацараш а бусарг ма бий цу тІа;
22 амма, Іаьса нах хІалакъхургба лаьтта,
хІаьта тийшача балха дай фу хоададергда.

Хъаькъала кхыдола дикаш

- 3** 1 Са воІ, биц ма белахъ са хъехам,
дега чу леладелахъ аз тІадиллар:
2 хъа вахара денош дІаьхдергда цар,
хъа вахар маьрша дергда цар.
3 Дег тІара бежами тешами ма къастийталахъ
хъайх;
хъай фоартах хъоарчабелахъ уж,
хъай дега тІа дІаяьзбелахъ уж.
4 ТІаккха Даьла а нах а раьза хургба хъона, царна
хъалхашка дика цІи а хургъя хъа.
5 Дег чура тешаш хилалахъ Везача Аьлах,
хъай хъаькъалах тийше ма Іелахъ;
6 хъай дерригача наькъашка Из вовза гІерташ хи-
лалахъ,
тІаккха Цо нийса хулийтаргда хъа наькъаш.
7 Хъайх къоаргача хъаькъала да ма хеталахъ*,

---

* 3:7 *Хъайх къоаргача хъаькъала да ма хеталахъ* – не считай себя обладателем глубокой мудрости.

- 8 Везча Аьлах кхералахь, зулама юстарвувлалахь.
Хьа дегIа могошал лургья цу хIамо,
хьа гIехкаш чIоагIьбергья цу хIамо.
- 9 Везча Аьлан сий делахь хьай дерригача рузкъаца,
хьай моллагIча хьувкъама хьалхарча ялтаца сий
делахь Цун.
- 10 ГIаккха хьалбузаргба хьа хIара доа*,
къонача чхьагIаро хьалъюзаргья хьа пхьегIаш.
- 11 Са воI, Везча Аьлано хьайна дайта Iазап гIа ца
эцаш ма Iелахь,
хьай харцахьдар Цо хьайна довзийтача, из хала
ма хеталахь,
- 12 Везча Аьлано шийна везачун гIалат гучадоаккх,
дас ше раьза волча ший виIий гIалат мо.
- 13 Даькъалхинна ба хьаькъал корадераш,
кхетам караберзабераш,
- 14 хIана аьлча, хьаькъал дотол дикагIа да,
дошос лучул дукхагIа пайда луш а да.
- 15 Махболча кхерел дезагIа да из;
Iа лехаш дола цхьаккха хIама а нийслургдац
цунца.
- 16 Дукха вахар цун аьтта бе доалл,
хIаьта аьрда бе рузкъеи сийи доалл.
- 17 Цун наькъаш – тоам беш дола наькъаш да,
машарга вуга наькъаш да уж дерригаш.
- 18 Из карадерзадаьчоа вахара га я из;
даькъал хургба из ший доалахьа соцаде мегараш.
- 19 Везча Аьлано хьаькъалца кхеллад лаьтта,
хьаькъалца чIоагIьяьй сигаленаш;

---

* 3:10 Доа – сапетка, амбар.

- 20 Цун говзалца мукъадаьннад лаьттан кIалара хиш а,
догIашха елха морхаш а.
- 21 Са воI, лорадеш леладелахь хIаман кхетам хилар
а сакхетам а,
уж ши хIама къайла ма далийталахь хъайна.
- 22 Хьона вахар хургда царех,
хъа фоартах яда гизгаш санна хьона къахетам
хургба царех.
- 23 TIаккха кхерам боацаш гIоргва хьо хъай новкъа
гIолла,
ког а дIакхетаргбац хъа;
- 24 вижача кхераш хургвац хьо,
тхъайсача, наб мерза хургъя хъа.
- 25 Ма кхералахь цIаьхха бенача балах,
е Iаьсача наха тIакхаьчача хIалакьхиларах,
- 26 хIана аьлча, Везча Аьлага догдоахилга хургда хъа;
хъа когаш боангах лора а бергба Цо.
- 27 ДоагIачунна дика ца деш ма Iелахь,
хъай кара из долча хана.
- 28 Ма алалахь гаргарча сагага*: «TпехьягIа юхавола,
аз кхоана лургда хьона»,
цо дехар хъайга долча хана.
- 29 Хъайх ца кхераш хъайна уллув вахача гаргарча
сага
зулам де дага ма дохалахь.
- 30 Ма эгIалахь цхъаннецара а бахъан доацаш,
хъайна даь зулам доацаш.
- 31 Къызача сага вахарах ма хьегалахь,
цун наькъех цхъаккха никъ а ма харжалахь,

---

* 3:28 *Гаргара саг* – ближний.

- 32 хІана аьлча, Везча Аьланна дегазе ва хІиллал
йоалла саг,
хІаьта имане волчох теш Из.
- 33 Іаьсача сага цІен тІа Везча Аьлан наІалт делх,
цхьабакъда, иман долча наьха фусам
даькъальювц Цо.
- 34 Кхычарех дог кхоардадеш белачарех вел Из,
цхьабакъда, аьсала саг* даькъалву Цо.
- 35 Хьаькъал долчар тІехьале сийдолаш хургья,
хІаьта Іовдалчар тІехьале – юхІаьржо хургья.

Хьаькъалал дезагІа хІама дац

- 4** ¹ ЛадувгІалаш, са къонгаш, шоай даь хьехамга;
теркам белаш, шоашка кхетам хургболаш.
- 2 Аз шоана лу хьехам дика хьехам ба;
ма биталаш са хьехам.
- 3 Со а хиннав сай даь цІагІа зІамига кІаьнк волаш,
сай наьна цаІ мара а воацаш, чІоагІа дукха
а везаш.
- 4 Сона хьехар деш дас сога оалар:
«Са дешаш хьа дего леладолда;
аз хьайна тІадиллар лора а деш вахалахь.
- 5 Хьаькъал лехалахь, сакхетам лехалахь;
са дешаш диц ма делахь, цар тІара а ма валалахь.
- 6 Хьаькъала юстар ма валалахь, цо лоравергва хьо;
хьаькъал дезаш хилалахь, цо лоравергва хьо.
- 7 Шеддолчун корта ба хьаькъал,
цудухьа хьаькъал лохаш хилалахь.
Хьайга мел дар дІаделе а
сакхетам эцалахь.
- 8 Хьаькъала лакха мах белахь, цо лакха мах болаш
вергва хьо;

---

* 3:34 *Аьсала саг* – смиренный, кроткий человек.

- цо сий айдергда хъа, хьо цун мархІавоаллаш хуле.
9 Цо хозбергба хъа корта,
цо сий айдергда хъа керта, паччахъа гомо санна».
- 10 ЛадувгІа, са воІ, тІаэца са дош,
тІаккха йІаьха хургъя хъа вахара ха.
11 Аз хъаькъала новкъа воаккх хьо,
нийссача наькъа-такех вуг хьо.
12 Водача хана озаденна хургдац хъа борал,
ведача когаш чоал лелхаргдац хъа.
13 Хъайна даьча хъехар тІара ма валалахъ,
из хъехар ма диталахъ;
лораделахъ из хъехар, хІана аьлча,
цунца да хъа вахар.
- 14 Іаьсача наьха наькъа-така тІа ма валалахъ,
зулама новкъа ма лелалахъ.
15 Лоралелахъ цу наькъах, ма валалахъ цу тІа;
дІа а вийрзий, тІехваьле дІагІолахъ.
16 Уж тхьовсарг мичаб, зулам ца дича;
наб кхетац царна, цаІ вожа ца вича.
17 Цар кхача Іоасал* я,
цар чхъагІар къизал я.
- 18 Иман долчар никъ сахилара сердалонна тара ба;
тІехъ-тІехъагІа сийрдайоалаш я из, бокъонца
сийрдадаьнна ди айдаллалца.
19 Цхъабакъда, Іаьсача наьха никъ боадонна тара ба;
царна ха а хац, шоай когаш дІа сенах бетталу.
- 20 Са воІ, са къамаьла теркам беллахъ,
са дешашка дика ладувгІалахъ.
21 БІарга кІалара ма далийталахъ уж,
хъай дег чу леладелахъ уж,

---

* 4:17 *Іоасал* – порочность.

- 22 уж корадаьчунна вахар ма дий уж дешаш,
дерригача дегIа – могашал ма йий уж.
- 23 Эггара чIоагIагIа лораделахь хьай дог,
хIана аьлча, вахара хьаст ба из.
- 24 Гаьнадаккхалахь хьай багенна харцлер,
лорабелахь хьай мотт оапех.
- 25 Хьай бIаргаш нийсса хьежийталахь,
хьай бIарахьажар хьалхашкахьа дийрза
хилийталахь.
- 26 Хьай наькьа уйла а еш, нийсача новкьа лелалахь,
гIа чIоагIа хургба хьа.
- 27 Е аьттехьа а е аьрдехьа а ма верзалахь;
зулама гаьнавалалахь.

Харцахьлелача кхалнахах лоравалар

- 5** ¹Са воI, са хьаькьала теркам беш хилалахь,
са кхетамга дика ладувгIалахь,
2 хIаман хьисап долаш хургволаш хье,
хьай кьамаьл массаза а наха пайдане
хургдолаш.
- 3 Наьха сесага багара доагIа дош модз мо мерза хул,
цун багара доагIа кьамаьл даьттал кIаьдагIа хул;
4 цхьабакьда, юххера а сим мо кьахьа хул из,
ши дитт* дола довт** мо ира хул из.
- 5 Цун когаша Iоажалга вуг,
Iаьхарте вуг цун борало.
- 6 Вахара наькьа уйла йиц цо;
гоама да цун наькьаш, шийна а ца ховш.
- 7 ЛадувгIалахь, са воI, сога;
аз хьайга яхачу тIара ма валалахь.

---

* 5:4 *Дитт* – лезвие меча, сабли, других видов холодного оружия.

** 5:4 *Довт* – меч.

- 8 Наьха сесага гаьнагIа хилалахь,
 цун цIен наIара гарга ма гIолахь,
 9 хьай доалахьдар кхычарна дIадала дезаргдоацаш,
 дуккхача шерашка гулдаьр — къа ца хетарашта
 кхоачаргдоацаш,
 10 хьа рузкъаца хийрабараш бузаргбоацаш,
 хьа низаца хийрача цIен рузкъа
 алсамдаргдоацаш*.
 11 Iа ла ца дувгIе, вахара чаккхе гаргаеча
 хьа дулх а дегI а вIашкадаха долча хана,
 узамаш дергда Iа.
 12 Яхаргда Iа: «ХIана бар сона хьехам гоама?
 Сайх баьккхача бехках хIана дашацар са дог?
 13 Хьехархошка ладувгIацар аз,
 хьехам бечар теркам бицар са.
 14 ХIаьта хIанз хIалакьхилара наIарга латт со,
 дерригача халкъанна а гуш».
- 15 Хьай Iама чура хий малар дикагIа да-хьона,
 хьай гIув чура доагIар мела хий.
 16 Хьа хьасташ урамашка гIолла дIа хIана дарж,
 хьа хиш майданашка** гIолла хIана дарж?
 17 Хьай мара ма хилийта уж,
 хийрача нахаца ма декъа уж.
 18 Хьаст даькъалхилба хьа.
 ГIозал телийла хьона хье къона волча хана
 Iайха йоалаьяьча сесаго,
 19 тIеххозача лийго, куц долча мосар***.
 Цун накхо Iубавовла хьо моллагIча хана,
 цун безамо вохаваь хилва хьо массаза а.

* 5:10 *Хьа низаца хийрача цIен рузкъа алсамдаргдоацаш* — чтобы твоей силой не умножилось богатство чужого дома.

** 5:16 *Майданашка* — на площадях.

*** 5:19 *Мосар* — серна.

- 20 Санна деза хьона, са воI, кхычо хье вохавар,
наьха сесага дегI хьай мархIа хьерчар?
- 21 Везча Аьланна гуш ма дий сага наькъаш,
Из хьожаш ма вий сага боралга.
- 22 Iаьсача сага кьиноша боанг йогI цунна;
ший кьиноша дIа ца хецаш, чIоагIа лоац из.
- 23 ХIалакъхул* из, бе хьехам ца хиларах,
нийсача новкъара а воал ше сов Iовдала хилар
бахьан долаш.

Iовдала хиларах лоравар

- 6** ¹Са воI, кхыча сага хьалхара жоп дала Iа дош
деннадале,
хийрача сага декхараш дIатакхар Iа хьайна
хьатIаийца дале,
- 2 деша тIа лаьца ва хьо,
хьай дешай боангас лаьца ва хьо.
- 3 TIаккха, са воI, кIалхарвалар духьа Iа де дезар
ер да,
хье кхычун кара ваха вале:
дIа а гIю, сих а ле,
дехарца юхаваккха из!
- 4 Хьай бIаргашка наб ма йиталахь,
бIарганогIараш IотIа ма къовлалахь.
- 5 KIалхарвалалахь, чарахьа карарбоала сай санна,
оалхазараш лувцачун цхаралара мукъадоала
оалхазар санна.
- 6 Зунгат долча гIю, мекъий,
хьажа цун къахьегамга, хьаькъале хила!
- 7 Хьаким вац цун, тIахьожаш саг вац цунна,
оалал деш саг вац цунна,

---

* 5:23 *XIалакъхул* — гибнет, погибает.

- 8 цхъабакъда, аьхки шийна кхача кийчбу цо,
хьувкъам чуэчача хана шийна яа хІама
гулью цо.
- 9 Мел уларгва хьо, мекъий?
Маца сомаваргва хьо набарах?
- 10 КІеззига наб еш уларгва хьо, кІеззига тар*
етталуш уларгва хьо,
кІеззига ши кулг вІашка а дилла уларгва хьо,
11 тІаккха йоагІаргъя хьога къел, къу** воагІаш мо,
эшам кхоачаргба хьога, гІаьрахо*** мо.
- 12 ХІиллал йоалла зуламхо
оопаш бувцаш лел,
13 бІарг теІабу цо,
когашца хьокхам бу цо,
пІелг тІахъувкх цо.
- 14 Харцлер да цун дага;
зулам да цун уйлашца,
наьха барт бохабеш ва из массаза а.
- 15 Цу тайпарча сагага вІалла дага а боцаш
кхоачаргба бала;
цІаьхха хІалакъхургва из, де дарба доцаш.
- 16 Ялх хІама да Везча Аьланна гоама долаш,
боккъала аьлча, ворхІ да уж, Цунна дегаза
дараш:
- 17 сонта бІаргаш,
оопаш бувца мотт,
бехк боцаш цІий Юухийта кулгаш,
18 Іаьса уйлаш кхоаба дог,

---

* 6:10 *Тар* – дремота.

** 6:11 *Къу* – вор.

*** 6:11 *Пяьрахо* – разбойник, грабитель.

- 19 воча хІаманга хьо вига сиха дола когаш,
оопаш бувца харцтешал деш вар,
вежарашта юкье цІур бехкаш вар.

Наьха сесагаца леларах лоравар

- 20 Са воІ, лораделахь хьай дас хьайна тІадиллар,
тІа ца эцаш ма диталахь хьай наьна хьехамаш.
- 21 Массаза хьай дега чу хилийта уж;
хьай фоарта гонахьа хьарчийта уж.
- 22 Хьо водача хана цар вугаргва хьо,
хьо тхьайсача цар лоравергва хьо,
хьо гІеттача цар хьехар лургда хьона.
- 23 Уж тІадехкараш – бусйоагорг я,
уж хьехамаш – сердал я,
хІаьта, боагІача бехкбаккхар – вахарга бода
никъ ба,
- 24 воча кхалсагах хьо лораву цар,
наьха сесага мерзача къамаьлех хьо
лораву цар.
- 25 Ма езаялийталахь хьай дега цун хозал;
ший бІаргцкъазамашца цунга хье кара ма
вигийталахь,
- 26 кхахьпай мах маькха чІегилг мара мичаб,
амма наьха сесага хьо караводе хьай вахарах
вала а тарлу хьо.
- 27 Йоага цІи че чу еллача
барзкъа ца доагаш дусаргдий?
- 28 ЙІайхача товнаш тІа гІолла лелаш хилча
когаш цадоагадеш дусаргдий?
- 29 Иштта ва кхычун сесагаца вижа улар а:
наьха сесагах хьокхавенна цхьаккхе а Іазап
доацаш вусаргвац.
- 30 Моцалла кІалвиса, шийна визар духьа
хІама лочкъаяьча къунах догкхардац вай.

- 31 Цхъабакъда, из цу хана лоаций,
ворххІаза дукхагІа мах лургба цо,
ший цІагІа мел долчох а волаш.
- 32 Цхъабакъда, наьха сесагаца Ювужаш вар чІоагІа
Ювдала ва;
из дечо ше хІалакву ше.
- 33 Еттар а эхъ а кхоачаргда цунга,
цун юхьІаържо а дІаяргъяц;
- 34 цу харцахъа лелача сесага мар даърлург ма вий,
тІаккха бекхам беча дийнахъа цо къахетам а
бергбац.
- 35 Цхъаккха гІод теа а хьо кІалхарвалийта раъза
хургвац из,
моллагІа Іа лой а, цхъаккха совгІат а дезаргдац
цунна хьогара.

Харцахъа лелача кхалсагах лоравар

- 7** ¹Са воІ, леладелахъ са дешаш,
мах бола хІама мо аз хъайна тІадиллар
лораделахъ.
- 2 Цар яхар делахъ – вахаргва хьо;
лорабелахъ са хъехам, хъай бІарг мо.
- 3 Пелгах хьоарчаделахъ из,
хъай дега тІа яъзделахъ из.
- 4 Хъаькъалга ала: «Сона йиша я хьо» –
хІаьта кхетамах хъай кхоаччара гаргалсаг*
ва ала.
- 5 Цар лоравергва хьо наьха сесагах,
кхычун сесагах, цун мерзача дешаех.
- 6 Цхъан дийнахъа сай цІагІара Іарахъежаш вагІар со
корах гІолла.
- 7 Хъисап доацача наха юкъе вайра сона,

* 7:4 *Гаргала саг* – родственник.

- кьоначарна юкье зийр аз
 кхетам боацаш вола зIамсаг.
- 8 УрамагIа ЮвоагIар из цун саьн йисте гIолла,
 цун цIенгахьа бар цун никъ,
- 9 маьркIижа ханна, садовш латташ,
 бийсан боадо южаш латташ.
- 10 ЦIаьхха цунна духьала хьаараяьлар кхалсаг,
 кхахьпай дувхар дувхаш,
 дагахьа тийша болх болаш.
- 11 (ГIаре я из, ше яхачун гIера ялац из;
 цIагIа Юховш яц из, –
- 12 урамаш гIа, майданаш гIа,
 карта са мел бийннача кIийленна ягIа из.)
- 13 Катеха, хьалаьцар цу кхалсаго из, барт баьккхар
 цунна,
 юхьа гIа эхьах хIама доацаш аьлар цунга:
- 14 «Аз тахан барт хилийтара гIера сагIа даьккхад,
 сайна гIадиллар кхоачаш а деш.
 Со йолча цу сагIах дуса цхьа дакъя дулх да*.
- 15 ГIаккха хьона духьала араяьннай со;
 хьо лехаш лийлар со, хIаьта хIанз хьо кораваьв
 сона!
- 16 Мисарерча тайп-тайпара бос болча
 кисешца сай мотт кийчбаьб аз.
- 17 Мирра оалача а, алоэ оалача а, корица оалача а
 хоза хьадж йоагIача даьтташца а хIамашца а
 кийчъяьй аз се йижа ула моттиг.
- 18 Волле, сахиллалца мерза безам буаргба вай,

---

* 7:14 Укхаза дувцаш дола сагIа да сагаи Даллеи юкьерча гIу-
 лакхеи машареи хьисап гойташ дола сагIа. Из цхьа сагIа мара
 хиннадац цу сагIан белгалдаь цхьа дакъя из сагIа доаккхачун
 ший даа йиш йолаш.

- аз хьо хьесташ, Ia со хьесташ воаш Iаббалца
Iергда вай!
- 19 Мар цIагIа вац са –
бIаьхача новкъа вахав из.
- 20 Дото чудоалла бохча дихьад цо шийца –
сиглара бутт хьалбузача дийнахьа мара
цIавоагIаргвац из».
- 21 Дукхача тешавеча дешашца харцновкъа
ваьккхар цо из зIамсаг,
из хьесташ деча къамаьлашца Iехавир
цо из зIамсаг.
- 22 Цу сахьате цунна тIехьа вахар из,
урс хьакха бугаш бола уст санна,
пхона духьала бода сай санна,
- 23 ший дихках тIаьск* чакхдаллалца.
Цхарала-боанге дода оалхазар санна ва из,
хац цунна, цигача ший Iоажал йолга.
- 24 XIанз, са къонгаш, ладувгIалаш;
теркам белаш аз шоашка оалачун.
- 25 Цу кхалсага наькъагахьа ма дерзийталаш
шоай дог,
ма лелалаш цун наькъашка Iюлла.
- 26 Дукхабараш боабеш хIалакбаьб цо,
Iалаьмате дукха ба цун карах лийгараш.
- 27 Цун цIа – Iоажала фусам я,
Iаьхарте вуга никъ ба из.

Хьаькъала тIахьехам

- 8** ¹ Хьаькъал деций из кхайкар?
Кхетам беций из оаз иийер?
- ² Наькъа юхерча лакхаленашка,

---

* 7:23 *ТIаьск* – стрела.

- наькъаш вІаший къастача дІаотт хъаькъал;
3 шахъара пхъегІаш тІа,
чувоагІача наІарашка кхайкаш латт из:
4 «Ва нах, шуга кхайк со,
адамашка кхайкаш да са цІогІа.
5 Хъисап доацараш, согара Юмале шоашта
сакхетаме хила;
Ювдалаш, кхетаме хила.
6 ЛадувгІа, хІана аьлча, лоархІам болаш да аз яхар,
бакъдар дувцар духъа ел аз баге.
7 Са метто дІаоалар бакъдар да,
Іаьсадар дегаза да са дега.
8 Са багара арадувла деррига дешаш бакъахъара да,
хІиллал а яц царца, оапаш а бац.
9 Кхетам болчарна дийла да уж дерригаш а,
ховш вар тІакхоачаргволаш а да уж.
10 ДІаэца са хъехам дотон метта,
дІаэца са хар цІенача дошон метта.
11 ХІана аьлча, хъаькъал жовхъарел* а дикагІа да,
хьона дезачарех цхъаккха а дац цунца нийсе
йиш йолаш.
- 12 Со, хъаькъал, кхетамца да,
хар а хІама къоастадар а да сога.
13 Везча Аьлах кхераш хилар –
во гоама хилар да.
Гоама да сона сонтал а, наха лакхера
Ютахъежар а,
къинош дола никъ а, харц къамаьл а.
14 Дика хъехар а вахара хъаькъал а сога да;
кхетам а низ а сога ба.
15 Са гІонца ду паччахъаша шоай доал,
са гІонца яьзду доалахоша нийсхо йола амараш,

---

* 8:11 *Жовхъар* – сокровище.

- 16 са гѠнца нийсхо йолаш урхал ду аьлаша,
хьакимаша,
кхелахоша.
- 17 Се дезар вез сона;
со гѠатеѠа лехачоа со корадергда.
- 18 Аз вѠаьхий ву саг, аз йоаккхийт цун дика цѠи,
аз лу сага талхаргдоаца рузкъа а имане хилар а.
- 19 Са сом дикагѠа ба цѠенача, дикагѠдолча дошол,
хержача дотос лучул дукхагѠа лу аз пайда.
- 20 Имана наькъашка гѠолла лел со,
бакъ-кхела наькъашка гѠолла лел со,
- 21 се дезачарна кхоачалургдоаца рузкъа луш,
цар рузкъан-гѠоаргацаш хьалдузаш.
- 22 Везча Аьлано кхеллад со Ший гѠулакхаш
дѠадоладеш,
эггара хьалхарча Ший гѠулакхел хьалхагѠа;
- 23 азалехъа* кхеллад со,
дуне кхоллалехъа кхеллад со.
- 24 Со кхеллад фордаш кхоллалехъа,
шортта хий тела хьасташ кхоллалехъа;
- 25 лоамаш хьалъоттадалехъа,
гувнаш кхоллалехъа кхеллад со,
- 26 е лаьтта а, е кхаш а,
е укх дунен дома буртиг** а
Цо кхоллалехъа.
- 27 Цунна уллув дар со, Цо сигаленаш кхоллача хана,
фордашкарча хин шаьрал гѠа ане*** Цо оттаеча
хана,
- 28 лакхе морхаш дѠачѠоагѠъеча хана,
лаьтта кѠала хьасташ дохкача хана,

* 8:23 *Азале* – вечность без начала.

** 8:26 *Буртиг* – пылинка, зернышко.

*** 8:27 *Ане, анаюх* – горизонт.

- 29 Цо форда доазув оттадеча хана,
хиш Цо аьннача тIара даргдоацаш,
лаьттан кIийленаш белгалъеча хана.
- 30 Цу хана Цунна уллув дар со, говза пхъар санна;
хIара ди гIозалах диза дар са,
массаза а дог ловзар са Цунна хьалхашка,
- 31 наха баха аьнна Цо кхеллача укх дунено
дог-гIоздоахар са,
дог гIоздувлар са адамаш бахъан долаш.
- 32 ТIаккха, са кьонгаш, ладувгIа сога:
даькьалхургба са наькьаш лорадераш.
- 33 ЛадувгIалаш са хьехамга, хьаькьале хилалаш;
ма биталаш из хьехам.
- 34 Даькьалхургва сога ладийгIар,
хIара дийнахъа са коа-наIарашка латтар,
са наIарга хьежаш латтар.
- 35 Со корадаьчунна вахар кора ма дергдий,
Веза Аьла кьахетаме ма хургвий цунца.
- 36 Цхьабакъда, со карардалийтачо шийна зе дергда;
со гоама долаш мел вар Юажал езаш ва».

Хьаькьалеи Ювдалалеи тIахьехамаш

- 9 ¹Хьаькьало цIа дир шийна,
цу гулакха ворхI бIоагIа а хьаькха.
- 2 Ший хьайбаех долча хьайбашта урс а хьаькха,
мерза хIамаши чхьагIари вIашагI а эдаь,
шу* оттадир цо.
- 3 Ший Iуй бола мехкарий** бахийтар цо,
шахъара айъеннача моттигашкара кхайка,
аьнна,
- 4 хьисап доацарашка ала, аьнна:

* 9:2 Шу – здесь: угощение.

** 9:3 Iуй бола мехкарий – служанки.

- «Кхетам боацар укхзахъа хъачуверзалва!
5 Хъадувла, баа са кхача,
мала са чхъагIар, аз кийчдаь.
6 Дита цахар — дахаргда шо;
кхетама новкъа довла.
- 7 ТIехбеттамаш дер кхетаве воаллар сийдоацача
варгва;
Iаьсача сагах бехк баккхар нахалваргва.
8 Кхардаш волчох* бехк ма баккха, хъе цунна гоам
ма валийта;
хъаькъал долчох бехк баккха — цунна хьо
везалургва.
9 Хъаькъал дар Iомаве — цун хъаькъал алсамдаргда;
бакъахъа волчоа хъехар де — цун говзал
алсамъяргъа.
- 10 Везча Аьлах кхераш хилар — хъаькъала юхьиг я,
Веза Аьла вовзаш хилар — кхетам ба.
11 Сога гIолла дукхагIа хургда хъа денош,
хъа вахара шераш дIаьхлургда.
12 Хьо хъаькъал долаш вале — хъай хъаькъалах
воаккхийвергва хьо;
хьо ТIехбеттамаш беш вале — хъайна цхъаннена
бала бергба Iа».
- 13 Iовдал — гIарага яьнна кхалсаг санна я;
цхъаккха хIаман хьисап дац цун.
14 Ший цIен наIар тIа ягIа из,
шахъара айъеннача моттигашкара кхайк из,
15 юхе гIолла ТIехбувлараш тIахъехаш,
нийсса шоай новкъа болхараш тIахъехаш:
16 «Хьисап доацаш мел вар со йолча вола!»

---

* 9:8 *Кхардаш вар* — глумливый, презирающий.

- йоах цо кхетам боацарашка;
17 «Мерза да лочкъадаъ хий;
чам болаш я къайлагIа юа маькх!»
18 ХIаьта царна хац шоаш байнарий синош долча
бежалга,
цун хьаьший Iаьхартен къоаргаленашка болга.

Сулейма-паччахьий кицаш

10 ¹Ераш да Сулейма-паччахьий кицаш:

- хьаькъал дола воI – ший даь гIозал,
хIаьта Iовдала воI – ший наьна бала.
- 2 Хьарама наькъашка гулдаьча рузкъах беркат
хилац,
хьаьналча вахаро Iоажалах воаккх.
- 3 Хьаьналча нахага моцал Iовшийтаргьяц Везча
Аьлано,
хIаьта Iаьсача наха шоай хьашташ кхоачашде
таро а лургьяц.
- 4 Мекъача кулгаша къеле вуг,
хьинар долчар рузкъа хьаду.
- 5 Аьхий сом гулбер – кхетам бола воI ва,
хьувкъам чуэцача хана вижа улар – дезала
эхь да.
- 6 Хьаьналча нахаца даькъалхилар да,
хIаьта Iаьсача наха шоай дега чу къизал
лечкъаю.
- 7 Хьаьнала нах диканца дагалаттаргба,

- хІаьта Іаьсача наьха цІи йохкалургья.
8 Хьаькьала дог долчо шийга яхачунга ладувГ,
амма дукха кьамаьл ду Іовдал хІалакьхургва.
- 9 Нийссача новкьа лелараш кхера безаш бац,
цхьабакьда, шоай никъ галбохараш
гучабовргба.
- 10 БІарг а теІабеш, кІалГюлла воаллачо бала бу,
хІаьта дукха кьамаьл ду Іовдал хІалакьхургва.
- 11 Хьаьналча сага кьамаьл – вахара хьаст,
амма Іаьсача наха шоай дега чу кьизал лечкьяю.
- 12 Гоамало довнаш ийду,
хІаьта безамо деррига кьинош дІахьулду.
- 13 Кхетам болчун бага хьаькьал доалл,
Іовдалчун букьа саьрг ба.
- 14 Хьаькьал долчар ховшдар Іоаду,
цхьабакьда, Іовдал волчун багено хІалакьхилар
гаргадоаладу.
- 15 ВІаьхийчун боахам – цунна йола чІоагІьяь
шахьар,
кьечар кьел – цар хІалакьхилар.
- 16 Хьаьналчарна дола совГат – вахар да,
Іаьсача наьха наькьаша уж кьиношка буг.
- 17 Хьехамга ладувГІар – вахара новкьа воалл,
баьккхача бехкага ла ца дувГІар наькьах тул.
- 18 Гоамал дег чу хьулаяь лелаечун баге харцлувш хул,

- ХӀаьта аьлдиташ* дӀа-хьа кхухьар Ювдала ва.
- 19 Дукха лувш хьо вале къа ца дича Йергвац хьо,
цхьабакъда, ший метта доал дер — кхеташ ва.
- 20 Хьаьналча сага къамаьл — дикагӀдола дотув,
цхьабакъда, Ӏаьсача наьха кхетама шай мах бац.
- 21 Хьаьналча наьха къамаьлаша дуккхабараш
кхоаб,
амма Ювдалбараш кхетам ца хиларах бов.
- 22 Везча Аьлано къоабалваьр хьал долаш хургва,
цу хьалаца бала а лац Цо.
- 23 Харцахьа лелар — Ювдалча сага ловзар,
амма хьаькьал — кхетам болчун гӀозал.
- 24 Шоаш кхерар кхоачаргда Ӏаьсача нахага,
амма хьаьналча наьха хьашташ
кхоачашхургда.
- 25 ДуӀан кӀалвисача воацаш дӀаваргва Ӏаьса саг,
амма хьаьналбараш дуне мел латта чӀоагӀа
латтаргба.
- 26 ЧхьагӀаркьанз** царгашта санна, кӀур бӀаргашта
санна
ва мекъа саг из гӀулакха вахийтачоа.
- 27 Везча Аьлах кхераш хиларо вахар дӀаьхдергда,
амма Ӏаьсача сага вахар лоацлургда.

---

* 10:18 *Аьлдиташ* — клевета, наветы.

** 10:26 *ЧхьагӀаркьанз* — уксус.

- 28 Хъаьналча наьха догдаохилго гЮзалга вуг,
амма Іаьсача наьха хъашт кхоачашхургдац.
- 29 Веза Аьла харцбоацача наьха гІала я,
зуламеча наха Іоажал я.
- 30 Хъаьналча наьха овла хадаргбац цІаккха а,
цхъабакъда, Іаьса нах дуне тІа бусаргбац.
- 31 Хъаьналча наьха багара хъаькъал доагІа,
хІаьта харц мотт хадаргба.
- 32 Хъаьналча наьха метта доагІ-доагІар хов,
амма Іаьсача наьха багара харцдар доагІа.

11 ¹ Нийса доаца тараз дегаза да Везча
Аьланна,
хІаьта нийса оза тараз Цунна тоам беш да.

- 2 Сонтала тІехъа юхъ-Іаьржо йоагІа,
хІаьта аьсала хилара тІехъа — хъаькъал.
- 3 Дог-цІена дараш шоай дикало буг,
хІаьта тийшаболх боаллараш шоай дега
хІиллало хІалакбу.
- 4 Рукъо бе пайда бац къемата дийнахъа,
амма хъаьнала хиларо Іоажалах воаккх.
- 5 Дог цІена нах хъаьнала хиларо цар наькъаш
нийсду,
хІаьта Іаьса нах шоаш Іаьса хиларо хІалакбу.
- 6 Иман дола нах шоаш хъаьнала хиларо
кІалхарбоах,

амма тийшаболх боаллараш зуламеча лоІамий*
кара болх.

- 7 Къинош дола саг кхелхача цо догдаьхар а дов;
Іаьсача наха сатувсар чакхдаргдац.
- 8 Хьяьнала саг кІалхарвоалл баланах,
цунна хьалхара Іаьса саг вода цу балане.
- 9 Шоай дагахьа Даьла воацачар шоай багенца
гаргара нах хІалакбу,
цхьабакьда, хьяьнала нах шоаш ховш хиларца
кІалхарбовл.
- 10 Хьяьналча наьха аьтгув хилча шахьар гІадъяхий
хул;
Іаьса нах хІалакьхулача хана гІоза цІогІарч хул.
- 11 Хьяьналча наьха даькъало шахьара сий айду,
цхьабакьда, Іаьсача наьха хабараша из йохаю.
- 12 Ший гаргарча сага юхьІаьржьеш вола саг
кхетам боацаш ва,
амма хьаькъал долчо ший метта доал ду.
- 13 Йоахараш дувчачо шийх бола тешам бохабу,
хІаьта тешамеча саго лораю къайле.
- 14 Хьаькъале урхал доацача халкъ хІалакьхул,
амма хьехам бе дуккха бола халкъ котдоал.
- 15 Хийрача сага кІалаэтгача моллагІчо а шийна
бала бу,

---

* 11:6 *Зуламе лоІамаш* – злые желания.

- наха кІала ца отта гІертар кхера везаш вац.
- 16 Дикача кхалсаго шийх дика цІи йоаккхийт,
хІаьта кьизача маІача наха рузкьа мара гулдац.
- 17 Къахетамеча саго ше шийна пайда бу,
хІаьта кьизача саго ше шийна во ду.
- 18 Іаьсача сага къахьегегах цунна левеш дола
совгІат* хургда,
хІаьта хьаьнала вахар наха юкье доаржадеча
саго хьега къа совгІат доацаш дусаргдац.
- 19 Хьаьналдар леладер вахаргва,
хІаьта зулам лехар лергва.
- 20 Везача Аьланна дегаза ва дега чу хІилал йола саг,
цхьабакьда, Цунна тоам беш ба цІенача новкьа
лелараш.
- 21 Ховш хилалахь: Іаьса саг Іазап доацаш вусаргвац,
хІаьта хьаьнала бахарий тІехье кІалхарьяргья.
- 22 Хьакхий мерех боалла дошо гІоз санна я
хоза а йолаш Іовдала йола кхалсаг.
- 23 Хьаьналча наьха догдоахилгаша беркатага буг уж,
хІаьта Іаьсача наьха догдоахилгаша уж
эгІазлонга буг.
- 24 Цхьаволчо камаьрша дІалу, цхьабакьда,
вІаьхийгІа хул,

---

* 11:18 *Левеш дола совгІат* – обманчивая, не настоящая награда.

вож тІехваьнна цІаьрмата ва, амма, къеле вода из.

- 25 Камаьрша са дІаьхий хургда;
хьога волчоа хий деннар ше хьога вусаргвац.
- 26 Ялат юхаувзадечоа наха наІалт оал,
хІаьта из дохкаш вар даькълвувц.
- 27 Диканга кхача гІертар наха везаш хургва,
хІаьта во ше лийхар волча доагІаргда.
- 28 Рузкъах тийша ваьгІар вожаргва,
хІаьта хьаьнала ваьхар зиза теа баьццара га
санна хургва.
- 29 Дезала балийна ваьнначоа да велча мух мара
кхоачаргбац,
хІаьта Іовдалвар хьаькълдолчоа гІулакх деш
хургва.
- 30 Хьаьнала бахачар сом вахара га я,
хьаькъл долчо шийгахьа доах наьха дегаш.
- 31 Хьаьнала бахачарна укх лаьтта доаггІар лой,
Іаьса болчарнеи кїинош дечарнеи хІаьта а лу
доаггІар.

12 ¹Хьехам безачоа хІама хар а деза,
амма, шийх боаккха бехк гоамабар хІама цахов
саг ва.

- 2 Дикавар Везча Аьлано даькълвергва,
хІаьта хІиллал йолчунна Цо кхел ергья.
- 3 Зуламца чІоагІвала могоаргдац сага,

амма, хъаьналча наьха овла меттахбаргбац.

- 4 Дика сесаг – маьра сий,
маьра сийдоаду сесаг – тIехках лета у*.
- 5 Хъаьналча наьха уйлаш нийсхо йолаш я,
амма, Iаьсача наха дагакхоабараш хIилал
йолаш да.
- 6 Iаьсача наьха дешаш – Iоажал яхъа кIийле,
цхъабакъда, хъаьналча наьха къамаьло
кIалхарбоах уж.
- 7 Iаьса саг вожаргва – вайна дIаваргва из,
хъаьналча наьха цIа латтаргда.
- 8 Хъаькълга хъежжа хеставу саг,
амма, телхача сагах дог кхоардаду.
- 9 Наха эсала лоархIе а, шийна къахъега таро
хилар тол,
маькха чIегилг а йоацаш хъл долаш хетийта
гIертачул.
- 10 Хъаьнала саг ший бежанца а къахетаме ва,
амма Iаьсача сага къахетам а къиза ба.
- 11 Ший лаьттан тIа къахъегачо сискал виззалца
юаргъя,
амма даьссача догдоахилгашта** тIехълелар –
Iовдала ва.

---

* 12:4 *ТIехках лета у* – здесь: неизлечимая болезнь, порок.

** 12:11 *Даьсса догдоахилгаш* – пустые мечты.

- 12   Иаьса саг кхыча зуламхой рузкыйга сатувсаш хул,
          цхьабакъда, хьаьналча наьха овла тIабаргба.
- 13   Иаьса саг цун ший къаьрача дешаша лоац,
          цхьабакъда, хьаьнала саг балашта гаьнаваргва.
- 14   Ше даьча къамаьлий сомо диканца
          вузавергва саг,
          ший кулгашца къахьегачунна а беркат хургда.
- 15   Иовдалча сага ший никъ нийсса хет,
          цхьабакъда, хьаькъал долчо шийна деча хье-
          харга ладувгIаргда.
- 16   Иовдалча саго ше эгIазвахар цу сахьате гуча-
          доаккх,
          цхьабакъда, хьаькъал долчо шийна яь вас
          гучаяккхац.
- 17   Тешамеча тешо бакъдар аргда,
          амма харцлувш волчо оопаш бувцаргба.
- 18   Уйла ца еш къамаьл дечун дешаша довто санна
          чов ю,
          амма хьаькъал долчун къамаьло дарба ду.
- 19   Бакъдар дувцар массаза хургва,
          амма харцлув мотт бIаргацкъазам тоххал юкъ
          мара бахац.
- 20   Зуламхой дегашка оопаш ба,
          амма гIюзал – машар бечарга я.
- 21   Хьаьналча сагага бала боагIаргбац,
          амма Иаьсача наьха вахар волах дизза да.

- 22 Везча Аьланна дегаза ба харцлув мотт,
цхьабакъда, тешам бараш Цунна чЮагІа
дукха без.
- 23 Хъабкъал дола саг шийна ховр дІагойта сихлац,
амма Ювдалча сага дего ший Ювдал
дІакхайкаю.
- 24 Къахъега ховш вар доал деш хургва,
амма мекъа вар ший кара хІама а доацаш
къахъегаш хургва.
- 25 Дег чу сагото хилча, цо саг тоІаву,
амма, дикача дешо цунна сакъердам бу.
- 26 Хъаьналча саго ший гаргара саг нийсача новкъа
воаккх,
амма Іаьсача наьха наькъаша харцахъа вуг.
- 27 Мекъача сага вІаштІехъдаргдац цІера тІа фос ятта,
амма къахъегачо мах бола рузкъа гулдергда.
- 28 Хъаьналча наькъашка вахар да,
цу наькъашка хьо леле Юажал кхетаргъяц хьох.

13 ¹Хъабкъал долча воЮо ший даь хъехар дІаэц,
амма кхардаш волчо шийх баьккха бехк а
дІатІаэцац.

- 2 Ше даьча къамаьлий сомо диканца вузавергва саг,
амма тийша болх боаллараш къызала тІера хул.
- 3 Ший багенна доал дечо ший вахар лораду,
амма уйла ца еш къамаьл дечо ше шийна
Юажал лохаргъя.

- 4 Мекъачун хъашташ кхоачаш ца хулаш дус,
амма къахъега ховчун хъашташ дизза
кхоачаш хул.
- 5 Хъаьналча наха гоама ба оапаш,
амма Іаьсача саго шийна юхь-Іаьржо а эхь а
тІадайт.
- 6 Хъаьнала хиларо никъ цІена бола нах лорабу,
амма Іаьса хиларо къинош дола саг хІалакву.
- 7 Цхъавар вІаьхий ва со, яхаш, хул, вІалла хІама а
доацаш,
вож къе ва со, яхаш, хул, ше Іалаьмате вІаьхий
воллаше.
- 8 Хъал долча сага йиш я шийна вахар эца,
цхъабакъда, къечунна дов тІатетташ цхъаккхе
а вац.
- 9 Хъаьнала вахар сийрда йоагача сердалонна
тара да,
амма Іаьсача наьха вахар – бовш латта чиркхат*.
- 10 Сонтало довнаш доах,
амма хъаькъал долчар шоашта деча хъехарашка
ладувІ.
- 11 ЦІаьхха хъатІадена рузкъа деший дІадоал,
амма кІезиг-кІезига гулдечо дуккха гулдергда.
- 12 Кхоачаш ца хулча догдоахилго дега Іюткъам бу,
амма кхоачаш хинна догдахар – вахара га.

---

* 13:9 *Чиркхат* – светильник.

- 13 Хъехамах ца вашачо ше шийна зулам ду,
амма амара лоархIам бечоа совгIат хургда.
- 14 Хъабкъал долчар хъехам – вахара хъаст,
Ioажала мазашта гаьнавоаккxаш бола.
- 15 Хъабкъал долча сага наьха безам корабоагIа,
амма тийшаболх боаллача наьха никъ лоаца ба.
- 16 МоллагIча хъабкъал долчо ше дер фуд а ховш ду,
амма Ioвдалчо ший эгIор гойт.
- 17 Тешаме воаца хоамахо балийга кxоач,
тешаме волча хоамахочо дарба дахъ.
- 18 Хъехамах ца вашачоа къели эхьи эшаргдац,
амма шийх баьккxа бехк кxетабер наха
лоархIаргва.
- 19 Кxоачашхинна хъашт сина мерза да,
цхъабакъда, Ioвдалчарна дегаза хет зулам тIара
бовла.
- 20 Хъабкъал долчарца лелар хъабкъал долаш хургва,
Ioвдалчарца лелачо шийна бала бергба.
- 21 Къинош дечунна тIехъа лел бала,
амма беркат да хъаьналча наха дола совгIат.
- 22 Дикача саго тIехъале ют ший берий берашта а,
амма Iаьсача наьха рузкъа хъаьналчарга
кxоачаргда.
- 23 Дукха ялат дала тарлу къечун кхай тIара а,
цхъабакъда, харцоно дIабоаккx цунгара хъувкъам.

24 Саьрг кхобечунна ший воI везац,
везачо-м доаггIа таIазар ду цунна.

25 Хьаьналча саго виззалца юаргья сискал,
амма Iаьса саг меца леларгва.

14 ¹Хьаькъял долча кхалсаго ший цIа леладергда,
Iовдалчо ший кулгашца дохадергда из.

2 Нийсача новкъя лелар Везча Аьлах кхераш ва,
амма харцнаькъяшка лелараш Цох башаш бац.

3 Iовдалча сага къамаьлаш – цун сонтало цунна
еттийта шод я,
амма хьаькъял долча сага багено из лораву.

4 Шерч* доацача хьай** цIена хул,
цхьабакъяда, шерч низ болаш долча хьувкъам***
дика хул.

5 Бакълувш вола теш харцлургвац,
харцлувш вола теш оапашца садоахаш ва.

6 Кхардаш волча саго лех хьаькъял, цхьабакъяда,
цунна из корадагIац,
кхетам болча саго атта хьатIаэц хар.

7 Iовдалча сага гаьнагIа хила;
цун дешашка хар короргдац хьона.

8 Кхетам болча наьха хьаькъял – ший никъ бовзар,

---

* 14:4 *Шерч* – волы.

** 14:4 *Хьай* – ясли, кормушка.

*** 14:4 *Хьувкъам* – урожай.

амма Ювдалча наьха Ювдалал – ше Йехавар.

- 9 Ювдала нах бел шоай кьиношта гештдар дехаш
сагIа даккхарах,
амма хьаьналча наха Веза Аьла раьза ва.
- 10 Дега хов ший бала,
хIаьта цун гIюзал хийрача сагага* кхоачаргьац.
- 11 Iаьсача наьха цIа харцаргда,
хьаьналча наьха чаьтар тоалургда.
- 12 Цхьабола никъ хул, сага нийсса а хеташ,
амма из чаккхбоалача Юажал а йолаш.
- 13 Саг велача хана а лазаш хила тарлу дог,
гIюзал бохамца чакхйоалаш а хул.
- 14 Хьаьналча новкъара ваьнначоа доаггIар хургда,
хIаьта дикача сага – цун гIулакхашка хьежжа.
- 15 Хьисап доаца саг хIара дешах теш,
цхьабакъда, хьаькълал долча саго уйла а еш
боаккх гIа.
- 16 Хьаькълал дола саг лоралу, зулама гаьна вувл,
Ювдала сага сонта а ва шийх бIубенна** а ва.
- 17 Сиха эгIазводачо шийгара Ювдал гойт,
хIаьта хIиллал йоаллар наха гоама хул.
- 18 Ювдалал – хьисап доацача наьха дакъа да,

---

* 14:10 *Хийра саг* – чужой человек.

** 14:16 *Шийх бIубенна ва из* – он самоуверен.

амма кхетам болчар харо цар сий айду.

- 19 Во нах дикача наха хьалхашка сужне ухаргба,
Иаьса нах хьаьналча наьха коа-наIарга сужне
ухаргба.
- 20 Къе саг ший гаргарча наха а везац,
амма вIаьхийчун дукха хул доттагIий.
- 21 Гаргарчоx догкхоардадар къа да,
цхьабакъда, къечунца дика хиннар
даькъалхургва.
- 22 Зулам дага кхоабараш наькъ тIара
баьннабещий?
Нигат цIена долчарна дег тIара
безам а тешам а короргба.
- 23 МоллагIча халача къахьегамо пайда бу,
даьссача къамаьло къел яхь.
- 24 Хьаькъал дараш хозбу рузкъо,
Iовдалвар Iовдало кхы а йоккхагIча
Iовдалалга вуг.
- 25 Бакълувча тешо синош кIалхардоах,
амма оапаш бувцача тешо тийша болх бу.
- 26 Везча Аьлах кхераш хиларо дика лораву
шеддолчоx,
цунна шийна а цун берашта а дIахьуладала
моттиг лу.
- 27 Везча Аьлах кхераш хилар — вахара хьаст ба,
Iоажала мазашта гаьнавоаккхаш бола.

- 28 Паччахьа сий – халкъ дукха хиларца латт,
амма халкъ доацаш висар – доалахочун Юажал.
- 29 Сатохача сагага кхетам ба,
амма сиха эГазводачо Ювдал гойт.
- 30 Сабаре дог – дегIа унахцIено,
амма хьагЮ тIехкаш йохкаю.
- 31 Къечарна тIатIеIар – уж Кхеллачох ца вашар ва,
хIаьта кIалвисачунца дика вар Из лоархIаш ва.
- 32 Iаьса нах шоай зуламо боабу,
амма хьаьнала саг Юажалах а кхера везаш вац.
- 33 Хьаькъал кхетам болча наьха дегашка да,
цхьабакъда, Ювдалча наха юкье довзаш дац из.
- 34 Хьаьналча вахаро халкъ айду,
амма кьинош дар эхь да халкъа.
- 35 Паччахь раьза хул Iу кхетам болаш хилча,
цхьабакъда, паччахьа эГазло ЮтIаелхаргья цун
юхьIаьржъechoа.

15 ¹Аьсала деннача жопо эГазло южаю,
амма кIомача дешо дорхал сомайоаккх.

- 2 Хьаькъалдолча наьха мотт хар хеста деш хул,
Ювдалча наьха багар йоккха Ювдалал йоагIа.
- 3 Везча Аьлан бIаргашта деррига а гу,
вобараш а гу царна, дикабараш а гу.
- 4 Дарба деш бола мотт – вахара га,

оапаш бувчача метто дог дохаду.

- 5 Иовдалвар вашац дас беча хъехамах,
амма шийх бехк баьккхача ладувгIар кхетам
болаш ва.
- 6 Хъаьналча наьха цIагIа дукха рузкъа да,
Iаьсача наьха рузкъа — царна бала беш да.
- 7 Хъаькъал долча наьха къамаьлаша хIама хар
доаржаду,
Иовдала нах иштта бац.
- 8 Везча Аьланна дегеза да Iаьсача наьха сагIа а,
амма хъаьналча наьха дуIа Из раьза волаш да.
- 9 Везча Аьланна дегеза да Iаьса саг лела наькъаш,
цхъабакъда, хъаьналча вахарга водар дукхавеза
Цунна.
- 10 Наькъ тIара ваьнначоа къиза таIазар хургда;
шийх баьккхача бехк ца безар кхалхаргва.
- 11 Iаьхарте а Iоажала паччахьалкхе а дийла да Везча
Аьланна хьалхашка, —
мел чIоагIагIа дийла да Цунна хьалхашка наьха
дегаш!
- 12 Кхардаш вар раьза хилац, шийх бехк баьккхача;
хъаькъалдар волча гIоргвац из.
- 13 Дог иразе хилча юхь къегаш хул,
амма дег чу бала хилча са деха хул.
- 14 Кхетам болча наьха дего хар лех,

амма Ювдалчар багенаш Ювдалах юз.

- 15 Бала болчар деррига денош – белхам,
амма Гюзача дега – массаза а той.
- 16 Клезига рузкъа а долаш Везча Аьлах кхераш
хилар дикагIа да,
дукха рузкъа а цунца сагото а хулчул.
- 17 Нах шоайла безача оттадаь баьцадаараш
дикагIа да,
уж шоайла гоама болча оттадаьча дерстача
Iасилга дулхал.
- 18 Сиха эгIазводачо дов гIоттаду,
сатохочо гIар южаю.
- 19 Мекъачун наькъа тIа кIарцхалаш яьннай,
хьаьначар никъ-м шаьра ба.
- 20 Хьаькъал долча воЮ да велаву, Ювдалвар наьнах
вашаш хилац.
- 21 Ювдалал – кхетам боацачар гIозал,
кхетам бар-м нийсача наькъ тIа
гIолла вода.
- 22 Хьехар доацаш хилча дагалоацамаш харц,
хьехар де дукха хулий уж чакхдоал.
- 23 ДоаггIача жоп далар – моллагIчоа гIозал я,
мел дика а да доаггIача аьнна дош!
- 24 Вахара наькъо кхетам бараш лакхаленга буг,
лохерча Iаьхартенна уж гаьнабахар духьа.

- 25 Сонтачар цѐнош дохаду Везча Аьлано,
цхьабакъда, тІа да воацарий* доазонаш-м
лораду.
- 26 Везча Аьланна дегаза я воча наьха уйлаш,
цхьабакъда, дика дешаш цѐна хет Цунна.
- 27 Хьарама рузкъанна сутарволчо ший дезалла
бала бергба,
кхааш гоама дар вахаргва.
- 28 Хьаьналча сага кхетамо эза лу жоп,
Іаьсача наьха багара во доагІа.
- 29 Веза Аьла гаьна ва воча наха,
амма хьаьналча наьха дуІашка
ладувгІ Цо.
- 30 Гюзача бІарахьажаро дега товр ду,
хІаьта дика кхаь дегІа могашал луш ба.
- 31 Вахарга вугаш бола бехк баьккхача
ладувгІа ховш вар
хьаькъал долча наха юкъе хургва.
- 32 Хьехамга ла ца дувгІар шийх дог
кхоардадеш ва,
амма шийх баьккха бехк тІаэзачо
ший кхетам алсамбоаккх.
- 33 Везча Аьлах кхераш хиларо хьаькъал лу,
аьсала хиларо вуг сийленга.

---

* 15:25 *ТІа да воацар* – вдова.

16 ¹Саго цхъацца хІама де лерхІ,
цхъабакъда, цо лерхІар чакхдаккхар Везча Аьла
кара да*.

- 2 Ший мел дола накъаш цІена хет сага,
цхъабакъда, Веза Аьла накъа дегашка хъеж.
- 3 Хъай гІулакх Везча Аьлийга дІале,
Іа дагалаьцар кхоачашхургда хъа тІаккха.
- 4 Везча Аьло хъа мел кхеллар цхъацца хІаман ду-
хъа кхеллад,
кхыметтел Іаьса нах а – дехача денна лаьрхІа.
- 5 Везча Аьланна дегача ба беррига сонта нах.
Дог-тийша хилалахъ: таІазар доацаш бусаргбац
уж.
- 6 Дег тІарча безамои тешамои цІенву къинойх,
Везча Аьлах кхераш хиларо вонна гаьнавоаккх.
- 7 Сага накъаш Веза Аьла раьза волаш хуле
цун моастагІий а цунца бартабоалабу Цо.
- 8 Хъаьнала дар кІезига дале а дикагІа да
хъарама дуккха долчул.
- 9 Саго уйла ю ший накъа,
цхъабакъда, лела-м Везча Аьлано ву из.
- 10 Паччахъа ший къамаьл Даьла цІерагІа ду;
цун метто е йиш яц харцкхел.

---

* 16:1 Долчча тайпара таржам дича: «Ший дагалоацамаш сага да, цхъабакъда, цо луш дола жоп Везча Аьлагара да»

- 11 Нийса таразаш Везча Аьлийгара да;
Цунгара я тЮрме чура еррига геракаш а.
- 12 Паччахьашта дегаза да зуламхой гЮлакхаш,
хьяьнала хиларца чЮагЮлуш ма дий
паччахьал.
- 13 Паччахьаш чЮагЮа раьза хул бакълувча метта;
царна дукхабеза бакъдар дувцараш.
- 14 Паччахь эгЮазвахар — Юожала хоамахо,
цхьабакъда, хьяькълал долчо из дужадергда.
- 15 Паччахьа юхь сийрдаялар — из вахар да;
цун кьахетам бЮаьстен догЮа дахьаш йоагЮача
морха тара ба.
- 16 Дошо гулдечул дуккха дикагЮа да хьяькълал
гулдича,
хЮаьта дото лехачул дикагЮа да кхетам
лийхача.
- 17 Хьяьналча наьха наькъо вона гаьнавоаккх,
ший никъ лорабечо ший вахар лораду.
- 18 Сонтала тЮехьа хЮалакьхилар доагЮа,
догкхоардора тЮехьа — вожар.
- 19 Къечарна юкъе а аьсала хилар тол,
сонтача нахаца фос екъачул.
- 20 Хьехара теркам беш вар хьалваргва,
Везча Аьлах тийша вар даькълалхургва.
- 21 Хьяькълале дог дар кхеташ ва оал,

тоам болча къамаъло дикагІа тешаву.

22 Хъаькъал – ше долчарна вахара хъаст ба,
амма Ювдалал – Ювдалчарна дола таІазар.

23 Хъаькъал долча дего кхетам болаш а
хулийт сага къамаъл,
цун дешаш тешавеш а хулийт.

24 Хоза дешаш – меза улхаш*,
сина мерза а да, дегІа дарбане а да.

25 Цхъабола никъ хул, сага нийса а хеташ,
цхъабакъда, из чакхбоаллача Юажал
а йолаш.

26 Болхло юача хІаманна сутара хилар болх бе
цунна гЮ деш да;
хІана аьлча, ший гийго байт цунга болх.

27 ХІиллал йолчун дагахъа во уйлаш хул;
цун къамаъло цІеро мо воагаву.

28 Питамеча саго наха юкъе юкъ ехк,
йоахарий дувчачо дика доттагІий эгІабу.

29 Къизал езача саго Іехаву ший гаргара саг,
дика боацача новкъа воаккх цо из.

30 Питаме бІарг теІабер хьо Іехаве гІерт;
бордаш вІашкатеІадечо зулам ду.

31 КІайбенна корта – сийлен гойтам ба,

---

* 16:24 *Меза улхаш* – медовые соты.

хъаьналча новкъа корабоагІаш бола.

- 32 ЦИхезача БІухочул* дикагІа ва сатохаш вар,
ший син доал дер дикагІа ва шахъар яьккхачул.
- 33 Кхадж тосс,
цхъабакъда, кхадж божар-м Везча Аьлагара да.

17 ¹ Сатеми машари болча цІагІара йокъаенна
маькха чІегилг дикагІа я,
бежана дулхах диззача цІенал, цу цІагІа цабезам
бале.

- 2 Хъаькъал долча лайво доал дергда фусам-даь воІ
ший да юхъІаьржъоттавеш хуле,
хІаьта цун вежарех цаІ волаш санна ТІехъален
дакъа а доаккхаргда шийна.
- 3 Када чу лоала а дий, цІен а дий, хъож дотувга,
аьшка пхъара пишка чу лоаладий хъож
дошувга,
цу тайпара Везача Аьлано наьха дегаш цІен
а ду зе а зув.
- 4 Воча саго ладувгІ Іаьсача сага къамаьлашка;
оапаш бувцачо ладувгІ аьлдиташка.
- 5 Къеча сагага бала бахъачо из Кхеллар лархІац,
наха хатар хилча ГІадводар таІазар доацаш
вусаргвац.
- 6 ВиІий къонгаш – боккхийча наьха сий,
амма дай – шоай къонгий курал.

---

* 16:32 *БІухо* – воин.

- 7 Иовдалчунга тац кура къамаъл,
кхы а воҒа тов баьччага* харцкъамаъл!
- 8 Кхаъ** бозбуачала*** хҒама да аьнна хет из лучоа:
из беннар тол, миччахьа из дҒаверзе а!
- 9 Даьча халахетара кьинтҒера воалар безам
лохаш ва,
амма из халахетар дувчачо дика доттаҒа а
гаьнавоах.
- 10 Хьаькъал долчунна шийх баьккха бехк
чҒоаҒаҒа хет,
Иовдалчоа шийна бҒаьзза теа гҒадж хетачул а.
- 11 Во саг нах гҒовтҒабе гҒертаргва,
къахетам боаца кхаъ ийца кхаахо вохийтаргва
цунна духьала.
- 12 Ший тонгех**** яьнна ча кхетар дикаҒа да
ший Иовдалал а тҒехьа Иовдала саг кхетачул.
- 13 Шийна даьча диканна духьала во деш саг вале
цун цҒаҒара во хадаргдац.
- 14 Дов доладар – соцабаь латта боккха Іам Іохецар;
юхавала, дов далалехьа.
- 15 Харцвар бакьвер а, бакьвар харцвер а –

---

* 17:7 *Баьчча* – вождь.

** 17:8 *Кхаъ* – здесь: взятка.

*** 17:8 *Бозбуачал* – гипнотическое или магическое воздействие, волшебство.

**** 17:12 *Тонг* – детеныш. Здесь – медвежонок.

шаккхе а дегаз а ва Везча Аьланна.

- 16 Сенна деза Ювдалча сага хьабкьал эца ахча,
Юмавала цун безам ца хилча?
- 17 ДоттагІчунна массаза а вез хьо,
воша а ваьв хьоца бала бекъа.
- 18 Кхетам боаца саг мара оттаргвац
кхыча саго деннача деша кІала.
- 19 Довнаш дезачоа кьинош дез;
шийх доккхал дечо ший вожар лех.
- 20 Питаме дог дар котваргвац;
харцлув мотт балена боал.
- 21 Ювдал малха ваьккхачунна бала хургба;
кхетам боацача виІий даьна Гюзал яц.
- 22 Сакьердамеча дего дарба ду, молхаша санна,
амма теІача сино тІехкаш йокъаю.
- 23 Іаьсача саго кьайлагІа кхаь эц
кхел нийсача новкъара яккхара духъа.
- 24 Кхетам болчо Ёарг тІера баккхац хьабкьала,
амма Ювдалчун Ёаргаш дунен йисте
Гюлла лел.
- 25 Ювдала воІ даьна бала ба,
нанна бохам ба.
- 26 Дика дац бехк боацачун Гюд тохар а,
сийдолчунна, цо бакьдар аларах, шод еттар а.

- 27 Ховш волчо лораду ший дешаш,
кхетам болаш вар сихлац эҠазваха.
- 28 Ший баге шийга кхоабар, из Ювдала вале а,
хьаькьал долаш хет,
хҠаьта ший метта цо доал деш хуле из кхетам
болаш ва аьнна хетадала а мег.

18 ¹Нахах кьаьста вахар ший хьаштдар леладеш хул,
хьаькьалечунца кьовсам лоаттабеш.

- 2 Ювдала саг хҠама кхетаде ловш хилац,
шийна хетар дҠаала ловш хул из.
- 3 Иаьсалча сага тҠехьа наьха догкхоардам боаҠа,
эхь тҠакхачарца сий дов.
- 4 Сага багара доаҠа дош — кьоарга хиш мо да,
хьаькьала хьаст — дода хиш мо да.
- 5 Дика дац зуламхочун кхел еш цхьаккха озабезам
бар а,
бехк боацар нийсача кхелах ваккхар а.
- 6 Ший метто довна вуг Ювдала саг,
ший багено еттийт цунна хҠамаш.
- 7 Ювдалча сага баге я из хҠалаквер,
цун ший мотт ба цунна йола боанг.
- 8 Хьа гийгача Ючуйолха мерза чҠегилгаш санна
чам болаш да кьоаргга хьа дег чу дувша
йоахархочун дешаш.
- 9 Ший белха тҠа мекьа вар

хІама херцадечун воша ва.

- 10 Везча Аьлан цІи – чІоагІъяь вІов я:
цу чу лечкѣа хѣаьнала саг кІалхарваргва.
- 11 ВІаьхийчун хѣал – чІоагІъяь шахѣар я цунна;
лакха пен санна хет цунна из.
- 12 Вожара хѣалха – сонтал,
сийленна хѣалха – аьсала хилар.
- 13 Ла ца а дувгІаш жоп телар
Іовдала а да эхъ а да.
- 14 Са долча саго лазар ловргда,
цхѣабакѣда, деха са мишта ловргда?
- 15 Кхетам болчун дега хІама хар корадоагІа,
хѣакѣал долчун лергаша а лех из.
- 16 СовгІато бел сага хѣалхашка моллагІбола никъ,
аьлашта тІа а вуг из.
- 17 Ший лоткѣам хѣалхагІа хѣабаьр бакъ хет,
вокхо хѣа а вена ший хаттараш цунна даллалца.
- 18 Кхадж тассаро кѣоастаду кѣовсамаш,
низбола довхой дІахѣакѣоастабу.
- 19 ЭгІазваха воша чІоагІъяьча шахѣара тара ва;
гІапа* коа-наІараш кѣувлача гІоврашта** тара да
кѣовсамаш.

---

* 18:19 *ГІап* – крепость, укрепление.

** 18:19 *ГІовраш* – засовы.

- 20 Хозача къамаълаца ший гийг юзае вІаштІехъдоал сага,
ший дешашца шийна виззалца хІама яа а вІаштІехъдоал цун.
- 21 Вахара а Іоажала а низ ба меттага,
къамаъла тІера волчо ший хабарех хъахинна сом буаргба.
- 22 Сесаг кораяъчоа беркат а корадаъд,
Веза Аъла раъза вар а корадаъд.
- 23 Къеча саго миско сагІа дех,
амма вІаъхийчо гІожа* лу жоп.
- 24 Цхъабола доттагІий хул зе мара хъадаргдоацаш,
цхъабакъда, цхъавола доттагІ вешийла гаргагІа хул.

19 ¹Вахара никъ цІена бола къе саг дикагІа ва питаме къамаъл долча Іовдалча сагал.

- 2 Цаховр де гІертар дика дац,
сихвеннар гІалатваргва.
- 3 Саго ший Іовдалалца хІалакду ший вахар,
хІаъта цун дог Везча Аъланна эГІазъух.
- 4 Рузкъо шийца дукха новкъостий боалабу,
къевар ший доттагІчо а вут.
- 5 Харцтешал даъ теш таІазар доацаш вусаргвац,
оапаш бувцар а бекхам боацаш кІалхарваргвац.

---

* 18:23 *ГІожа* – грубо, невежливо.

- 6 Доалахочунна хъесталуш дукха хул,
совІаташ телачун доттаГ хул моллагІвар.
- 7 Къевар гоама ва берригача ший гаргалча наха а,
доттаГий-м хІаьта а удар цох!
Из царга кхайкача хилац уж цхъаннахъа а.
- 8 Хъаькъал гулдер ший са дезар ва;
кхетам лорабечунна дика короргда.
- 9 Харцтешал даь теш таІазар доацаш вусаргвац,
оапаш бувцар хІаьта а хІалакъхургва.
- 10 ДоаГаш дац Іовдала саг вІаьхий вахар а,
аьлашта доал де лай оттар хІаьта а.
- 11 Сага хъаькъало дужаду из эГІазвахар,
тІехтохам теркал ца беш битар сага сий да.
- 12 Паччахъа эГІазвахар лома цІогІанна тара да,
хІаьта цун раьза хилар – баьца тІарча тхира*
тара да.
- 13 Іовдала воІ – да хІалакъхилар,
багенна во йола сесаг – ца соццаш лега тІадамаш.
- 14 ЦІеноши рузкъеи – даьшкара юса тІехъале я,
кхетам бола сесаг – Везча Аьлагара я.
- 15 Мекъало къоарга наб тІагІортийт;
деш хІама доацар меца леларгва.
- 16 Шийна тІадиллар дечо ший вахар лораду,

---

* 19:12 *Тхир* – роса.

амма ший наькъа уйла ца ер хІалакъхургва.

- 17 Къеча нахаца къахетаме вар Везча Аьлага декхар
доаллар ва,
хІаьта Цо совгІат а дергда цунна из бахьан долаш.
- 18 ТаІазар деш кхетаве хьай воІ, из кхетаве хьайна
могаргдолча хана,
хьай воІ хІалакъхилара хье бехке хургвоацаш.
- 19 Сиха эгІазьухачоа таІазар де деза;
цох къахийтга Іа из вуте а, тІехьагІа цаькхза а
таІазар де дезаргда хьа цунна.
- 20 Хьехарга ладувгІа, хьехам хьатІаэца,
тІехьагІо хьаькъал хургда хьа.
- 21 Саго ше лерхІаш дукха да сага дег чу,
цхьабакьда, хургдар-м Везча Аьлано лаьрхІар
мара дац.
- 22 Дег тІара безам дика тов сагага,
оапаш бувцаш хулачул тешаме а волаш къе
хилар тол.
- 23 Везча Аьлах кхераш хилар вахарга вугаш да:
наб паргІата ю цу саго,
хІаьта во а хьокхалургдац цох.
- 24 Мекъа саг оаркхинга чу Іочу-м кховд,
цхьабакьда, кулг ший бата бихье
хьалтІадахьа-м вІаштІехьдалац цун.
- 25 Кхардаш волчоа Іа таІазар дой, хьисап доаца нах
хьаькъал чу боагІаргба;

кхетам болчоx бехк боаккхий цун хар
совдаргда.

- 26 Даьца кьиза вар, нана арайоаха воI –
даьна-нанна эхь тIадахьар а, цар сийдоадер а ва.
- 27 Хьехамга ла ца дувгIаш хьо соций, са воI,
хара дешашта гаьнаваргва хьо.
- 28 Iаьса теш бакъ-кхелах вел,
Iаьса саг харцонах шийна кхача баь саг ва.
- 29 Кхардача наха таIазар кийчдаьд,
Iовдалча наьха бовкъамашта гIадж кийчъаьй.

20 ¹ЧхьагIар меннар нахах кхардаш хул, кьаракъ
меннар гIаре хул;
царга ше Iехавайта моллагIвар хьаькьал долаш
вац.

- 2 Паччахьа эгIазвахаро ломан цIогIо санна
унзарвоаккх;
цунна цатоам баьр вахарах къастаргва.
- 3 Довна юкье цавахар сийдолаш да сага,
амма моллагIвола Iовдалвар эгIа сиха ва.
- 4 Мекъача саго ший ханна гота* йоллац,
цудухьа хьувкъам чуэцача хана хIама кораягIац
цунна.
- 5 Саго ший дега чу лерхIаш дар – кIоарга хиш да,

---

* 20:4 *Гота* – плуг со всеми необходимыми для пахоты агрегатами.

цхьабакъда, кхетаме волчун вІаштІехъдоал уж
хьалъэца.

6 Дуккханеша йоах шоаш тешаме нах ба,
цхьабакъда, теша мегаргвар хьанна короргва?

7 Хьаьнала саг харцахьа хІама доацаш вах;
цун тІехье дакъалхул.

8 Паччахь кхеле хайча,
ший бІаргашта гу цунна деррига а,
къоаставу цо дикавари вовари.

9 Хьанна могоаргда «Аз сай дог цІендаьд;
со къинойх цІена а ва» ала.

10 Нийса доаца тараз а нийса йоаца геракаш* а –
из а вож а дегаза да Везча Аьланна.

11 Кхыметтел бер а цун карагІдувлача гІулакхашца
довз,
цо дер цІена хиларца, нийса хиларца.

12 ХІама хозаш дола лергаш а, хІама гуш дола
бІаргаш а –
уж шаккъе кхеллар Веза Аьла ва.

13 Набара тІера ма хила, хье къелургвоацаш,
сома хила, виззалца сискал юаргья Іа.

14 «Во, во», яхаш хул эцархо,
цхьабакъда, дІахо ваьлча ше ийцача хІамах
доккхал деш хул из.

---

* 20:10 *Герак* – гирька.

- 15 Дошо а да дукха махбола жовхъараш а да,
цхъабакъда, хъаькъале къамаьл – наггахъа мара
нийслуш доаца жовхъар.
- 16 Цавовзача сага кІалъэттачунгара майрра барзкъа
хъадаккхалахъ;
из дІа а ца луш соцаделахъ, хІана аьлча
цавовзачун кІалъэттав из.
- 17 Харцонца баьккха кхача мерза хул сага,
цхъабакъда, из биачул тІехъагІа баге-м жагІах
хъальюзаргъя.
- 18 Хъе де гІертар нахаца дага а воалаш кийчде;
хъе тІом беш вале хъаькъале хъехар леха.
- 19 Йоахар дувцаш лелачо наьха къайленаш ювц,
пудухъа дукха къамаьл деча сага гаьна вувла.
- 20 Даьна е нанна наІалт яхаш волча сага вахар сиха
чакхдаргда,
баьдеча бус йовш йола чиркхат санна.
- 21 Сихвенна тахан хъаяьккхача тІехъленах
кхоана беркат хургдац.
- 22 «Сайна баьча бохамах бекхам бергба аз», – ма
яха,
Везча Аьлага дІале кхел –
Цо кІалхарвоаккхаргва хьо.
- 23 Везча Аьланна дегаза я харцахъйола геракаш,
нийсадоаца тараз а Из раьза веш дац.
- 24 Сага никъ нийсбер Веза Аьла ва.

Мишта кьоастабергба саго ший никъ?

- 25 Сага йола боанг я сихвенна Везча Аьланна
совгIаташ дала чIоагIо яр,
цул тIехьагIа мара ше яхачун уйла а ца еш.
- 26 Хьаькъл долча паччахьо дIакъестабу Iаьса нах,
ялатацар дIакьоастаю нувхаш санна,
тIаккха ший эгIазло IотIайохийт царна, ялат
оардаш йола чарх санна.
- 27 Сага са – Везча Аьлан чиркхат я,
сага дега еррига кьоаргаленаш гойташ йола.
- 28 Дег тIара безами тешами ба паччахь лоравеш;
цахадача дег тIарча безамца чIоагIду цо ший
доал.
- 29 Кьоначар сий цар низаца да,
кIайбенна чо – кьоанала хозал.
- 30 Лозавеш тохача хIамо вонах цIенву,
еттаро – дог цIенду.

21 ¹ Паччахьа дог Везча Аьла бе доалл, дода хий санна:

Шийна ловччахьа дIадерзаду Цо из.

- 2 Ший деррига наькъаш нийса хет сага,
цхьабакъда, Веза Аьла дегашка хьеж.
- 3 Ше дер хьаьнала а нийсхо йолаш а дер
дукхагIвеза Везча Аьланна, сагIа дечул.
- 4 Цавашаш бIарахьажари сонта доги

- Иаьсача сага чиркхат санна да, – никъ хъех цар
цунна, цхъабакъда, уж къинош да.
- 5 ПатеИа къахъегачун дагалатгараш беркате хургда,
амма моллагIа сиха вар къелургва.
- 6 Харцлувча меттаца гулдаь рузкъа –
багара дIайода Iы санна а да,
Ioажала боанг а я из.
- 7 Воча наьха къызало уж шоаш хIалакбергба,
нийсхо лелае тугаш мичаб уж.
- 8 Бехке болча наьха наькъаш гоама да,
бехк боацачар хъадер нисса да.
- 9 Тхов тIа вахар тол,
баге йеттача сесагаца вахачул.
- 10 Иаьса саг вона тIехъа хул;
цунгара къахетам корабоагIаргбац кхыметтел
гаргарча сага а.
- 11 Кхардаш волчоа таIазар дича, хъисап доацараш
хъаькъал чу боагIа;
хъаькъал долчунна хъехар дича цунна хар
совдоал.
- 12 Иаьсача сага цIа белгал а даьккхе,
из хIалакву Бакъволчо.
- 13 Къечар цIoгIа ца хазар духъа ший лергаш
дIакъувлачунга
ха йоагIаргъя, из ше кхайкаш, цхъабакъда,
цун цIoгIа сага хозаргдац.

- 14 КъайлагIа деннача совIато эгIазло южаю,
кхоллара кIала гIолла беннача кхао
чурваьннар теvu.
- 15 Бакъ-кхел яр хъаьналча наха гIозал я,
воча наха унзара туржаI да.
- 16 Кхетама наькъ тIара ваьннар
байнарий синошта юкъе меттавоагIаргва.
- 17 Сакъердам безар къелургва,
чхъагIари дегIа хъекха деза даьтташи дезар
вIаьхий хургвац.
- 18 Хъаьналчоа хургдац таIазар, Iаьсачоа хургда,
тешаме волчоа хургдац, тийшаболх боаллачоа
хургда.
- 19 Баге еттача, воча сесагаца вахачул
яьссача аренца вахар тол.
- 20 Деза жовхъареи даьттеи хъаькъал долчо ший
цIагIа леладу,
амма, Iовдал волчо дIакхоалл.
- 21 Хъаьналеи дегчура нах безаши нахаца хила
гIертачоа
короргда вахар а, хъаьна хилар а, сий а.
- 22 Хъаькъалдолча цхъан сага могоаргда бIухойх
йизза йола шахъар хъаяккха а,
цар йоакхо еш хинна чIоагIа пенаш дохаде а.
- 23 Ший багенна а ший метта а доал дечо
ше лораву хатарах.

- 24 Сонта волаш, нахах ца вашар,
«кхардаш вар» я цун цИи;
сов сонталца ду цо ше мел дер.
- 25 Ший хъашташа вувргва мекъа саг,
хІана аьлча, цун кулгаша къахъега тигац.
- 26 Іура денз сарралца хъегаш вагІа из,
ший сутарало са а дуаш,
амма хъаьналча саго дІалу, кхо а ца деш.
- 27 Воча саго лу сагІа а дегаза да,
воча уйлаца луш хилча хІаьта а.
- 28 Харцлувш вола теш хІалакъхургва,
амма, шийна деррига хезачо деш
дола тешал оттаргда.
- 29 Іаьсача сага бат шийх бІубенна из хилар
гуш хул,
амма хъаьналча саго уйла ю ший
наькъа.
- 30 Цхъаккха хъаькъал а, кхетам а, хъехар а дац
Везча Аьланна духъала отталургдолаш.
- 31 ТІема денна лаьрхІа говр кийчъю,
амма толам лур Веза Аьла ва.

22 ¹ТІехдоккхача рузкъал дикагІа я дика цИи,
дотол а дошол а дикагІа да наха юкъе
сийдолаш хилар.

- 2 ВІаьхийвар а къевар а шоайла нийсву
уж шаккъе а Везча Аьлано кхелла хиларо.

- 3 Кхетаме вар юхаваргва кхерам бола хІама
бІаргадайча,
амма хьисап доаца нах дІахогІоргба, тІаккха
царна доккха халахетар хургда.
- 4 Аьсала хиларахи Везча Аьлах кхераш хиларахи
дола совгІат да
рузкьеи, сийи, вахари.
- 5 Тийшаболх боаллача наьха наькъаш тІа
кІарцхалаши боангаши я:
ший вахара хам беш вар юхе а гІоргвац
царна.
- 6 Бакъаьрча новкъа даккха бер,
къавелча а цу наькъ тІара варгвац из тІаккха.
- 7 Къечарна оалал деш ба бІаьхийбараш,
хІаьта декхар хьаьрчар цу декхара даь лай ва.
- 8 Харцо дІайийначо бала чуэцаргба,
тІаккха цун къиза оалал а чакхдаргда.
- 9 Камаьрша саг даькъалхургва,
ший кхача къечунца цо бекъандаь.
- 10 Кхардаш вар эккхавоя дов а дІагІоргда,
наха юкьера эГІамаш а дІадаргда,
вІашкалер а соцаргда.
- 11 Дега цІенал езачун, хоза къамаьл долчун
доттагІ хургва паччахь.
- 12 ХІама хар лораду Везча Аьлан бІаргаша,
хІаьта тийшаболх боаллачун дош дохаду Цо.

- 13 Мекъачо оал: «Ара лом да!
Со аравоале сога хъежаш са Юажал я цига!»
- 14 Наьха сесага багара доагIа тоам беш дола хабар —
къоарга кЮаг;
Веза Аьла эгIазвигар вожаргва цу чу.
- 15 Бера дегах лаьта йоалл Ювдалал,
цхъабакъда, хаьннахъа техача саьрго
эккхаергъа из.
- 16 Ший рузкъа алсамдаккхар духъа къечарна низ
бери,
бIаьхийчарна совгIаташ телари къелургва.

Ткъаь итт кица

- 17 Хъаькъал долча наьха дешашка ла а дувгIа,
цар зем а баккха;
са хъехама хъатIаверза хъай дегаца.
- 18 Хьона тоам хург ма бий, Iа уж дешаш хъай дег чу
леладой,
уж дерригаш а хъа бага доахкаш хуле.
- 19 Везча Аьланга Iа догдаохаргдолаш,
Юмадергда аз тахан уж кицаш, хьона.
- 20 Ткъаь итт кица дIаяьздаьдеций аз хьона лаьрхIа,
хъехар а хар а шоашца долаш дола,
- 21 бакъдолчун тешаме дешаш Iа Юмадергдолаш,
хъе хъавайтачарна нийса жоп Iа дIахьоргдолаш?

I

- 22 Къечаргара хIамаш хъа ма яха, уж къе ма
бий аьле,
пхъегIа тIа кхел еча метте даькъазчунга
гIелал а ма я:
- 23 цар гIулакх Везча Аьло ше лора ма дергдий,

царгара хІамаш хъаяьхачунгара вахар дІа
а ма доаккхаргдий.

2

- 24 Дорхачунца доттагІал ма леладе,
сиха эГІазводачунца гІулакх ма леладе,
25 цун наькъаш Іа хъаІомадергдоацаш,
боанга чу хъе эkkхаргвоацаш.

3

- 26 Кхыча сага кІалъэтте дош а ма ле,
цун декхараш хъайна хъатІа а ма ийде;
27 уж дІатакха хІама доацаш хъо вусе
хъо вижа ула мотт а дІахъоргба хъа.

4

- 28 Наьха лаьттана тІакхувш ма хила,
хъай даьша оттадаь шириа доазув дІачу
а тетташ.

5

- 29 Ший гІулакх дика ховр гой хъона?
Цо гІулакх дергда паччахъашта,
аьлий боацачарна гІулакх дергдац цо.

6

- 23** ¹Доолахочунца хъе шуна ховш
дикка хъажалахъ, хъайца вагІар малув;
² хъе юача хІаманна сутара вале,
урс оттаделахъ хъай къамаргашка.
³ Цун чам болча юача хІама тІакхувш ма хилалахъ,
хІана аьлча, чам болаш хилац из.

7

- 4 Рузкъан тІехъа удаш хъе кІал ма виталахъ;

саца хъаькъал тоъаш хилалахъ.

- 5 Рузкъанна бIарахьожжаше доацаш хургда из,
хIана аьлча, ший ши ткъам боаржа а баь,
аьрзи мо сигала ГIоргда из.

8

- 6 ЦIаьрмата* волча сага цIагIа сискал ма яалахъ,
цун чам болча кхачанга са ма тувсалахъ,
7 хIана аьлча, цу тайпарча сага массаза а
дагадоалл шийна хула зе.
«Яа, мала», – аргда цо хьога,
амма дагахъа-м кхыдар хургда.
8 Хьалеттдергда Ia Iайха диа кIезигдар,
пайда боацаш довргда Ia даьха ловцаш.

9

- 9 Iовдалчунца къамаьл де ма отталахъ:
хъа дешай хъаькъалах вашаргвац из.

10

- 10 Шира** доазув дIачу а тетташ,
бой кхашта тIа ма кхувда,
11 хIана аьлча, Гадаккхархо чIоагIа ва цар;
цар гIулакха хьона духьала оттаргва Из.

11

- 12 Хьехама тIадерзаде хъай дог,
хIама хара дешашта тIадерзаде хъай лергаш.

12

- 13 ДоагIаш дола таIазар ца деш ма диталахъ бер;
саьрг Ia бетте из лергвац.

---

* 23:6 *ЦIаьрмата саг* – жадный, скупой человек, скарעד.

** 23:10 *Шира* – древний.

- 14 Саьргаца таІазар делахь цунна –
байнарий Іаьхартенах лоравергва
Іа из.

13

- 15 Са воІ, хьа дог хьаькьале хуле,
са дог а ГІозадаргда;
16 са деррига са ГІозадаргда,
хьа багара нийса дош даьлча.

14

- 17 Къинош дечарех хьай дог ма хьегийталахь,
цхьабакъда, Везча Аьлах кхераш хилалахь
массаза а.
18 Шеко яц: тІехьале я хьа,
сатувсилга а дийна хургда хьа.

15

- 19 ЛадувГалахь, са воІ, хьаькьале а хилалахь,
нийсача новкъа даккхалахь хьай дог.
20 ТІехдаьккхча чхьаГар мелачарнеи сов дукха
дулх дуачарнеи
юкъе ма хилалахь,
21 малара тІехьабаьннараши юача хІаманна
сутара бараши къелургба,
набара уж тІерахиларо царна тІолхаш
тІаювхаргья.

16

- 22 Хьайна вахар деннача даьга ладувГалахь,
из къаелча, хьай наьнах догкхоардош а
ма хилалахь.
23 Бакъдар ийделахь, дохка а ма дохкалахь,
хьаькьал, хьехам, кхетам гулбелахь.
24 Хьаьналча сага да чІоаГІа ГІоза хургва,

- хъаькъале воI дунен чу ваьккха да цунца
сакъердалуш хургва.
25 Хъа даи нанеи гIоза хилба,
хьо ваьр хьоца сакъердалуш хийла.

17

- 26 Дикка са теркам беш хилалахъ, са воI;
са наькъашка хьожаш хилийта хъай бIаргаш.
27 Нахаца лела кхалсаг – кьоарга кIоаг ба,
наьха сесаг – йиткъа гIув я.
28 КIийлен вагIа гIаьрахо мо хьежаш ягIа из,
тIаккха маIача наха юкье харцахъбаьннараш
совбувл.

18

- 29 Хъанийга ба бала? Хъанига я гIайгIа?
Хъанийга ба кьовсам? Хъанийга ба кодам?
Хъан дегI да бахъан доацаш Iаьрждаь?
Хъан бIаргаш да цIе?
30 ЧхьагIар молаш багIаш дукха говчар,
чIоагIдаьча чхьагIарах чам баха Iаьмачар.
31 Ма хьежа, чхьагIар цIе хиларга,
када чу лепаш хиларга,
молаш атта хиларга!
32 ТIехьагIо царг тох цо, текхарго мо,
дохъаж тох цо, лихьо мо.
33 Тамашийна хIамаш гуш хургда хъа бIаргаш,
керта чу акха уйлаш ухаргъя хъа.
34 Форда юкье ула саг мо хургва хьо,
мачтан биххье тхъайса ула саг мо хургва хьо.
35 «ХIама техар сона, – яхаргда Iа, – амма со
лозавинзар;
чIоагIа йийттар, амма аз из зийнзар!
Сома маца варгва со,
цIаькхаз а чхьагIар маргдолаш?».

19

24 ¹Хъаьнала боацача нахах хьогаш
ма хилалахь,
царна уллуввала ма гIерталахь,
² наха низбар мара мичад цар керта чу,
зулам мара мичад цар дувцар.

20

³ Хъаькъалца дотт цIа,
кхетамца чIоагIду из;
⁴ харо хьальюз цун че
тайп-тайпарча езача а хозача а хIамашца.

21

⁵ Хъаькъал дола саг чIоагIа ва,
ховш вола саг чIоагIлу ший низах,
⁶ тIом бе хьо воалле, хьона хъаькъале урхал деза,
толам баккхара — дукха хьехар дераш беза.

22

⁷ Хъаькъал сов лакха да Iовдалча наха;
шахъара коа-наIарашка пхьегIа тIа ала хIама
дац цар.

23

⁸ Во дар де уйла йолчох
питаме саг аьнна цIи йоаккхаргья.
⁹ Iовдалча саго питамаш де лерхIар а къа да,
кхардаш вар наха дегаза ва.

24

¹⁰ Бала бенача дийнахъа Iа эсалал гойтаяле
хъа низ а низ хинна бац.

25

- 11 Бехк боацаш боабе бугараш мукъабаха,
    Юажалга болхараш кІалхарбаха.
12 «Ай, тхона из хайнадац», – ала йиш я хьа,
    цхьабакъда, дегаш Увзачо зувргдеций?
Хьа вахар Лорадечунна ховргдеций?
    ХІаранена цун гІулакхашка хьежжа цунна
    доагІар дІалургдеций Цо?

26

- 13 Модз даалахь, са воІ, из дика ма дий;
    улха модз* мерза да хьона.
14 Халахь, хьа сина иштта мерза да хьакъал;
    хьона из корадоагІе – тІехьале я хьа,
    сатувсилга а йовргьяц хьа.

27

- 15 ГІаьрахо санна хьаьналча сага цІенна юхе
    кІийлен ма хувшалахь,
    цун фусам ма йохаелахь,
16 хьаьнала саг, ворхІазза воже а, гІоттарг
    ма вий,
    амма зуламхой балано хІалакбергба.

28

- 17 Хьай моастагІ вежача гІад ма гІолахь,
    цун ког дІакхийтача хьай дог дела ма
    делийталахь;
18 хІана аьлча, из бІаргагургда Везча Аьланна,
    Из раьза хургвац цу гІулакха,
    тІаккха Цо юхайоаккхаргья Ший цунна
    йола эгІазал.

---

* 24:13 *Улха модз* – сотовый мед.

29

- 19 Зуламхой бахъан долаш эГаз ма ахалахъ,
    Іаьсача нахах хъега ма хъегалахъ,
20 зуламхочун тІехъале мичай,
    хІаьта Іаьсача наьха вахар — йовш латта
    чиркхат санна ма дий.

30

- 21 Са воІ, кхералахъ Везча Аьлахи паччахъахи,
    хІаьта Іаьдала духъалболчарех дІа а ма
    ветталелахъ,
22 цу шиннегара цІаьхха бала боаГаргба Іаьдала
    духъалболчарга,
    хІаьта хъанна хов, малагІа хатараш цар царна
    дахъаргда?

Кхы а хъаькъале кицаш

- 23 Кхы а ераш а да хъаькъал долчар яьхараш:

Кхел еча озабезам бар дика дац.
24 Бехк болчунга «Хъо бехке вац» аьнначоа
халкъаша наІалт кхайкадергда,
    къамаш чІоагІа раьза хургдац.
25 Амма бехк болчоа таІазар хъожадаьрашта дика
хургда,
    даькъала а хургба уж.

26 Бакъдола жоп —
    бордаш тІа баьккха барт.

27 Арара болх чакхбаккха хъай,
    кхаш тІа лостам бе хъай,
    тІаккха мегаргда Іа хъай цІа дотта а.

- 28 Хъай гаргарча сага духъала тешал ма де бахъан
доацаш,
хъай багара оапаш ара ма бовлийта.
- 29 Ма алалахъ: «Цо сайна даърра дергда-кх аз
цунна а;
цо даър юхадекхаргда аз цунна».
- 30 Юххе гОлла тЕхвоалаш мекъача сага кха дайра
сона,
цу Ювдалча сага комсий беш яйра сона:
- 31 массанахъа тАдаъннад кІарцхалаш,
кха хъалдизад оасарах,
кхерий карт хаърцай.
- 32 Из бІаргадайра сона, уйлане вахар со,
хъежаш латтар со, тІаккха кхетадир аз:
- 33 кІеззига наб ергъа Іа, кІеззига тар кхийтта
уларгва хъо,
кІеззига, кулгаш вІашка а дехка, уларгва хъо,
- 34 тІаккха йоагІаргъа хъо волча къел, къу воагІаш мо,
эшам боагІаргба хъо волча, гІаърахо воагІаш мо.

Сулейма-паччахъа кхыдола кицаш

25 ¹Ераш да кхы а Сулейма-паччахъа кицаш, цул
тЕхъагІа ЯхІуд-мехка паччахъ волча Хъизкхийс
наха гулдаь.

- 2 Везча Аьлан сий да гІулакхаш къайладахар,
паччахъа сий да гІулакхаш тахкар.
- 3 Сигалений лакхалах, лаьттан къоаргаленах
цакхеташ мо мара,
паччахъа дега чу доаллачох а кхетаргвац.
- 4 ТІера бІехал дІакъоаста а йий, ЮцІенде дотув,

- 5 тIаккха говзанчоа пхьегIа хьае гIирс хургба;
дIаваккха Iаьса саг паччахьа юхера,
тIаккха паччахьал иманаца чIоагIлургда.
- 6 Паччахьа хьалхашка мераж урагIа ма ахийталахь,
сийдолчарна юкье чу ма гIерталахь;
7 паччахьо ше хьога «Укхаза хьалвала» оале
дикагIа да,
сийдолча наха хьалхашка цо хьа юхь йоагаечул.
- 8 Хьай бIаргашца хьайна фуннагIа дайнадале а,
саг кхеле веа сих ма лелахь.
Фу дергда Iа, кхел чакхьяьлча,
из бакъ а хинна, хьай гаргарча саго хьайх бехк
боаккхе? Эхь хетарг ма дий хьона.
- 9 Хьай гаргарча сагаца хьай кьовсам бале,
хьайна болча аьттонна
наьха кьайле гуча ма яха,
10 наха дIахозе, бехк боаккхаргба хьох,
тIаккха во цIи гIехьара яргьяц хьона.
- 11 ДоагIача аьнна дош тара да
дото гома* юкьебоахкача дошо Iажашта.
- 12 Дошо гIалкха, е моллагIйола цIенча дошон
хозале я ладувгIа ховча лерга
хьаькьал долча саго бехк боаккхаш аьнна дош.
- 13 Хьувкъам чуэача хана латгача йIовхала юкье
гIолла
хьекха шийло мух санна ва тешаме хоамахо:
цIендаь са ураоттаду цо.

---

* 25:11 *Дото гом* — здесь: серебряная оправа.

- 14 ДоґIа а доацаш хьекха мух а морхаш а санна ва
совґIаташ лургда аз аьнна из ца дер.
- 15 Сатохарца тешаве могоаргда аьла,
хIаьта аьсалча метто тIехк кагыю.
- 16 Модз корадаьдий хьона — деґIа деззар мара ма
даалахь,
дуэ халаргда хьона*, тIаккха хьалIеттдергда Iа из.
- 17 Иштта да доттаґIчунцара ґулакх а: кIеззигаґIа
аха цун цIаґIа,
дукха ухе, Iа кIаьдвергва из, тIаккха хьо цунна
гоамлургва.
- 18 Чхьонкар**, довт е ира тIаьск санна ва
ший гаргарча сага духьала харцтешал деш
вола саг.
- 19 Йохкаенна царг, е астаґIа ког санна да
бала бенача дийнахьа тийшаболх боаллача
сагага Iа догдахар.
- 20 Шийлача дийнахьа тIера барзкъа Iодоаккхар,
е човна тIа чхьаґIаркъанз дувттар морг ва
бала болча дега сакъердаме ашараш лекхар.
- 21 Хьай моастаґI меца вале вузаве из,
из хьога вале хий ле цунна.
- 22 Из Iа дой, цунна эхь хеттийтаргда Iа,
цу эхьхетаро воагавергва из***,

* 25:16 *Халаргда хьона* — ты объеешься.

** 25:18 *Чхьонкар* — дубина, булава.

*** 25:22 Оригинала тIа «цун керта тIа йIайха товнаш йохкаргья
Iа» яьздаьд.

хІаьта хьона Везча Аьлано совГІат лургда.

- 23 Къулбаседехъара боаГІача миho шийла доГІа
дахъаш санна,
йоахардувцарий метто шийла
бІарахъажар дахъ.
- 24 Баге еттача сесагаца цхъан цІаГІа вахачул
тхов тІа вахар тол.
- 25 Гаьнарча мехкара дика кхаъ
чІоаГІа хьогвеннача сага шийла хий санна ба.
- 26 Іаьсача наха калуш вола хъаьнала саг
бІеха шовда санна ва е бІехбенна хъаст санна ва.
- 27 Сов дукха модз даар дика дац,
массаза ше хеставар лехар а дика дац.
- 28 Пенаш хаьрцача шахъара тара ва
шийна доал де ца хов саг.

26 ¹Ахкан юкье лоа мо мара, хьувкъам чуэцача
хана доГІа мо мара
тац Іовдалча сагага дика цІи а.

- 2 Карардаьнна хъазилг санна, гІетта дІа-хъа лела
чІагарг санна
байна дІабаргба цабоаГІаш баьккха сардам.
- 3 Шод говра еза, дирст вира еза,
хІаьта саьрг Іовдалча наьха бовкъамашта беза.
- 4 Іовдалча сага Іовдалча къамаьла Іа жоп лой,
хьо а иззаморг хетаргва.

- 5 ХІаьта Іовдалча сага Іовдалча дешашта
Іа жоп ца лой,
цунна ше хьаькьал долаш хетаргва.
- 6 Ше ший когаш дІадахар е ше шийна низ
бар санна да
Іовдалча сагага гІолла хоам бар.
- 7 АстагІчун когаш чоалдувл*,
иштта хул кица а Іовдалча сага багара
доагІаш дале.
- 8 Іовдалча сага сий дар
ширдолгах кхертІо дІатІабехкар санна да.
- 9 Іовдалча сага бага доалла кица
вехача сага бе йоалла кІарцхала ткьовролг
санна да.
- 10 Іовдалча сага е эггара хьалха хьакхийтача сага
гІулакх дІатІадулар
ший вари наьха вари кьоаста ца веш Іадсакх
деттача сага тара ва.
- 11 Ший Іеттора юхатІадоагІа жІали санна
ше даь Іовдала хІама цІаькхаза а ца дича Іец
Іовдала саг.
- 12 Ше доккхача хьаькьала да хеташ вола саг гой хьона?
Іовдала саг цул чехкагІа воагІаргва хьаькьалча.
- 13 Мекьачо оал: «Наькьа тІа лом да!
Лом лел урамашка гІолла!»

---

* 26:7 *Когаш чоалдувл* — ноги спотыкаются.

- 14 Ший алтамашта гонахъа гобоах наIаро,
хIаьта мекъа саг ший метта керч.
- 15 Оаркхингача Ючу-м кховд мекъа саг,
тIаккха из бата бихъе хьалдахъа могоаргдоацаш
кIаьдлу.
- 16 Шийга хьаттача мекъа саг хьаькъал
долашагIа ва,
кхетаме жоп луча ворхIнел.
- 17 Ший доацача довна юкъеухар
жIале лергех каеттачоа тара ва.
- 18 Шийна гонахъа доагаш дола тIаьскаш кхувсаш,
Юажал яхъаш вола эгIаваь саг санна ва,
19 ший гаргарча сага оапаш а бийце,
тIаккха «Аз-м бегаш ма баьбарий» оала саг.
- 20 Дахча ца хилча цIи ягац;
йоахараш ца хилча цатоам а дIабоал.
- 21 ЙIовхала кIора эшаш мо, йоагача цIера дахча
эшаш мо,
цатоам лотабара къувсара тIера вола саг а эш.
- 22 Хъа гийгача Ючуйолха мерза чIегилгаш санна
чам болаш да йоахараш.
- 23 Во дог а долаш хоза къамаьл дола саг
тIехъанахъа дото хий хьаькхаь лоабата пхьегIа
санна ва.
- 24 МоастагIчо хоза дувц,
амма дега чу тийшаболх кхоаб.

- 25 Мел тоам беш дале а цун къамаъл – ма тешалахь
цунах;
ворхI бIеха уйла йоалл цун дег чу;
26 шийна нах гоама хилар лечкъаду цо,
цхьабакъда, цун вол нах вIашагIкхийттача
гучаяргья.
- 27 КЮаг боаккхаш воаллар ше Ючувожаргва цу чу;
кхера лоамах урагIхьош воаллачун
юхачубоагIаргба из кхера.
- 28 Ше хIалакбу нах гоама хул харцлувчоа;
хозача къамаълаша хIалакъхилар кийчду.

27 ¹Кхоанара ди ма хестаделахь,
цо шийца фу дахьаргда хац хьона.

- 2 Кхычунга хеставайталахь хье, Iайха ца а хеставеш,
хийрача сагага хеставайталахь,
хьай меттага ма хеставайталахь.
- 3 Беза ба кхера, айие ма могга я гIум,
цхьабакъда, Ювдалча саго бахьа бала цу
шиннел а безагIа ба.
- 4 Дорхал къиза я, хьийдда доагIа хий санна соца
ца луш я эгIазал,
хIаьта а хьанна могоаргда энгарал ла?
- 5 Гучахьа бехк баккхар дикагIа да
лочкъабаь лелабеча безамал.
- 6 ДоттагIчо дика ду хьона, цо хьона чов еш дош
оале а,
хIаьта моастагIчун барташ тийшаболх болаш да.

- 7 Визачунна улха тIара модз а дика хетац,
амма мецачунна къахъа дар а мерза хет.
- 8 ЦIагIара дIаваха саг –
ший бIы бита оалхазар.
- 9 Даьтгаша а хоза хъадж йоагIача хIамаша а дог
гIоздоаккхаш санна
тоам болаш хул доттагIчо дег тIара деш долча
хъехарга ладувгIа.
- 10 Хъай доттагI а хъай даь доттагI а дIа ма кховсалахъ;
бала беча гаргалнах болча вада сих ма лелахъ,
гаьнарча вешел юхера лоалахо ма толий.
- 11 Хъабкъале хилалахъ, са воI,
са дог гIоздаккхалахъ;
тIаккха ховргда сона сайх бехк
баьккхачунга фу ала деза.
- 12 Кхетам бар кхераме хIама бIаргадайча юхаваргва,
амма хъисап доаца нах дIахогIоргба, тIаккха
царна доккха халахетар хургда.
- 13 Шийна цавовзача сага кIальэттачунгара майрра
барзкъа хъадаккхалахъ;
из дIа а ца луш соцаделахъ, хIана аьлча,
цавовзачун кIальэттав из.
- 14 Геттара Iуйрийна ший гаргара саг чIоагIача
оазаца даькъалвувца
эттар цунна сардамаш доахаш воалл моттаргда.
- 15 Йоачан йолча дийнахъа вIалла ца соцаш
делхача тIадамашта тара я

- массаза бартбетташ йола сесаг*;
 16 из соцае гортар – мух соцабе гортара тара да,
 е даьтта тIаьр-юкье** тоIаде гортара тара да из.
- 17 Аьшко аьшк ирдеш санна,
 саго сага аьрхIал*** а дIайоаккх.
- 18 Инжира га лелаечо инжир юаргья,
 ший аьлага хьожар сийдолаш хургва.
- 19 Хи чу сага юхь гуш мо
 сага дег чу гуш хул саг ше а.
- 20 Iаьхарте, Iоажала паччахьалкхе хьальюзаш яц;
 иштта мара Iабац сага бIаргаш а.
- 21 Када чу лоала а дий, цIен а дий, хьож дотувга,
 аьшка пхьара пишка чу лоаладий хьож дошувга,
 хеставеш хьож сагага.
- 22 Iовдала саг келхьар чу ялатаца цхьана охье а,
 цун Iовдалал цох дIакъастаргьяц.
- 23 Хьай жа миштад хьежа,
 хьай Iулашта тIахьожаш хила,
 24 рузкъа дуне мел латта хург мичад,
 оалал а ерригача тIехьенашка хург мичад.
 25 Цонашкара**** йол араяккхача, керда тов***** гучаяьлча,

* 27:15 *Бартбетташ йола сесаг* – сварливая жена.

** 27:16 *ТIаьр-юкь* – ладонь.

*** 27:17 *АьрхIал* – тупость.

**** 27:25 *Цон* – место покоса.

***** 27:25 *Тов* – отава, трава, выросшая в тот же год на месте скошенной.

- 26 лоаман босенашкара* буц гулѣ болабелча,
тАккха Иохараша** барзкъаш лургда хьона,
божлой*** ехка кхаш эца а таро хургья хьа.
- 27 Тоъалла газа шура хургья хьога,
хьайна яа а хьай дезалла юае а,
чулаттача кхалнахага яййта а.

28 ¹Иаьса саг удаш ва, шийна тГехьаудаш
саг веций а,
амма хьабнала саг лом мо майра хул.

- 2 Харцо сов дукха йолча мехка дукха хул доалахой,
амма кхеташ вола доалахо волча мохк дукха а
чЮагІа а латт.
- 3 Къе-миска болчарга бала бахьа къе саг
ялат тІадаьнна лаятта Юхьо чЮагІа догІа
санна ва.
- 4 Товрата духьалболчар Иаьса нах могабу,
Товрат леладераш духьаллат царна.
- 5 Воча наха кхетаяц нийсхо,
амма Веза Аьла лехачар кхетаю из еррига.
- 6 ЦІенача наькъ тІа лела къесаг тол
харцахьча новкъа лелача вІаьхийча сагал.
- 7 Товрат лорадер кхетам бола воІ ва,
воча нахаца доттагІал леладер ший даьна эхь
тІадахьаш ва.

---

* 27:25 *Босенаш* — склоны.

** 27:26 *Иохарий* — ягнята.

*** 27:26 *Божлой* — козлы.

- 8 Йоккха йоал а йоахаш рузкъа гулдеш воаллачо
из гулду къеча нахаца къамаърша волчоа.
- 9 Товратага ладувгІа ца ловчун
дуІаш а дегаза да.
- 10 Хъаьнала саг воча новкъа ваккха гІертар
ше ший боанга чу эккхаргва,
хІаьта дикача нахага беркат KHOачаргда.
- 11 ВІаьхийча сага ше хъаькъал долаш хета тарлу,
цхъабакъда, кхетам болча къечоа чакх са
доагІаш санна гу цун чухье.
- 12 Хъаьналча наьха гІозал йолча хана массанахъа
цІей латт,
хІаьта Іаьса нах котбаьлча берригаш дІалачкъ.
- 13 Ший кѳинош лечкъадер хъалваргвац,
амма ший уж долга а хайна уж дитача сага
къахетам корабоагІаргба.
- 14 Даькъалхинна ва Везча Аьлах массаза кхерар,
амма дог чІоагІденна шийчун тІара ца воалар
бала боацаш вусаргвац.
- 15 Мискача наха доал деш вола Іаьса саг
цІогІа хьекха лом морг ва е корзагІгъаьнна лела
ча морг ва.
- 16 Кхетам боацача паччахьо ший халкъага гІелал яхь,
амма хъарама рузкъа ца дезачун вахар дІаьхлургда.
- 17 ЦІий хъаьрча саг
венна дІаваллалца удаш хургва;

Ю-новкъастал ма хилда цунна.

- 18 Харцахъа хІама доацаш вахар кІалхарваргва,
амма, питамеча новкъа лелар цаІаьхха вожаргва.
- 19 Ший лаьтта къахъегар виззалца кхача болаш
хургва,
хІаьта даьссача сатувсамашта ТІехъаваьнна
лелар къелах кхувргва.
- 20 Тешаме саг дуккхаза даькъала хургва,
амма вІаьхий хила сиха вар таІазар доацаш
вусаргвац.
- 21 Озабезам бар дика дац,
цхъабакъда, цхъабараш кийча хул маькха
чІегилг бахъан долаш а зулам де.
- 22 ЦІаьрмата саг сиха хул вІаьхий хила ГІерташ,
цунна ховш хилац, шийга къел хъежалга.
- 23 ТІехъаЮ гучадоал, нийсхонца бехк баьккхар
дикаГІволга,
дикахетийтар духъа хьо хеставаьчул.
- 24 Ший даьгареи-наьнагареи рузкъа дІа а доахаш,
«Из-м къа дацар» яхар
ГІаьрахойх цаІ ва.
- 25 ЦІаьрмата саг къовсамаш даха сиха хул,
цхъабакъда, Везча Аьлах тийша вар
дикахъегаш ва.
- 26 Ший кхетамах тийша лелар Ювдала саг ва,
хъаькъала наькъашка ГІолла лелар кІалхарваргва.

- 27 Къечарна каракхувдаш вар хІама эшаш
вахаргвац,
амма, царех ший бІаргаш лечкъадечун
сардам эшаргбац.
- 28 Доал Іаьсача нахага кхаьчача нах лечкъа болалу,
хІаьта уж хІалакъхилча хьаьнала нах совбовл.

29 ¹ Дуккхаза бехк баьккхача а дог чІоагІденна
ший чу тІара ца воалар
цІаьхха хІалакъхургва, де дарба а доацаш.

- 2 Хьаьнала нах совбаьлча нах гІадболх,
Іаьсача нахага доал кхаьчача нахага
гІайгІа хул.
- 3 Хьаькъала тІакхувш волча саго ший даьна
гІюзал яхь,
амма харцахьа лелача кхалнаьха новкъост
волчо рузкъа доаду.
- 4 Нийсхонца кхел лелаеча паччахьо ший мохк
чІоагІбу,
хІаьта кхаашта сутара волчо из боабу.
- 5 Дика хетийтар духьа ший гаргарча сагага
харцдар дувчача саго
цун когашта боанг кечью.
- 6 Во саг ший къиноша лоац,
хІаьта хьаьнала саг сакърдаш а гІозваьнна а ва.
- 7 Хьаьналча саго йоакхо ю къеча наьха
бокьонашта,
амма Іаьса саг уж йовза ловш а хилац.

- 8 Кхардача наха шахъар корзагЙоах,
хІаѳта хъабкъал долчар эГІазал южаю.
- 9 Хъабкъалдар Іовдалча сагаца кхеле воде,
цигача эГІазали ГІехбеттамаши мара хургдац,
сатем а хургбац.
- 10 Къызача наха гоама ба цІена нах,
хІаѳта хъаьнала нах боабе а ГІерт уж.
- 11 Іовдалча саго кортамукъа дІахец ший эГІазал,
амма хъабкъал долчо доал ду шийна.
- 12 Доалахо оопашка ладувГІаш хуле,
цун мел вола Іу Іаьса хургва.
- 13 Къечун а цунна низ бечун а цхъа хІама да
цхъатарра:
царна шиннена а вахар деннад Везча Аьлано.
- 14 Паччахьо ше къеча наьха кхел еча хана нийсхо
лелайой,
цун доал чІоагІа а дукха а латтаргда.
- 15 Саьргои бехк баккхарои хъабкъал лу,
хІаѳта бІарг ца локхаш дитача бери ший нанна
эхь ГІадахь.
- 16 Іаьса нах совбаьлча къинош алсамдовл,
цхъабакъда, хъаьналча наха гургда уж
хІалакъхилар.
- 17 ТаІазар лоатгаде воІа, ГІаккха цо сатем
хулийтаргба хъа;
хъа сина ГІюзал ергъа цо.

- 18 Пайхамарал доацача метте нах чурабовл;
цхъабакъда, дакъала ба Товратаца бахараш.
- 19 Лай саг тоаве могоаргдац духхъал дешашца:
яхар кхета-м ду цо, ладувгIац-кх.
- 20 Уйла а ца еш сиха дош оалаш вола саг вайнавий
хьона?
Ювдала саг цул чехкагIа меттавоагIаргва.
- 21 ЗIамига волча хана денз лай боча Юмаваъ вале,
цо юххера а бала бергба хьона.
- 22 Сиха эгIазъухачо цатоамаш доах,
каст-каста эгIазъухачо дукха къинош ду.
- 23 Сага сонтало цун корта чубохийт,
хIаьта аьсалча сага сий айлу.
- 24 Къушца лела саг ше шийна моастагI ва;
цунна хоз, тешашка боккъала шоашта
дайнар хъадувца, яхаш, дехар деш,
ца дувце шоана Даьла наIалт хургда,
яхаш, цхъабакъда, цо хIама алац.
- 25 Сагах бола кхерам – боанг я,
хIаьта Везча Аьлага догдоахар хIамах
кхера везаш вац.
- 26 Доалахочун дика лехаш ба дуккхабараш,
цхъабакъда, нийсхо Везча Аьлага я.
- 27 Нийсхо йоацараш дегаза ба хъаьналча наха,
хIаьта нийсача новкъа лелараш дегаза ба
Iаьсача наха.

АгѴра дешаш

30 ¹Ер Якха виИий АгѴра дешаш да, цун хъехам ба ер.

Итиилага а, Итиилага а, Ухалага а аьннад цо*:

- 2 «Наха юкѴе эггара ЈовдалагѴа ва со;
адама кхетам бац сога.
- 3 ХъаькѴал Јомадаь дац аз;
Везча Даьлах дар ховш а вац со.
- 4 Малув сигала хъалтѴаваьнна юха кѴалаваьннар?
Хъан гулбаьб мух ший коанашка?
Хъан мегад хий Ший ферта** юкѴехъоарчаде?
Малув лаьтган доазонаш чѴоагѴдаьр?
Фуь цун цѴи? Фуь цун виИий цѴи?
Хой хъона?
- 5 Везча Аьлан хѴара дош цѴена да;
Шийх тийшаболчарна гѴал*** я Из.
- 6 Цун дешаш тѴа дош ма тоха,
Цо бехк боаккхаргба хъох,
харцлувр а хургва хъох.
- 7 Ши хѴама дех аз Хъогара, Веза Аьла,
ак ма ала**** сона, со дийна волча хана:
- 8 гаьнадаккха сона даьсса хабари харцкъамаьли,
ма я сона къел а е хъал а,
цхъабакъда, сискал хилиьта сона,
- 9 со тѴехвузаргвоацаш,

---

* 30:1 Ер дешаш кыча тайпара кхетаде мегаш а да: «КѴаьдвеннав со, са Даьла, кѴаьдвеннав со, са Даьла, низ мичахъара бахъаргба аз?»

** 30:4 *Ферта* – войлочная бурка.

*** 30:5 *ГѴал* – щит.

**** 30:7 *Ак ма ала* – не говори «нет», не отказывай.

„Малув из Веза Аьла?“ – аьнна,
со Хьайх варгвоацаш, со кьело лоацаргвоацаш,
кьоал де волалургвоацаш,
цу кьоалаца сай Даьла цИ БӀехьеш.

- 10 Лай даьга цу лайх доацар ма дувца,
цу лай наӀалт хьайх латаргдоацаш,
хьай бехках хьайна бала хургбоацаш.
- 11 Болаш ба, шоай даьшта сардамаш доахараш,
шоай ноаной даькьал ца бувцараш.
- 12 Болаш ба шоаш цӀена хетараш,
шоай БӀехалах шоаш цӀенбеннабоацаше.
- 13 Болаш ба уж – ма сонта хьез цар БӀаргаш,
ма догкхоардош да цар БӀарахьажар!
- 14 Болаш ба кьиза нах, шоай цергаш довташ
мо яраш,
шоай мочхалаш урсаш мо дараш,
лаьттан букь тӀа мискаш баар духьа,
наха юкьера кьебараш баар духьа.
- 15 Докхорга ши йоӀ я.
„Хьада! – цӀоґӀа хьекх цар. – Хьада!“
Ераш я вӀалла хьал ца юза кхо хӀама,
нийсаґӀа аьлча, йиь хӀама, вӀалла а „тоьаргда“
аргдоаца:
- 16 Иаьхарте,
бер ца хула че,
массаза а хих хьегаш латта лаьтта,
цӀи, „тоьаргда“ аргдоаца.
- 17 Ший даьх цавашачун БӀарг,
наьнага ладувґӀарах догкхоардош волчун БӀарг,
аренца лелача кьайгаша буаргба,
аьрзе кӀоригаша дӀакхоалларгба.

- 18 Ер кхо хІама да, аз кхета ца деш,
 нийсагІа аьлча, диъ хІама да, со цецвоаккхаш:
 19 сигала гІолла аьрзе бу никъ,
 лоаман чхара тІа гІолла лихьо бу никъ,
 форда тІа гІолла кемо бу никъ,
 къонах йоІ йолча вода никъ.
- 20 Харцахьлелача сесага никъ иштта ба:
 хІама диар, бат цІенйир, тІаккха аьлар:
 „Цхьаккха во хІама даьдац-кх аз“.
- 21 Кхо хІама да лаьтта оагадеш,
 нийсагІа аьлча, диъ да уж лаьттана ла ца могаш
 дола хІамаш:
 22 паччахьа дарж* кхача лай,
 сискалах виза Ювдал,
 23 наха дегаза йолаш маьре йода кхалсаг,
 ший фусамнаьна когаметта этта чулатта
 кхалсаг.
- 24 Диъ дийнат да укх лаьтта зІамига кхелла,
 цхьабакъда, хьаькъал долча нахал
 хьаькъалдолашагІа:
 25 зунгатий — низа чІоагІа дац уж,
 амма аьхки кийчбу цар шоашта Іай баа кхача;
 26 лоаман пхьагалаш — низ чІоагІа бац цар,
 амма фусамаш чхараш** тІа я цар;
 27 цІодз*** — паччахь вац цун,
 цхьабакъда, царех хІараяр нийссача мугІарех
 йода;
 28 шалкъа — кулгаца лаца йиш я из,

* 30:22 *Дарж* — ранг, должность, чин.

** 30:26 *Чхараш* — скалы.

*** 30:27 *ЦІодз* — саранча.

цхьабакъда, паччахьа цѐношка а хул из.

29 Боаккхаш бола гІа кура болаш я ер кхо хІама,
нийсагІа аьлча, йиъ я уж, борал кура долаш:
30 лом, оакхарашта юкъе чІоагІагІа дола,
цхьаннена а тІехъашкахьа даргдоаца,
31 кура йоагІа боргІал;
бодж,
бІуна* керте латта паччахь.

32 Нагахьа санна сонтаваллал хье Јовдала хинна вале,
е дагахьа во уйла кхоабаш хье хиннавале, —
кулг тІа а отгадай дІакъовла хьай баге!

33 Шура лийсача даьтта ма хургдий,
мерех хІама техача цІий Јо ма гІоргдий,
хІаьта эгІазло Іа лотайой — дов ма хургдий».

Лемуил-паччахьа хьаькъале дешаш

31 ¹Ераш да паччахьа Лемуила хьаькъале дешаш,
цунна нанас хьийха дола:

2 «Ва са воІ, са че чура ваьнна воІ;
ва са воІ, са дуІашта денна жоп!

3 Ма телалахь хьай низ кхалнаха,
ма лелалахь цу паччахьаш хІалакбечарца.

4 Паччахьаш бац, Лемуил,
паччахьаш бац чхьагІар меладезараш,
доалахой бац къаракъага дог отгадезараш,

5 маларах беха, царна Іадаташ дицлургдоацаш,
берригача мискашкара бокьонаш цар
дІайоахаргйоацаш.

---

* 30:31 *БІу* — войско.

- 6 ДІале к̄ъарак̄ъ бовш латтачарна,
 дІале чх̄ьагІар к̄ъиза гІайгІа кх̄ьачарашта.
- 7 ДІамалийта царга – шоай к̄ъел йицлург̄ья царна,
 шоай балаш кхы дагадохаргдац царна.
- 8 Ала бок̄ъо йоацачарна х̄ьалхара дІаала,
 берригача дак̄ъязча наьха бок̄ъонаш
 лораерг̄йолаш.
- 9 ДІаала, нийсхо лоаттаеш;
 к̄ъеболчари мискайи бок̄ъонаш лорае».

Дика сесаг

- 10 Дика сесаг – х̄ьанна корорг̄ья из?
 Жовх̄ьарел лакх̄агІа ба цун мах.
- 11 Догтийша ва цох мар;
 цунца зе хургдац цунна.
- 12 Дика дах̄ь цо цунна, дах̄ьац во,
 ший вахара хІара денна.
- 13 Тха* доаккх цо, гета** Іалашду цо,
 ший кулгашца гІоза к̄ъах̄ьег цо.
- 14 Базархой кемашта тара я из –
 гаьнара Іалаш̄ью цо ший сискал.
- 15 Сатассалех̄ьа гІотт из,
 ший дезалла кхача кийчбу цо,
 чулаттачарна болх хулийт цо.
- 16 Мегаргдола кха лаха а из эца а вІаштІех̄ьдоал цун;
 ше х̄ьадаьчох цу тІа комсаш дІаюв цо.
- 17 Эза юк̄ь а йийхкий кадай бу моллагІа а болх;
 моллагІча балхан низ тоь цун кулгий.
- 18 Ший базар пайда бах̄ьаш йолга хов цунна;
 бийсан йовц цун чиркхат.
- 19 Ший кулгаш тха оалхача ехка гІа дохк цо,

* 31:13 Тха – шерсть овцы, руно.

** 31:13 Гета – лён.

- йоачИг хъабе долл цо.
- 20 Таро йоацачун йийла я цун тІаър-юкъ,
къеболчарна новкъостал ду цо.
- 21 Лоа делх аьнна кхера езац цун, дезал дагабоакш;
дІайха барзкъаш дувх цун хІара дезалхочунна.
- 22 Ший метта кхоллараш ше хъаду цо,
диткъача гетеи дезача цІеча кІадахи* барзкъаш
дувхаду цо.
- 23 Цун мар лоархІаш ва шахъара коа-наІарашкарча
пхъегІа тІа —
мехка къоаношта юкье я цун моттиг.
- 24 Гета барзкъаш хъа а деш, дувхк цо,
базархошта тІехкараш лоаттаду цо.
- 25 Низи сийлеи да цун барзкъаш, кхерам боацаш,
гІозалца хъеж из кхоанарча денга.
- 26 Хъабкъал долаш да цун къамаъл,
дика хила хъех цо.
- 27 Ший фусама гІулакхашта тІахъожам лоаттабу цо;
деш хІама доацаш юац цо сискал.
- 28 Цун бераш хъалгІовт, «даькъалъяр» оал цар цох,
иштта мара а хоастаю из:
- 29 «Дукха ба дика истий,
цхъабакъда, хьо цу массарел а тІех я».
- 30 Тоамболаш хилар Іехавеш хул, хозал сиха йода,
цхъабакъда, Везча Аьлах кхераш йола кхалсаг
хоастае мегаргІолаш я.
- 31 Цунна доагІаш дола совгІат дІале цунна:
шахъара коа-наІарашка пхъегІа тІа сийленца
дувцалда цун гІулакхаш.

* 31:22 *КІада* — ткань.

Сулейма-пайхамара кицай темаш

1	аьлдиташ; йоохараш	сплетни	10:18; 11:13; 16:28; 17:4; 18:8; 20:19; 25:23; 26:20; 26:22
2	аьсалал	смирение	3:34; 11:2; 15:1, 33; 16:19; 18:12; 22:4; 25:15; 29:23
3	бакъдар	истинность	8:6-8; 9:9; 12:17; 12:19; 14:5; 16:13; 17:26; 18:17; 23:23; 24:26
4	бала, балаш	беда, несчастья	1:26; 1:27; 1:33; 3:25; 6:15; 9:12; 10:1; 10:10; 10:22; 11:8; 11:15; 12:13; 12:21; 13:20; 13:21; 14:10; 15:6; 15:13; 15:15; 15:27; 17:5; 17:15; 17:2; 17:25; 22:8; 23:29; 24:10; 24:16; 24:22; 25:19; 25:20; 27:3; 27:10; 28:3; 28:14; 29:21; 30:10; 31:7
5	безам	любовь	3:3; 5:19; 7:18; 10:12; 13:15; 14:22; 16:6; 17:9; 19:22; 20:28; 27:5
6	бекхам, пхъа	месть	6:34; 20:22; 24:29
7	болх, къахъегам	работа	6:6-11; 10:4; 10:5; 10:26; 11:18; 12:11; 12:14; 12:24; 12:27; 13:4; 14:23; 15:19; 16:26; 18:9; 19:15; 19:24; 20:4; 20:13; 21:5; 21:25; 22:13; 24:27; 24:30-34; 26:13-16; 28:19; 31:15; 31:17

Сулейма-пайхамара кицай темаш

8	вахар	жизнь	1:3; 1:19; 1:33; 1:19; 3:1-2; 3:16; 3:18; 3:21-22; 3:31; 4:4; 4:10; 4:13; 4:20-22; 4:23; 5:6; 5:11; 6:23; 6:26; 7:2; 8:14; 8:35; 9:11; 10:2; 10:11; 10:16; 10:17; 10:27; 11:18; 11:19; 11:28; 11:30; 12:21; 12:28; 13:3; 13:8; 13:9; 13:12; 13:14; 14:27; 14:34; 15:4; 15:9; 15:24; 15:27; 15:31; 16:15; 16:17; 16:22; 18:1; 18:21; 19:1; 19:3; 19:10; 19:16; 19:23; 20:2; 20:20; 21:9; 21:19; 21:21; 22:4; 22:5; 22:23; 23:22; 24:12; 24:20; 25:24; 28:16; 28:18; 28:27; 29:13; 31:12
9	вежарий	братья	6:19; 17:2; 17:17; 18:19; 18:24; 27:10
10	Гадвахар, Гюзал, сакъердам	радость	1:22; 10:1; 10:23; 10:28; 11:10; 12:20; 12:25; 14:10; 14:13; 15:13; 15:15; 15:21; 15:23; 15:30; 17:5; 17:21; 17:22; 21:15; 21:17; 23:15-16; 23:24-25; 24:17; 28:12; 29:2; 29:3; 29:17; 31:25
11	ГайгIа, сагото	горе, переживание	1:27; 10:1; 12:25; 14:10; 14:13; 15:13; 15:15; 15:16; 17:22; 23:29; 24:10; 25:20; 29:2; 31:6
12	Дала йоакхо яр, Дала лорадар	забота Бога (о ком-то)	2:7-8; 3:25-26; 10:3; 10:29; 14:26; 14:27; 15:25; 16:6; 18:10; 19:23; 22:12; 22:22-23; 23:10-11; 30:5
13	Даъла низ	сила, могущество Бога	5:21; 8:22-31; 15:3; 15:11; 16:1; 16:2; 16:4; 16:9; 16:33; 17:3; 19:21; 20:12; 20:24; 21:1; 21:2; 21:12; 21:30; 21:31; 24:11-12
14	Даъла эгIазал	гнев Бога	3:32-33; 6:16-19; 10:3; 11:1; 11:20; 12:2; 12:22; 15:8-9; 15:25; 15:26; 15:29; 16:2; 17:15; 20:10; 20:23; 24:18

Сулейма-пайхамара кицай темаш

15	Даьлагара даькъалдар	благословение от Бога	2:7; 3:1-2; 3:13-18; 3:33-34; 8:18; 8:32; 8:34; 10:22; 10:24; 11:1; 11:20; 11:28; 12:2; 12:22; 12:24; 13:4; 13:13; 13:21; 14:9; 14:21; 15:6; 15:8; 15:9; 15:22; 15:26; 16:3; 16:20; 18:22; 19:8; 20:7; 21:3; 21:21; 22:9; 25:21-22; 28:13; 28:14; 28:20; 29:18
16	Даьлах кхерар	страх перед Богом	1:7; 1:29; 2:5; 3:7; 8:13; 9:10; 10:27; 14:2; 14:26; 14:27; 15:16; 15:33; 16:6; 19:23; 22:4; 23:17; 24:21; 28:14; 29:25; 31:30
17	Даьлах тийша хилар, догдаохилга	надежда на Бога	3:5-6; 16:20; 20:22; 28:25; 29:25; 29:26; 30:5
18	дегабуамбар	ревность	6:34-35; 27:4
19	дезал, бераш	семья, дети	3:11-12; 10:1; 10:5; 11:29; 12:4; 13:1; 13:22; 13:24; 14:1; 14:11; 14:26; 15:20; 17:6; 17:21; 17:25; 18:22; 19:13; 19:14; 19:18; 19:26; 20:7; 20:11; 20:20; 21:9; 21:19; 22:6; 22:15; 23:13-14; 23:22-25; 25:24; 27:8; 27:11; 27:15-16; 28:7; 28:24; 29:3; 29:15; 29:17; 30:11; 30:17; 31:10-31
20	Деррига а Даьла кара хилар	Божье всевластие	16:1; 16:3-4; 16:9; 16:33; 19:21; 20:24; 21:2
21	дика дагалоацамаш, аьттув бола дагалоацамаш	хорошие планы, успешные планы	14:12; 14:16; 16:2; 16:25; 16:33; 18:18; 22:3; 27:12
22	...дикагIа да...	...лучше, чем...	12:9; 15:16; 15:17; 16:8; 16:16; 16:19; 16: 32; 17:1; 17:12; 19:1; 19:22; 21:9; 21:19; 22:1; 25:7; 25:24; 27:5; 27:10; 28:6

Сулейма-пайхамара кицай темаш

23	дог, са	сердце, душа	2:10; 3:1; 3:3; 4:4; 4:23; 6:14; 6:18; 6:21; 7:3; 7:25; 11:20; 12:20; 12:25; 13:12; 14:10; 14:13; 14:30; 14:33; 15:4; 15:11; 15:13; 15:14; 15:15; 15:30; 16:24; 17:3; 17:20; 17:22; 18:14; 20:5; 20:9; 21:1; 21:2; 22:15; 23:19; 24:12; 24:13-14; 24:17; 25:20; 26:23; 26:24-25; 27:9; 27:19
24	догдоахилга, хьашташ	надежды, мечты, нужды	3:26; 10:3; 10:24; 10:28; 11:6; 11:7; 11:23; 12:5; 12:11; 13:4; 13:19; 14:22; 15:22; 16:1; 16:3; 19:21; 20:5; 20:18; 21:5; 21:25; 24:14; 28:19
25	доттагІал	дружба	13:20; 14:7; 14:20; 17:9; 17:17; 18:24; 19:4; 19:6; 19:7; 20:6; 22:24-25; 25:17; 27:6; 27:10; 28:7
26	дугІа, сагІа	молитва, жертво-приношение	14:9; 15:8; 15:29; 20:25; 21:3; 21:27; 28:9
27	зер	испытание	17:3; 27:21
28	иман; иман дола саг, нах	праведность, праведник(и)	1:3; 2:7; 2:9; 2:20; 2:21; 3:32; 3:33; 4:18; 8:18; 8:20; 11:6; 25:5
29	камаьршал	щедрость	11:25-26; 14:21; 14:31; 19:6; 19:17; 21:26; 22:9; 28:27; 31:20
30	кхааш	взятки	15:27; 17:8; 17:23; 21:14; 28:21; 29:4
31	кхетамца кхевар	воспитание, образование	3:11-12; 13:24; 19:18; 20:30; 22:6; 22:15; 23:13-14; 29:15; 29:17; 29:19; 29:21
32	кхыча сага декхара кІалъоттар	поручительство	6:1-5; 11:15; 17:18; 20:16; 22:26-27; 27:13

Сулейма-пайхамара кицай темаш

33	къамаьлаш	слова уст	2:12; 2:16; 5:3-4; 8:6-9; 10:6; 10:8; 10:10; 10:11; 10:13; 10:14; 10:19; 10:20; 10:21; 10:31; 10:32; 11:9; 11:11; 11:12; 12:6; 12:13; 12:14; 12:18; 12:19; 12:22; 12:25; 13:2; 13:3; 13:5; 14:3; 14:23; 15:1; 15:2; 15:4; 15:7; 15:23; 15:26; 15:28; 16:21; 16:23; 16:24; 16:27; 17:4; 17:7; 17:27; 17:28; 18:2; 18:4; 18:6; 18:7; 18:13; 18:20; 18:21; 19:13; 20:15; 20:19; 21:9; 21:19; 21:23; 22:11; 22:14; 24:26; 25:11; 25:15; 26:7; 26:9; 28:23; 29:5; 29:19; 29:20
34	къахетам, йоакхо	милосердие забота	11:17; 12:10; 14:21; 14:31; 19:17; 20:28; 21:10; 25:21-22; 28:27
35	къел	нищета	6:10-11; 10:3; 10:4; 10:15; 11:24; 12:9; 12:11; 13:7; 13:8; 13:18; 13:23; 13:25; 14:20; 14:21; 14:23; 14:31; 15:16; 15:17; 17:5; 18:23; 19:1; 19:4; 19:7; 19:17; 19:22; 20:13; 21:5; 21:13; 21:17; 22:2; 22:7; 22:22-23; 23:20-21; 28:3; 28:6; 28:11; 28:19; 28:22; 28:27; 29:7; 29:13; 29:14; 30:8-9; 30:14; 31:8-9
36	ладувгар	слушание, послушание	1:2; 1:8; 1:24; 1:33; 4:1; 4:10; 4:20; 5:1; 5:7; 5:13; 7:24; 8:6; 8:32; 8:33; 8:34; 10:8; 10:17; 12:15; 13:10; 15:5; 15:29; 15:31; 17:4; 19:20; 23:19; 23:22; 25:12; 27:9; 28:9; 29:12; 29:19; 30:17
37	лазараши могашали	болезни и здоровье	3:8; 4:22; 15:30; 18:14
38	лоралуш хилар	осторожность, осмотрительность	4:23; 4:25-27; 12:13; 13:14; 14:15; 14:16; 14:27; 18:7; 19:2; 19:16; 20:25; 21:20; 21:29; 22:3; 22:5; 22:25; 23:1-3; 27:12; 29:6; 29:25

Сулейма-пайхамара кицай темаш

39	малар, къаракъ мелар	спиртной напиток, пьянство	20:1; 23:20-21; 23:29-35; 31:4-7
40	маьре яхар, саг йоалаяр; дика сесаг	брак, хорошая жена	5:15-20; 11:16; 12:4; 14:1; 18:22; 19:13; 19:14; 21:9; 21:19; 25:24; 27:15-16; 31:10-31
41	мекъал	лень	6:6-11; 10:4; 10:5; 10:26; 12:24; 12:27; 19:15; 20:13; 21:25-26
42	наьха сесагаца делар	прелюбодение	2:16-19; 5:1-23; 6:20-35; 7:1-27; 9:13-18; 22:14; 23:27-28; 29:3; 30:20; 31:3
43	никъ (вахара никъ, дакъала никъ, имане никъ, Ioажалга бода никъ)	путь (путь жизни, благословенный путь, праведный путь, путь к смерти)	1:31; 2:9; 2:12-15; 2:20; 3:5-6; 3:17; 3:31-32; 4:11-12; 4:14-15; 4:18-19; 4:26-27; 5:21; 6:23; 7:25-27; 8:32; 9:6; 10:9; 10:17; 11:5; 11:20; 12:15; 12:26; 12:28; 13:15; 14:2; 14:8; 14:12; 14:22; 15:9; 15:10; 15:19; 15:21; 15:24; 16:7; 16:9; 16:17; 16:25; 16:29; 19:1; 20:24; 21:8; 21:16; 22:5; 22:6; 23:19; 28:6; 28:10; 28:18; 29:18
44	низ бар, къызал	насилие, жестокость	1:11-19; 3:31; 4:17; 6:12-15; 10:6; 10:11; 13:2; 16:29; 21:7; 26:6
45	нийсxo	справедливость	8:15-16; 12:5; 21:3; 21:7; 24:25; 28:5; 28:23; 29:4; 29:7; 29:14; 29:26; 29:27; 31:8-9
46	оалал, паччахъал, паччахъаш	правление, власть, цари	8:15-16; 11:14; 14:28; 14:35; 16:10; 16:12; 16:13; 16:14; 16:15; 19:10; 19:12; 20:2; 20:8; 20:16; 20:26; 20:28; 21:1; 22:8; 22:11; 22:29; 24:21-22; 25:2; 25:3; 25:5; 25:6-7; 28:2; 28:15; 28:16; 28:28; 29:2; 29:4; 29:12; 29:14; 29:26; 30:22; 30:27; 30:28; 30:31; 31:3; 31:4-5

Сулейма-пайхамара кицай темаш

47	оапаш	ложь	2:12; 2:16; 3:32; 4:24; 6:16-19; 6:24; 7:5; 8:13; 10:18; 11:3; 11:20; 12:13; 12:17; 12:19; 12:20; 12:22; 13:5; 13:15; 14:5; 14:25; 16:28; 17:4; 17:7; 17:20; 19:1; 19:5; 19:9; 19:22; 20:17; 21:6; 22:12; 24:28; 25:14; 25:18; 25:19; 26:18-19; 26:28; 29:12; 30:8
48	Оахаш аьннар оардаш корадаьд.	“Что посеешь, то и пожнешь”	11:27; 11:31; 12:14; 13:2; 14:3; 14:14; 18:20; 18:21; 21:13; 22:8; 24:12; 26:27; 27:18; 28:10
49	рузкъа	достаток, богатство	3:9-10; 3:16; 5:7-10; 8:18; 10:2; 10:4; 10:15; 10:22; 11:4; 11:16; 11:18; 11:24; 11:25; 11:28; 12:9; 13:7; 13:8; 13:11; 13:22; 14:20; 14:24; 15:6; 15:16; 15:17; 15:27; 16:8; 16:16; 16:19; 17:8; 17:23; 18:11; 18:16; 18:23; 19:4; 19:6; 19:10; 19:14; 20:21; 21:6; 21:20; 22:1; 22:2; 22:4; 22:7; 22:16; 23:4-5; 27:23-27; 28:6; 28:8; 28:11; 28:16; 28:20; 28:22; 30:8-9
50	сабар	терпение	12:16; 14:29; 14:30; 15:18; 16:32; 17:27; 19:11; 20:3; 25:15; 29:22
51	сабаре хилар, цавохар	самоконтроль	13:3; 15:28; 17:28; 21:23; 25:28; 29:11
52	сий	уважение, почет	1:8-9; 3:16; 3:35; 4:7-9; 8:18; 10:7; 11:11; 11:16; 11:26; 12:4; 12:8; 13:18; 14:18; 14:19; 14:28; 15:33; 16:31; 17:6; 17:26; 18:12; 19:11; 20:3; 20:29; 21:21; 22:1; 22:4; 25:2; 25:6-7; 25:27; 26:1; 26:8; 27:18; 27:21; 29:23; 31:25; 31:30-31
53	сийдоадар, сийдовр, юхьIаьржо, эхь	бесчестие, позор, стыд	3:35; 6:33; 7:13; 9:7; 10:5; 10:7; 11:26; 12:4; 12:8; 13:5; 13:18; 14:34; 14:35; 18:3; 18:13; 19:26; 25:7; 25:8; 25:9-10; 25:22; 28:7; 29:15

Сулейма-пайхамара кичай темаш

54	сонтал	гордость, надменность	3:7-8; 6:16-17; 8:13; 11:2; 13:10; 16:5; 16:18; 16:19; 17:19; 18:12; 21:4; 21:24; 25:6-7; 26:12; 27:1-2; 28:11; 29:23; 30:32
55	таГазар	наказание	10:13; 11:21; 13:24; 15:10; 16:5; 17:5; 17:10; 17:11; 19:5; 19:19; 19:25; 19:29; 20:22; 20:30; 21:11 26:3
56	тешал, теш	свидетельство, свидетель	12:17; 14:5; 14:25; 19:5; 19:9; 19:28; 21:28; 24:28; 25:18
57	тешам	верность	1:3; 3:3-4; 11:13; 12:17; 12:22; 13:17; 14:22; 16:6; 19:22; 20:6; 20:28; 21:18; 22:21; 25:13; 28:20
58	тоадар, Галаташ гучадахар, бехк баккхар	исправление, обличение, упрек	1:23; 1:25; 1:30; 3:11-12; 5:12-13; 6:23; 9:7-8; 10:8; 10:17; 12:1; 13:1; 13:18; 15:5; 15:10; 15:12; 15:31; 15:32; 17:10; 19:25; 20:30; 21:11; 25:12; 27:5; 27:6; 28:23; 29:1; 29:19; 30:5-6
59	хар, довзар	знание	1:4-5; 2:6; 2:10; 8:9; 8:10; 8:12; 10:14; 12:1; 12:23; 13:16; 14:6; 14:18; 15:2; 15:7; 15:14; 17:27; 18:15; 19:27; 22:12; 22:20; 23:12; 24:4
60	харцо, харцдар	несправед- ливость	10:2; 11:1; 13:23; 14:34; 15:25; 15:27; 16:8; 16:19; 17:15; 17:23; 17:26; 18:5; 20:10; 20:17; 20:23; 22:22-23; 22:28; 23:10-11; 24:11- 12; 24:15-16; 24:23-24; 28:21; 29:4
61	хоамахой (дика а, во а)	вестники (хорошие и плохие)	13:17; 16:14; 25:13; 25:25; 26:6
62	хоаставар, ца доаГаш хоаставар	лесть	6:24; 26:28; 28:23; 29:5
63	хьяГІ	зависть	3:31; 14:30; 23:17; 24:1; 24:19

Сулейма-пайхамара кицай темаш

64	хъаькьал	мудрость	1:1-2; 1:5-6; 1:7; 1:20-33; 2:1-6; 2:10; 2:12; 2:16; 3:5; 3:7; 3:13-18; 3:19; 3:35; 4:5-19; 5:1; 6:6; 7:4; 8:1-36; 9:1-6; 9:8-9; 9:10-12; 10:1; 10:8; 10:13; 10:14; 10:23; 10:31; 11:2; 11:12; 11:14; 11:29; 11:30; 12:8; 12:15; 12:16; 12:18; 12:23; 13:1; 13:10; 13:14; 13:15; 13:16; 13:20; 14:1; 14:3; 14:6; 14:8; 14:15; 14:16; 14:24; 14:33; 15:2; 15:7; 15:12; 15:20; 15:31; 15:33; 16:14; 16:16; 16:21; 16:22; 16:23; 17:2; 17:10; 17:16; 17:24; 17:28; 18:1; 18:4; 18:15; 19:8; 19:11; 19:20; 19:25; 20:1; 20:15; 20:18; 20:26; 21:11; 21:20; 21:22; 21:30; 22:17; 23:4; 23:9; 23:15; 23:19; 23:23; 23:24; 24:3-4; 24:5-6; 24:7; 24:14; 24:23; 25:12; 26:5; 26:12; 26:16; 27:11; 28:11; 28:26; 29:3; 29:8; 29:9; 29:11; 29:15; 30:3; 30:24; 31:1; 31:26
65	хъаьналал, хъаьнала вар, хъаьнала бараш	непорочность, непорочный, непорочные	10:2; 10:3; 10:6; 10:7; 10:11; 10:16; 10:20; 10:21; 10:24; 10:25; 10:28; 10:30; 10:31; 10:32; 11:4; 11:5; 11:6; 11:8; 11:9; 11:10; 11:11; 11:18; 11:19; 11:21; 11:23; 11:28; 11:30; 11:31; 12:3; 12:5; 12:6; 12:7; 12:10; 12:12; 12:13; 12:21; 12:26; 12:28; 13:5; 13:6; 13:9; 13:21; 13:22; 13:25; 14:9; 14:11; 14:14; 14:19; 14:32; 14:34; 15:6; 15:8; 15:9; 15:28; 15:29; 16:8; 16:12; 16:17; 16:31; 18:10; 20:7; 21:3; 21:15; 21:18; 21:21; 21:26; 21:29; 23:24; 24:1; 24:15; 24:16; 25:26; 28:1; 28:10; 28:12; 28:28; 29:2; 29:6; 29:7; 29:10; 29:16; 29:27

Сулейма-пайхамара кицай темаш

66	хъехам	наставление	1:2; 1:7; 1:8-9; 1:25; 3:1-2; 4:1; 4:2; 5:12; 5:13; 5:23; 6:20; 6:23; 7:2; 8:10; 8:33; 10:17; 11:14; 12:1; 13:13; 13:14; 13:18; 15:5; 15:32; 19:20; 19:27; 22:17; 23:12; 23:23; 30:1
67	хъехар	совет	1:30; 8:14; 4:4; 4:13; 5:13; 6:22; 8:14; 9:9; 12:15; 13:1; 13:10; 15:22; 16:20; 19:20; 20:18; 21:11; 21:30; 22:20; 24:6; 27:9
68	хІалакъхилар	гибель	1:32; 2:18-19; 3:25-26; 5:3-5; 5:22-23; 7:25-27; 8:36; 9:17-18; 10:2; 10:7; 10:8; 10:10; 10:14; 10:15; 10:21; 11:3; 11:4; 11:5; 11:7; 11:9; 11:14; 11:19; 12:6; 12:7; 12:28; 13:3; 13:6; 13:9; 13:14; 14:11; 14:12; 14:27; 14:28; 14:32; 15:10; 15:11; 15:24; 16:18; 16:25; 17:19; 18:7; 18:12; 19:3; 19:9; 19:16; 19:18; 20:20; 21:6; 21:7; 21:16; 21:25; 21:28; 23:13-14; 24:11; 24:16; 26:28; 27:20; 28:18; 29:1; 29:5; 29:16; 31:3
69	хІиллал	коварство	2:15; 3:32; 6:12; 8:8; 11:3; 12:2; 14:17; 16:27
70	цабезам, гоамал	ненависть	1:22; 1:29; 5:13; 6:16; 8:13; 8:36; 9:8; 10:12; 10:18; 12:1; 13:5; 15:17; 15:27; 19:7; 25:17; 26:26; 26:28; 29:10
71	цаьрматал	жадность	11:24; 11:26; 15:27; 21:26; 23:6-8; 27:20; 28:8; 28:20; 28:22; 28:25; 30:15-16
72	ше ше Іехавар	самообман	12:11; 12:15; 14:12; 16:2; 16:25; 18:11; 18:17; 20:6; 21:2; 30:12
73	ше ше хеставар	самовосхваление	17:19; 27:1; 27:2
74	ше яхар мара цадар, ший оамал хилар	своеволие, своенравность	1:24-32; 10:17; 12:1; 12:15; 13:1; 13:13; 14:16; 15:5; 15:10; 15:32; 18:1; 18:2; 19:27; 28:9; 28:14; 29:1

Сулейма-пайхамара кицай темаш

75	чЮагIа низ тIабахийтар	усердие, трудолюбие	10:4; 10:5; 12:11; 12:24; 12:27; 13:4; 14:23; 28:19
76	эгГазал	гнев	12:16; 14:17; 14:29; 14:35; 15:1; 15:18; 16:14; 19:11; 19:12; 19:19; 20:2; 21:14; 22:24-25; 25:23; 27:4; 29:8; 29:11; 29:22; 30:33
77	эгГар, дов	кофликт, ссоры, споры	3:30; 10:12; 13:10; 15:18; 16:28; 17:1; 17:11; 17:14; 17:19; 18:18; 18:19; 20:3; 22:10; 26:17; 26:21; 28:25; 29:8; 29:9; 29:22; 30:33
78	Юасал	недостойное поведение	1:10-19; 2:12-15; 2:21-22; 3:29; 3:33; 3:34; 4:14-17; 4:19; 5:22- 23; 6:12-15; 9:7-8; 9:12; 10:3; 10:7; 10:10; 10:16; 10:19; 10:24; 10:27; 10:28; 10:29; 10:30; 10:32; 11:3; 11:5; 11:6; 11:7; 11:8; 11:10; 11:18; 11:19; 11:20; 11:21; 11:23; 11:27; 11:31; 12:2; 12:3; 12:5; 12:7; 12:20; 12:21; 12:26; 13:1; 13:2; 13:5; 13:6; 13:9; 13:15; 13:21; 13:22; 13:25; 14:6; 14:9; 14:11; 14:17; 14:19; 14:21; 14:22; 14:32; 14:34; 15:6; 15:8; 15:9; 15:12; 15:26; 15:28; 15:29; 16:4; 16:27; 16:29; 16:30; 17:4; 17:5; 17:11; 17:19; 17:20; 19:25; 19:28; 19:29; 21:4; 21:7; 21:10; 21:11; 21:12; 21:18; 21:24; 21:27; 22:5; 22:8; 22:10; 22:12; 24:1-2; 24:9; 24:16; 24:19-20; 26:23; 26:24-26; 28:1; 28:12; 28:13; 28:28; 29:2; 29:6; 29:8; 29:16; 29:22; 29:27

Сулейма-пайхамара кицай темаш

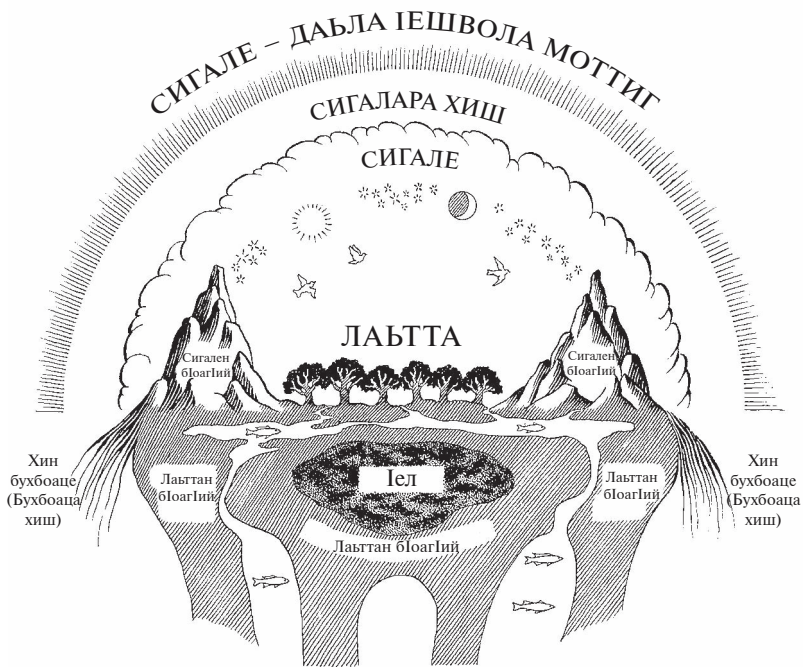
79	Иовдалал	глупость	<p>1:2; 1:7; 1:22; 1:32; 3:35; 5:23; 6:32; 8:5; 9:6; 9:13-18 10:1; 10:8; 10:10; 10:13; 10:14; 10:18; 10:21; 10:23; 11:22; 11:29; 12:11; 12:15; 12:16; 12:23; 13:16; 13:19; 13:20; 14:1; 14:3; 14:7; 14:8; 14:9; 14:16; 14:17; 14:18; 14:24; 14:29; 14:33; 15:2; 15:5; 15:7; 15:14; 15:20; 15:21; 16:22; 17:7; 17:10; 17:12; 17:16; 17:18; 17:21; 17:24; 17:25; 17:28; 18:2; 18:6; 18:7; 18:13; 19:1; 19:3; 19:10; 19:13; 19:29; 20:3; 21:20; 22:15; 23:9; 24:7; 24:9; 24:30; 26:1; 26:3; 26:4; 26:5; 26:6; 26:7; 26:8; 26:9; 26:10; 26:11; 26:12; 27:3; 27:22; 28:26; 29:9; 29:11; 29:20; 30:2; 30:22; 30:32</p>
----	----------	----------	---

«Доладалар» тIара Даьла цхъайола цIераш

Галгай меттала	Эрсий меттала	Жугтий меттала	МаIан
Даьла	Бог	Эл, ЭлохIим	
Веа Аьла	Господь	Адонай (Хозяин, Владелец; Господин)	Укх цIеро белгалду Даьла деррига Ший кара долаш а Ший доалахъа долаш а волга.
Веа Аьла	Господь/ Вечный	ЯхIве	Ер Ширача Васкета тIа къабстта йола Даьла Ший цIи я. ЯхIве яха цIи жугтий «хIая» (хила) яхача хандешаца ювзаенна а я, Даьла массаза хинналга а хургволга а белгалдеш а я. Ший вахара цхъаккха саг а е цхъаккха хIама а эшаш вац Из. Из Ше ва Ший вахара хъаст. Цул совгIа, Из ва массаза вайца вар а вай лорадер а. Даьла йоазонашта таржам деча хана Адонай яхачеи ЯхIве яхачеи цIерашта цхъатарра, Веа Аьла (эрсий меттала – Господь) яхача дешаца таржам ду, ЯхIве яха Даьла Ший цIи сов еза лоархIаш хилар бахъан долаш.

«Доладалар» тIара Даьла цхьайола цIераш

ГIалГай меттала	Эрсий меттала	Жугтий меттала	МаIан
Веза Даьла	Господь Бог	ЯхIве ЭлохIим	
Веза Воккха Даьла	Всевышний	Эл Iелион	Укх цIеро белгалду, шоай даьла санна из лоархIаш нах тешача а наха корта беттача а моллагIволчул (е моллагIдолчул) Даьла воккхагIхилар.
Низбола Даьла	Всемогуший	Эл Шаддай	Укх цIеро белгалду, Даьла низ Iалаьмате боккха хилар, Шийна ловш дола моллагIа хIама хьаде торо йолаш Из хилар.
Со гуш вола Даьла	Бог, видящий меня	Эл Роьи	Укх цIеро белгалду Далла деррига гуш хилар а долаш мел дар массаза а ховш Из хилар а.
Даим вола Даьла	Бог Вечный	Эл Iолам	Укх цIеро белгалду Даьла массаза хинна хилар а тIе-хьа тIа мел йоагIача хана хургволаш хилар а.

Ширача ханашка укх дуненах хиннача кхетама диаграмма

«Додалалара» дуне

